

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI
ALISHER NAVOIY NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT
UNIVERSITETI**

**MILLIY G'OYA, FALSAFA VA FAN METODOLOGIYASI
KAFEDRASI**

**«MILLIY G'OYA» fanidan
o'quv-uslubiy**

M A J M U A

**Fakul'tetlararo kunduzgi bo'lim bakalavriat bosqichi
talabalari uchun**

SAMARQAND-2010

A.NAVOIY NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI
«TASDIQLAYMAN»

O'quv ishlar bo'yicha

prorektor A.S. Soleev

«_____» _____ 2010 yil

Milliy g'oya, falsafa va fan metodologiyasi kafedrasini

«MILLIY G'OYA»

O'QUV- USLUBIY MAJMUA

Tuzuvchilar:

prof.Yaxshilikov J

ass.Samadov A.

Milliy g'oya, falsafa va fan metodologiyasi kafedrasining

2010 yil _27_ avgustdagi № 1 bayonnomasi bilan tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri:

prof. J. Yaxshilikov

Tarix –falsafa fakulteti o`quv – uslubiy kengashi 2010 yil 27 avgustdagi

№1 bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

O'quv – uslubiy kengash raisi:

dots. A. Ro'zimurodov

Tarix – falsafa fakulteti Ilmiy kengashining 2010 yil 27 avgustdagi

№1 bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

Ilmiy kengash raisi:

prof. Sh.S. G'afforov

SAMARQAND – 2010

O'ZBYEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
A.NAVOIY NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITYeTI

«Tasdiqlayman»

O'quv ishlari prorektori

A.S.Solyeyev_____

«__» _____ 2010 yil

Tarix-falsafa fakultyeti

Milliy g'oya, falsafa va fan metodologiyasi kafedrası

«Milliy g'oya» fani bo'yicha

I Sh Ch I O'QUV D A S T U R I

(bakalavr yo'nalishi uchun)

Jami o'quv yuklama – 82

Ma'ruza – 16

Amaliy mashg'ulotlar – 18

Mustaqil ish – 48

Dasturni tuzuvchi:

dos. Rejepov R.

«Milliy g'oya, falsafa va fan metodologiyasi» kafedrası

2010 yil 27 avgustdagi yig'ilishining №1- bayonnomasi bilan tavsiya etilgan

Kafedra mudiri:

prof. J.Ya.yaxshilikov

Tarix-falsafa fakultyeti o'quv-uslubiy kengashining

2010 yil 27 avgustdagi №1 – bayonnomasi bilan ma'qullangan

O'quv-uslubiy kengash raisi:

dos. A. Ro'zimurodov

Tarix-falsafa fakultyeti ilmiy Kengashining

2010 yil 27 avgustdagi №1 yig'ilishi qarori bilan tasdiqlangan

Fakultet dekani:

prof.Sh.S.G'afforov

Samarqand – 2008.

Ushbu ishchi o'quv dasturi «Milliy istiqlol g'oyasi» fani O'zbyekiston respublikasi Oliy ta'lim bakalavriat bosqichi uchun namunaviy dasturi asosida tuzilgan. Toshkent-2004

«Milliy istiqlol g'oyasi» fanidan ma'ruza mashg'ulotlari mavzulari:

1. Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari.
2. Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi.
3. Glaballashuv jarayonida milliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish-xavfsizlik va barqarorlik omili.
4. O'zbyekiston mustaqilligining mustahkamlashda milliy g'oyaning zarurligi va ahamiyati.
5. Milliy g'oya xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya o'zlikni anglash va taraqqiyot omili.
6. Milliy g'oya va milliy ma'naviyat qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari.
7. Milliy istiqlol g'oyasining bosh maqsadi-Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot qurish.
8. Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik.
9. Milliy g'oya va yoshlar. Milliy g'urur va or-nomus. Milliy istiqlol g'oyasining inson ongi va qalbiga singishi: yangicha uslublar va yondashuvlar.

«Milliy istiqlol g'oyasi» fanidan syeminar mashg'ulotlari mavzulari.

1. Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari.
2. Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi.
3. Glaballashuv jarayonida milliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish-xavfsizlik va barqarorlik omili.
4. O'zbyekiston mustaqilligining mustahkamlashda milliy g'oyaning zarurligi va ahamiyati.
5. Milliy g'oya xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya o'zlikni anglash va taraqqiyot omili.
6. Milliy g'oya va milliy ma'naviyat qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari.
7. Milliy istiqlol g'oyasining bosh maqsadi-Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot qurish.
8. Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik.
9. Milliy g'oya va yoshlar. Milliy g'urur va or-nomus.
10. Milliy istiqlol g'oyasining inson ongi va qalbiga singishi: yangicha uslublar va yondashuvlar.

Ma'ruza mashg'ulotlari

№	Mavzu	Soat	Adabiyot (raqam va sahifalar)
1.	Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari. 1. Milliy istiqlol g'oyasi fanining obyekti va predmeti. 2. Milliy istiqlol g'oyasini o'rganishning asosiy qonunlari va tushunchalari. 3. Milliy istiqlol g'oyasini o'rganishning maqsadi va vazifalari. 4. Milliy istiqlol g'oyasi fanining ijtimoiy-gumanitar fanlar tizimidagi o'rni.	2	2(12,168) 5(3-16)6(1-2) 7(1-3) 17(6-23) 18(110-118) 19(6-30)20 (5-7) 23(7-12) 25(3-11)
2.	Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi. 1. Foya va mafkura tushunchalarining mohiyati-mazmuni 2. Foya va mafkuralarning inson va jamiyat hayotiga ta'siri. Bunyodkor va vayronkor g'oyalar. 3. Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash tamoyilining turli xalqlar va jamiyatlar taraqqiyotidagi ahamiyati.	2	2(168) 4(33-69) 5(4-15)6(1-3) 17(23-39) 18(31-79) 22(3-19)
3.	Globalashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirishm – xavfsizlik va barqarorlik omili. 1. Jamiyat hayotining globalashuvi. 2. Mafkuraviy jarayonlarning globalashuvi. 3. Mafkuraviy immunityet va uning asosiy unsurlari. 4. Mafkuraviy xavfsizlikka intilish ijtimoiy-siyosiy barqarorlik omili.	2	5(4-12) 6(1-3) 7(1-3)8(1-2) 15(110-119) 16(22-24) 17(55-68) 18(78-79) 19(80-115)
4.	O'zbyekiston mustaqilligin mustahkamlashda milliy g'oyaning zarurligi va ahamiyati. 1. Mustaqillikni mustahkamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar. 2. O'zbyekistonning milliy g'oyasi – O'zbyekiston xalqining asosiy maqsad va muddaolarini ifodalaydigan g'oyalar tizimi ekanligi. 3. Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalari.	1	1(4-5) 5(3-16) 6(1-2) 7(1-3) 8(1-2) 11(3-8) 14(1-4) 15(71-76) 17(116-172) 19(116-130)
5.	Milliy g'oya – xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya – o'zlikni anglash va taraqqiyot omili. 1. «Milliy g'oya» tushunchasining mohiyat va mazmuni. 2. Milliy g'oyani keng jamoatchilik ongiga, e'tiqodiga singdirish shart-sharoitlari.	1	4(137-151) 5(3-21) 6(1-2) 7(1-3) 12(28-30) 15(71-76)

	3. Milliy g'oya va milliy o'zlikni anglash hamda taraqqiyotning o'zaro bog'liqligi. 4. O'zlikni anglash tarixiy xotirani tiklay olish ekanligi.		16(9-22) 18(113-115) 19(131-198) 20(17-19)
6.	Milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari. 1. Milliy g'oyaning ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liqligi. 2. Milliy g'oyalar, umuminsoniy qadriyatlar va milliy xususiyatlarning e'tirof etilishi. 3. Milliy g'oyaning umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar bilan uyg'unligi. 4. Milliy-ma'naviy qadriyatlarda umuminsoniylikning aks etishi.	2	4(137-151) 5(17-30) 7(1-3) 11(88-131) 12(25-30) 15(71-110) 16(49-50) 17(172-189) 18(109-112) 19(199-224)
7.	Milliy istiqlol g'oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot qurish. 1. Ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot tushunchalarining mohiyati – mazmuni. 2. Ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot qurish – milliy istiqlol mafkurasining bosh g'oyasi. 3. Yoshlarda ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot qurish tuyg'usini qaror toptirishda milliy g'oyaning ahamiyati.	2	9(3-78) 12(36-47) 13(1-4) 14(1-4) 15(102-110) 17(79-110) 18(123-124) 19(226-245) 20(3-73)
8.	Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik. 1. Milliy g'oyada milliy rivojlanish va demokratik tushunchalarning o'zaro munosabati. 2. Demokratik o'zgarishlarni chuqurlashtirish jarayonida milliylik va milliy o'zlikni namoyon bo'lishi. 3. Millatlararo totuvlik g'oyasining mohiyati va mazmuni. 4. Diniy bag'rikenglik g'oyasining mohiyati va mazmuni.	2	1(4-14) 4(170-188) 10(30-92) 12(31-37) 16(28-36) 17(79- 100,116-17) 18 (31,36,95) 19(246-276)
9.	Milliy g'oya va yoshlar. Milliy g'urur va or-nomus. Milliy istiqlol g'oyasining inson ongiga va qalbiga singdirish: yangicha usullar va yondashuvlar. 1. Yoshlarning milliy g'oyani idrok etishi, anglashi, ishonch va e'tiqodiga aylanishiga extiyoj. 2. Yoshlarni milliy g'urur, or-nomus, qadr-qimmatini anglashning milliy g'oya bilan bog'liqligi. 3. Milliy istiqlol g'oyasining insonlar ongiga singdirishning yo'nalishlari va uslublari. 4. Milliy istiqlol g'oyasining insonlar ongiga singdirishning vositalari.	2	5(17-26) 6(1-2) 7(1-3) 8(1-2) 13(1-4) 15(128-171) 16(62-70) 17(189-220) 18(61,84,86 114,126,127) 19(276-315)
Jami:		16	

SYeMINAR MASHG'ULOTLARI

№	Mavzu	Soat	Adabiyot (raqam va sahifalar)
1.	Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari. 1. Milliy istiqlol g'oyasi fanining obyekti va predmeti. 2. Milliy istiqlol g'oyasini o'rganishning asosiy qonunlari va tushunchalari. 3. Milliy istiqlol g'oyasini o'rganishning maqsadi va vazifalari. 4. Milliy istiqlol g'oyasi fanining ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o'zaro aloqadarligi.	2	2(12,168) 5(3-16)6(1-2) 7(1-3) 17(6-23) 18(110-118) 19(6-30)20 (5-7) 23(7-12) 25(3-11)
2.	Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi. 1. Foya tushunchasi. Foyaning turlari. mafkura tushunchasining mohiyati-mazmuni 2. Bunyodkor g'oyalarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni 3. Vayronkor g'oya va mafkuralarining jamiyat hayotiga ta'siri. 4. Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash tamoyilining mohiyati.	2	2(168) 4(33-69) 5(4-15)6(1-3) 7(1-2) 108(1-2) 10(64-68) 11(3-21) 16 (9-16) 17(23-39) 18(31-79) 22(3-19)
3.	Globallashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirishm – xavfsizlik va barqarorlik omili. 1. Globallashuvi tushunchasi. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi. 2. Globallashuv jarayonlarining ijobiy va salbiy oqibatlari 3. Mafkuraviy immunityet tushunchasi uning mohiyati va asosiy unsurlari. 4. Yoshlar ongiga mafkuraviy immunityetni shakllantirish-milliy istiqlol g'oyasining asosiy omillaridan biri	2	5(4-12) 6(1-3) 7(1-3)8(1-2) 15(110-119) 16(22-24) 17(55-68) 18(78-79) 19(80-115)
4.	O'zbyekiston mustaqilligin mustahkamlashda milliy g'oyaning zarurligi va ahamiyati. 1. Mustaqillikni mustahkamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar. 2. O'zbyekistonning milliy g'oyasi – O'zzbyekiston xalqining asosiy maqsad va muddaolarini ifodalaydigan g'oyalar tizimi ekanligi. 3. Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalari. 4. Milliy g'oyaning milliy va umuminsoniy manfaatlarni ifodalashi	2	1(4-5) 5(3-16) 6(1-2) 7(1-3) 8(1-2) 11(3-8) 14(1-4) 15(71-76) 17 (116-172) 19(116-130)
5.	Milliy g'oya –xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya –	2	4(137-151)

	o'zlikni anglash va taraqqiyot omili. 1. «Jamiyat mafkurasi», «Milliy g'oya», «Ishonch» va «E'tiqod» tushunchalarining mohiyat va mazmuni. 2. Milliy g'oyasi keng-O'zbyekiston jamiyatining mafkurasi ekanligi 3. Milliy g'oya va milliy o'zlikni anglash hamda taraqqiyotning o'zaro bog'liqligi.		5(3-21) 6(1-2) 7(1-3) 12(28-30) 15(71-76) 16(9-22) 18(113-115) 19(131-198) 20(17-19)
6.	Milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari. 1. Milliy g'oyaning ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liqligi. 2. Bozor iqtisodiyoti sharoitida milliy -ma'naviy qadriyatlarga e'tiborni kuchaytirish zarurligi 3. Umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar tushunchasi 4. Milliy g'oyaning umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar bilan uyg'unligi	1	4(137-151) 5(17-30) 7(1-3) 11(88-131) 12(25-30) 15(71-110) 16(49-50) 17(172-189) 18 (109-112) 19(199-224)
7.	Milliy istiqlool g'oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot qurish. 1. Ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot qurish – milliy istiqlool mafkurasining bosh g'oyasi. 2. O'zbyekiston kelajagi buyuk davlat uning mezonlari, shart-sharoitlari va omillari 3. Yoshlarda ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot qurish tuyg'usini shakllantirishda milliy g'oyaning o'rni.	1	9(3-78) 12(36-47) 13(1-4) 14(1-4) 15(102-110) 17(79-110) 18 (123-124) 19(226-245) 20(3-73)
8.	Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik. 1. Demokratiya-yuksak ma'rifat va madaniylashgan jamiyat ekanligi 2. Demokratiyaning milliy va umuminsoniy qadriyat ekanligi. 3. Millatlararo totuvlik , milliy va diniy bag'rikenglik tushunchalarining mohiyati va mazmuni. 4. Milliy g'oyaning millatlararo totuvlik, diniy bag'rikenglik, hamjihatlik va hamkorlik omili ekanligi	2	1(4-14) 4(170-188) 10(30-92) 12(31-37) 16(28-36) 17(79-100,116-17) 18 (31,36,95) 19(246-276)
9.	Milliy g'oya va yoshlar. Milliy g'urur va or-nomus. 1. Yoshlar va milliy g'oya 2. Yoshlarni milliy g'urur, or-nomus, qadr-qimmatini anglashning milliy g'oya bilan bog'liqligi. 3. Yoshlarning o'zligini anglash va yot g'oyalarga munosabat	2	5(17-26) 6(1-2) 7(1-3) 8(1-2) 13(1-4) 15(128-171) 16(62-70) 17(189-220) 18(61,84,86)

			114,126,127)
10.	Milliy istiqlol g'oyasini inson ongi va qalbiga singdirish: yangicha uslublar va yondashuvlar. 1. So'z – g'oyaviy ta'sir vositasi. 2. Milliy istiqlol g'oyasini insonlar ongiga singdirishning shart-sharoitlari, yo'nalishlari, usullari. 3. Milliy istiqlol g'oyasini insonlar ongiga singdirishning vositalari. 4. Mafkuraviy tarbiya ishlari samaradorligining baholash mezonlari.	2	5(17-26) 6(1-2) 7(1-3) 8(1-2) 13(1-4) 15(128-171) 16(62-70) 17(189-220) 18(61,84,86 114,126,127) 19(276-315)
Jami:		18	

MUSTAQIL Ish MAVZULARI:

1. «Milliy istiqlol g'oyasi» faning obyekti, predmeti, qonun va kateqoriyalari.
2. «Milliy istiqlol g'oyasi» fanining maqsadi va vazifalari.
3. G'oya tushunchasi. G'oyaning turlari.
4. Mafkura tushunchasining mohiyati va mazmuni.
5. G'oya va mafkuraning tarixiy shakllari va ko'rinishlari.
6. Foya va mafkuraning jamiyat hayotiga ta'siri.
7. Bunyodkor g'oyalarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni.
8. Vayronkor g'oyalarning jamiyat hayotiga salbiy ta'siri.
9. Bugungi dunyoning mafkuraviy manzarasi.
10. Jamiyat hayotining globallashuvi.
11. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi.
12. Mafkuraviy immunityet va uning asosiy unsurlari.
13. O'zbyekistonning xavfsizligiga bo'lgan mafkuraviy tahdidlar.
14. Mafkuraviy xavfsizlikka intilish ijtimoiy-siyosiy barqarorlik omili.
15. Mustaqillikni mustahkamlashda milliy g'oyaning zarurligi.
16. O'zbyekiston milliy g'oyasining mohiyati va mazmuni.
17. Vatan ravnaqi g'oyasining mohiyati.
18. Yurt tinchligi g'oyasining mohiyati.
19. Milliy g'oyaning milliy va umuminsoniy manfaatlarni ifodalashi.
20. I. Karimov – jamiyat taraqqiyotining g'oya va mafkuralar bilan bog'liqligi to'g'risida.
21. Xalq faravonligi g'oyasining mohiyati.
22. Milliy istiqlol g'oyasi – O'zbyekiston jamiyati mafkurasi ekanligi.
23. Milliy g'oya va milliy o'zlikni anglash hamda taraqqiyotning o'zaro bog'liqligi.
24. Islom Karimov bunyodkor va vayronkor g'oyalar to'g'risida.
25. Milliy g'oyaning ma'naviy qadriyatlar bilan uzviy bog'liqligi.
26. Komil inson g'oyasining mohiyati.
27. Milliy qadriyatlar – milliy g'oyaning ma'naviy negizi.
28. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari.
29. Ijtimoiy hamkorlik g'oyasining mohiyati.
30. Ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot milliy g'oyaning bosh maqsadi.

31. Milliy g'oya va demokratik rivojlanish.
32. Millatlararo totuvlik g'oyasining mohiyati.
33. Diniy bag'rikenglik g'oyasining mohiyati.
34. Milliy g'oya va yoshlar.
35. Yoshlarni o'zligini anglashi va yod g'oyalarga munosabati.
36. I. Karimov – yuksak ma'naviyat yengilmas kuch ekanligi to'g'risida.
37. I. Karimov ma'naviyatni shakllantiradigan asosiy mezonlar to'g'risida.
38. Milliy g'oyani inson ongiga singdirishning yo'nalishlari va uslublari.
39. Milliy g'oyani inson ongiga singdirishning vositalari.

ADABIYOTLAR

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, T. Uzbekiston. 2003 y.

1. Karimov I.A. Fan ravnaqisiz buyuk davlat qurib bo'lmaydi. // Bunyodkorlik yo'lidan. T. 4. T., O'zbekiston, 1996, 85-91-byetlar
2. I. A. Karimov. Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. // Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot – pirovard maqsadimiz. T.8. T., O'zbekiston, 2000, 489-508 – byetlar.
3. I.A.Karimov. Donishmand xalqimizning mustahkam irodasiga ishonaman. «Fidokor» gazetyasi. 2001 yil, 8 iyun.
4. I. A. Karimov. Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. «Fidokor» gazetyasi muxbiri savollariga javoblar T., O'zbekiston, 2000
5. I.A.Karimov. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori // xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo'lida. T. 6, T, O'zbekiston, 1998, 324-346-byetlar
6. I.A.Karimov. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. «Muloqot», 1998. №
7. I. A. Karimov. Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. T., O'zbekiston, 2000, 330-351-byetlar
8. I.A.Karimov. Uzbekiston XXI asr bo'sag'asida. Xavfsizlikka taxdid, barqarorlik shartlari, taraqqiyot kafolatlari. T. 1997. 19-33-byetlar
9. I. A. Karimov. Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. «Fidokor» gazetyasi muxbiri savollariga javoblar. T., O'zbekiston, 2000.
10. I.A.Karimov. Uzbekiston XXI asr busagasida. Xavfsizlikka taxdid, barkarorlik shartlari, taraqqiyot kafolatlari. T. 1997. 143-149-byetlar
11. I. A. Karimov. Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir.// Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot – pirovard maqsadimiz. T. 8 – T., O'zbekiston, 2000, 330-351 byetlar
12. I.A.Karimov. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori

13. I.A.Karimov. Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo'lida. T. O'zbekiston, 1998,
14. I.A. Karimov. Yuksak malakali mutaxassislar taraqqiyot omili. // Bunyodkorlik yo'lidan. T. 4. T., O'zbekiston, 1996, 39-55-byetlar
15. I.A.Karimov. O'zbekistonda demokratik o'zgarishlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyati asoslarini shakllantirishning asosiy yo'nalishlari. Oliy majlis 12-syessiyadagi (2002 y. 29 avgust) ma'ruzasi. «Adolat» gazyetasi 2002, 30 avgust.
16. I.A. Karimov Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch. T. "Ma'naviyat", 2008
17. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. T., 2001
18. Milliy mafkura poydevori. «Xalq so'zi» gazyetasi, 2000 yil, 7 aprel
19. Mustaqillik: izohli ilmiy-omabop lug'at. T., 1998 yil.
20. Mustaqillik: izohli ilmiy-omabop lug'at. T., 1999yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Milliy g'oya- bizning g'oya. T."Ma'naviyat", 2001
2. Murtazo Q. Bunyodkor xalq g'oyasi. T."Ma'naviyat", 2001
3. Olimov S. milliy mafkura xalq tayanadigan kuch. T.2000
4. Mustaqillik. izohli ilmiy ommobop lug'at. T."Sharq", 2000.
5. Milliy mustaqillik g'oyasi: asosiy xususiyatlari, tarixiy va falsafiy ildizlari. T.2000
6. Milliy istiqlol g'oyasining xalqning ongi va qalbiga singdirish omili va vositalari. T.2001
7. Milliy istiqlol g'oyasini amal qilish tamoyillari. T.2001
8. Milliy istiqlol g'oyasi: nazariya va amaliyot. T.2001
9. Insoniyat tarixi g'oya va mafkuralar tarixi. T.2001
10. Milliy istiqlol g'oyasi targ'ibotining ilmiy asoslari. T. 2003
11. Sharifxo'jayev M. O'zbekiston yangi g'oyalar, yangi yutuqlar. T.2003
12. Abilov O'. Milliy g'oya ma'naviy omillar T."Ma'naviyat", 1999
13. Falsafa qomusiy lug'at T."Sharq", 2004
14. Otamurodov S. Milliy rivojlanish falsafasi T."Akademiya", 2005

15. Mamashakirov S, tog'ayev Sh. Erkin va farovon hayot qurishning g'oyaviy va mafkuraviy masalalari. T. "Ma'naviyat", 2007

Milliy g'oya fani bo'yicha reyting nazoratlari

GRAFIGI

Umumiy o'quv soati – 60, shundan ma'ruza – 16, seminar – 18, must.ish – 26.

Ishchi o'quv dasturidagi mavzular tartib raqami (qo'shimcha topshiriq mazmuni)	Umumiy soat					Baholash turi	Nazorat shakli	Bali		Muddati (hafta)
	Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Laboratoriya	Mustaqil ish	Jami			Mak. ball	Sar. ball	
1-9 mavzular		18			18	JB	O'g'zaki so'rov, suxbat, uy vazifalarini tekshirish	40	22	
	16				16	OB	Yozma	15	8	
qo'shimcha topshiriq mazmuni				26	26	MT	Yozma, himoya			
						YaB	Yozma, og'zaki	30	17	

«Milliy g'oya, falsafa va

fan metodologiyasi»

kafedrasi mudiri:

prof. J.Ya.Yaxshilikov.

**Milliy g'oya fani bo'yicha talabalar bilimini reyting tizimi asosida
baholash me'zonlari**

Joriy nazoratlarda baholashlar mezonlari

Ball		Baholanadigan ish turlari
Jami	JB	Darsga nazariy tayrgarlik bilan kelish va faol ishtirok etish, og'zaki so'rov suhbat uy vazzifalarini tekshirish.
40	22	
40		

Oraliq nazoratda baholash mezonlari Yakuniy nazoratda baxolash me'zoni

Ball		Talabaning bilim, ko'nikma, fikrlash darajasi
OB	Ya B	
30	30	Talaba fanning mohiyati va jamiuatdagi o'rnini, o'tilgan materialni chuqur tushunadi, savolgan aniq va tulq javob beradi, fakitlarga to'g'ri baho bera oladi, mustaqil fikrlay oladi, hulosalarni asoslay olish qobiliyatiga ega, javobda mantiqiy ketma-ketlikka ammal qiladi, masalani hal qilishga ijodiy yondasha oladi, amaliy topshiriqlarni to'g'ri va o'ziga xos usullarda xal qila oladi, to'g'ri hulosa chiqaradi.
28	28	Talaba o'tilgan materialni chuqur tushunadi, savolga tuliq javob beradi, lekin ayrim noaniqliklarga yo'l quyadi, fakitlarga to'g'ri baho bera oladi, mustaqil fikrlash va hulosalarni asoslay olish qobiliyatiga ega, javobda mantiqiy ketma-ketlikka ammal qiladi, masalani hal qilishga umumman ijodiy yondosha oladi, amaliy topshiriqlarni to'g'ri hal qiladi, lekin hulosalarda ba'zi noaniqliklarga yul quyadi.
26	26	Talaba o'tilgan materialni chuqur tushunadi, savolga tuliq javob beradi, lekin ayrim noaniqliklarga yo'l quyadi, fakitlarga to'g'ri baho bera oladi, mustaqil fikrlash va hulosalarni asoslay olish qobiliyatiga ega, javobda mantiqiy ketma-ketlikka ammal qiladi, masalani hal qilishga umumman ijodiy yondosha oladi, amaliy topshiriqlarni to'g'ri hal qiladi, lekin hulosalarda ba'zi noaniqliklarga yul quyadi.
24	25	Talaba o'tilgan materialni va uning mohiyatini ancha chuqur tushunadi, savollarga tuliq javob beradi. Lekin umumiy harakterdagi ayrim xatoliklarga yo'l qo'yadi, faktlarga to'g'ri baho bera oladi mustaqil fikrlash va xulosalarni asoslash qobiliyati bor, javobda mantiqiy ketma-ketlikka ammal qiladi, masalani xal g'qilishga ijodiy yondosha oladi, amaliy topshiriqlarni umuman to'g'ri xal qilaoladi, lekin hulosalarda noaniqliklar uchraydi.

22	21	Talaba o'atilgan materialni va uning mohiyatini juda yaxshi tushunadi, savollarga umuman tuliq javob beradi, lekin noaniqliklarga yo'l quyadi, fakitlarga to'g'ri baxo bera oladi, mustaqil fiklay oladi, lekin ba'zi hulosalarni tuliq asoslab bera olmaydi, masalani hal qilishga umuman ijodiy yondosha oladi, amaliy topshiriqlarni biroz qiynchilik bilan, lekin umuman to'g'ri xal qiladi, hulosalarida noaniqliklar uchraydi.
18	18	Talaba o'atilgan materialni va uning iqtisodiyotdagi ahamiyatini yaxshi tushunadi, savollarga to'liq javob beradi, lekin ba'zi umumiy harakterdagi xatoliklarga yo'l quyadi, fakitlarga baho berishda biroz qiynaladi, umuman mustaqil fikirlay oladi, lekin ayrim hulosalarni asoslab bera olmaydi, masalani hal qilishga ancha ijodiy yondashadi, Amaliy topshiriqlarni xal qilishda ayrim umumiy harakterdagi xatoliklarga yo'l quyadi, hulosalarida noaniqlar uchraydi.
16	17	Talaba o'atilgan materialni va uning mohiyatini umuman tushunadi, savollarga ancha va to'liq javob beradi, lekin ayrim xatoliklarga yo'l qo'yadi, ayrim faktlarni shunchaki yodlab olganligi sezilib turadi, ayrim hulosalarni to'g'ri asoslab bera olmaydi, masalani xal qilishga ijodiy yondashish sezilmaydi, amaliy topshiriqlarni hal qilishda ayrim xatoliklarga yo'l qo'yadi, xulosalarida noaniqliklar uchraydi.
14	13	Talaba o'atilgan materialni umuman biladi. Savollarga aniq javob berishga harakat qiladi, lekin ayrim jiddiy holatlarga yo'l qo'yadi, qator faktlarni shunchaki yodlaganligi seziladi, xulosalarni asoslashda qiynaladi, ijodiy yondashish sezilmaydi, amaliy topshiriqlarni umuman hal qiladi, ba'zi jiddiy xatoliklarga yo'l qo'yadi.
12	11	Talaba o'atilgan materialni qisman biladi, javobda jiddiy kamchiliklarga yo'l qo'yadi, faktlarni baholab bera olmaydi, xulosalarni asoslashda qiynaladi, masalani hal qilishga ijodiy yondasha olmaydi, amaliy topshiriqlarni hal qilishda qiynaladi yoki hal qila olmaydi.
8	7	Talaba o'atilgan material haqida juda kam tasvvurga ega, ayrim faktlarni uzuq-yuluq bilishi mumkin, amaliy topshiriqlarni hal qila olmaydi, jiddiy ko'pol xatoliklariga yo'l qo'yadi.
0	0	Talaba material bo'yicha deyarli hiech narsa bilmaydi, juda kam tasavvurga ega yoki umuman tasavurga ega emas.

Kafedra mudiri:

prof. J.Y.Yahshilikov

1-Mavzu: Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari.

Ma'ro'za mashg'uloti ta'lim texnologiyasining

modyeli

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 80- 90
O'quv mashg'ulotining shakli va turi. Ma'ro'za ryejasi.	1. Milliy istiqlol g'oyasi fanining obykti va qadriyati. 2. Milliy istiqlol g'oyasi fanining qonun va kategoriyalari (asosiy tushunchalari). 3. Milliy istiqlol g'oyasi fanining maqsadi va vazifalari. 4. Milliy istiqlol g'oyasi fanining boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o'zaro aloqadorligi.
O'quv mashg'uloti maqsadi:	Talabalarga milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari haqida tushuncha berish.
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, ma'ro'zani muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish.	O'quv faoliyatining natijalari: Milliy istiqlol g'oyasi fanining obykti va qadriyati. Milliy istiqlol g'oyasi fanining qonun va kategoriyalari (asosiy tushunchalari). Milliy istiqlol g'oyasi fanining maqsadi va vazifalari. Milliy istiqlol g'oyasi fanining boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o'zaro aloqadorligi oshib byeriladi.
Ta'lim usullari	Ma'ro'za, muloqot, aqliy hujum, insert
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Ma'ro'za matni, auditoriya doskasi, darslik, ko'rgazmali qurollar.

Monitoring va baholash	Og'zaki so'rov: Tyezkor so'rov.
------------------------	---------------------------------

1 MAVZU: Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari.

Ma'ro'zaning tyexnologik xaritasi.

2 soat

Ishlash bosqishlari Vahti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mavzu: Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1. Milliy istiqlol g'oyasi fanining obyekti va qadriyati. 2. Milliy istiqlol g'oyasi fanining qonun va kategoriyalari (asosiy tushunchalari). 3. Milliy istiqlol g'oyasi fanining maqsadi va vazifalari. 4. Milliy istiqlol g'oyasi fanining boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o'zaro aloqadorligi. Maqsadi: Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari haqida tushuncha berish. Talabalarni baholash myezoni bilan tanishtiradi. Adabiyotlar ro'yxati ilova qilinadi.	Tinglaydilar aniqlaydilar va muhim joylarini yozib boradilar.
2 bosqish Asosi 60 daqiqa	2.1. Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash ushun tyezkor savol-javob	Tinglashadi, savol byerishadi, javoblarni eshitishadi. Ta'riflarni yozib oladilar.

	o'tkazadi. - milliy g'oya haqida nimani bilasiz? - milliy g'oya qaysi fanlar bilan aloqador? 2.2. O'qituvshi ma'ruzani bayon etishda davom etadi. 2.3. Talabalarga mavzuning asosiy tushunchalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi.	Ma'lumotlarni umumlashtirib bilimlarni shukurlashtiradilar
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mavzuni mustahkamlash ushun savollarga javob byeradi. 3.2. Mustaqil ish ushun topshiriq byeradi. 3.3. Darsni yakunlaydi.	Savol byeradilar, aniqlaydilar.

O'quv materiallar

1. Xar kandy fanining muayyan bilimlar tizimi sifatidagi uziga xos mavzulari, tushunchalari, konun va kategoriyalari buladi. Ularning barchasi fan urganadigan soxa, ya'ni predmetining uziga xos xususiyatlari bilan chambarchas boglik. Milliy istiklol goyasi fani xam bundan mustasno emas.

«Goya» va «mafura» tushunchalari ularning xalklar va davlatlar takdiriga tasiri, xozirgi zamondagi mafkuraviy jarayenlar, milliy istiklol goyasining mazmun-moxiyati, tushunchalari, shakillanish konunniyatlarini, namoyen bulish xususiyatlari uni xalkmiz kalbi va ongiga singish yullari va usullari ushbu fanining predmetini belgilaydi.

Ushbu fanining predmetini milliy madaniy me'ros va umum insoniy kadriyatlarining uzaro munosobati milliy istiklol bosh goyasi xalkning ishonch va e'tikodiga aylanishi, «goya» va «mafura» tushunchalari, ularning xalklar, millatlar va davlatlar takdiriga ta'sirini urganish tashkil etadi. Milliy istiklol goyasi fanining

predmetini fakat «goya» va «mafura» tushunchalaridan iborat deb kabul qilish ushbu fanni tor doirada tushunishga olib keladi.

Milliy istiklol goyasining obyektini sifatida Uzbekistonning uziga xos tabiiy, ijtimoiy-iktisodiy, siyosiy, milliy madaniy rivojlanish xususiyatlarini, kadriyatlarini e'tirof etish mumkin. Shuningdek, xalqning madaniyati, milliy-madaniy me'rosini, odamlarning ijtimoiy munosabatlarini qaror toptirish bilan bogliq maksadlarini jamiyat xayetidan namoyen bulishini taxlil etish xam muximdir. Shuningdek faning obyektini-Uzbekiston tanlagan tarakkiyet yuli va ijtimoiy rivojlanishning milliy-ma'naviy negizlari, umumbashariy tamoyillar tashkil etadi.

Milliy istiklol goyasini urganishni takozo etadigan umimiy va uziga xos konuniyatlar mavjud. Umumiy konuniyatlar turli xalqlar, mamatlakatlar, jamiyatlar xayetida amal kiladigan umimiy asosga ega bulgan ichki zaruriy boglanishlar bulib, u jamiyat va mafukuralarning bir-birlari bilan uzviy boglikligi konunidir. Jamiyat mafkurasiz, maksadsiz yashay olmaydi. Demak birinchidan mafkura xar kaday jamiyat xayetida zarur. Ikkinchidan kayerdaki goyaviy bushlik vujudga kelsa, usha yerda begona goya asosida bulgan mafkuralar ta'siri uchun sharoit mavjud buladi. Buning isboti uchun xox tarixdan, xox zamonamizdan kuplab misollar keltirish kiyn emas. U jamiyat oldidagi maksadlar, uni amalga oshirish vositalaridir.

Milliy istiklol goyasining tushunchalari bilan birga uning namoyen bulish konunlari xam mavjud. Bular: birinchidan turli xalqlar, turli jamiyatlar mavjud, ularning maksadlari xam, rivojlanish yullari xam turli xil. Ya'ni rivojlanishning, ijtimoiy tarakkiyetning xilma-xilligi konuni orkali namoyen buladi;

Ikkinchidan dunening mafkuraviy manzarasi turli-xil maksadlar , turli-xil manfaatlar, karashlar bilan bogliq xolda namoyen bulgan va bulib kolmokda. Bu ezgu goyalar bilan birga yevuz goyalarning xam yashovchanligini, «duneda mafkura soxasida kurashning» davom etib kelayetganligining asosida yetgan uziga xos jixatdir.

Lekin, xar bir xalkning uziga xos ma'naviy ruxiyati, merosi, kadriyatlari bilan boglik goyasi xam mavjud. Uni inkor eib bulmaydi. Uni anglamaslik u bilan boglik bulgan turmush tarzini, madaniyatidagi xususiyatlarini, tarixini, tilini, milliy madaniy rivojlanish konuniyatlarini e'tirof etmaslikka olib keladi. Bu oxir-okibatda shu xalkni yeki mamlakatning «uzligini» tan olmaslikka sabab buladigan yuldir.

Globalashuv jarayonining milliy goyaga ta'sir etishi xam uziga xos umumiy konuniyatdir. Bu jarayen turli mamalakatlar, xalklar xayetida ularning bir-biriga boglikligini, uzaro ta'sirini oshiradi, ma'naviy, goyaviy xayetida aks etmay kolmaydi.

Milliy istiklol goyasi tugrisida fikr yuritganda, uning uzbek xalkining xayeti, turmush tarzi, tarixi, madaniyati, milliy-madaniy merosi va kadriyatlari bilan boglik bulgan xamda milliy goyasida aks etadigan uziga xos konuniyatlari xam mavjud. Bu konuniyyat milliy istiklol goyasining mazmuni, maksadi va xususiyati nuktai nazaridan karaganda aloxida, ustivor axamiyatga ega. Chunki, bu konuniyatni xisobga olish uzbek xalkining, millatning kelajagi bilan uzligini saklab kolish xamda uz negizida rivojlanishini, duneda uziga xos uringa ega bulishni etirof etish bilan boglik.

Tarixiy jixatdan yendashganda, bu soxada «turli goyalar», «mafkuralar» ana shu muxim konuniyatlarga zid bulgan xolatlarni xam kuzatilishini kursatadi. Uzbek xalkini tilidan, madaniyatidan, tarixidan ajratib kuyishga bulgan urinishlar bunga misoldir. Chunki yet va begona goyalar xalkning turmush tarzi, milliy-madaniy kadriyatlardan ajratib kuyish orkali uni zaiflashtirishgava uz ordasiga buysindirishga xarakat kilgan. Yet va begona goyalar ba'zi xalklarning millat sifatida rivojiga uzining salbiy ta'sirini utkazgan. Shuning uchun xam milliy istiklol goyasiga tayanish va unga amal kilish Uzbekiston xalkining uzligini saklab kolish va uziga xos va mos rivojlanish extiyeji sifatida namoyen buladi. Demak, milliy istiklol goyasining konuniyatlari xar bir xalk uchun milliy uziga xosligini zamon yutuklari bilan boglashning nafakat kafolati, balki rivojlanish strategiyasi xamdir.

Milliy istiklol goyasi fani uzining muayyan kategoriyalarga (tushunchalarga) asoslanadi. Ular turli-xil bulib, jamiyatda shakllangan va mavjud bulgan firklar xilma-xilligi Bilan kishilarning uzaro ijtimoiy munosobatlari asosida Amaliy xatti-xarakati orkali namoyen buladi.

«Milliy goya va istiklol mafkurasi xakida gap borar ekan,- deb ta'kidlaydi Prezident I.Karimov,- biz nixoyatda keng karmovli, murakkab, serkirra, insoniyat tarixida anik va mukammal ifodasi, tugal namunasi xali-xanuz yaratilmagan tushunchalarni uzimizga tasavvur kilishimiz kerak, deb uylayman. Bu tushunchalar Vatan ravnaki, yurt tinchligi, xalk faravonligi kabi yuksak goyalarning ma'no-mazmunini teran anglab yetishga xizmat kiladi»¹. Binobarin, milliy istiklol goyasining asosiy tushunchalari nisbiylik xususiyatiga egadir.

Milliy istiklol goyasini urganishda kuyidagi (tushunchalar) kategoriyalarni xisobga olish zarur: Turli jamiyatlar, xalklar xayeti, maksadlari Bilan boglik bulgan turli-xil ma'no-mazmunga ega umumiy tushunchalar: «goya», «mafкура», «goyaning turli-xil kurinishlari», «bunedkor goyalar» va «yevuzkor, tajovuzkor goyalar», «milliy goyalar» va «umumbashariy goyalar»

Jamiyatning siyesiy xayeti, turli-xil jamoat birlashmalari faoliyati Bilan boglik, maksad va intilishlarni ifoda etadigan turli xil siyesiy mafkuralar kurinishlari;

Uzbekiston xalkining xayeti bilan boglik bulgan, uni uzida aks ettiradigan va unga xizmat kiladigan «milliy istiklol goyasi», «milliy istiklol goyasining ma'naviy negizlari», «milliy rivojlanish goyasi», «milliy istiklol mafkurasi», «milliy istiklolning bosh goyasi», «milliy istiklol goyasining umumbashariy tamoyillari» va boshka tushunchalar.

Bu Uzbekistonda istikomat kiladigan va uz takdirini shu mukaddas zamin bilan boglangan xar-bir kishining «Vatanim menga nima berdi» deb emas, balki «Men Vatanim ravnaki uchun nima kilayapman» degan ma'suliyat bilan yashash demakdir.

Milliy istiklol goyasi turli siyesiy partiya va ijtimoiy guruxlar goyasidan ustun turadigan sosial fenomen-ijtimoiy xodisadir. Bu mafkurada biron-bir dunekarash

mutlaklashtirilmaydi yeki u mavjud siyosiy xokimiyatni mustaxkamlash maksadida siyosiy kuroлга aylantirilmaydi. Milliy istiklol goyasi, uz mazmun moxiyatiga kura, Uzbekistonning ijtimoiy-siyosiy tarakkiyetiga xizmat kiladi, gurux va katlamlarning umumiy manfaatlarini ifodalaydi.

2. Milliy istiklol goyasi fanining uziga xos vazifalari bor. Ular avvalo Prezidentimizning «Milliy istiklol goyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar» risolasiga yezgan suz boshida belgilab berilgan kuyidagi asosiy maksad bilan uzviy boglikdir. «Xalkni buyuk kelajak va ulugvor maksadlar sari birlashtirish, mamalakatimizda yashaydigan millati, tili va dinidan kat'iy nazar, xar bir fukaroning yagona Vatan baxt-saodati uchun doimo ma'suliyat sezib yashashga chorlash, ajdodlarimiz bebaxo merosi, milliy kadriyat va an'analarimizga munosib bulishga erishish, yuksak fazilatli va komil insonlarni tarbiyalash ularni yaratuvilik ishlariga da'vat kilish, mukaddas zamin uchun fidoyilikni xayet mezoniga aylantirish-milliy istiklol mafkurasining bosh maksadidir».

Ana shu bosh maksad bu tugridagi ukuv fanining xam asosiy vazifalarini belgilaydi. Milliy istiklol goyasi ukuv fanining yangi dunekarashni shakllantirish vazifasi falsafiy fanlarni chukur uzlashtirish, falsafa bilan uzviy alokada bulishni talab kiladi. Bu borada mazkur fanning falsafiy bilimlar tizimiga kirishini nazarda tutish lozim.

Ma'lumki, goyalar tugrisidagi ilmiy bilimlar kishilarning dunekarashini shakllantirishga xizmat kiladigan falsafiy tafakkurning muxim kismidir. Ular kishilarning olamni bilish, uzlashtirish, farovon xayet kechirish va uz insoniy moxiyatlarini namoyen etish etiyeglari bilan uzviy boglik. Goyaviy dunekarash murakkab tuzilishga ega. U bir kancha tarkibiy kismlarni-mafkura soxasidagi muayyan bilimlar, goya va maksadlar, tabiiy va ijtimoiy fanlarning yutuklari, tasavvurlar, kadriyatlar, ishonch, e'tikod, fikr, xissiyet va xokazolarni uz ichiga oladi.

Goyaviy dunekarash tarkibida e'tikod muxim axamiyatga ega. U insonning uz karashlari va goyalari tugriligi, orzu-umidlarning asosli ekanligi, faoliyati va xatti-

xarakatining umumiy maksadlarga va talablarga mosligiga bulgan chukur ishonchdan paydo buladi, kishining xissiyatlari, irodasi va faoliyat yunalishlarini belgilaydi, ularni boshkaradi, shaxsni omilkor amaliy faoliyatiga undaydi. Biror partiya yeki gurux uz maksadlariga yetish uchun jamiyatdagi mavjud ma'naviy xayetda salmoklirok joy egallashga yeki uni uz manfaatlari yulida uzgartirishga xarakat kiladi. Umuman, xayetda uz maksadiga erishishining eng oson va kam xarakat talab kiladigan yuli-uzgalarning dune karashiga kirish, uni uz maksadlari tomon uzgartirishdir. Chunki azal-azaldan xar kanday mafkura goyaviy dunekarashga oid savollarga javob tarikasida dunega kelgan.

Goyaviy dunekarashning yukorida kursatilgan tamoyillari uning funksiyalarini belgilab boradi. Ular jamiyatning umumiy maksad yulida va manfaatlariddan kelib chikadi xamda odamlarnng xayet va faoliyati uchun umummetodik axamiyat kasb etadi. Goyaviy dunekarash funksiyalari xakida gapirganda, uning obyekti, predmeti sifatida avvalo konkret inson va jamiyat nazarda tutiladi. Chunki dunekarash jamiyatdagi ma'naviy xolat va insoniy munosobatlarning ongdagi ifodasidir. Shu nuktai nazardan, bunday dunekarash insoning boshkalarga, jamiyatga, xayetga munosobatida xam namoyen buladi. Bu goyaviy dunekarashning baxolash funksiyasini anglatadi. Ya'ni inson uz goyalari va manfaatlaridan kelib chikib, narsa-xodisalarni yaxshi-yemon, foydali-zararli, savob-gunox, uyat-andisha kabi kategoriyalarga ajratadi, ularni baxolaydi.

Goyaviy dunekarash inson faoliyatini bir kator usul-vositalar orkali boshkarish vazifasin bajaradi. Uning inson faoliyatini nazorat kilish funksiyasi xam bor. Bunda goyaviy dunekarash jamoatchilik fikri tarzida namoyen bulishi kuzda tutilmokda. Kup xollarda nazorat kilish funksiyasi muayyan faoliyat uchun biror goyaning ma'naviy mezon vazifasini bajarishni xam nazarda tutadi. Goyaviy dunkarashning birlashtirish funksiyasi xam bor. Masalan, jamiyatdagi turli Katlam va partiyalar manfaatlari nuktai nazaridan muayyan farqlar bulishi tabiiy. Bunday sharoitda goyaviy dunekarash ularni doimiy murosaga kelltirishga xizmat kiladi va umumiy maksadlar yulida birlashtiradi. Xarkanday manfaat shakllari va darajalari muayyan

goyalarda, nazariyalarda uz ifodasini topadi. Shu nuktai nazardan, goyalar, nazariyalar urtasida kurash bulishi tabiy. Prezidentimiz ta’biri bilan aytganda: «Xayetning uzi turli-tuman goyalar kurashidan, baxsu munozaralardan iborat. Tarakkiyetning ma’no-mazmuni, kerak bulsa, falsafasi xam shunda. Uz mustakil fikriga ega bulgan, uz kuchiga, uzi tanlagan yulining tugriligiga ishongan inson doimo kelajakka ishonch bilan karaydi. U jamiyatdagi firklar xilmaxilligidan chuchimaydi, balki zamonaviy bilim va falsafiy karashlarga, xayet xakikatiga suyangan xolda xar kanday garazli niyat, taxdid va intilishlarni fosh kilishga kodirbuladi»¹.

Milliy istiklol goyasi, boshka ijtimoiy fanlar kabi, jamiyatimizda tarixiy xotirani shakllantirishga yerdam beradi. Mazkur masalada milliy istiklol goyasini urganish tarix fanining asoslarini blib olish bilan uzviy bogliklikda amalga oshadi. Bunda goyalar va mafkura tugrisidagi bilimlarni tuplashga shunchaki intilish emas, balki goyaviy-mafkuraviy jarayenlarni insoniyat tarixining uzluksiz bir tarkibiy kismi sifatida, yaxlat va butun xolicha tushunish, ruy berayetgan vokealar moxiyatini chukur bilish asosiy maksadga aylanadi.

Ana shunday intilish, uz navbatida, bugungi dunening mafkuraviy manzarasi, unda kanday mafkuraviy poligonlar faoliyat yuritayetgani, ularning maksad-muddaolari begona va yet goyalarning jamiyatimizga ta’siri tugrisida xolisona muloxoza yuritish imkonini beradi.

Milliy istiklol goyasi vokea-xodisalarni bilish, taxlil etish, ularga baxo berishga imkoniyat yaratib, bir kator ilmiy, tarbiyaviy va amaliy vazifalarni xam bajaradi. Ular «Milliy istiklol goyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar» risolasida kiska va muxtasar tarizda bayen etilgan. Ulardan eng muximlarini kayd etamiz: **birinchidan**, odamlarimizda mustakil dunekarash va erkin firklashni shakllantirish; **ikkinchidan**, milliy totuvlik, xamjixatlikni istikbolimiz yulidagi eng katta goyalardan xisoblanishi nosoglom maxalliychilik, urug-aymokchilik deb ataladigan illatlardan xoli etish; **uchinchidan**, xayetga endi kadam kuyayetgan yesh avlodning dunekarashiga yangicha ma’no va mazmun baxsh etish orkali unda faol xayetiy

poziyasiyani, milliy goyaga ishonch va e'tikodni shakllantirish; **turtinchidan**, jamiyatimizda soglom ijtimoiy muxitni yaaratish, kishilar ongiga Vatan takdiri uchun ma'sullik, yagona Vatan tuygusini mustaxkamlash; **beshinchidan**, istibdod davri asoratlari, kulik va mutelik kayfiyatlarining ongimizda, taffakurimizda saklanib kolayetgani sabablarini taxlil etish, ularni bartaraf etish yullarini topish zarurati bilan boglik vazifalarni xal etishdan iboratdir. Demak yangicha firklaydigan, mutelik tuygusidan xoli bulgan uzligini anglagan, avlod-ajdodlarini, madaniy merosini yaxshi bilgan ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash milliy istiklol mafkurasining muxim vazifasidir.

«Milliy istiklol goyasi» fanining yeshlarda mafkuraviy imunitetni shakllantirish vazifasi xam bor. Bu borada ularni xozirgi zamonning mafkuraviy manzarasi, bugungi dune goya va mafkuralar soxasida vokea va xodislara bilan tanishtirish, xalkimizning uz oldiga kuygan provard maksadiga yetishish uchun xalakit berish mumkin bulgan mafkuraviy markazlar, polegonlar, yet va begona goyalarning zararli ta'siridan ogox kilish niyatida katta axamiyatga ega. Milliy istiklol goyasining Yana bir muxim vizafasi jamiyatda soglom ma'naviy muxit yaratishdan iborat. Bu esa, uz navbatida, xur fikrli, mutelik va juratsizlikdan xoli insonni tarbiyalash vazifasi bilan boglik. Fakat xur fikrli, uz bilimi va kuchiga ishonib yashaydigan insongina ozod va obod Vatanni barpo etadi, erkin va faravon xayetni yarata oladi.

Yurtdoshlarimiz tafakkurida uzligini anglash, mukaddas kadriyatlarimizni asrab-avaylash, vatanparvarlik kabi tuygularni kamol toptirish xam milliy istiklol goyasining asosiy vazifalariga kiradi. Bu esa uz navbatida, mafkuramizning utmishni kelajak bilan boglash, tarixiy xotirani tiklash va unga sadokat xisini tarbiyalash kabi vazifalari bilan uzviy alokada namoyen buladi.

Shu bilan birga, milliy istiklol goyasining xalkimizga xos bulgan imon-e'tikod, insof-diyenat, saxovat, xalollik, mexr-okibat, sharmu xaye kabi fazilatlarini yuksaltirish, mamalakatimizning kup millatli xalki ongi va kalbida «Uzbekiston-

yagona Vatan» degan tushunchani shakllantirish va mustaxkamlashga xizmat qilish kabi vazifalari ham bor.

Milliy istiklol goyasi xalkning maksad va intilishlarini ifoda etadi, xalk ruxini kutaradi, uni ezgulik va bunedkorlik ishlariga da'vat etadi, jamiyat duch kelgan muammolar yechimini topishga yerdam beradi. U jamiyat a'zolarining bunedkorlik faoliyatining uziga xos mezoni vazifasini ham bajaradi. Ya'ni har bir yurtdoshimizning intellektual-manaviy salohiyati milliy goyalarni qay darajada ruyebga chikara bilishda yakkol namoyen buladi.

Milliy istiklol goyasining yana bir muxim vazifasi kishilarni yaratuvchan faoliyatga safarbar etishi, goyaviy ximoya vositasi ekanligi bilan belgilanadi. U xalkning, millatning utda yenmaydigan, suvda chukmaydigan ulmas e'tikodi sifatida yesh avlodning tarbiyalashning bekiyes omilidir. Shu ma'noda milliy istiklol goyasi yeshlar xayetining ma'nosi va mazmunini belgilaydi, milliy Vatan ravnaki, buyuk kelajakni barpo etish uchun yashash va kurashish chinakam insoniy saodat ekanligini yakkol kursatadi.

Xullas, milliy istiklol goyasi fanining barcha vazifalari yagona maksadga-Vatanimizning mustakilligini mustaxkamlash, yurtimizda ozod va obod Vatan barpo etish, erkin va faravon jamiyat kurish uchun xizmat qiladi. Mafkuraning asosiy maksadi ushbu yulda xalkimizni jipslashtirish, kishilar ongida mustakil dune karash va ogoxlik xissini tarbiyalash, komil insonni voyaga yetkazish, fukarolarimizda begona va buzgunchi goyalarga karshi mustaxkam mafukuraviy immunitetni tarbiyalash bilan uzviy bogglik bulib kolaveradi.

3. Ushbu masalalarning ma'zmun-moxiyatini bilib olishda «Siyosatshunoslik», «Sosiologiya» kabi fanlarning bilimlari ul keladi. Buni ayniksa, Prezident Islom Karimovning asarlarini chukur urganishning axamiyati katta. Bu asarlarda yurt boshimiz goya va mafkura tushunchalari, ularning bunedkor va vayronkor bulishi, axamiyati, xozirgi davrda mintakamiz va mamalakatimizda xavfsizlikni saklash,

barkarorlikni mustaxkamlash va tarakaiyetga erishish uchun zarur bulgan kafolatlar nimalardan iboratligi, millat, davlat va shaxsning bu boradagi ma'suliyati va vazifalari kanday ekani tugrisidagi ilmiy-nazariy jixatdan asoslangan muloxoza va xulosalarni bayen kilgan. Ular asosida yukorida tilga olingan mavzularni yanada chukurroq urganish mumkin. Komil insonni tarbiyalashda «Milliy istiklol goyasi» fani oliy ta'lim muassasalarida ukitiladigan «Ma'naviyat asoslari», «Madaniyatshunoslik», «Etika», «Estetika» fanlari bilan xam uzviy alokada ish olib boradi. Bu esa, uz navbatida, yangi jamiyat kurish jarayenida goyaviy-mafkuraviy soxadagi dolzarb vazifalar, ularni amalga olshirish imkoniyatlari va ushbu jarayendagi xar bir yeshning ma'suliyatini anglashga yerdam beradi.

Dinshunoslik mavzularini chukur urganish xam milliy istiklol goyasi fanining vazifalarini bajarishga yerdam beradi. Dinning moxiyati, uning ijtimoiy xodisa sifatidagi urn iva axamiyati, jaxonning diniy manzarasi kanday ekani, unda kaysi din yeki konfessiyaning tutadigan urni kabi masalalarni urganish nixoyatda muxim. Bu uz navbatiida, diniy akidaparaslik, islom xalifaligini tiklash, ditn nikobi ostidagi zararli va buzgunchi goyalarning mazmun moxiyatini chukur anglash, ularga karshi faol va ogox bulish tuygusini shakillantirishga yerdam beradi.

Milliy istiklol goyasining xukukiy, konstitusiyaviy asoslarini urganishda xukukshunoslik fanining axamiyati katta. Mamalakatimizda inson xukuklari va erkinliklari, xokimiyatning konstitusiyaviy asosda bulish tamoyili, siyesiy plyuralizm va jamiyat xayetini erkinlashtirish, kuchli davlatdan kuchli jamiyat sari borish, bu boradagi amalga oshirilayetgan ishlarning moxiyati kabi masalalar milliy istiklol goyasini xalkimiz, avvalo yeshlarimiz kalbi va ongiga singdirish bilan uzviy boglikdir. Bu borada Uzbekiston Konstetusiyasida plyuralizm, fikr va karashlar erkinligi, sisiy institutlar va mafkuralar amal kilishning konuniy asoslari belgilab kuyilgani, ularning umuminsoniy kadriyatlari va xalkaro talablarga mosligini bilib olish nixoyatda muxim.

Milliy istiklol goyasini fakat shu fanni urganish asosidagina egallash mumkin deb karash bir tomonlama va notugri tassavurdir. Aksincha, milliy istiklol goyasi

bilan barcha fanlar, xususan falsafa, ijtimoiy iktisod, ijtimoiy-siyosiy fanlar uzviy bog'lik. Bu fanlarning kanday goyaga asoslanish, ularni ukitish asosida yeshlar ongi va inshonchiga, kalbga kanday goyalar singdirilish xar kanday jamiyat uchun ahamiyatlidir. Ayniksa mustabit tuzim davrida bu fanlarni uta mafkuralashtirib, xalklar, mamalakatlar va millatlar takdiriga, uning rivojlanish yuli, milliy-madaniy merosiga, kadriyatlariga xam «sinfiy» manfaatlar «kommunistik goya» talablaridan kelib chikib yendoshilganligini anik xisobga olish kerak. Natijada, Uzbekiston xalki xayeti, tarixi, «uzga xalklar tarixi»ni urganishdan iborat bulib kolgandi. Milliy madaniyat, kadriyatlar urnida soxta baynalminallashtirilgan, moxiyatan milliylikni e'tirof etmaydigan, milliy kadriyatlarni begona shaklan milliy, mazmunan socialistik bulgan prinsipga buysindirilgan edi. Butun ta'lim va tarbiya, fan va ilmiy muassasalar, madaniy-marifiy ishlar, adabiyet va san'at, ijod uchun «sosialistik realizm» muxim mezonga aylangan, tugrirogi aylantirilgan. Shunga javob berish va shunga amal kilinish shart edi. Bu barcha ijtimoiy gumanitar fanlarning bir xil kolipga solinishga, yagona kommunistik goya va mafkuraning targibotchisiga aylantirishga olib keldi.

Bugun milliy istiklol goyasining boshka fanlar bilan munosabati tugrisida fikr yuritilganda, avvalo, uni kommunistik goya prinsiplaridan tub farkini xisobga olish muxim ahamiyatga ega. Ayni paytda, fikrlar xilma-xilligi, goyalar xilma-xilligi prinsipiga asoslanish, xalkning manaviy madaniy merosi va kadriyatlariga taynish xamda umumbashariy prinsiplarini e'tirof etish koidasi fanlarning rivoji uchun keng imkoniyat beradi. Ikkinchidan xar bir fan yunalishlari orkali milliy istiklol goyasi negizlarini bilib olish mumkin. Masalan milliy istiklol goyasining tarixiy ildizlarini-tarix orkali, falsafiy jixatlarini-falsafa, iktisodiy asoslarini-iktisod, diniy asoslarini-dinshunoslik, adabiyet va san'at bilan bog'lik tamonlarini urganish orkali milliy goya kishilarning ishonch va e'tikodiga aylani boradi. Boshka fanlar xam uz predmeti, maksad va vazifalari bilan shu mushtarak maksadga xizmat kiladi.

Xullas, milliy istiklol goyasi, uning asosiy tushuncha va tamoyillarini yeshlarimiz kalbi va ongiga singdirish sermashakat, serkirra va sharaflil vazifadir.

«Milliy istiklol goyasi» fanining ahamiyati, ijtimoiy fanlar orasidagi urni, ular bilan alokasi, tarbiyaviy funksiyalari ana shu vazifani samarali amalga oshirish bilan belgilanadi. Bu esa shu soxada mehnat qilayotgan har bir olim, mutaxassis va ukituvchidan yuksak ma'suliyat, faol va omilkor bulishini talab qiladi.

Milliy istiklol goyasi falsafiy bilimlar tizimiga mansubligidan, uziga xos metodologik vazifani ham bajaradi. Ya'ni u boshka xususiy ukuv fanlari, masalan tarix, adabiyetshunoslik, ma'naviyat asoslari va boshkalar shugullanadigan masalalarni xal qilish uchun tayer andozalarni bermaydi, balki ularni va soxa bilan shugullanuvchi xamda urganuvchilarni goyaviy dunekarash, umummafkuraviy tamoyillar bilan kurollantiradi. Bu borada milliy istiklol goyasi boshka soxa vakillari uchun xozirgi dunening mafkuraviy manzarasi, inson ongi va kalbi uchun kurash, mustakillikni, mustaxkamlashning mafkuraviy tamoyillari mazmunini bilib olishda metodologik asos vazifasini utaydi.

Mamlakatda fukarolik jamiyati kurulishda uning ahamiyati doimo oshib boradi. Chunki duneda turli xil goyalar, maksadlar mavjud bular ekan, milliy istiklol goyasi tizim sifatida amal qilish kerak. Shunda Uzbekiston uzining tadrijiy rivojiga ega buladi. Milliy goya xayet uzgarishlari bilan boglik xolda doimo yangi-yangi muammolarga duch kelishi mumkin. Har bir davr, zamon va makon uzgarishlari, unga bulgan ishonch va e'tikod zaruratini doimo saklab koladi. Fakat uni yangi sharoitda yangicha yendashuv, yangicha texnologiyalarni joriy etish asosidagina odamlar ongi va tafakkuri, ishonch va e'tikodi bilan boglik ma'naviy-ruxiy olamning negizi bulgan milliy istiklol goyasi uzluksiz ravishda mustakillikni mustaxkamlashga va rivojlantirishga shart-sharoit yaratadi.

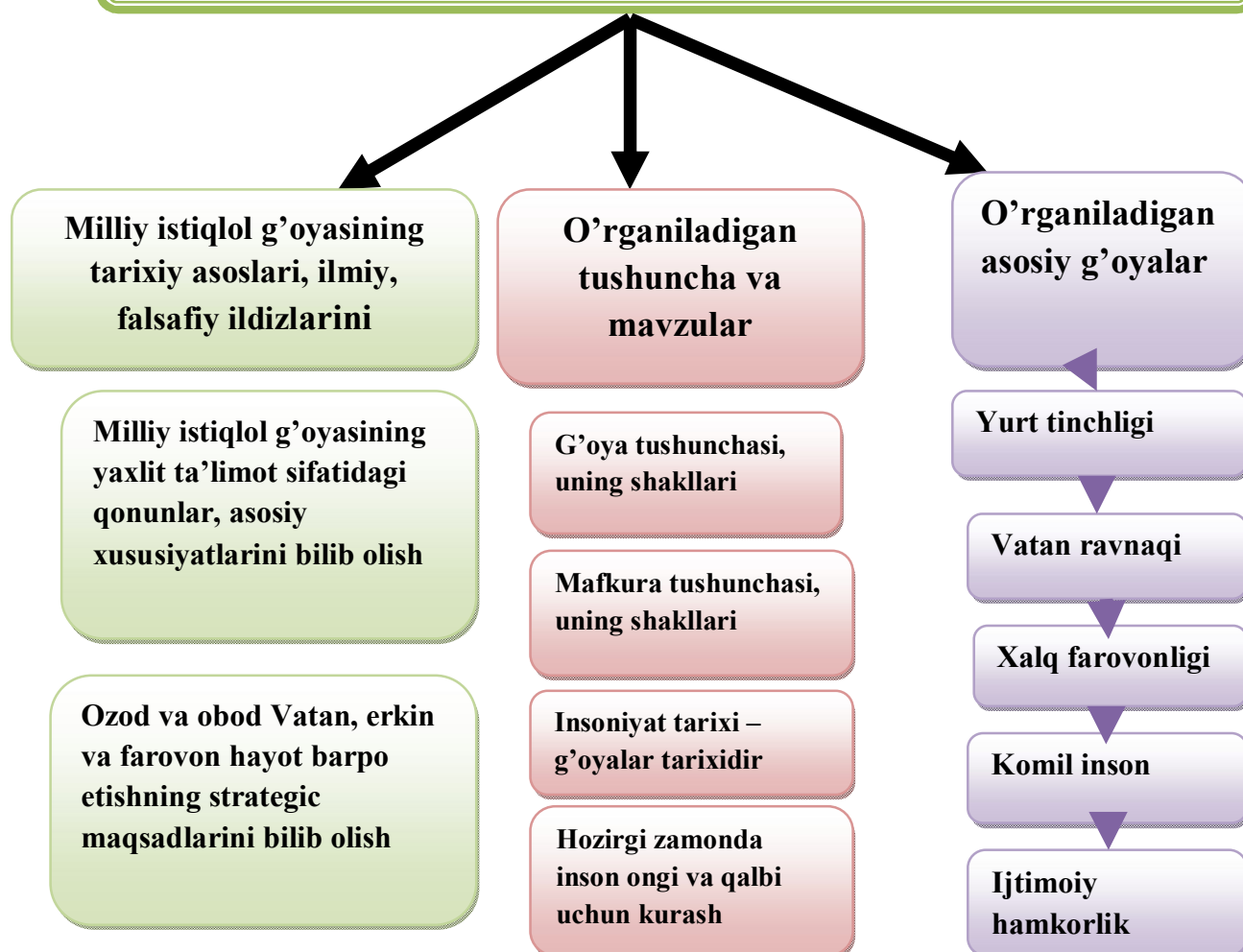
Demak, Prezident I.A Karimov ta'kidlagandek, «Endigi vazifamiz shundan iboratki, milliy istiklol goyasi tushunchalari asosida keng jamoatchilik, ziyelilarimiz, ilm-fan va madaniyat namoyandalari, avvalo, ma'naviy-ma'rifiy soxa xodimlari miliy mafkurani takomillashtirish xamda uning asosiy tamoyillarini odamlar ongi va kalbiga singdirishga karatilgan ishlarni yangi boskichga kutarishlari zarur»

Vizual materiallar

1-ilova

Миллий ғоя деганда, аجدодлардан авлодларга ўтиб, асрлар давомида эъзозланиб келинаётган, шу юртда яшаётган ҳар бир инсон ва бутун халқнинг қалбида чуқур илдиз отиб, унинг маънавий эҳтиёжи ва ҳаёт талабига айланиб кетган, ҳар қайси миллатнинг энг эзгу орзу-интилиш ва умид-мақсадлари бундай кенг маъноли тушунчанинг мазмун-моҳиятини ифода қилади

O'QUV FANING PREDMETI

1 Mavzu: Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari

Syeminar mashg'ulotining ukitish tyexnologiyasi

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 25-30
O'quv mashg'ulotining shakli.	Bilimlarni shukurlashtirish va kyengaytirish buyisha syeminar mashguloti
Syeminar ryejasi	1. Milliy istiqlol g'oyasi fanining obyekti va qadriyati. 2. Milliy istiqlol g'oyasi fanining qonun va kategoriyalari (asosiy tushunchalari). 3. Milliy istiqlol g'oyasi fanining maqsadi va vazifalari. 4. Milliy istiqlol g'oyasi fanining boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o'zaro aloqadorligi.
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Talabalarga akliy xujum usulini kullash orkali milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari haqida tushuncha berish.	
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, syeminarsavollarini muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish. Darslik bilan ishlash kunikmalarini xosil kilish. Matyerialni taxlil kilish va tizimlashtirish kunikmalarini shakllantirish	O'quv faoliyatining natijalari: milliy istiqlol g'oyasi fanining obyekti va qadriyati, milliy istiqlol g'oyasi fanining qonun va kategoriyalari (asosiy tushunchalari). Milliy istiqlol g'oyasi fanining maqsadi va vazifalari, Milliy istiqlol g'oyasi fanining boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan o'zaro aloqadorligi oshib byeriladi.
Ta'lim usullari va tyexnikasi	Muloqot, aqliy hujum, Muammoli vaziyat

O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Doskas, bur, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki nazorat savol- javob, ryeyting tizimi asosida baxolash

1 MAVZU: Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari.

Syeminar mashg'ulotining tyexnologik xaritasi.

Ishlash bosqishlari va vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	1.Mavzu: Milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1. Falsafaning predmeti va asosiy bahs mavzulari 2. Falsafiy dunyoqarash, uning xususiyatlari va tamoyillari 3. Falsafaning asosiy yo'nalishlari, fanlar tizimidagi o'rni va vazifalari 4. Mustaqillik va falsafiy dunyoqarashning yangilanish zarurati. Maqsadi: Talabalarga milliy istiqlol g'oyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari haqida tushuncha berish. Talabalarni baholash myezoni bilan tanishtiradi.	Tinglaydilar, aniqlaydilar.

2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalarni 3 ta kishik guruxlarga ajratadi. Mavzu buyisha tayyorlangan topshiriqlarni yeshishda «Muammoli vaziyat», «Akliy xujum», « Baxs- munozara» usullaridan foydalanadi. 2.2.Guruxlarni ishlash koidasi bilan tanishtiradi va savollrni tarkatdi. 2.3.Talabalar javobini sharxlaydi, xulosalarga e'tibor byeradi, aniklik kiritadi. 2.4.Guruxlar faoliyatiga umumiy ball byeradi. 2.5.Talabalarga B.B.B. usuli bo'yicha ifodalangan jadvalni namoyish qiladi va ustunlarni to'ldirishni aytadi (3-ilova)	2.1. Guruxlarda ishlash koidasi bilan tanishadilar. 2.1.Savollarga javoblarni byeradilar va muxokamada faol ishtirok etadilar.
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mashgulotni yakunlaydi talabalarni baxolaydi va faol ishtirokshilarni ragbatlantiradi. 3.2. Topshirik byeradi.	Eshitadilar Topshirikni oladilar

Keys-stadi usuli qo'llanilgan o'quv mashg'ulotining tyexnologik xaritasi

Ishlar bosqichi va mazmuni	<i>F a o l i y a t</i>	
	ta'lim byeruvchi	ta'lim oluvchi
Tayyorgarlik	Tanishish uchun talabalarga keys matyeriallarini tayyorlaydi va avvalgi mashg'ulotlarda tarqatadi.	Keys mazmuni bilan tanishadilar
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq.)	1.1. O'quv mashg'ulotining mavzusi, maqsadi, kutilayotgan natijalar va uni olib borish rejasi bilan tanishtiradi. Keys ahamiyatini va uni kasbiy bilimlarni rivojlanishiga ta'sirini tushuntiradi.	Diqqat qiladilar.

2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish (10 daq.)	2.1. Talabalar bilimini faollashtirish maqsadida mavzuning asosiy tushunchalari bo'yicha tyezkor-so'rov o'tkazadi (ilova). 2.2. Syeminarda ishlash tartibi, baholash ko'rsatkich va mezonlari bilan tanishtiradi (ilova)	Savollarga javob byeradilar. Muhokama qiladilar, aniqlashtiruvchi savollar byeradilar.
3-bosqich. Alohida ishlash (20 daq.)	3.1. Keys matyeriallarini muhokama qilishni tashkillashtiradi, ishlash qoidasi, vaziyatlarni tahlil qilish chizmasi, muammolarni ifodalanishiga e'tibor byerishlariga qaratadi. 3.2. Vaziyatni mustaqil tahlil qilishni, muammoni ifodalashni, yechish yo'llarini aniqlashni, so'ngra uni yechish topshirig'ini byeradi	Keys matyeriallarini muhokama qiladilar, aniqlaydilar, savollar byeradilar. Mustaqil ravishda tahlil qilish varag'ini to'ldiradilar, muammoni yechadilar.
4-bosqich. Kichik guruhlarda ishlash (20 daq.)	4.1. Talabalarni kichik guruhlariga bo'ladi va topshiriq byeradi: vaziyatni muhokama qilish va tahlil qilib ko'rish, guruh uchun vaziyatni tahlil qilish varag'ini to'ldirish, yechish tartibini ishlab chiqish, topshiriqni yechish, taqdimotga tayyorlanish	Keysni yechish va taqdimot varag'ini tayyorlash bo'yicha harakatlar qiladilar
5-bosqich. Taqdimot (20 daq.)	5.1. Taqdimot, muhokama va guruhlar taqdimotini o'zaro baholashni tashkillashtiradi. Javoblarni sharhlaydi, tahlil qilish va muammoli vaziyatni yechish jarayonida qilingan xulosalarga e'tibor qaratadi. Keys bo'yicha o'zining javobini havola qiladi (ilova)	Guruhlar taqdimot qiladilar Boshqa talabalar munozarada ishtirok etadilar, savollar byeradilar

Testlar

1. Milliy g'oya nima?

A* Muayyan xalq yoki millatning manfaatlarini ifoda etadigan, yagona maqsad sari undovchi ezgu fikrlar

majmui.

V Muayyan maqsad uchun xizmat qiluvchi g'oyalar tizimi

S Ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy karashlar

D Umuminsoniy qadriyatlar majmui

2. "Milliy istiklol g'oyasi" fanining asosiy maqsadi nima?

A Yoshlarni eski mafkuraviy asoratlardan xalos etish

V Yoshlar ongnda g'oyaviy bo'shliq paydo bo'lishiga yo'l ko'ymaslik

S* A va V

D) V va D

3. "Milliy nstiqlol g'oyasn" o'quv fani oldida turgan asosiy vazifalar?

A Iymon-e'tikodi mustahkam, dunyoni chukur anglaydigan, davr taraqqiyoti bilan hamqadam, erkin, ijodkor shaxsni shakllantirish.

V Diniy bilnmni chuqur egallagan shaxsni shakllantnrish

S Yuqorn darajadagi siyosiy bilim egasi bo'lgan shaxsni tarbiyalash

D* Barcha fanlardan xabardor, chuqur bilim sohibi bo'lgan shaxsni tarbiyalash

4. Milliy mafkura nima?

A Halqni olga yetaklovchi ezgu fikrlar majmun

V* Milliy g'oyaga yetishdek ezgu maqsad yo'lida muhim sanalgan g'oyalar tizimi

S Barcha millat va elatlarning g'oyaviy qarashlari

D O'zbekiston Respublikasida yuz berayotgan ijtimoiy o'zgarishlar

5. Milliy mafkurani shakllantirnsh maibai?

A Iktisod

V Siyosat

S* Ma'naviyat

D) Millat

6. "Inson tarixi" tushunchasining mohiyati kaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

A Kishilar tarixi

V Xalklar tarixi

S O'zbekiston tarixi.

D* G'oyalar tarixi

7. G'oya tushunchasini siz qanday tushunasiz?

A Tarixning mahsuli

V* Insonlarni maqsad sari yetaklaydigan fikr

S Kishining bilim darajasi D Tabiat xakidagi karashlar

8. Aqidaparastlik mafkurasnnng moxiyati qaysi javobda berilgan?

A* Jamiyat tarakkiyotigato'skinlik kilish V Jamiyat rivojiga hissa
qo'shish

S Jamiyat ravnaqi uchun kurash D Xalq farovonligi va Vatan
ravnaki uchui qayg'urish

9. Milliy mafkura g'oyalari shakllantirishga o'z xissasni qo'shgan alloma?

A Konfusiy V Lao Szi S Immanuel Kant D* Alisher Navoiy

10. Asosi o'simlik va hayvonlarga sig'inishdan iborat bo'lgan mafkura kaday nomlanadi?

A Anemizm V Fetishizm S* Totyemizm D Monnizm

11. Mafkuraviy g'oyalarning yaratilishida aholinnng qaysi katlami alohida o'rin tutadi?

A Ishchilar V Dehqonlar S fuqarolar D* Buyuk mutafakkirlar

12. Ibtidoiy mafkura sanalgan mafkura nomini ko'rsating?

A Monizm. dualizm V idealizm, matyerializm

S *Totyemizm. Animizm D Iudaizm, sintoizm

13. Diniy mafkurya sanalgan mafkuralar nomini aniklang?

A* Iudaizm, sintoizm V Shovinizm, kosmopolntizm

S Nigilizm, fetishizm D Idealshm, matyerializm

14. Animizm mafkurasining mohiyati qaysi javobda berilgai?

A Hayvon va o'simliklarga sig'inish V Har bir narsa joni borligiga
ishonish

S* Jonsiz narsalarga ishonish D Turli haykallarga sig'inish

15. Yaponiyada tarqalgan diniy talimot?

A Iudaizm V Monizm S* Sintoizm D) Komfutsiylik

16. Bir millatni o'zga millatlardan ustun qo'yishga undovchi ta'limot?

A Nigilizm V Matyerializm S* Shovinizm D) Kosmopolitizm

17. "Olam va odam ilohiy kuch, xudo tomonidan yaratilgan" degan goyani ilgari suruvchi ta'limot?

A Matyerializm B* Idealizm S Monizm D Shovinizm

18. Kosmopolitizm qaiday mafkura?

- A Hyech narsani tan olmaslik, hamma narsani rad etishga asoslangan mafkura
V Olamning asosi bitta deb tushuntiruvchi mafkura
S Olamning oliy ruh tomonidan yaratilganligini e'tirof etuvchi mafkura
D* Vatansizlikni yoqlaydigan, milliy qadriyatlarni va an'analarni tan olmaydigan mafkura

19. Muayyan jamiyatning ichki va tashki taxdidlarga dosh berolmasligining sababi nimada?

- A Aholi sonining kamligida
V Mehnatga yarokli aholi qatlamining kamligida
S* Jamiyat g'oyaviy asosining kuchsizligida
D Jamiyat g'oyaviy asosining kuchliligida

20. XX asrning 30 yillarida Italiya va Germaniyada vujudga kelgan va o'zida "oliy irq" g'oyasini ilgari surgan g'oya?

- A Sosializm V Kommunizm S*Fashizm D Matyerializm.

21. Aqidaparastlik oqibatida qatl etilgan xur fikrli olimlarning nomlarini aniqlang?

- A Ibn Sino B Mansur Halloj C Boborahim Mashrab D* B va C javoblar

22. Hur fikrlilik qanday manoni bildiradi?

- A*Erkin fikrlash asosida haqiqatni anglash V Taraqqiyotga intilish
S Fanni rivojlantirishga qiziqish D Diniy bilimlarni chuqur bilish

23. O'zbekistoi Respublikasining Konstitusiyasi qachon qabul qilingan?

- A 1991 yil 2 nyun V 1991 yil 9 yanvar S 1991 yil 2 mmart D*1992 yil 8 dekabr

24. O'zbekiston Respublikasining Davlat Bayrog'i qachon qabul kilingan?

- A 1990 yil 18 iyul B*1991 yil 18 noyabr S 1992 yil 9 dekabr D 1992yil 18 mart

25. O'zbekiston Respublikasining Davlat Gerbi qachon qabul kilindi?

A*1992 yil 2 iyul
dekabr

V 1992yil 2iyun

S 1991 yil 18noyabr

D 1990 yil

26. O'zbekiston Respublikasiniig Davlat madxiyasi qaysi misralar bilan boshlanadi?

A Oltin bu vodiylar jon O'zbekiston

Ajdodlar mardona, ruhi syenga yor

V* Syerkuyosh, hur o'lkam, elga baxt, najot,

Syen o'zing do'stlarga yo'ldosh, mehribon

S Ulug' xalk kudrati jo'sh urgan zamon

Olamni mahliyo aylagan diyor

D Bag'ri keng o'zbekning o'chmas iymoni,

Erkin, yosh avlodlar syenga zo'r qanot

27. O'zbekiston Respublikasi Davlat Madhiyasining mualliflari kim?

A Erkin Vohidov, Mutal Burhonov

V Abdulla Oripov, Erkin Vohidov

S Mutal Burhonov, Usmon Azimov
Burhonov

D* Abdulla Oripov, Mutal

28. O'zbekiston kelajakda qanday jamiyatni qurishga intilmoqda?

A Adolatli jammyag

V Demokratnk jamiyat

S Fukarolar jamiyati

D* Barchasi to'g'ri

29. Iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash ishida faol ishtirok etuvchi jamg'armalar?

A "Shahidlar xotirasi", "Nuroni", "Ulug'bek" jamg'armalari

B* "Umid", "Kamolot" jamg'armalari

S "Amir Tyemur*", "Usto" jamg'armalarn

D "Bobur", "Ustoz" jamgarmalari

30. Yoshlarda xuquqiy madaniyat qanday namoyon bo'ladi?

A Huqukiy burch va mas'uliyatni tyeran anglashda

V Huqukiy va demokratik davlat barpo etish jarayonidagi faol ishtirokida

S Jamiyat va davlat manfaatlarini fuqarolik huquklarn bilan uyg'unlashtira olishda

D* Yukoridapsharning barchasi

31. Quyidagi javoblarning qaysi biri ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda muxim ahamiyat kasb etadi?

A Salomatlik V Adolatlik . S* Kitobxonlik D Vatanparvarlik

32. Inson salomatligini ta'minlashdagi muhim omil nima?

A Inson V Jamiyat S* Atrof-muhit D Madaniyat

33. Tabiatni muhofaza qilish to'g'risidagi fan nomini ko'rsating?

A*Ekologiya B Siyosat S Iqtisod D San'at

34. Inson ma'naviy kamolotini shakllantirishda qaysi soha asosiy o'rin tutadi?

A Siyosat, xayolot V Iqtisod, falakiyot S Ekologiya, psixologiya D* San'at, adabiyot

35. Quyidagilariing kaysi biri insoniy fazilat?

A Mehnatsyevorlik, rostgo'ylik, salomatlik V Adolatlilik, e'tiqodlilik, baquvvatlik

S* Mehr-oqibat, muruvvat, saxovat D To'g'ri so'zlik, kamtarlik, kuchlilik

36. O'zbek xalqi uchun xarakterli bo'lgan fazilatlarni ko'rsating?

A* Bolajonlik, mehmondo'stlik V Yaxshilik, oqibatlilik

S Latofatlilik, nazokatlilik D Fidoyilik, xushxulklik

2-Mavzu: Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi.

Ma'ro'za mashg'uloti ta'lim texnologiyasining modeli

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 80- 90
O'quv mashg'ulotining shakli va turi. Ma'ro'za ruyjasi.	1.Foya va mafkura tushunchalarining mohiyati-mazmuni 2.Foya va mafkuralarning inson va jamiyat hayotiga ta'siri. Bunyodkor va vayronkor g'oyalar. 3.Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash tamoyilining turli xalqlar va jamiyatlar taraqqiyotidagi ahamiyati.
O'quv mashg'uloti maqsadi:	Talabalarga jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi haqida tushuncha berish.
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, ma'ro'zani muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish.	O'quv faoliyatining natijalari: Foya va mafkura tushunchalarining mohiyati-mazmuni Foya va mafkuralarning inson va jamiyat hayotiga ta'siri. Bunyodkor va vayronkor g'oyalar. Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash tamoyilining turli xalqlar va jamiyatlar taraqqiyotidagi ahamiyati. oshib byeriladi.
Ta'lim usullari	Ma'ro'za, muloqot, aqliy hujum,insert
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Ma'ro'za matni, auditoriya doskasi, darslik,

	ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki so'rov: Tyezkor so'rov.

2-MAVZU: Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi.

Ma'ro'zaning tyexnologik xaritasi.

2 soat

Ishlash bosqishlari Vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mavzu: Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1.Foya vaa mafkura tushunchalarining mohiyati-mazmuni 2.Foya va mafkuralarning inson va jamiyat hayotiga ta'siri. Bunyodkor va vayronkor g'oyalar. 3.Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash tamoyilining turli xalqlar va jamiyatlar taraqqiyotidagi ahamiyati. Maqsadi: Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi haqida tushuncha berish. Talabalarni baholash myezoni bilan tanishtiradi. Adabiyotlar ro'yxati ilova qilinadi.	Tinglaydilar aniqlaydilar va muhim joylarini yozib boradilar.
2 bosqish Asosi 60 daqiqa	2.1. Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash ushun tyezkor savol-javob o'tkazadi.	Tinglashadi, savol byerishadi, javoblarni eshitishadi. Ta'riflarni yozib oladilar. Ma'lumotlarni umumlashtirib bilimlarni

	- milliy g'oya haqida nimani bilasiz? - milliy g'oya qaysi fanlar bilan aloqador? 2.2. O'qituvshi ma'ruzani bayon etishda davom etadi. 2.3. Talabalarga mavzuning asosiy tushunshalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi.	shukurlashtiradilar
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mavzuni mustahkamlash ushun savollarga javob byeradi. 3.2. Mustaqil ish ushun topshiriq byeradi. 3.3. Darsni yakunlaydi.	Savol byeradilar, aniqlaydilar.

Vizual materiallar

1-ilova

GOYANING FALSAFIY TALQINI

G'oyaning voqelik va hayot ta'sirida vujudga keladigan, uni aks ettirish asosida shakllanadigan dunyoni bilishning o'ziga xos shakllaridan biridir .U birlashtiradi, uyushtiradi, safarbar etadi

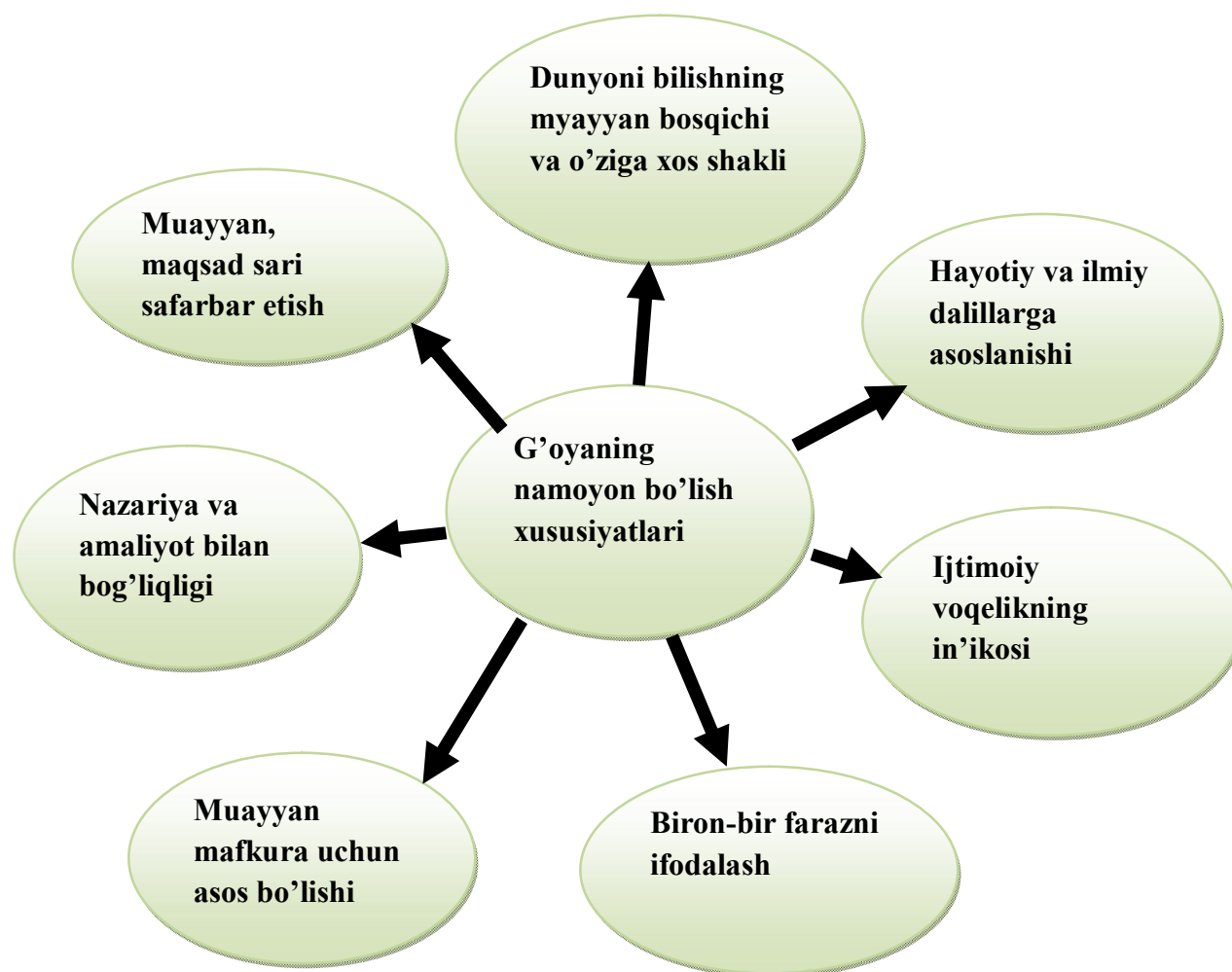
Goya - ijtimoiy fikr sifatida shakllandi

Goya - muayyan tarzda namoyon bo'ladi

Goya - biror-bir maqsadni ifodalaydi

Goya - amaliy harakatga undaydi

Goya - muayyan mafkuraning asosi bo'ladi

Mavzuni mustahkamlashga qaratilgan

«Blis-so'rov» savollari

№	Savollar	Javoblar
1.	Foyaning ma'nosini tushuntiring?	
2.	Mafkuralarning mohiyati va tarixiy shakllarini bilasizmi?	
3.	3.Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish deganda	

	nimani tushunasiz?	
4.	.Foya vaa mafkura tushunchalarining mohiyati-mazmuni	
5.	2.Foya va mafkuralarning inson va jamiyat hayotiga ta'siri bormi?	

O'quv materiallar

1. Ezgu, bunyodkor g'oya va mafkura barcha insonlarning hayoti mazmunini, orzu istaklarini ifodalaydi. Har bir inson, jamiyat o'z oldiga muayyan bir maqsad qo'yadi va unga erishish uchun harakat qiladi. Inson maqsadlari jamiyat manfaatlariga mos kelishi, taraqqiyot yo'li va istiqbolini belgilab beradigan muayyan ezgu g'oya mafkurasida aks etishi o'ta muhimdir. O'z mustaqil fikri va sobit iymon-e'tiqodga ega emaslik esa ertangi kuniga ongsiz odamlarning paydo bo'lishiga olib keladi. O'z e'tiqodiga ega bo'lmagan kelajagini yorqin tasavvur qilib muayyan ezgu maqsad sari faol harakat qilmaydigan insonlar yashaydigan jamiyatda o'zaro ishonch, osoyishtalik va barqarorlikka turli tahdidlar bo'lishi tabiiy. Turli nosog'lom kuchlar o'z manfaatlarini ko'zlab begona va yovuz g'oyalarni bu yerda yashaydigan odamlar hayotiga, turmushiga, ongi va qalbiga turli yo'llar bilan singdirishga, odamlarga ma'naviy-ruhiy ta'sir o'tkazishga harakat qiladi.

Darhaqiqat, inson va jamiyat hayoti muayyan fikrlar, g'oyalar bilan uzviy bog'liq mafkura inson hamda jamiyat taraqqiyotida muhim rol o'ynaydi va uzluksiz takomillashib, rivojlanib, davrlar o'tmishi bilan o'zgarib boradi. Shu sababli, inson, jamiyat taraqqiyotida g'oya va mafkuraning o'rni hamda ta'sirini o'rganish barcha davrlarda muhim ahamiyatga ega. Har qanday jamiyat o'z taraqqiyotida muayyan fikrlar, g'oyalar va mafkuralar bilan o'zaro bog'liq holda faoliyat ko'rsatishi tabiiy va qonuniy jarayondir.

Inson va jamiyat hayotida muhim o'zgarishlarni amalga oshirilishida muayyan g'oyalar alohida o'rin tutadi. Jamiyat taraqqiyotining ma'lum davrlarda tezlashuvi yoki sekinlashuvi, jamiyat hayotida ijobiy yoki salbiy holatlarning ro'y berishi jamiyat qanday g'oyalar hukmronlik qilishi, ular qanday kuchlarni harakatga keltirishi, kimlarning, ya'ni qaysi bir ijtimoiy qatlamning manfaatlariga xizmat qilishiga ko'p jihatdan bog'liqdir.

Biz avvalo g'oya tushunchasining mohiyatini anglab yetmog'imiz zarur. Inson o'zining ongi, aql-zakovati, iymon-e'tiqodi va ijodiy mehnati bilan boshqa barcha tirik mavjudotlardan farq qiladi.

Inson tafakkuri voqelikni idrok etish mobaynida turli fikrlar, qarashlar, g'oyalar va ta'limotlar yaratadi. Demak, birinchidan, g'oya inson tafakurining mahsulidir.

Ikkinchidan, g'oya oldin mavjud bo'lmagan, o'zida yangilikni tashuvchi fikrdir.

Uchinchidan, oldin g'oya paydo bo'ladi, undan keyin g'oya asosida mafkura, mafkura asosida tizim, siyosat paydo bo'ladi.

Ilmiy – falsafiy adabiyotlarda «g'oya», «mafkura», «ideya» va «ideologiya» tushunchalari ishlatilmoqda. Ideya va ideologiya ko'proq G'arb davlatlarida hamda rus tilidagi manbalarda uchraydi. «Ideya» iborasi yunon tilidagi «idea» so'zidan olingan, «ideologiya» so'zi uchun o'zak bo'lib hisoblanadi va tushuncha yoxud fikr ma'nosini anglatadi. Ideologiya (idea – g'oya, logos - ta'limot) atamasi esa g'oyalar to'o'risidagi ta'limotni anglatadi va ikki xil ma'noda ishlatiladi:

- g'oyalarning mazmunini, shakllanishi, ahamiyati to'g'risidagi bilimlarni ifodalaydi va ilmiy soha hisoblanadi;
- muayyan g'oyani amalga oshirish, maqsadga yetish usullari, vositalari, omillari tizimini anglatadi.

Sog'lom va nosog'om, ezgu hamda yovuz, bunyodkor yoki buzg'unchi g'oyalar bo'lishi mumkin. G'oyalarning oddiy fikrlardan farqi yana shundaki, bular garchi tafakkurda paydo bo'lsa-da, keng jamoatchilikning maqsadlarini ifoda etadi. Ularning ishonchi va e'tiqodiga aylanib, e'tirof etilganligini bildiradi, inson va jamiyat ruhiyatiga, hatto tub qatlamlariga ham singib boradi. G'oya shunday quvvatga egaki, u odamning ichki dunyosigacha kirib borib uni harakatga keltiruvchi, maqsad sari yetaklovchi ruhiy-ahloqiy kuchga aylanadi. Ularni muayyan maqsadga yo'naltiradi, safarbar etadi. Ularni jipslashtiradi, hamjihat va hamkorlikka undaydi. G'oyaning ijtimoiy mohiyati shundaki u qanaqa g'oya bo'lmasin ijtimoiy xarakterga ega. Muayyan g'oyalar, odatda, alohida olingan shaxs ongida shakllanadi. Ma'lumki bir muddatdan keyin esa jamiyatning turli qatlamlariga tarqaladi, turli elatlar va millatlar orasida yoyiladi. Mustaqil hayotga qadam qo'yayotgan yangi avlod jamiyatda g'oyalar ta'sirida tarbiyalanadi. Muayyan qarashlar va g'oyalarni o'z e'tiqodiga singdiradi, o'z navbatida yangi g'oyalarni yaratadi va targ'ib qiladi.

G'oyaning eng muhim xususiyati – insonni va jamiyatni taraqqiyot sari yetaklaydigan, ularni harakatga keltiradigan, safarbar etadigan kuch ekanidadir.

Inson tafakkurining mahsuli sifatida g'oya milliy-ma'daniy merosni, umuminsoniy qadriyatlarni, ijtimoiy-ma'naviy hayotni, tevarak-olamni o'rganish, bilish jarayonida vujudga keladi. Ijtimoiy ongning barcha shakllari ilm-fan, falsafa, din, san'at va badiiy adabiyot, axloq, siyosat va huquq-muayyan bir g'oyalarni yaratadi, ularga tayanadi va ularni rivojlantiradi. Mazmuni va namoyon bo'lish shakliga qarab, g'oyalarni bir qancha turlarga ajratish mumkin:

- Ilmiy g'oyalar; falsafiy g'oyalar; diniy g'oyalar; badiiy g'oyalar; ijtimoiy-siyosiy g'oyalar; milliy g'oyalar; umuminsoniy g'oyalar va h.k.

1. Ilmiy g'oyalar – fan taraqqiyotining samarasi, ilmiy kashfiyotlarning natijasi sifatida paydo bo'ladigan, turli fan sohalarining asosiy tamoyillari, ustuvor qoidalarini tashkil qiladigan ilmiy fikrlardir.

Fan taraqqiyoti uzluksiz va cheksizdir. Bu jarayonda amaliyotda tasdiqlanmagan, eskirmagan qarashlar yangi ilmiy g'oyalar bilan o'rin almashaveradi.

2. Falsafiy g'oyalar har bir falsafiy ta'limotning asosini tashkil etadigan, olam va odam to'g'rsidagi eng umumiy tushuncha va qarashlardir. Ular bizni o'rab turgan dunyoni bilish jarayonida kishilik jamiyatining taraqqiyoti mobaynida to'plagan bilimlarini umumlashtirish, inson hayotining ma'no-mazmuni, uning baxt-saodati kabi masalalar ustida mulohaza yuritish asosida shakllanadi. Insoniyat tarixida turli xalqlarning aql-zakovat sohiblari, dono faylasuf va ilohiyotchilari turfa xil g'oyalar yaratganlar.

3. Diniy g'oyalar deb, har bir diniy ta'limot va oqimning asosini, diniy iymon-e'tiqodning negizini tashkil etuvchi aqidalarga aytiladi. Ibtidoiy dinlar har bir narsalar jonli ekani, jonning abadiyligi, but va sanamlarning, tabiiy jism va hodisalarning ilohiy quvvatga egaligi to'g'risidagi qarashlarga asoslangan edi. Masalan, hindlarning diniy tasavvurlariga ko'ra jon ko'chib yuradi, bu hayotda u insonda bo'lsa, keyingi hayotda boshqa jonzostga o'tishi mumkin. Ilohlarning ko'pligi haqidagi fikrga tayanadigan politizm dinlari vaqti kelib, monoteistik – yakkaxudolik g'oyasi asosidagi dinlarga o'z o'rnini bo'shatib bergan.

Yakkaxudolik g'oyasi milliy dinlarda (masalan, iudaizmda), ayniqsa, jahon dinlari-xristianlik va islomda o'z ifodasini yaqqol topgan. Xususan, islom dinida Allohning yagonaligi g'oyasi asosida uning barcha qadilari, ruknlari, talab va majburiyatlari shakllangan.

4. Badiiy g'oyalar – adabiyot va san'at asarining asosiy ma'no-mazmunini tashkil etadigan, undan ko'zlangan maqsadga xizmat qiladigan yetakchi fikrlardir. Ular hayotdan olinadi, badiiy talqinlar asosida abyon etiladi, o'quvchida muayyan taassurot uyg'otadi. «Qahramon» larni sevish, ularga ergashish hollari ham shu asosda ro'y beradi.

5. Ijtimoiy-siyosiy g'oyalar har bir xalq va umuman bashariyatning orzu-umidlarini, maqsad-muddaolarini ifodalaydi, erkin hayot va adolatli tuzumni tarannum etadi.

Milliy g'oya – inson va jamiyat hayotiga ma'no-mazmun baxsh etadigan, uni ezgu maqsad sari yetaklaydigan fikrlar, g'oyalar majmuidir. Ozodlik va mustaqillik, adolat va haqiqat, tinchliksevarlik va insonparvarlik g'oyalari shular jumlasidandir. Asrlar mobaynida bunday buyuk, o'lmas g'oyalar xalqlarga kuch-quvvat va ilhom bag'ishlab, ularni o'z erki uchun kurashga safarbar etib kelgan.

Prezident Islom Karimov ta'kidlaganidek, millat taraqqiyotiga, uning yuksalishiga xizmat qiladigan, xalqlarni jipslashtirib, oliy maqsadlarga safarbar etadigan g'oyalar yuksak g'oyalardir. Odamlar orasiga nifoq, xalqlar o'rtasiga nizo soladigan, kishilarni turli taraflarga ajratib, adovat qo'zg'aydigan tuban buzg'unchi g'oyalarga misol bo'ladi. Aslida, bunday qabih niyat va soxta shiorlarni g'oya deb atash ham shartlidir. Qaysi ijtimoiy birlik yoki qatlam orasida tarqalgan, qanday aholi guruhlari yoki elat-millatlarni harakatga keltirayotganiga qarab ham g'oyalarni turlarga ajratish mumkin.

G'oyani moddiylashtiruvchi, amaliyotga aylantiruvchi kuch kim ekaniga qarab, sinfiy g'oya, milliy g'oya, umumxalq g'oyasi, umuminsoniy g'oyalar ham mavjud bo'lishi mumkin. Alabatta, muayyan bir xalq ommasini ma'lum bir tarixiy sharoitda ezgu harakatga undaydigan g'oya mazmunan umuminsoniy bo'lishi ham yoki tor manfaatlarni ko'zlaydigan sinfiy g'oya jamiyat va inson manfaatlariga zid, tajovvuzkor bo'lishi ham mumkin.

Ezgu g'oya – inson tafakkurida vujudga keladigan, muayyan fikrlarning ijtimoiy xarakterga ega bo'lgan, ruhiyatga kuchli ta'sir o'tkazib jamiyat va odamlarni harakatga keltiradigan ularni bunyodkor maqsad – muddao sari yetakladigan ulug'vor fikrlardir.

Bunyodkor g'oya deb, insonni ulug'laydigan, uning kuch-g'ayrati va salohiyatini oshirib xalqi, Vatani insoniyat uchun foydali ishlar qilishga safarbar etadigan, o'zida taraqqiyot, ma'rifat, do'stlik, tinchlik, adolat, hallolik, poklik kabi ezgu maqsadlarni mujassam etadigan g'oyaga aytiladi.

«Mafkura» tushunchasi adabchadagi «mufakkir» «mufakkiratun» soʻzlaridan olingan boʻlib, chuqur maʼnoni, teran mazmunli fikr demakdir. Mafkura tushunchasini taʼriflashda falsafiy adabiyotlar va lugʻatlarda bir qancha fikrlar beriladi. Mafkura tushunchasiga faylasuf olimlar tomonidan berilgan taʼriflar shakl va mazmun jihatidan har xil.

Mafkuraga jamiyatdagi muayyan siyosiy, huquqiy, axloqiy, diniy, falsafiy, ilmiy qarashlar majmuidir, - deb taʼrif beriladi. Ularning barchasida jamiyatdagi muayyan siyosiy, falsafiy, huquqiy, axloqiy, diniy, badiiy, ilmiy qarashlar, fikrlar, gʻoyalar majmui sifatida asoslab beriladi. Demak, mafkura – muayyan ijtimoiy guruh yoki qatlamning, millat yoki davlatning, jamiyatning ehtiyojlarini maqsad va intilishlarini ifoda etadigan gʻoyalar, ularni amalga oshirish usul va vositalari tizimidir. Unda manfaatlari ifodalangan ijtimoiy kuchlar va qatlamlarning oʻtmishi, bugungi kuni va istiqboli oʻz ifodasini topadi.

Har qanday nazariya yoki taʼlimot bir tizimga solingan gʻoyalar majmuidan iborat boʻladi. Shu sababli dunyoqarashning negizini va muayyan ishonya – eʼtiqodning asosini ham gʻoyalar tashkil etadi. Odamlar, ijtimoiy sinf va qatlamlarning millat hamda davlatlarning manfaatlari va maqsadlari ham gʻoyalarda ifoda etiladi. Oʻz oldiga qoʻygan maqsadi, qanday jamiyat qurmoqchi ekani, bunga qanday yoʻllar bilan erishmoqchi boʻlayotgani haqidagi gʻoyalar tizimi har bir millat, xalq va jamiyatning milliy mafkurasining asosini tashkil etadi.

«Gʻoya» va «mafkura» tushunchalari bir-biriga yaqin boʻlsa-da, ularni aynanlashtirmaslik kerak. Nima sababdan?

Birinchidan, mafkura gʻoyaga nisbatan mazmunan kengroq tushunchadir?

Ikkinchidan, har qanday mafkurada ijtimoiy voqyelikni saqlab qolish yoki oʻzgartirishga qaratilganlik, yaʼni maqsadlar botiniy emas, balki zohiriy tarkibda mavjud boʻlishini va mafkuraning oʻzagini tashkil etishini taʼkidlash, joiz.

Uchinchidan, har qanday ijtimoiy gʻoya faqat bir mafkuraviy qarashlar doirasidagina oʻzining uyushtiruvchilik va yoʻnaltiruvchilik salohiyatini, jozibadorlik kuchini namoyon qila olishi mumkin. Oʻzbekiston xalqining milliy istiqlol mafkurasida jamiyatni jipslashtirishga, buyuk kelajak yoʻlida hamjihatlik bilan harakat qilishga, barpo etilayotgan erkin fuqarolik jamiyatida har bir yurtdoshimizning oʻziga xos oʻrni boʻlishiga erishishga safarbar etadi.

Prezident Islom Karimov jamiyat mafkurasiga shunday taʼrif bergan: «Odamlarning ming yillar davomida shakllangan dunyoqarashi va mentalitetiga asoslangan, ayni vaqtda shu xalq, shu millatning asoslangan, ayni vaqtda shu xalq,

shu millatning kelajagini ko'zlagan va uning dunyodagi o'rnini aniq-ravshan belgilab berishga xizmat qiladigan, kechasi va ertangi kun o'rtasida o'ziga xos ko'prik bo'lishga qodir g'oyani men jamiyat mafkurasi deb bilaman». Binobarin, milliy mafkura har qanday xalqni – xalq, millatni – millat qiladigan, uning yo'li va maqsadlarini aniq-ravshan charog'on etadigan mayoqdir.

Insoniyat tarixida turli shakldagi juda ko'plab mafkuralar yaratilgan, xilma-xil ijtimoiy-siyosiy kuchlar, o'z g'oyalari va ta'limotlari orqali, maqsad va niyatlariga yetishmoq uchun intilgan. Mafkuralar mohiyatiga ko'ra, falsafiy, dunyoviy, diniy va boshqa turli ta'limotlar asosida yaratiladi.

Turli – tuman ijtimoiy-siyosiy kuchlar o'z mafkuralarini yaratishda siyosiy g'oyalar bilan birga, diniy oqimlar va ilm-fan yutuqlariga tayanishi, ulardan nazariy asos sifatida foydalanishi mumkin.

Mafkuraning falsafiy ildizlari deganda, uning falsafa ilmi xulosalariga asoslanishi nazarda tutiladi. Bunda har bir xalqning o'ziga xos falsafiy merosi, qarashlari, g'oyalari ularning maqsadlarida o'zining ifodasini topadi. Sharq va G'arb falsafasi bunga yorqin misoldir. Masalan, mazkur mafkuralar Rim imperiyasi parchalangandan keyin o'z davlatchiligiga ega bo'lgan xalqlarning o'ziga xos qadriyatlari va mentaliteti zaminida vujudga kelgan milliy falsafalar asosida shakllanadi. Shu bois, o'sha davrdagi italyan, ingliz, fransuz, nemis falsafasi o'zi mansub bo'lgan jamiyatni birlashtirishga xizmat qildi. Shu bilan birga, bu milliy maktablar zaminida vujudga kelgan falsafiy ta'limotlar, ma'rifiy qarashlar insoniyat madaniyati xazinasiga salmoqli hissa bo'lib qo'shildi. Jumladan, haqiqiy milliy xususiyatlarga ega bo'lgan Gegel falsafasi Avtriya-Vengriya imperiyasidan ajralib, mutsaqil yo'lni tutgan Pruss monarxiyasining davlat mafkurasi darajasiga ko'tarilgan edi. Mafkurasining dunyoviy ildizlari ma'rifiy dunyoga xos siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy munosabatlar majmuidan iboratdir. Umum e'tirof etilgan prinsiplar va qonun ustuvorligi, siyosiy plyuralizm, millatlararo totuvlik, dinlararo baqg'rikenglik kabi g'oyalar dunyoviy jamiyatning asosini tashkil etadi. Bunday jamiyatda insonning haq-huquqlari va erkinliklari, jumladan, vijdon erkinligi ham qonun yo'li bilan kafolotlanadi. Masalan, O'zbekistonda mustaqillik yillarida dindan jamiyatni ma'naviy yangilashda, yoshlarning axloqiy tarbiyasida foydalanishga alohida e'tibor berilmoqda. Diniy qadriyatlar tiklandi – Avesto ona tilimizda chop etildi, islom dinining muqaddas kitobi Qur'on, Hadislar, Imom Termiziy, Imom Buxoriy, Bahouddin Naqshband, Imom Moturidiy, Burhoniddin Marg'inoniy, abdulxoliq G'ijduvoniy, Xo'ja Axror Vali yubileylari o'tkazilib, yodgorlik majmualari tiklandi, boy ma'naviy meros o'rganilib, ulardan jamiyatimiz taraqqiyoti yo'lida keng foydalanilmoqda. Ushbu xayorli ishlar mamlakatimizda diniy meros va

qadriyatlardan oqilona foydalanilmoqda. Dunyoviylik degani, bolsheviklar va aqidaparastlar aytganidek, dinni inkor qilish yoki «dahriylik» degani emas, balki undagi ahloqiy va falsafiy ta'limotlardagi ezgu g'oyalardan, qadriyatlardan o'rinli foydalanish uchun keng imkoniyat yaratishdir.

Bu haqda Prezident I.A.Karimov ta'kidlaganidek, «dunyoviylik», ayrim aqidaparast kimsalarning da'volaridan farqli o'laroq, aslo dahriylik emas. Biz bunday noto'g'ri va g'arazli talqinlarga mutlaqo qarshimiz».

Darhaqiqat, yaqin o'tmishimizda – dahriylik siyosati hukmronlik qilgan, diniy qarashlar va qoidalar xurofot deb atalgan. Diniy aqidaparastlar esa dunyoviy ilmlarni dahriylik, xudosizlik deb insonni e'tiqodidan ayirishga urindi.

Mafkuraning diniy ildizlari – inson ongi va ruhiyati bilan uzviy bog'liq ekani va shu bois uning g'oyaviy ildizlari diniy ta'limotlariga borib taqalishi tushuniladi. Ya'ni, ko'pgina mafkuralarda Avesto, Veda ʻUpanishadlar, Injil va Qur'on kabi kitoblarda zikr etilgan ezgu g'oyalar muayyan darajada o'z ifodasini topganini ko'ramiz.

Dunyoviy va diniy qadriyatlar bir-birini boyitib borgan sharoitda taraqqiyot yuksak bosqichga ko'tarildi. Bunga bashariyat tarixida o'chmas iz qoldirgan Imom Buxoriy va Muso Xorazmiy, Imom Moturidiy va Abu Rayhon Beruniy, Imom G'azzoliy va Abu Nasr Forobiy singari buyuk zakovat sohiblari yonma-yon yashab faoliyat ko'rsatgan davr yorqin misol bo'la oladi. Ilmiy kashfiyotlar bugungi kunda ham mafkura rivojiga katta ta'sir o'tkazadi. Zamonaviy fan yutuqlari, jumladan, kosmonavtika, bionika, biofizika, kibernetika, axborotlashtirish sohasidagi olamshumul yangiliklar, klonlashtirish, insonning gen-nasl xaritasini aniqlash kabi buyuk kashfiyotlar odamlar tasavvurini keskin o'zgartirmoqda.

Shu sababli ham, ilm-fan va madaniy borasidagi yutuqlardan oqilona foydalanish uchun ham jamiyatga sog'lom g'oya, sog'lom mafkura kerak.

Har qanday jamiyat o'ziga xos rivojlanish yo'lini tanlar ekan, oldiga muayyan maqsad va vazifalarni qo'yadi. Zero, bu vazifalar jamiyat, davlat, xalq va millat taraqqiyoti, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy ma'rifiy, ta'im-tarbiya va mafkuraviy jarayonlarning uzviy birligi asosida amalga oshadi.

Inson hych qachon tashqi dunyodan, o'zini qurshab olgan olamdagi o'zgarishlar, ry berayotgan hodisalar, voqyea jarayonlardan ajralib qolgan, ularni his etmagan holda, ularning ta'sirisiz yashay olmaydi. Xalqlar, millatlar, ijtimoiy-siyosiy kuchlar faoliyati tufayli sodir bo'lgan turli hodisa va jarayonlar odamlar ongi, tafakkuri va dunyoqarashiga ta'sir etadi.

Hayotda maqsadi, yuksak g'oyasi, ezgu orzu-intilishlari bo'lmagan inson va jamiyat a'zolari tabiiy ehtiyojlar doirasi bilan chegaralanib, ma'naviy yuksaklikka erishish qiyin. Ayrim yovuz kuchlar ta'sir o'tkazish orqali o'z g'arazli niyatlariga yetish maqsadida foydalanishlari mumkin. Shu sababli barcha davrlarda inson va jamiyat o'z maqsad-mulddaolarini ifoda etadigan manfaatiga zid bo'lgan zararli va begona g'oyalar qarshi turadi. Har bir xalq, milat va jamiyat o'z manfaatiga xizmat qilib, uning taraqqiyotini ta'minlashga yordam beradigan muayyan g'oyaga ehtiyoj sezadi.

Binobarin, g'oya muayyan millat va xalqning maqsad-muddaolari, manfaatlari zahirida shakllanadi hamda takomillasha boradi. Milliy istiqlol g'oyasi ham millat manfaatlarini, xalqning orzu-istaklarini o'zida mujassamlashtiradi. U o'zining hayotbaxsh g'oyalari, buyuk maqsadlari bilan o'z kuch-g'ayrati, aql-zakovati va hatto hayotini buyuk g'oyalar yo'lida baxsh etishga tayyor komil insonlarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Insongiyat tarixidan ma'lumki yer yuzida dastlabki odamzod paydo bo'lib, uning urug', qabila, jamoa yoki xalq sifatida shakllanishi ro'y bergan dastlabki davrlardayoq ularni birlashtirib turadigan umumiy g'oya va mafkuraga ehtiyoj tug'ilgan. Prezident I.A.Karimov ta'kidlaganidek: «...Chunki, mafkura – jamiyatda yashaydigan odamlarning hayot mazmunini, ularning intilishlarini o'zida mujassamlashtiradi». Darhaqiqat, barcha davrlarda har bir davlat, xalq, jamiyatning o'ziga xos g'oyasi va mafkurasi bo'lgan. Chunki jamiyatning ,xalqning o'z oldiga qo'ygan aniq maqsadi uni amalga oshirishda jamiyat ahlini birlashtiradigan, safarbarlikka undaydigan g'oyasi va mafkurasi bo'lmasa, u muqarrar ravishda halokatga mahkum bo'ladi.

G'oya, mafkura jamiyatning o'z oldiga qo'ygan aniq maqsadi bo'lib, busiz jamiyat o'z yo'lini yo'qotadi. «Maqsad degani, - deb yozgan edi Prezident I.A.Karimov, - xalqni, millatni birlashtiruvchi, yo'lga boshlovchi bamisoli bir bayroq. Bu bayroq butun ruhini, g'urur-iftixorini, kerak bo'lsa qudratini, orzu-intilishlarini mujassamlashtiradigan ulug' kuchdir. Davlatimizning, xalqimizning, el-yurtimizning maqsadi o'zining ulug'vorligi, hayotiyli va haqqoniyli bilan hammamizni jalb etadigan bo'lmog'i lozim. Toki bu maqsad xalqni-xalq, millatni-millat qila bilsin, qo'limizda yengilmas bir kuchga alansin».

Mafkuraning hayotiyli odamlarning, millatning, jamiyatning milliy manfaatini, orzu-intilishlarini qay darajada aks ettira oladigan bosh va asosiy g'oyalar, bu g'oyalar ularning turmush tarzi, dunyoqarashi, tabiatiga qanchalik mos bo'lishi bilan belgilanadi. Hayot sinovlariga bardosh beradigan, odamlarning ezgu maqsad-muddaolarini ifodalaydigan, ularga ma'naviy-ruhiy quvvat beradigan

mafkurani ko'pchilik qabul qiladi. Faqat shunday holdagina u kuchli ruhiy qudratga ega bo'ladi. Shu sababli ham mafkura barcha davrlarda jamiyatni yuksak va bunyodkor maqsadlar yo'lida birlashtirib, jamiyat ahli o'rtasida sog'lom munosabatlarni shakllantirgan, hamda ezgu orzular, maqsad-muddaolariga erishishda ma'naviy-ruhiy kuch-quvvat beradigan omil vazifasini bajarib kelgan. Shuning uchun ham g'oya va mafkura barcha insonlar, xalqlar, jamiyat va davlat oldida turgan muhim vazifalarni amalga oshirishda yordam beradigan, turli sohada faoliyat yuritadigan jamiyat halini birlashtirib, ularni umumiy maqsad sari safarbar etadigan buyuk kuchdir.

Shu sababli ham insonlar, xalqlar, jamiyat hayotida mafkura muhim rol o'ynaydi. Mafkuraning hayotbaxsh kchi, avvalo, insonning jamiyatdagi o'rnini va ahamiyatini qanday tushunish va uni qanday ijtimoiy maqomda tasavvur etishiga bog'liq. Chunki, insonni ijtimoiy harakat va faoliyatga undash va shu tariqa ko'zlangan muayyan maqsad-vazifalarga erishish dunyodagi barcha ezgu mafkuralarning ma'no-mohiyatini tashkil etadi.

Shu sababli ham milliy istiqlol g'oyasining asosiy tushuncha va prinsiplari tizimida insonning jamiyatda o'rnini bunyodkor kuch sifatida belgilangan. Istiqlolning bosh g'oyasi ham, asosiy g'oya va tushunchalari ham bunyodkorlik falsafasi bilan yo'g'rilgan. Chunki bunyodkorlik – xalqimizning eng olijanob fazilati. Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda, o'zbek tom ma'noda bunyodkordir, do'ppisida suv tashib bo'lsa ham daraxt ko'kartiradi. Darhaqiqat, mustaqillik yillarida mamlakatimizda iqtisodiy, ijtimoiy siyosiy-madaniy, ma'naviy sohalarda amalga oshirilayotgan islohotlar, erkinlashtirish jarayonlari bunyodkorlik ishlariga yorqin misol bo'ladi.

2. Mafkuraviy plyurazizm (lot. Pluralis – xilma-xillik, rang-baranglik) – ijtimoiy – siyosiy hayotda turliqatlam, partiya, guruhlar manfaatlarini ifoda etuvchi g'oyaviy rang-baranglikni, qarashlar va fikrlar xilma-xilligini ifodalaydi.

Inson va jamiyat hayotida g'oyalar va mafkuralar xilma-xilligining namoyon bo'lishi ijtimoiy-ma'naviy ehtiyoj ifodasidir. Jamiyatda g'oya va mafkuralar xilma-xilligining kuzatilishi insonlarning tabiat-jamiyat hodisalari, olam va odam to'g'risidagi fikrlari turlichaligi bilan izohlanadi. Umumiy g'oyaga e'tibor qilish tufayli turlicha ijtimoiy guruhlar shakllanadi. Ularning maqsad-muddaolari, orzu-istaklari, manfaatlari bir-biridan farqlanishi mumkin. Tabiiyki, ijtimoiy guruhlarining maqsad va manfaatlarini aks ettiradigan ularga ma'naviy-ruhiy kuch bag'ishlaydigan g'oyalarni amalga oshirish yo'llari ham xilma-xil bo'ladi.

Ezgulik, yaratuvchanlik, bunyodkorlik, hamkorlik, ozodlik, erkinlikni qaror toptirishga qaratilgan fikrlar mamlakatda osoyishtalik, xalqlar o'rtasida totuvlik,

barqarorlikka xizmat qiladi. Ular mamlakat taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Ezgulik va yaratuvchanlikni targ'ib qiluvchi fikrlar ezgu va bunyodkor g'oyalarning paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Amir Temurning parokanda bo'lgan xalqni birlashtirish va shu asosda markazlashgan davlat tuzish to'g'risidagi fikrlari negizida mamlakat obodligi, xalq osoyishtaligini ta'sinlashga yo'naltirilgan bunyodkorlik g'oyalari paydo bo'ldi. Buzg'unchilikka undovchi yovuz fikrlar jaholat urug'ini sepib urug'ni targ'ib qiladi. Buzg'unchi fikrlar jamiyatdagi muayyan guruhlar, qatlamlarning ongiga singib uning yovuz manfaatlarini ifodalaydigan g'oyaga aylanishi mumkin. U holda jamiyatda beqarorlik muhiti vujudga kelib, odamlar boshiga katta kulfatlar yog'ilishi mumkin.

Jamiyatda fikrlar xilma-xil bo'lgani va bir-biridan farq qilganidek, g'oyalar ham turli-tuman bo'lib, mohiyatiga, o'z oldiga qo'ygan maqsadi va qaysi ijtimoiy guruhlarining manfaatiga xizmat qilishiga qarab bir-biridan farq qiladi. G'oya bilan g'oyaning bir-biriga o'xshamasligi va ular o'rtasida farq bo'lishini tabiiy jarayon deb qarash kerak. Qaysi ijtimoiy qatlamning maqsadini ifodalashi va kimlarning manfaatiga xizmat qilishiga, qanday yo'nalishga egaligiga ko'ra ham rag-barang bo'lishi mumkin. Lekin g'oya va mafkuralarning xilma-xilligi va bir-biridan farq qilishi tabiiy sifatida qaralishi bilan birga, ularni bir-biriga yaqin mushtarak tomonlari, ayni paytda, bir-biriga mutlaqo to'g'ri kelmaydigan jihatlari ham bo'ladi.

Shubhasiz, ma'lum bir g'oya va mafkurani jamiyat a'zolari ongiga majburan singdirish va unga rioya qilishni barchadan talab qilish – jiddiy xatodir. Nima uchun? Sababi, masalan, sobiq «Ittifoq davri» da kommunizm g'oyasini mafkura yordamida jamiyatning barcha a'zolari qaysi qatlam, ijtimoiy guruh, qaysi millatga va qaysi dinga mansubligi va muddaolari e'tiborga olinmasdan, ular uchun majburiy qilib, dahriylikni da'vo qildi va oqibatda bu g'oyaning hayotiy ekanligiga odamlarda shubha va ishonchsizlik ortib bordi.

Ma'lumki, mafkura muayyan bir ijtimoiy guruhning, millatning, xalqning, jamiyatning manfaatlarini o'zida mujassamlashtirgan qarashlar, g'oyalar tizimidir. Bu tizim o'zining falsafiy, siyosiy huquqiy, axloqiy, diniy, badiiy negizlariga ega. Demak, mafkura o'z mohiyati va vazifasi jihatidan nihoyatda rang-barang bo'lishi tabiiydir. Xuddi jamiyat hayoti turli qatlamlar, yo'nalishlar va darajalarga ega bo'lganidek, mafkura ham xilma-xil bo'lishi mumkin.

Yer yuzidagi barcha insonlar o'z fikr-muloazalariga ega bo'lib amaliy faoliyat yuritadilar. Shu sababli yunon faylasufi Aristotel ikkita inson ayni bir xilda fikrlamaydi, ularning olam haqidagi tushunchalari, fikrlari xilma-xildir deganda, haq edi. Darhaqiqat, dunyodagi xalqlar, millatlar, mamlakatlar va davlatlar ham bir-biridan farq qiladi. Ularning diniy e'tiqodi, milliy madaniyati, demakki mentaliteti,

maqsadlari va taraqqiyot yo'llari ham rang-barangdir. Tabiiyki, ularning orzu-istaklari, hayotiy ideallari, muddaolarini aks ettiradigan g'oyalar va ularni amalga oshirishda ma'naviy-ruhiy kuch bag'ishlovchi mafkurasi ham xilma-xil bo'lishi tabiiydir. Darhaqiqat, dunyodagi har bir davlat, xalq va millat, jamiyatning maqsadi va manfaatlarini ifodalaydigan o'ziga xos g'oyasi va mafkurasi mavjud.

Mamlakatda ilg'or g'oyalar, mafkuralar qancha ko'p bo'lsa, ya'ni mafkuraviy plyurolizm hukmron bo'lsa taraqqiyotning samarali yo'lini tanlab olish uchun imkoniyat shunchalik keng bo'ladi. Fikrlar erkinligi va xilma-xilligi mafkuralarning mazmun jihatidan boyishiga, bir-birini to'ldirishiga xizmat qiladi.

Mustaqil O'zbekiston mafkura yakkahokimligidan voz kechdi va milliy taraqqiyot uchun keng yo'l ochdi. Mamlakatimizda mafkuralar va fikrlar xilma-xilligiga alohida e'tibor berildi. G'oya va mafkuralar xilma-xilligi ijtimoiy taraqqiyotga xizmat qiladigan yangidan-yangi g'oyalarning paydo bo'lishiga turli xalqlar, elatlar, millatlar va siyosiy institutlarning manfaatlarini umumiy tarzda ro'yobga chiqarishga imkoniyat yaratadi. Shuningdek, u mamlakatimizda ko'ppartiyaviylik tizimiga ham sharoit yaratadi. Siyosiy partiyalar esa o'zlari mansub bo'lgan qatlamlar, siyosiy guruhlarining manfaatlari, intilishlari, orzu-umidlarini umumlashtirgan holda o'z harakat dasturlari orqali namoyon qiladi.

Shu bilan bir qatorda, tarixiy-taraqqiyotning mas'uliyatli davrlarida jamiyatdagi barcha ijtimoiy guruhlar, milat yoki siyosat yo'nalishlarini o'zida mujassamlashtiruvchi, ko'pchilikka maqbul, umum tomonidan ma'qullanadigan, jamiyatning asosiy manfaatlarini o'zida mujassamlashtiradigan mafkuralar ham bo'lishi mumkin. Masalan, milliy ozodlik kurashi mafkurasi, milliy mustaqillik mafkurasi va hokazo. Umummilliy g'oya jamiyat a'zolarining, xalq ommasining tub manfaatlarini va ko'nglidagi orzu-intilishlarini ifoda etgani, millatlarning birdamligi, jamiyatning qudratini mustahkamlashi, fuqarolar o'rtasida bag'rikenglik munosabatlarini ifoda etgani sababli odamlarni ulkan maqsadlar yo'lida birlashtiradigan joziba kuchiga ega bo'ladi. Bunday g'oya jamiyatda barqarorlikni ta'minlaydi. Tarix saboqlari shundan dalolat beradiki, fikrni erkin ifoda etadigan shaxs, guruh yoki ijtimoiy qatlam, avvalo, o'zining aniq-ravshan, asosli qarashlariga ega bo'lishi, o'z nuqtai nazarining oqibati uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishi, bahs-munozara madaniyati talablariga amal qilish lozim. Ya'ni fikrlar rang-barangligi va qarashlar xilma-xilligi muayyan jamiyatning milliy manfaatlariga, umumbashariy qadriyatlarga, joriy qonunchilik normalariga, ahloqiy mezonlarga zid bo'lmasligi lozim. Shu sababli jamiyatda bunyodkor-yaratuvchanlik g'oyalarini ilgari suruvchi va hayotga tadbir etuvchi kuchlar jamiyat ahli o'rtasida o'z g'oyalarini singdirishga urinsalar, ko'pchilik ongiga ijobiy ta'sir etib, jamiyatda barqarorlik, tinchlik

osoyishtalik va yaratuvchanlik ishlariga o'z ta'sirini ko'rsatadi. Masalan, bu ilk o'rta asrlarda mamlakatimiz hududida ilm-fan, din, madaniyat, hunarmandchilik rivojlanishi tufayli, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy-ma'naviy sohalarida uyg'onish sodir bo'lib, ko'plab yetuk allomalarning yetishib chiqishiga olib keladi. Ular o'z ta'limotlarida buyuk g'oyalar yaratib, jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Darhaqiqat, bunyodkorlik g'oyalari insonni ulug'laydi, uning ruhiga qanot bag'ishlaydi.

Jamiyatda ezgu g'oyalar barcha davrlarda yuksak orzular bilan yashashga, olijanob maqsadlar yo'lida e'tiqod bilan kurashishga o'rgatadi. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda amalga oshirilayotgan barcha sohalaridagi bunyodkorlik ishlari bunga yorqin misoldir. Inson va jamiyat bor ekan, ezgulik g'oyalarining ziddi bo'lgan zulm va zo'ravonlik, qabohat va jaholat yangi-yangi shakllarda namoyon bo'lishi ham mumkin. Lekin ular insoniyatning adolat, tenglik, tinchlik, qardoshlik va farovonlik g'oyalariga tayanib, yuksak maqsadlar sari intilishlarini to'xtata olmaydi. Ezgu va yuksak g'oyalar odamlarni hamisha olijanob maqsadlar sari yetaklayveradi. Bunyodkorlik g'oyalari yurti obod, xalq hayotini faravon qilishdek olijanob maqsadlar bilan ajralib turadi. Ular insoniyat taraqqiyotiga erishgan davrlardan buyon jamiyat hayotining eng ezgu g'oyalari sifatida yashab kelmoqda.

3. Bunyodkor g'oya – insonni ulug'laydigan, uning kuch-g'ayrati va salohiyatini oshirib xalqi, Vatani, butun insoniyat uchun foydali ishlar qilishga safarbar etadigan, o'zida taraqqiyot, ma'rifat, do'stlik, tinchlik, adolat, halollik, poklik kabi ezgu his-tuyg'ularning urug'ini mujassam etadigan g'oyadir.

Insoniyat tarixi xilma-xil g'oya va mafkuralarning vujudga kelishi, bir-biri bilan munosabatidan iborat uzluksiz jarayondir. Bu jarayonda turli g'oyalar u yoki bu kuchlarga xizmat qilish, o'ziga ishongan kishilarni qanday maqsadlar tomon yetaklashiga qarab bir-biridan farqlanadi.

Jahon tajribasiga nazar tashlasak, butun dunyo taraqqiyotiga ulkan ta'sir ko'rsatgan nazariy ta'limot va mafkuralarni yaratish uchun insoniyat tarixining turli davrlarida ulkan aql-zakovat, iste'dod va teran tafakkur sohiblari mislsiz zahmat chekkanini ko'ramiz. Suqrot va Platon, Konfusiya va Zardusht, Amir Temur, Alisher Navoiy, Maxatma Gandi kabi mutafakkirlarning faoliyati buning yaqqol tasdig'idir.

Ularning har biri o'z davrida o'zi mansub xalqni birlashtiradigan ulkan ahamiyatga molik g'oyalarni yaratganlar. Bu g'oyalarga tayanib bunyodkorlik yo'lida, ezgu maqsadlarga erishish uchun hormay-tolmay mehnat qilganlar. Bu borada insoniyatga ezgulik g'oyalarini targ'ib qilgan Zardusht ham, «O'zini anglamoq saodat» ekanligini anglatgan Suqrot ham, «xalqni yakqalam qildim», deya

insonparvarlik, adolat g'oyalarini kuylagan va qoniqish hissini tuygan Navoiy ham, Markazlashgan davlat tuzib, xalqni birlashtirib, uning adolat kuchiga ishonchini mustahkamlagan Amir Temur ham, Hindiston ozodligi yo'lga umrini baxshida alagan, ma'rifat yo'li bilan g'olib chiqqan Maxatma Gandi ham bugungi avlodlar uchun ibrat namunasi bo'lgan ulug' insonlardir. Jamiyatda ezgu maqsadlarga xizmat qiladigan mafkuralarga bunyodkor g'oyalar asos bo'ladi.

Bunyodkorlik aql-zakovat, qalb bunyodkorligiga aylanganda chinakam qadr-qimmat kasb etadi. Masalan, sobiq sho'ro davrida insonlar qalbidagi bunyodkorlik tuyg'usini so'ndirgan tuzum o'zicha ko'p ishlarni, ulkan rejalarni amalga oshirish uchun urinib ko'rdi. Lekin qalb bunyodkorga aylanmagani uchun qilingan ishlarda baraka va samara bo'lmadi. Qalb bunyodkorligi esa e'tiqod bilan, pok niyat bilan nafaqat bugunni va ertani, balki olis kelajakni o'ylab yaratishdir. Odamzodga azaldan aql-zakovat bilan qalb bunyodkorligi xos fazilatdir. Uning qalbi bilan qo'li bir maromda ishlasa, haqiqiy mo''jizalar bunyod etiladi. Necha asrlardan buyon dunyoni hayratga solib kelayotgan Misr ehromlari, Shahrisabzdagi Oqsaroy, Samarqanddagi Bibixonim, Registon maydonidagi madrasalar majmui, Tojmahal yodgorligi, Eyofel minorasi, qanchadan-qancha san'at va madaniyat durdonalari – barchasi ana shunday bunyodkorlik namunasidir. Bunday mo''jizalar bizning madaniy merosimizda, Xiva, Buxorodagi betakror obidalarimizda, mumtoz san'at asarlarimizda yuksak axloqiylikka asoslangan urf-odat va an'analarimizda o'z aksini topgan.

Buyuk donishmand bobomiz Bahouddin Naqshband «Diling – Ollohda, qo'ling – mehnatda bo'lsin» deya yaratuvchilikka da'vat etganlarida, har qanday ishni aql va e'tiqod bilan bajarishni nazarda tutganlar. Ushbu shiorda inson ko'nglida Ollohga e'tiqod qo'yib, o'zi halol mehnati bilan tirikchilik o'tkazish va ilm-hunar o'rgatib Vatanni obod qilishga da'vat etiladi. Diniy ishlarni dunyoviy ishlar bilan bog'lab olib borish, dunyoviylik va diniy e'tiqodning mushtarakligi orqali jamiyatda barqarorlik, osoyishtalik va faravonlikka erishish mumkinligi g'oyasi targ'ib qilinadi. Mustaqillik yillarida, O'zbekistonda, Islom dinining ezgu g'oyalari milliy qadriyatlarimiz va turmush tarzimizga chuqur singib bormoqda. Umuman, e'tiqodni faoliyatga, faoliyatni esa e'tiqodga aylantirish xalqimizga xos. Masalan, ya'shilikni, ya'ni oddiy insoniy faoliyatni e'tiqod darajasiga ko'targanimiz yoki Ollohga ishonch-e'tiqodimizni faqat ezgulik yo'lida xizmat qildirishni an'anaga aylantirganimiz (ya'ni, dinni niqob qilib mutaaassiblikka, jaholatga, buzg'unchilikka berilmaganimiz) – buning tasdig'idir.

Bunyodkor g'oyalar bilan qurollangan kishilar faravon hayot, erkin jamiyat qurish uchun kurash olib borganligi tarixdan ma'lum. Bunday jarayon ijobiy g'oyalarning tug'ilishiga, ular esa, o'z navbatida, elatlar, xalqlar, millatlar,

manfaatlarini ifodolovchi hayot tarzining shakllanishi uchun asos bo'lgan. Shuningdek, milliy davlatlarning yuzaga kelishida bu g'oyalar yetakchi va yo'naltiruvchi ahamiyat kasb etgan. Buni biz o'zbek davlatchiligi g'oyalarining shakllanishi va takomili misolida ham kuzatishimiz mumkin.

Bunyodkorlik g'oyalari yurtni obod, xalq hayotini farovon qilishdek oliyjanob maqsadlar bilan ajralib turadi. Ular insoniyat sivilizasiyasiga erishgan davrlardan buyon jamiyat hayotining eng ezgu g'oyalari sifatida yashab kelmoqda. Prezident Islom Karimovning «O'zbek tom ma'noda bunyodkordir», degan so'zlarida ham asha shu boqiy g'oyalarning ma'no-mazmuni o'z ifodasini topgan. Bunday bunyodkorlik xalqimizga ota-bobolaridan merosdir. Insoniyat tarixida odamlar ongi va shuuriga adolat, haqiqat, ezgulik, mehnatsevarlik kabi yuksak g'oyalar urug'ini sepgan zot, payg'ambar Zardusht yaratgan «Avesto» kitobidagi yuksak g'oyalar buyuk vatandoshimiz Zardushtning o'lmas mafkurasi edi.

Qariyb uch ming yil muqaddam – ma'rifat ziyosini jaholat bulutlari qoplab olgan davrda vatandoshimiz Zardusht yakkaxudolik va ezgulik g'oyalarini targ'ib qilishni boshlagan edi. Zardusht ta'limotida insonni ezgulikka da'vat etuvchi g'oyalar markaziy o'rinni egallaydi.

Ezgulik va yovuzlik kuchlari o'rtasidagi g'oyaviy kurash zardushtiylik dinining muqaddas kitobi «Avesto» da ham bayon etilgan. Unda harbiy to'qnashuvlar, bosqinchilik urushlari, jonivorlarni, hayvonlarni azoblash, odamlarga adolatsizlik, yolg'onchilik, ahdga vafosizlik, hiyonat qilish g'oyalari qoralanib, o'troq, osoyishta hayot kechirishga, mehnatga, dehqonchilik, chorvachilik bilan shug'ullanishga da'vat etadigan g'oyalar ulug'lanadi. Zardushtiylik dinida yer, suv, musaffo havo, ona tabiat e'zozlanadi, quruq yer ochib, uni bog'u rog'ga aylantirgan odam ilohiyot rahmatiga uchraydi, aksincha bog'lar, ekinzorlarni, sug'orish inshootlarini buzganlar katta gunohga qoladi. Zardushtning bunyodkor g'oyalari insonlarni tinch-totuv, halol mehnat qilib Vatanni obod qilishga da'vat etadi.

«Avesto» da vatanparvarlik g'oyasi ulug'lanib, odamlarni barkamol bo'lishga da'vat etilgan. «Menga barkamol va dinogoh, vatansevar va anjumanoro, ahil, ezgu andishali, zulmatdan, tanglikdan qutqaruvchi farzandlar bag'ishla. Toki ular manzil, shahar, o'lka va uning nom hamda ovozasini ko'tarsinlar», deyiladi. Shuningdek, asarda ona zaminni e'zozlash, uni obod qilish g'oyalari targ'ib qilinadi. Jumladan, «Avesto»da yozilishicha, Zaminni hammadan ko'proq baxtiyor qilgan shaxs, hammadan ko'p bug'doy, giyoh va mevali daraxtlar ekan zotdir! U quruq yerlarga suv chiqargan va suvli shudgor qilgan zotdir...., - deyiladi.

Uzoq zamon ekilmagan va omoch tegmagan zamin baxtsizdir... Kimda-kim zaminni chap va o'ng qo'l bilan, o'ng qo'l va chap qo'l bilan shudgor qilsa, zamin unga faravonlik baxsh etadi... Zamin ham mo'l-ko'l mevalarni in'om etadi.

Yerning shudgor qilinib, sara urug'lar sepilishi, bug'doy maysasining unib chiqishi o'sha yerdagi yovuz kuchlar, devlarning bu yerlarni tark etishi tg'risidagi g'oya Avestoning Vandidat qismiga bag'ishlangan bo'limida quyidagicha berilgan:

«Qachonki egatlarda urug' yetilsa, devlar o'rinlaridan qo'padilar.

Qachonki bug'doy gurkirab ko'karsa, devlar dahshatdan titray boshlaydilar.

Qachonki bug'doy un bo'lsa, devlar nola chekadilar. Qachonki bug'doy xirmonga uyulsa, devlar nobud bo'ladilar. Qay bir xonadonda bug'doy bosh chiqarsa, devlar u xonadondan uzoqlashadilar. Qay bir xonadonda bug'doy ombori bo'lsa, go'yo qizdirilgan temir devlar bo'ynini chirmab tashlaydi» («Avesto», 115-bet).

«Avesto» da aks etgan Zardushtning «Ezgu niyat, ezgu so'z va ezgu amalni olqishlayman! Niyat, so'z va amallar ichidan men ezgu niyat, ezgu so'z va ezgu amalni tanlayman. Men barcha qabih andisha, qabih so'z va qabih amaldan yuz buraman», degan hikmatli so'zlari bugungi kunda ham katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Bu o'lmas g'oyalar keyinchalik paydo bo'lgan dinlar. Jumladan, xristianlik va islom tomonidan ham qabul qilindi. Demak, bu kitob o'z davrida shakllangan g'oyalar tizimidan iborat bo'lgan jamiyat mafkurasini edi.

Hindistonda paydo bo'lgan buddaviylik dini asta-sekin Janubiy, Sharqiy Osiyoda yashaydigan ko'pchilik xalqning mafkurasiga aylandi. Eramizning birinchi asrida Rim imperiyasida shakllangan xristianlik dini jahonning ko'pgina xalqlari va millatlari tomonidan qabul qilindi, ularning ma'naviy hayotiga singdi. VI asrning oxirida Arabiston yarim orolida paydo bo'lgan islom dini o'rtadagi ahillik, birodarlik, hamjihatlik, ezgulik, yaratuvchanlik g'oyalarini targ'ib qilganligi sababli dunyoning yuzdan ortiq mamlakatlari xalqlari o'rtasida tarqaldi, ularning ma'naviy hayoti, turmush tarzi va madaniyati rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xitoy va hind mutafakkirlarining jamiyat rivoji haqidagi qarashlari va bunyodkorlik g'oyalari ham Osiyoning «sharqona» ma'naviyatida o'ziga xos o'rin tutadi. Jumladan, buyuk Xitoy mutafakkiri Konfusiyning (mil.av. 551-479) g'oyalari hanuzgacha Xitoy mafkurasida yetakchilik qilib kelmoqda.

Konfusiyning falsafiy va axloqiy g'oyalari markazida inson, uning aqliy va ma'naviy qiyofasi, olamdagi hamda jamiyatdagi o'rni, vazifasi muammolari turadi. Bu g'oyaning asosi jamiyatni har qanday ijtimoiy larzalardan asrab qolish va insonlar manfaatini yuqori qo'yishga qaratilgan. Allomaning maqsadi xalqni mavjud tartib-

qoidalarini hurmat qilish ruhida tarbiyalash bo'lgan. Bu g'oyaga ko'ra, insonlar jamiyatning tabiiy taraqqiyotiga qarshi chiqmasligi, ya'ni inqilobiy yo'lni tanlamasligi kerak, Konfusiylar insoniyat fikr yuritir ekan, odamlar ijtimoiy kelib chiqishi yoki jamiyatdagi mavqeyi orqali emas, balki odamiylik, adolatparvarlik, haqgo'ylik, samimiyat, farzandlik izzat-hurmati kabi yuksak ma'naviy fazilatlariga erishishi tufayli kamolotga yetishuvi mumkin deb, hisoblaydi.

Hayotning, borliqning mohiyatini anglash to'g'risidagi buddizm asoschisi Siddharta Gautama qarashlari muhim o'rin tutadi. Har qanday insoniy tuyg'u, hissiyot, ehtiros va istak azob-uqubatlarni chuqurlashtiradi. Hayot mazmunan tug'ilishi, sevish, o'lim, azobdan iborat. «Borliq girdobi» dan chiqib olish uchun g'aflatdan uyg'onish, dunyo mohiyatini anglash, hayotga chinqoqlikdan, ko'ngilxushliklarga, lazzatlarga, hokimiyatga, boylikka intilishlardan voz kechish lozim. Faqat shundagina «najot topish yo'li» ga kirish mumkin. Inson beshta axloqiy talabga amal qilishi lozim, deb e'tirof qilinadi. Bu axloqiy talabga ko'ra, har bir kishi yomonlik qilishdan, yolg'on gapirishdan, o'g'rilik qilishdan, his-tuyg'ularga ortiqcha berilishdan, ichkilikdan o'zini tiyishi lozim.

Siddharta Gautama insonni hayotdagi azob-uqubatlardan yo'llarini topish haqidagi ta'limotida, uning yechimi insonning bog'liqligini asoslashga urinib, inson faqat o'z kuchiga tayangan holda «najotning olijanob quyidagi sakkizlik yo'lidan» ongli harakati va sobitqadamligi ila o'z maqsadiga erishishi mumkin, degan g'oyani ilgari suradi. Buning uchun:

- 1. E'tiqod to'g'ri shakllangan bo'lishi;**
- 2. Maqsad sari qat'iy haarkat qilishi;**
- 3. To'g'ri tafakkur va nutq bo'lishi;**
- 4. To'g'ri fe'l-atvor bo'lishi;**
- 5. To'g'ri turmush tarzi bo'lishi;**
- 6. Kuch-g'ayratning to'g'ri maqsadga qaratilgan bo'lishi;**
- 7. Fikr, maqsadning to'g'ri yo'naltirilgan bo'lishi;**
- 8. Diqqat-e'tiborni to'g'ri orzu-niyat qilishga qaratish kerakligi ta'kidlanadi.**

Inson o'zining hayot faoliyati davomida ushbu qoidalariga rioya qilsa, dunyoning mohiyatini teranroq anglay boradi, maqsad muddaosiga erishib, oxir-oqibat yuksak kamolotga va osoyishtalikka erishadi. Gautama ta'limotida, asosan, taqvodorlikning yo'llari va talablari to'g'risida fikr yuritiladi. Ushbu ta'limotda ilgari surilgan ijobiy axloqiy talablar, insonni o'zini idora qilishga da'vat etuvchi to'g'ri

fikr yuritish, fe'l-atvorni to'g'ri bo'lishi, turmush tarzini to'g'ri tashkil etish, kuch-g'ayratni, niyatni to'g'ri maqsadga qaratish haqidagi g'oyalar insonlarni o'ziga jalb etgan va odamlar ushbu ta'limotni qabul qilib uning talablarini bajarganlar.

4. Insoniyat doimo yaxshilikni yoqlab, yomonlikka qarshi kurashadi, yaratuvchanlik va bunyodkorlik unga xos bo'lgan buyuk fazilatlardir. Sharq xalqlarining buyuk ijodkorligi, bunyodkorligi va qadriyatlari turli davrlar ta'sirida G'arbgga, xususan. Antik Yunon-Rim madaniyatiga ham kuchli ta'sir ko'rsatadi. A.Makidonskiyning ustoz, jahongir shogirdi Osiyoni mahf etgach, unga yuborilgan «Avesto» kitobini chuqur o'rgangan qadimgi yunon faylasufi va qomusiy olimi Arastu (Aristotel, mil.av. 384-322 y.) o'z g'oyalarini boyitdi va unga muhim o'zgartirishlar kiritdi. U jamiyatda bo'lib o'tayotgan barcha voqyeliklar tabiatga xos deb biladi. Bu bilan jamiyatni tubdan o'zgartirish g'oyalariga qarshi chiqadi va jamiyat rivoji tabiiy jarayonlar tarzida kechishi kerak, deb hisoblaydi.

Aflotun (427 – 347 mil.av.) esa g'oyalar umumiy tushunchalar sifatida odam aqliga bog'liq emas, ular ilohiy xususiyatga ega tushunchalar, deb izohlagan edi. Uning asosiy g'oyasi – ezgulik yoki yagonalik edi. Bunday oliy g'oya ko'pincha xudoga tenglashtirilardi. Bu falasufning ustoz bo'lgan Suqrot (Soqrat, mil.av.470-399 y.) esa bahs orqali, ya'ni muayyan masalalarni o'rta qo'yish va ularga javob topish yo'li bilan haqiqatni aniqlash mumkin, deb bilgan. U ezgulik va bilim donishmandlikdir, yaxshilik mohiyatini to'g'ri anglagan insongina yaxshilik qiladi deb, tushuntiradi. Suqrot adolatga xilof bo'lgan davlat boshqaruvining hamma shakllarini tanqid qiladi, faqatgina adolatli demokratik davlat boshqaruvini yoqlab chiqadi.

«Avvalo onangga, yana onangga va yana onangga yaxshilik qil», «Sizlarning yaxshiliklaringiz ahloqi yoqimli bo'lganlaringizdir», «Ekmak niyatida qo'lingizda ko'chat turgan paytda behosdan qiyomat qoyim bo'lib qolishi aniq bo'lganda ham ulgursangiz uni ekib qo'yavering», degan da'vatlarda ezgulik va insonparvarlik g'oyalari mujassamlashtirilgan. Sharqda, ya'ni Turon zaminida esa jamiyat rivoji va bunyodkorlik g'oyalari xususida Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino, Alisher Navoiy qarashlari o'ziga xos o'rin tutadi. «Al-muallim as-Soniy» («Ikkinchi muallim»), Sharq Aristoteli deb nom olgan Abu Nasr Forobiy (873-990 y.y) o'zining «Fozil odamlar shahri», «Fuqarolik siyosati», «Baxt-saodatga erishuv haqida» kabi asarlarida oliyjanob jamiyat, adolatli tuzum haqidagi o'z fikr-mulohazalarini bayon qilib, o'z davri uchun izchillik ta'limoti yaratadi. U har tomonlama yetuk, barcha aholini baxt-saodatga, ilm-ma'rifatga olib boruvchi yuksak axloqqa ega ideal jamoa haqidagi g'oyalarni olg'a suradi.

Abu Nasr Forobiy «Insonning mohiyati haqiqiy baxt-saodatga erishuv ekan, inson bu maqsadni o'zining oliy g'oyasi va istagiga aylantirib, bu yo'lda barcha imkoniyatlardan foydalansa, u baxt-saodatga erishadi», deb alohida ta'kidlangan. O'sha davrning buyuk mutafakkirlari Abu Rayhon Beruniy va Abu Ali Ibn Sinoning bu boradagi qarashlari ham o'ziga xosdir.

Ular har bir narsani kuzatish va tajriba asosida o'rganishga, keyin xulosa chiqarishga intilganlar, barcha bunyodkorlik insonning mehnatiga bog'liqligini ta'kidlaganlar. Buyuk o'zbek shoiri, mutafakkiri va davlat arbobi Alisher Navoiy esa o'z asarlari bilan jamiyat taraqqiyotining zamonasiga xos fazilatlarini yoritishga harakat qilgan. U she'rlari va dostonlarida razolatgabeg'arorlikka, urushu janjallarga, ma'rifatsizlik, jaholatga qarshi kurash g'oyalarini ulug'laydi. Insonlarni mehnatga, yaratuvchanlikka, adolatga chaqiradi. Ma'rifatga asoslangan jamiyat yaratishni orzu qiladi. Uning bu orzulari «Farhod va Shirin», «Saddi Iskandariy» kabi dostonlarida o'z ifodasini topgan. Shoirning bevosita o'zi ham bunyodkorlik ishlariga bosh-qosh bo'lgan.

Buyuk mutasavvufilar: Xoja Yusuf Xamadoniy, Ahmad Yassaviy, Abdulholiq G'ijduvoni, Bahouddin Naqshband, Najmiddin Kubro; muhaddislar: Imom Buxoriy, Imom Termiziylarning ta'limotlarida aks etilgan komil inson g'oyalari, adolat haqidagi qarashlari, jamiyatning sog'lom ma'naviy-axloqiy ruhini saqlash va mustahkamlashga xizmat qildi. Bu g'oyalar Vatan va xalq manfaatlari yo'lida fidoiylilik va insonparvarlikni ulug'ladi.

Ezgu g'oyalar Mahmud Qoshg'ariy, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yugnakiy, Lutfiy, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Jaloliddin, Rumi, Mirzo Abdulqodir Bedillar ijodida chuqur o'rin egalladi va o'zbek davlatchiligining rivojlanishida ham muhim omil bo'lib xizmat qildi. Bilim va aql-idrok orqali ezgu ishlar qilish to'g'risida Yusuf Xos Xojibning quyidagi fikrlari e'tiborga molik: «Tabiat kimga zakovat, aql-idrok, bilim bersa, u ezgu ishlar qilishga qo'l uradi»,¹ - deb yozgan edi «Qutadg'u bilig» (XI) Amir Temurning «Temur tuzuklari», Nizomulmulkning «Siyosatnoma» kitoblarida davlat idorasi va ahli fuqaroga munosabatda adolat, insof, diyonat, el-yurt tinchligi va obodligi bosh g'oya sifatida ilgari surildi.

Bu g'oyalar Temuriylar davlati g'oyaviy prinsiplarning ustuvor yo'nalishi edi. Amir Temurning bunyodkorlik g'oyalari va amaliy faoliyati katta ahamiyatga ega bo'lib, uning asosiy maqsadi bunyodkorlik va yaratuvchanlik edi. Jumladan, u «Temur tuzuklari» da: «Agar fuqarodan birining uy imorati buzilib, tuzatishga qurbi yetmasa, kerakli uskunalarni yetkazib berib, unga yordam berilsin», deb ko'rsatma

¹ Ладимги кикматлар. – Т.: Ф.Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987, 94-бет.

beradi. Shu o'rinda, Yurtboshimizning Amir Temur o'z davlatini aql-zakovat va huquqiy asos bilan idora etgan desak adolatdan bo'ladi, degan fikrlari nihoyatda o'rinlidir. Zero, Sohibqiron o'z bunyodkorlik maqsadiga erishish uchun sobitqadamlik bilan harakat qilgan. Jumladan, bu haqda «Temur tuzuklari»da yozganidek, «Biror ishni bajarishni o'ylasam butun zehnim, vujudim bilan bog'lanib, bitirmagunimcha undan qo'limni tortmadim»,² - degan so'zlari bugun ham ibratlidir.

Uning Movarounnahr, Xuroson va boshqa joylarda bunyod etilgan inshootlari, Temuriylar sulolasi davridagi madaniyat, fan va adabiyot sohasidagi yutuqlar bunga misol bo'la oladi. Barcha davrlarda va turli xalqlar tarixida milliy g'oya va mafkura o'zida gumanizm talablarini, xalqning iroda va intilishlarini aks ettirgan taqdirda jamiyatni birlashtirib, uning salohiyati va imkoniyatlarini to'la yuzaga chiqarishda beqiyos omil bo'ladi.

Hind xalqning buyuk farzandi Mahatma Gandi (1869-1948) o'z ma'naviyati, g'oyalari va ilg'or qarashlari bilan XX asrning buyuk shaxslaridan biriga aylandi. U mustamlakachiliklarga qarshi kurashning timsoli edi. U hindlar bilan musulmonlarning o'zaro do'stligini mustahkamlashga intildi. Gandi din bilan siyosatni bir-biriga bog'lashga harakat qildi. Fidoiylilik va vatanparvarlik namunalarini ko'rsatdi. Men uyim to'rt tomondan devor bilan o'ralib, derazalarim zich bekitib qo'yilishini istayman. Barcha mamlakatlar madaniyati uyimga erkin kirib kelishini xoxlaymanu, lekin uning oyog'imdanda qoqib yiqitishini ham istamayman degan edi. Darhaqiqat, Mahatma Gandi hind xalqining fidoiy va vatanparvari bo'lib, u boshqa xalqlar manaviyati ta'sirida o'z xalqi madaniyati va taraqqiyotining yanada rivojlanishini istar edi.

Masalan, XX asrda dunyo hamjamiyati tomonidan tan olingan yaponcha taraqqiyot modelini olaylik. Yapon milliy mafkurasida «milliy davlatchilik tizimi» (kokutay), «fuqarolik burchi», «yapon ruhi», «tadbirkorlik», «umuminsoniylik», «fidoiylilik», «vatanparvarlik», «paternalizm», «jamoaga sadoqat», «modernizasiya» kabi g'oya va tushunchalarga asolanib, mamlakat erishgan yuksak natijalariga poydevor bo'ldi.

Shunday bunyodkor g'oyalardan biri Janubiy Koreya mamlakati rivojiga katta hissa qo'shgan fidoiy inson Yong Ki Kimning yuksak g'oyalarga asoslangan vatanparvarlik faoliyati va bunyodkorlik ishlari diqqatga sazovor. O'tgan asrning 30-yillarida «12 oila – qishloqda» degan harakatni boshlab, giyoh ham ko'karmagan tashlandiq tepalikni sotib olib obod qilishga kirishdi. Keyinchalik fermerlar tayyorlaydigan «Kanaan» (imkoniyatlar maktabi) ni ochadi. U hamisha faqat

² Temur tuzuklari. – T.: F.Љулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1996, 70-бет.

tashlandiq, giyoh o'sishi qiyin bo'lgan yerlarni olib obod qilib, odamlarni o'z tashabbusi, g'oyasi bilan orqasidan ergashtirib mamlakat rivoji va obodonligiga o'z hissasini qo'shdi. Bugungi kunda «Kanaan» ta'lim dargohining bosh maqsadi – tinglovchilarda insoniy e'tiqod tuyg'ularini shakllantirish, ularga insoniy fazilatlar – komillik, o'zaro tenglik, birodarlik, vatanparvarlik hislarini singdirishdir. Vatan va millat ravnaqi yo'lida fidokorona mehnat qilish, tug'ilib o'sgan Vatanni jondan ortiq sevmolik shart ekanligi g'oyasi har bir tinglovchiga singdirildi. Bitta fidoiy vatanparvar insonning yuksak g'oyalarga g'oyalar asoslangan ishlari bugungi kunda keng tarqalib Janubiy Quriyaning obod bo'lishiga katta hissa bo'lib qo'shilmoqda.

Ozodlik, mustaqillik, tinchlik, adolat, tenglik, hamkorlik, do'stlik, birodarlik, hurfiylik, ma'rifatparvarlik, bag'rikenglik, xalqparvarlik, vatanparvarlik, inonparvarlik, tashabbuskorlik, mehnatsevarlik, xayrixoxlik, barqarorlik, tadbirkorlik, ishbilarmonlik, halollik, poklik va h.k.bunyodkorlik g'oyalarining ko'rinishlari bo'lsa, kelajakka ishon, adolat, haqiqatni tan olish, jur'atli bo'lish, sobitqadamlik, mehr-muruvvat, sahoatlilik, baynalminallik, millatlararo do'stlik va birodarlik, fidoiylilik, yurtga sadoqatlilik, taraqqiyparvarlik, imon-e'tiqodlilik, vijdon erkinligi, safarbar etish, uyushtirish, faravonlik, tashabbuskorlik, ezgulik, yaratuvchilik, fikr erkinligi – bunyodkor g'oyalarga xos xususiyatlardir.

5. Vayronkor g'oyalar – jamiyat, xalq va davlatlarning tanazzuliga sabab bo'ladi, g'ayrinsoniy maqsadlarga xizmat qiladi.

Insoniyat tarixida ezgulik va bunyodkorlik g'oyalari bilan yovuzlik va buzg'unchilik g'oyalari o'rtasida hamisha kurash bo'lganligi tarixdan ma'lum. Yovuzlik g'oyalari tarixida hamisha salbiy va yovuz kuchlar faoliyati hamda hukmronligini ifodalaydi. Salbiy yurishlarga turtki bo'lgan g'oyalarga, irqchilik, fashizm, terrorizm, mustamlakachilikni targ'ib qiluvchi g'oyalar misol bo'ladi.

Insoniyatninng, jumladan, O'zbekistonning bir necha yuz yillik tarixida ham turli bosqinchiliklar oqibatida zulm, zo'ravonlik, kulfat urug'larini sochish va qon to'kilishiga sabab bo'lgan buzg'unchilik g'oyalar va mafkuralarning halokatli ta'siri bilan bog'liq voqyealar ko'p bo'lgan. Bu g'oyalar o'zlarida mustabidlik intilishlarini goh yashirin, goh oshkora ifodalagan holda amalga oshgan.

Jumladan, bolshevizm bilan bir qatorda, XX asrning boshida mutabid g'oya va mafkuraning boshqa shakli – fashizm paydo bo'ldi.

Fashizm (ital. Fasismo – bog'lam, birlashma) – arb mamlakatlarida XX asr boshlaridagi og'ir iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy buxronlar davrida vujudga kelgan o'ta tajovuzkor va vayronkor g'oyalar asosida shakllangan insoniyatga qarshi nazariya va amaliyot. U jamiyatda o'ta reaksiya va tajovuzkor doiralarning

dunyoqarashi va manfaatini ifoda etgan holda, ochiqdan-ochiq terroristik diktaturaga, zo'ravonlik g'oyasiga tayanadi. Fashizmning muhim xususiyati – ochiqdan-ochiq shovinizm va irqchilik bo'lib, uning mohiyati jamiyatning barcha taraqqiyparvar qatlamlari, ilor fikrli a'zolariga qarshi kuch ishlatishning eng og'ir va zararli shakllarini qo'llash jarayonida yaqqol namoyon bo'ladi. Fashizm o'z kirdikorlarini yashirish va xaspo'shlash uchun siyosiy tilyog'lamalik, yolg'on va bo'htonlardan ustalik bilan foydalanadi.

Fashizmning tashqi siyosati bosqinchilikdan va xalqaro terrorchilikdan iborat bo'lib, bunday siyosiy rejimlar XX asrning 30-yillarida Italiyada, Germaniyada, Portugaliyada, Ispaniyada va Sharqiy Yevropaning boshqa bir qancha mamlakatlarida o'rnatilgan edi. Fashistlar Germaniyasi militaristik Yaponiya bilan ittifoq tuzib, 1939-1945 yillardagi Ikkinchi jahon urushini boshlagan. Bu urush insoniyatga mislsiz kulfat va falokatlar keltirdi, 50 milliondan ortiq odam halok bo'ldi, yuzlab shahar va qishloqlar vayron qilindi.

O'tgan asrning 70-yillariga kelib, Portugaliya, Gresiya, Ispaniyada ham fashistik tartiblar barbod bo'ldi. Ammo bugungi kunda ham ba'zi mamlakatlarda (Avtriya, Germaniya va b.) fashistik unsurlarning muayyan darajada faollashuvi kuzatilmoqda. Yangi fashizm g'oyasi insoniyat uchun zararli ekanligini har bir inson anglamog'i lozim.

Bolshevizm mafkurasi bo'lgan kommunistik ta'limot xalqlarning milliy-etnik o'ziga xosliklarini yo'qotish, «proletar baynalmilalligi» shiori bilan maydonaga chiqqan bo'lsa, fashizm bir hukmron millatning «irqi-etnik sofligi» ni mutlaqlashtirishni targ'ib-tashviq etdi. U irqchilikning homiysi hisoblanadi.

«Rasmsiz» so'zi «rasa» (irq) atamasidan kelib iqgan. Bu atama XVII asrdan boshlab Yevropada «insoniyat nasli» ni turli irqiy guruhlar, jumladan, «oq» va «sariq» irqqa ajratish uchun qo'llana boshladi.

Irqchilik – odamlar o'rtasidagi ijtimoiy tengsizlik, bosqinchilik, zo'ravonlik va urushlarni kishilarning turli irqlarga mansubligi bilan oqlashga xizmat qiluvchi g'ayri-milliy ta'limot.

Irqchilik ta'limoti «oq tanli» larning afzalligi, ularning azaldan «oliy irq» etib tanlangani, boshqa irqlarning esa «oq» larga qaraganda nomukammal yaratilganligi va hamisha taraqqiyotning quyi pog'onalarida turishi «asoslab» beradi. Uning asosiy g'oyasi o'zining «ilohiy» tabiatiga ko'ra «oq» irqlar ustidan hukmron qilishga da'vat etishga qaratilgan edi. Irqchilik milliy mansubligi va terisining rangiga ko'ra farqlanib turuvchi kishilarga tazyiq o'tkazish, ularni haqoratlash, urish va o'ldirish kabi harakat-hodisalarda yaqqol namoyon bo'ladi. U buyuk davlatchilik, ashadiy

shovinizm, «tanlangan» xalqlarning milliy afzalligi g'oyalari bilan chambarchas bog'lanib ketadi.

Irqchilik ta'limoti boshqa xalqlarga nisbatan bosqinchilik, talonchilik amaliyoti bilan yaqindan bog'liqdir. Irqchilik ta'limoti bilan qurollagan fashistlar Germaniyasi «oriylar irqi» hukmronligini o'rnatish maqsadida jahon urushini boshlagani bunga yaqqol misoldir. Hozir ham reaksiya mafkuraga asoslangan kayfiyatdagi ayrim guruhlar, ularning nazariyotchilari irqchilik g'oyalarini targ'ib etib, «qoloq» xalqlarning go'yo mustaqil rivojlanishiga ruhiy tayyor emasliklarini da'vo qilmoqdalar. Dunyoning turli mintaqalaridagi bunday qarashlar va harakatlarni xalqlar ozodligini bo'g'ishga, ular ustidan hukmronlik o'rnatishga intilishdan so'ng ba'zi imperiyacha fikrlovchi ayrim siyosatdonlar va ularning nazariyotchilari qarashlarida ham irqchilik kayfiyatlari paydo bo'lganini kuzatish mumkin. Bunday qarashlarning asossiz ekanini hayot ko'rsatmoqda. Ma'lumki, irqlar odamlarning ikkilamchi tashqi nasliy xususiyatlari (badanining rangi yuz-bosh tuzulishi kabi belgilari) bir xil bo'lgan, tarixiy davrda shakllangan guruhlardir. Dunyoda yevropalik, mo'g'ul va negrlik belgilariga qarab ajratiladigan uch asosiy irq bor. Insonning jismoniy tuzilish asoslari (suyak, mushak, miya va tananing boshqa a'zolari) barcha irqqa mansub kishilarda bir xildir. Butun insoniyat yagona biologik turga – «Homo sapiens» mansubdir. Tarixiy taraqqiyot davomida irqning aralashuvi –irqiy belgilarning sodir bo'lib kelgan va u hozir ham davom etmoqda. Barcha irqlar madaniy taraqqiyotga birdek qobiliyatlidir. Irqchilik insoniyatga qarshi g'oyadir. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida barcha irqlar va millatlarning teng huquqliligi belgilab qo'yilgan. Bu qoida jahon hamjamiyatining xalqaro huquq me'yorlariga javob beradi.

Bugungi kunda insoniyatga katta tahdid solayotgan yana bir eng yovuz g'oyalardan biri – terrorizmdir.

TERRORIZM (lot. Terror – qo'rquv, dahshat) – ma'lum yovuz maqsad yo'lida kuch ishlatib, odamlarni jismoniy yo'q qilishdan iborat bo'lgan g'oyaga asoslangan zo'ravonlik usuli. Qo'rqitish va dahshatga solish orqali o'z hukmini o'tkazishga urinish terrorchilikka xosdir. U iqtisodiy, siyosiy, diniy, g'oyaviy, irqiy, milliy, guruhiy, individual shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. Jamiyatga doimiy qo'rquv, fitna, g'alamislik muhitini vujudga keltirish zo'ravonlik yo'li bilan jamiyat barqarorligini buzish, gunohsiz kishilar, jumladan, bolalarning halok bo'lishiga olib keladigan siyosiy maqsaddagi o'ldirish va portlatishlar bu mudhish g'oyaning asl mohiyatini tashkil etadi.

Terrorizm harakatlari insoniyat tarixida yangilik emas. U insoniyat hayotiga tahlika va tahdid solib, turli g'arazli maqsadlarning, g'oyalar va hohish irodalarning

timsoli sifatida yashaydi. Terrorizm ma'lum bir guruhning shaxsiy manfaatlari, o'z orzu-umidlari va g'ayriinsoniy xatti-harakatlarining majmuasidir. Ayni paytda, u ana shu maqsadlarning amalga oshishi uchun har qanday xunrezliklardan, qotilliklar va zulmdan qaytmaydi.

Terrorizm xatti-harakatlarining mazmuni va mohiyati bevosita zo'ravonlik, inson hayotiga tahdid va uning huquqlarini poymol etish bilan bog'liq bo'lgan. U butun mamlakatni xonavayron qilishga olib kelgan xalq, millat va mamlakat tag'dirini butunlay boshqa o'zanga burib yuborib, o'z maqsadi va g'oyalarining ro'yobga chiqishi uchun hyech narsadan tap tortmasdan hokimiyatga erishish da'vosidir. Ayni paytda, u har qanday fikrlash ,aql-idrok doirasida ish yuritishdan xoli bo'lgan shavqatsizlik, ashaddiy xunxo'rlik, jazava va tazyiq bilan yovuz niyatini amalga oshiradigan bir to'da olomon faoliyatidir.

Terrorizm turli mamlakatlarda xilma-xil shakllarda va har xil maqsadlar asosida dunyoga keladi. Ma'lum bir mamlkat xalqlarining dunyoqarashi, ma'naviy-ruhiy qiyofasi, aniqrog'i, ehtiyojlari, turmush tarzi bevosita ana shunday jarayonlarning shaklini, qiyofasini, mohiyatini va rivojlanish jarayonlarini, boshqacha qilib aytganda, evolyusiyasini belgilaydi.

O'zlarining yovuz niyatlariga erishish uchun hokimiyatni qo'lga kiritishni ko'zlovchi kuchlarning zo'ravonligi va qo'poruvchili siyosiy terrorga misol bo'ladi. Siyosiy terrorizm nafaqat jinoyatchi guruhlar, hatto ba'zi reaksiyon, agressiv ruhdagi rasmiy kuchlar tomonidan uyushtirilishi va qo'llanishi ham mumkin.

Chorizm imperiyasining kolonial va shovinistik siyosati, sovet imperiyasining g'oyaviy qatog'onlari xalqimizga qarshi o'ziga xos terror edi. Bugungi kunda ham mustaqil rivojlanish yo'lidan borayotgan mamlakatimizga nisbatan g'araz niyat bilan qarovchi «yovuz» kuchlar terrorchilik yo'li bilan taraqqiyot yo'limizdan chalg'itishga,bizni qaramlikka, asoratga solishga urinmoqda. Ular vatanfurush xoinlardan ham, terrorchilikni «kasb» qilib olgan, «buyurtma» bo'yicha qo'poruvchilik va bosqinchilik bilan shug'ullanuvchi yollanma xalqaro terrorchi, jinoyatchi guruhlardan ham foydalanmoqdalar. 1999 yilgi fevral voqyealari, Amerika Qo'shma Shtatlarida 2001 yil 11 sentyabrda sodir bo'lgan voqyealar, dunyoning turli mamlakatlarida amalga oshirilayotgan xunrezliklar terrorchilar o'z maqsadlari yo'lida hyech narsadan top tortmasliklarini ko'rsatib turibdi.

Mamlakatimiz Prezidenti I.A.Karimov «Nezavisimaya gazeta» (Moskva) ning muxbiri Viktoriya Panfilovaga (2005 yil 14 yanvar) bergan intervyusida: «Xalqaro terrorizm» tushunchasi 2001 yilning 11 sentyabridan ayniqsa urf bo'ldi. Biroq bundan ancha avval ham Italiyada «Qizil brigadalar» va Germaniyada «Baoder-mayn

xof» bir paytlar tinchlikni talab qiluvchi tashkilot sifatida matbuotga chiqqan, bugunga kelib esa eng ashaddiy terrorchilar, qotillar va zo'ravonlarni yetkazib beradigan tashkilotga aylangan. «Xizbut-tahrir» ni misol qilib keltirish mumkin. Shu sababli ham bizning ishonchimiz komilki, avvalambor, terrorchilar tomonidan yoshlarning ongiga singdirib, ularni elaktirishtirib ishlarga tortadigan yovuz mafkuraga qarshi keskin kurash olib borish kerak. «Terrorchilikka qarshi kurashda bizning prinsipimiz nuqtai nazarimiz o'zgargani yo'q» - deb ta'kidlaydi:

Darhaqiqat, terrorizm qanday bayroq ko'tarib chiqmasin, qanday shiorlar bilan niqoblanmasin, uning reaksiya, jinoyatkorona mohiyatini farqlab olish, yovuz niyatni ochib tashlash ongli, hurfiy insonning, har bir vatanparvar fuqaroning burchidir.

Yovuz g'oyalardan yana biri buyuk davlatchilik shovinizmi va agressiv millatchilikdir.

Buyuk davlatchilik shovinizmi - bir davlatning boshqa davlat yoki davlatlar ustidan siyosiy, mafkuraviy, iqtisodiy va harbiy hukmronligini o'rnatishga qaratilgan nazariya va amaliyot.

Xususan, XXI asr oxiridan boshlab Rossiya imperiyasining hukmron doiralari boshqa xalqlarga, jumladan, O'rta Osiyo xalqlariga nisbatan ana shunday siyosat olib borganlar. Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrlarda ham bir qancha mamlakatlar buyuk davlatchilik siyosatini xilma-xil ko'rinishda olib bordilar.

Prezident I.A.Karimov o'zining «O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari» asarida buyuk davlatchilik shovinizmi va agressiv millatchilik xavfsizligimizga tahdid solayotgan muammolardan biri ekanligini alohida ta'kidlagan: «O'tgan mustaqil rivojlanish yillari davlatimizning suvereniteti va barqarorligiga tahdid saqlanib qolmoqda, deb aytish uchun asos bo'la oladi. Bu tahdid buyuk davlatchilik ruhidagi shiorlarga, bildirilayotgan fikrlarda, sharhlarda va muayyan hatti-harakatlarda namoyon bo'lmoqda».³

Buyuk davlatchilik shovinizmi g'ayriinsoniy xususiyatga ega bo'lib, boshqa xalqlarni qaram qilish, iqtisodiy, siyosiy, madaniy hayotda ularni kamsitishning o'ziga xos shaklidir.

Shovinizmning tarixan halokatli ekanligiga sabab shuki, haddan tashqari kuchayib ketgan va ayniqsa, o'z milliy mumtozligiga ishoniga asoslangan buyuk davlatchilik zo'ravonlik asosiga qurilganligidadir. Bu esa, o'z navbatida, buyuk

³ Каримов И.А. Хавфсизликка ва барқарор таралъиёт йнълида. 6-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1998, 64-бет.

davlatchilik shovinizmi va agressiv millatchilikni ifoda etuvchi davlatlarning o'zida ko'plab qurbonlar va yo'qotishlarga olib keladi.

Shu bois aytish mumkinki, shovinizm, pirovardida, davlatning o'ziga zarba beradi, uning poydevorini kuchiszlantiradi, ichki ziddiyatlarni kuchaytiradi. U jamiyatni parchalab yuborishga va uning uchun og'ir bo'lgan oqibatlarni keltirib chiqarishga qodir. Garchi tarixiy davrlari va shart-sharoitlari turlicha bo'lsa-da, Rim, Usmonlilar, Germaniya hamda Rossiya va Sovet imperiyalarining tarixida bunga ko'plab misolar topish mumkin.

Shovinistik kuchlar bugungi kunda, birinchidan mamlakat aholisiga axborot orqali va mafkuraviy yo'l bilan tazyiq o'tkazish, ikkinchidan, mintaqa davlatlari ichida ziddiyatlarni yuzaga keltirish, uchinchidan, jahon afkor ommasida O'zbekiston haqida noto'g'ri tasavvurlarni shakllantirishga harakat qilmoqda. Bu yo'lda ular xilma-xil usul va vositalardan foydalanmoqdalar.

Buyuk davlatchilik shovinizmi ham jaholatning bir ko'rinishi. Unga qarshi faqat ma'rifat bilan kurashish mumkin. Bunda, ayniqsa, xalqaro hamjamiyat, jumladan, uning teng huquqli a'zosi bo'lgan har bir davlat bilan o'zaro manfaatli aloqalar o'rnatish yaxshi omil bo'lib xizmat qiladi. Ana shundagina mintaqamiz hyech qachon sivilizasiyalar to'qnashmaydigan, balki ular bir-biriga ijobiy ta'sir etib, bir birini boyitishgan makonga aylanadi.

Diniy aqidaparastlik – siyosiy maqsadlar yo'lida mavjud ijtimoiy muammolarni ilk, ya'ni mazkur din paydo bo'lgan paytdagi arkonlar asosida hal etmoq nichtidagi harakat va qarashlardan iborat.

Aqidaparastlar diniy e'tiqod shakllanishining boshlang'ich davrida belgilangan, o'sha zamondagi siyosiy-ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarga mos bo'lgan barcha yo'l-yo'riqlarning qat'iy hamda og'ishmay bajarilishini talab qiladilar va shu tariqa oqimlarni ifodalashda qo'llanadigan islohot shaklini shart qilib qo'yadilar.

Islom arkonlarini niqob qilib olgan aqidaparastlarning asosiy g'oyasi – «sof islom» qat'iyatlarga (prinsiplariga) qaytish, maqsadi esa islomiy davlat joriy etishdan iborat. Aqidaparast guruhlar haqiqatni tushuntirish, ishontirish kabi usullar orqali targ'ib etishni tan olmaydi. Ular o'z g'oyalari bid'atli, g'ayriinsoniy bo'lishiga qaramasdan, o'ta johil va boshqalarga nisbatan murosasiz munosabatda bo'ladilar. O'zini shak-shubhasiz haq deb bilish, haqiqatni faqat men bilaman, degan qarashga asoslangan manmanlik esa, zo'ravonlikni yuzaga keltiradi. Ya'ni, aqidaparastlik ekstremizmning paydo bo'lishiga zamin yaratadi.

O'zbekistondagi diniy ekstremizm va aqidaparastlikning islom dini niqobidagi ekstremizmi va aqidaparastligi shakli mavjud va aynan shu omil milliy xavfsizligimizga tahdiddir.

Aqidaparastlarning g'oyalari o'ta zararli bo'lib, ularning fikricha, biz millatimizni jahonga tanitgan allomalarimiz Xorazmiy, Beruniy, Forobiy, Ibn Sino, Navoiy, Ulug'bek va tariximizdagi barcha ulug' zotlardan mahrum bo'lishimiz kerak. Chunki aqidaparastlar nazarida qayerda tasavvuf bo'lsa, komil inson g'oyasi bo'lsa, bularning barchasi islomga va bizga yot va begona emish. Ular komil insonni kufr, deb bilishadi. Ularning fikricha, inson komil bo'lishi mumkin emas. Imom Termiziy, Najmiddin Kubro, Abdulxoliq G'ijduvoni, Bahouddin Naqshband, Ahmad Yassaviy singari buyuk zotlar, jumladan, ota-bobolarimiz xilxonalarini va muqaddas joylarni tavof va ziyorat qilmaslik yekrak emish. Bularning barchasi bizning turmush tarzimiz, milliy xususiyatlarimiz, an'analarimizningina emas, xalqimizning o'ziga xos psixologiyasini barbod qilishga qaratilgandir. Tasavvufning komil insong'oyasida insonning erki va taraqqiyoti ifodalanganligini diniy aqidaparastlar g'azabini keltiradi. Aqidaparastlik – jaholatdan boshqa narsa emas. U insonni bir mute, qul, taqdirning o'yinchog'i deb qaraydi, inson qalbi, ma'naviy ehtiyojlari bilan mutlaqo hisoblashmaydi.

Fundamentalistlar esa tasavvuf ta'sirida shakllangan adabiyot, falsafa, san'atdan ham voz kechish, umuman aql va his bilan yaratilgan barcha narsalarni yo'q qilishni talab qiladilar.

Aqidaparastlik va fundamentalizmning namoyon bo'lishini dunyoning ba'zi mamlakatlarda bugungi kunda mavjud hukmron dindan boshqa dinni targ'ib qilganlar jazolanganligi, boshqa din va uning madaniy yodgorliklariga murosasiz munosabatda bo'lib, uni yo'q qilishga urinishlarida ko'rishimiz mumkin. Masalan, Afg'oniston hududidagi buddizm diniga mansub 15 asr ilgari bunyod etilgan Bamiyon shahridagi madaniy yodgorliklar ham yo'q qilinishiga fatvo berilib, dunyodagi eng yirik va noyob Budda yodgorliklari tutilib, buzib tashlandi. Bu johilona xatti-harakatlar islom dini va tasavvuf ta'limotining o'zga dinlarga nisbatan bag'rikenglikka asoslangan munosabatlariga mutlaqo zid bo'lganligi uchun ham butun dunyo musulmonlari va barcha taraqqiyparvar kuchlar tomonidan qoralanadi.

Islom dinining tasavvuf ta'limoti ahli esa hayotga va inson masalalariga keng qaraganlar. Bu chin ma'nosi bilan insonparvarlik ta'limotidir. Chunki sufiylar, garchi chin musulmon sifatida shuhrat qozonib, islom dini uchun kurashgan bo'lsalar-da, ammo hych qachon o'zga dinlarni kamsitmaganlar. Shu sababli ham tasavvuf diniy bag'rikenglik ta'limoti inson kamolotiga yo'l qidirgan hamda jaholatga qarshi kurashib kelgan ma'rifiy ta'limotdir.

Aqidaparastlikka qarshi turadigan kuch – bu ilm-ma’rifatdir. Asrimiz boshida ham jadidlar yangi maktablar tashkil etib, yoshlarga dunyoviy bilim berib, aqidaparastlikka qarshi kurashgan edilar. Aqidaparastlar «dinni tozalash», «sof dinga qaytish» niqobi ostida tashviqot olib borib, odamlarni tahlikaga solish, qonli jinoyatlar sodir etish, jamiyatni xavf ostiga qo’yishga urinmoqdalar. Ularning bu xattti-harakatlari yosh mustaqil davlatimizga ochiqdan-ochiq tajovuzdan boshqa narsa emas, u milliy mustaqilligimizga ham katta tahdiddir.

Diniy ekstremizm – ma’lum siyosiy maqsadlar yo’lida va din niqobi ostida mutaassiblar yoki ularning irodasiga ko’ra ish ko’ruvchi guruhlar tomonidan olib boriladigan o’ta ashaddiy harakatlar va qarashlar majmuini anglatadi.

Boshqacharoq aytganda, diniy ekstremizm – muayyan diniy yo’nalish va tashkilotlardagi ashaddiy mutaassib unsurlar siyosiy faoliyatining mafkurasi. Bu fikrning isboti sifatida «Musulmon birodarlari» va undan ajralib chiqqan ko’plab diniy ekstremistik ruhdagi guruh va tashkilotlar tayanadigan asosiy g’oyalarni eslab o’tishimiz mumkin.

«Musulmon birodarlari» hyech qanday ma’muriy-jug’rofiy hududni tan olmaydilar va pirovard maqsadda yer yuzidagi barcha mamlakatlarda yagona musulmonlar birligi va ularning diniy va dunyoviy hokimiyatini o’zida mujassamlashtirgan «xalifa» rahbarligidagi yagona musulmon davlati qurishni ko’zlaydilar. Bu shartni bajarmoq, niyatga yetmoq uchun har qanday xunrezlikka va birodarkushlikka fatvo beriladi.

Diniy ekstremizm namoyon bo’lishiga ko’ra xududiy, mintaqaviy, xalqaro shakllarga bo’linadi. Bunday qarashlar juda qadimiy ildizlarga ega bo’lib, hyech qachon chegara bilmagan, millat, xududni tan olmagan, diniy ekstremizm barcha dinlar doirasida rivojlangan. Diniy ekstremistlar qayerda va qaysi din bayrog’i ostida faoliyat ko’rsatmasin, asosiy maqsadi diniy davlatni barpo qilish bo’lib, bu maqsadga o’zaro nizolar, ixtiloflar, qurollar to’qnashuvlar orqali, ya’ni qon to’kish va zo’rlilik bilan erishishni ko’zlaydilar.

Bu esa mustaqillikka ham, taraqqiyotga ham katta g’ov bo’ladi. Ekstremistik guruhlarining yagona maqsadi hokimiyatni qo’lga olish bo’lib, bu yo’lda ular eng jirkanch usullarni qo’llashdan ham tap tortmaydilar. Bugungi kunga kelib ekstremizm nafaqat islom dunyosida, balki boshqa dinlar tarqalgan hududlarda ham, to’la-to’kis namoyon bo’lib kelmoqda.

Dunyoda inson huquqlari va demokratik tamoyillar ustuvor bo’lib borayotgan, qonun hamda xalqaro huquq qoidalari mamlakatlar, xalqlar, davlatlar orasidagi munosabatlarning asosiy tamoyiliga aylanayotgan hozirgi davrda diniy

ekstremizmga o'rin qolmayapti. Ammo, bu unga qarshi kurashmaslik, xushyorlikni oshirmaslikni bildirmaydi. Mazkur sohada ham Prezidentimiz uqtirganlari kabi gohlik, ezgu g'oyalari yo'lida kurash olib borish hayot va faoliyatning asosiy mezon bo'lib qolmoqda.

Diniy ekstremizmni keltirib chiqaruvchi sabablar:

- dindani foydalanib, dinga aloqasi bo'lmagan siyosiy hamda boshqa tajovuzlar va maqsadlarni amalga oshirish uchun intilish;

- dinni niqob qilib ,turli siyosiy majorolar, ziddiyatlarni keltirib chiqarishga urinish;

- inson, millatlarning o'z taqdirini o'zi belgilash huquqini emas, balki yashashga bo'lgan huquqini e'tirof etish;

- dinni dunyoqarash, tafakkurning yagona vositasi deb hisoblash.

O'z-o'zidan ravshanki, bu hodisalar O'zbekistonning mustaqilligini mustahkamlash, uning xavfsizligini ta'minlash zarurligi nuqtai nazaridan qaraganda butunlay zararli g'oyalardir.

Hozirgi kunda bizning turmush tarzimizga, ruhiyatimizga nisbatan qilinayotgan ma'naviy-ma'rifiy hujumlarning turli usullari tobora noziklashib borayapti. Zararli g'oyalarni turli kinofilmlar, televideniye ko'rsatuvlari va radio eshittirishlari shaklida, gazeta-jurnallar, internet tarmog'i va boshqa yo'nalishlarda uzluksiz ravishda tiqishtirib, bizning milliy qadriyatlarimizni barbod etishga, mafkuraviy immunitetimizni susaytirishga, yoshlarimizni soxta g'oyalarning ta'siriga olishga muntazam harakat qilinmoqda. Yot, zararli g'oyalarning mamlakatimizga kirib kelishi xalqning milliy g'oyasini (maqsad va intilishlarini), taraqqiyot yo'lini o'ziga xos va mos bo'lmagan yo'nalishga burib yuborish, mamlakatlarning ijtimoiy, ma'naviy, siyosiy hayotini o'zgartirib yuborishi mumkin. Begona g'oyalarning mamlakatga kirib kelishi va fuqarolar o'rtasida tarqalishi katta xavf, salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi mumkinligini e'tiborga olib, Abu Nasr Forobiy o'z vaqtida begona g'oyalarning zarari to'g'risida: «O'zga, begona g'oyalar kirib kelib, xalqning turmush tarzi, urf-odatlarini, an'analarini tubdan o'zgartirib yuborishi mumkin»,⁴ deb yozgan edi.

Sobiq ittifoq davrida yurtimizga begona g'oyalar kirib keldi. Begona ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy, siyosiy hayot qaror topdi. Turmush tarzimizdan begona urf-odat, an'analar joy oldi. O'zimizga xos va mos bo'lmagan kommunizm g'oyasi bilan

⁴ Abu Nasr Forobiy. Fozil o'damlar shakri. – T.: F.Fu'loom nomi'dagi Adabi'ot va san'at nashri'eti, 1993.

yashay boshladi. Xalqimizning azaliy turmush tarzi, urf-odatlari psixologiyasi, qadriyatlari, insoniy munosabatlari, tarbiyasiga o'ta salbiy ta'sir ko'rsatdi.

Bunday g'oyalar inson tabiatiga zid bo'lib, uni salbiy tomonga o'zgartiradi, unda nosog'lom turmush tarzini shakllantiradi, fikrlar xilma-xilligini cheklaydi, qaramlik, tobelik, mutelik muhitini yaratadi. Milliy tafakkur tarzini o'z negizlaridan begonalashtiradi, begona urf-odat, an'analarni targ'ib qiladi, ularning kirib kelishiga muhit yaratadi, mamlakatni, xalqni o'z milliy qadriyatlaridan, oxir-oqibat o'z taraqqiyot yo'lidan begonalashtiradi, jamiyatda xalqlar va millatlararo totuvlik, dinlararo bag'rikenglikka rahna solib, ichki ixtiloflar, parokandalikka olib keladi.

Oilada yoshlarga sog'lom tarbiya berish, fuqarolarning imon e'tiqodini mustahkamlash, milliy g'urur va iftixor bilan yashashga erishish, har tomonlama komil shaxslar qilib tarbiyalash, mafkuraviy immunitetni kuchaytirish, fuqarolar ongida milliy istiqlool g'oyalarini shakllantirish orqali uning oldini olishi mumkin.

Milliy istiqlool g'oyasiga zid salbiy holatlar:

Befarqlik, maqtanchoqlik, xushomadgo'ylik, xasadgo'ylik, manmanlik, haqiqatni mensimaslik, tanish-bilishchilik, mahalliychilik, mansabparastlik. Ularni bartaraf etish uchun jamiyatda erkin fikr va fikrlashlar, g'oyalar xilma-xilligi, tanqid va o'z-o'zini tanqid muhitini yaratish, demokratiya va oshkoralik muhitini kuchaytirish, sog'lom va erkin raqobat muhitini yuzaga keltirib, jamiyatda ilm-ma'rifatning mavqeyini yanada oshirish zarur.

2- Mavzu: Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi.

Syeminar mashg'ulotining ukitish tyexnologiyasi

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 25-30
O'quv mashg'ulotining shakli.	Bilimlarni shukurlashtirish va kyengaytirish buyisha syeminar mashg'uloti
Syeminar ryejasi	1.Foya tushunchasi. Foyaning turlari. mafkura tushunchasining mohiyati-mazmuni 2.Bunyodkor g'oyalarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni 3.Vayronkor g'oya va mafkuralarning jamiyat hayotiga ta'siri. 4.Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash tamoyilining mohiyati.

<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Talabalarga aqliy xujum usulini kullash orkali jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi haqida tushuncha berish.	
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, syeminarsavollarini muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish. Darslik bilan ishlash kunikmalarini xosil kilish.Matyerialni taxlil kilish va tizimlashtirish kunikmalarini shakllantirish	O'quv faoliyatining natijalari: g'oya tushunchasi. Foyaning turlari. mafkura tushunchasining mohiyati-mazmuni.Bunyodkor g'oyalarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni. Vayronkor g'oya va mafkuralarning jamiyat hayotiga ta'siri. Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash tamoyilining mohiyati oshib byeriladi.
Ta'lim usullari va tyexnikasi	Muloqot, aqliy hujum, Muammoli vaziyat
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Doska, bur, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki nazorat savol- javob, ryeyting tizimi asosida baxolash

2- MAVZU: Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi

Syeminar mashg'ulotining tyexnologik xaritasi.

Ishlash bosqishlari va vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqqa	Mavzu: Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1.Foya tushunchasi. Foyaning turlari. mafkura tushunchasining mohiyati-mazmuni 2.Bunyodkor g'oyalarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni 3.Vayronkor g'oya va mafkuralarning jamiyat	

	hayotiga ta'siri. 4.Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash tamoyilining mohiyati. Maqsadi: Talabalarga Jamiyat taraqqiyotining g'oya, mafkuralar bilan o'zaro bog'liqligi haqida tushuncha berish. Talabalarni baholash myezoni bilan tanishtiradi.	Tinglaydilar, aniqlaydilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalarni 3 ta kishik guruxlarga ajratadi. Mavzu buyisha tayyorlangan topshiriqlarni yeshishda «Muammoli vaziyat», «Akliy xujum» , « Baxs- munozara» usullaridan foydalanadi. 2.2.Guruxlarni ishlash koidasi bilan tanishtiradi va savollvrni tarkatdi. 2.3.Talabalar javobini sharxlaydi, xulosalarga e'tibor byeradi, aniklik kiritadi. 2.4.Guruxlar faoliyatiga umumiy ball byeradi. 2.5.Talabalarga B.B.B. usuli bo'yicha ifodalangan jadvalni namoyish qiladi va ustunlarni to'ldirishni aytadi (3-ilova)	2.1. Guruxlarda ishlash koidasi bilan tanishadilar. 2.1.Savollarga javoblarni byeradilar va muxokamada faol ishtirok etadilar.
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mashgulotni yakunlaydi talabalarni baxolaydi va faol ishtirokshilarni ragbatlantiradi. 3.2. Topshirik byeradi.	Eshitadilar Topshirikni oladilar

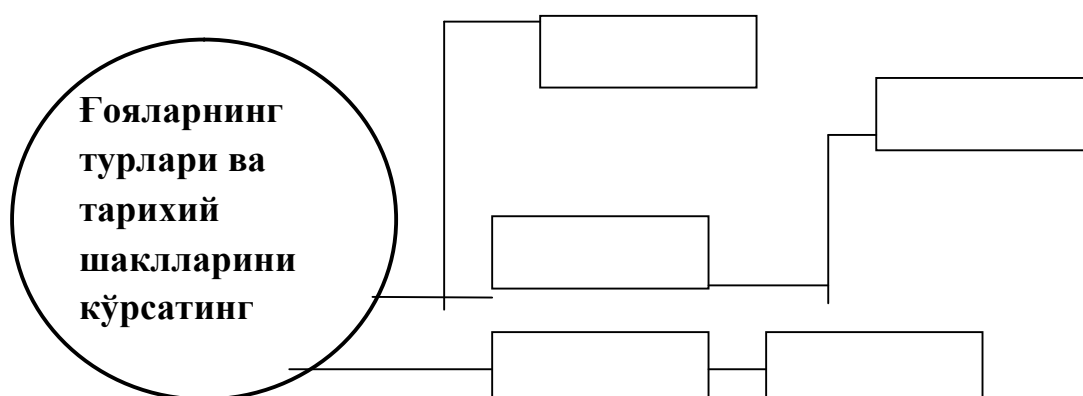
B.B.B.usuli asosida bilimlarni sinash uchun tarqatma materiallar

	Tushucha	Bilaman «+» Bilmayman «-»	Bildim «+» Bila olmadim «-»
1	Vayronkor g'oya nima		
2	Terrorizim		
3	Mahalliychilik		
4	Millatchilik		
5	Fashizim		

«Kaskad» tyexnikasi

1-Ilova

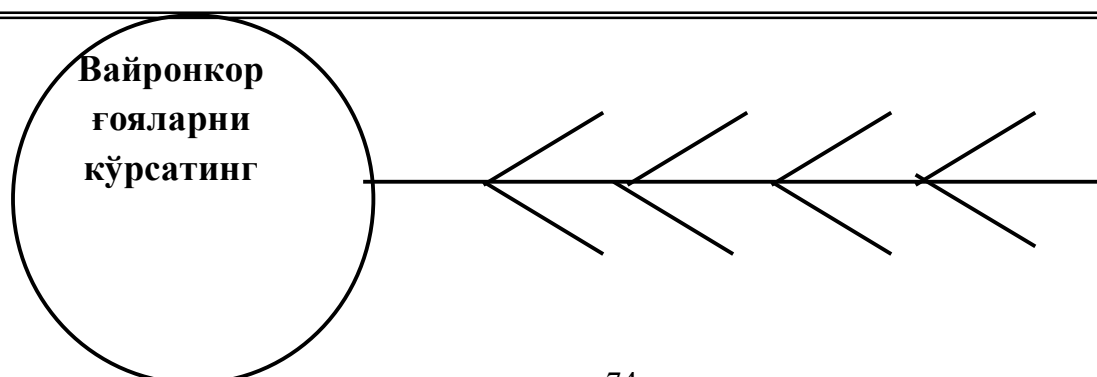
Ushbu tyexnologiya g'oyalar tizimini ishlab chiqishga ko'mak byeradi: Asosiy maqsadi: aniq va ijodiy fikrlash qobiliyatini faollashtirish.

2-Ilova

«Baliq skelyeti» tyexnikasi

Ushbu tyexnologiya katta muammolarning yechimini topishga qaratilgan. Yuqori qismida muammolar turi yozilsa, pastki qismida esa misollar bilan izohlanadi.

O'rta asr bunyodkor g'oyalari:

I. O'rta Sharq bunyodkor g'oyalari va ta'limotlari:

- 1) Islom diniy ta'limoti. Qur'on va Payg'ambar Muhammad oliy hissalomning Hadislari.
- 2) Al-Xorazmiy (783–850 yi.).
- 3) Al-Farg'oniy (IX asr 861 y. vafot etgan).
- 4) Imom al-Buxoriy (809–869 yy.).
- 5) Abu Nasr Forobiy (873–950 yy.).
- 6) Abu Rayhon Beruniy (973–1048 yy.).
- 7) Abu Ali ibn Sino (980–1037 yy.).
- 8) Yusuf Xos Hojib (XI asr).

II. Tasavvuf: asosiy yo'nalishlari (tariqatlari) va asoschilari.

- 1) Yassaviy (Yusuf Hamadoniy (1048–1140 yy.), Hoja Ahmad Yassaviy (1041–1166 yy.)).
- 2) Qubraviya (Najmiddin Qubro: 1145–1221 yy.).
- 3) Naqbandiya (Xojagon). Abduxoliq G'ijduvoni (1270 y. vafot etgan, Bahouddin Naqband (1318–1389 yy.)).
- 4) Mavlaviya. Jololiddin Rumiy (1207–1273 yy.).

O'rta asr Sharq bunyodkor g'oyalari:

- Pahlavon Mahmud (1248–1325 yy.).
- Amir Tyemur (1336-1045 yy.).
- Alisher Navoiy (1441–1501 yy.).
- Zahiriddin Muhammad Bobur (1483–1530 yy.).
- Boborahim Mashrab (1640–1711 yy.).

Uyg'onish davri bunyodkor g'oyalari: Uyg'onish davri G'arb bunyodkor g'oyalari va ta'limotlari.

N.Makiavelli (1469–1527 yy.).

Tomas Mor (1478–1535 yy.).

Jordano Bruno (1548–1600 yy.).

Yangi davr G'arb bunyodkor g'oyalari va ta'limotlari:

F.Bekon (1561–1626), R.Dekart (1596–1650), T.Gobbs (1588–1679), D.Look (1632–1704), B.Spinoza (1632–1677), G.Leybnis (1646–1716).

Dj.Berkli (1685–1753), D.Yum (1711–1776), A.Voltyer (1694–1778), P.Golbax (1723–1789).

Nemis klassik falsafasining namoyondalari: I.Kant (1724–1804).

XVIII-XIX asr bunyodkor g'oyalari: XVIII-XIX asr Turkistondagi bunyodkor g'oyalar.

Nodira (1792–1843),

Uvaysiy (1789–1850),

Dilshod (1800–1906).

A.Donish (1827–1897),

Berdaq (1827–1900),

Furqat (1850–1903),

Avaz O'tar (1884–1919).

XX asr jadidchiligi.

M.Behbudiy (1879–1919),

M.Abdurashidxonov (1878–1931),

A.Fitrat (1886–1937),

A.Avloniy (1878–1934).

XX asr bunyodkor g'oyalari:

XX asr Hindiston. Moxandos Karamchand Gandi (1869–1948).

XIX-XX asr Yevropadagi bunyodkor g'oyalar:

O.Kont (1798–1857), G.Spensyer (1820–1903), E.Dyurkgeym (1858–1917), M.Veber (1864–1920), Fridrix Nisshe (1844–1900).

Dunyoviy va diniy g'oyalar mushtarakligi tamoyillari:

1. Dunyoviylik.
2. Aqidaparastlik mafkurasi.

Mutloq haqiqatni da'vo qiluvchi g'oya va mafkuralar:

1. Kommunistik mafkura.
2. Fashistik mafkura.
3. Aqidaparastlik mafkurasi.

**«Fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi
ma'rifat bilan kurashish» tamoyillari**

3-Mavzu: Globallashuv sharoitida milliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili.

Ma'ro'za mashg'uloti ta'lim texnologiyasining modyeli

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 80- 90
O'quv mashg'ulotining shakli va turi. Ma'ro'za ryejasi.	1. Globallashuvi tushunchasi. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi. 2. Globallashuv jarayonlarining ijobiy va salbiy oqibatlari 3. Mafkuraviy immunityet tushunchasi uning mohiyati va asosiy unsurlari. 4. Yoshlar ongiga mafkuraviy immunityetni shakllantirish- milliy istiqlool g'oyasining asosiy omillaridan biri
O'quv mashg'uloti maqsadi:	Talabalarga : Globallashuv sharoitida milliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili haqida tushuncha berish.
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, ma'ro'zani muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish.	O'quv faoliyatining natijalari: Globallashuvi tushunchasi. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi. Globallashuv jarayonlarining ijobiy va salbiy oqibatlari Mafkuraviy immunityet tushunchasi uning mohiyati va asosiy unsurlari. Yoshlar ongiga mafkuraviy immunityetni shakllantirish- milliy istiqlool g'oyasining asosiy omillaridan biri haqida tushunchaga ega bo'ladi, mazmunini yorita oladi, tavsiflaydi
Ta'lim usullari	Ma'ro'za, muloqot, aqliy hujum,
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Ma'ro'za matni, auditoriya doskasi, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki so'rov: Tyezkor so'rov.

**3-MAVZU: Globallashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi.
Mafkuraviy immunityetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili.**

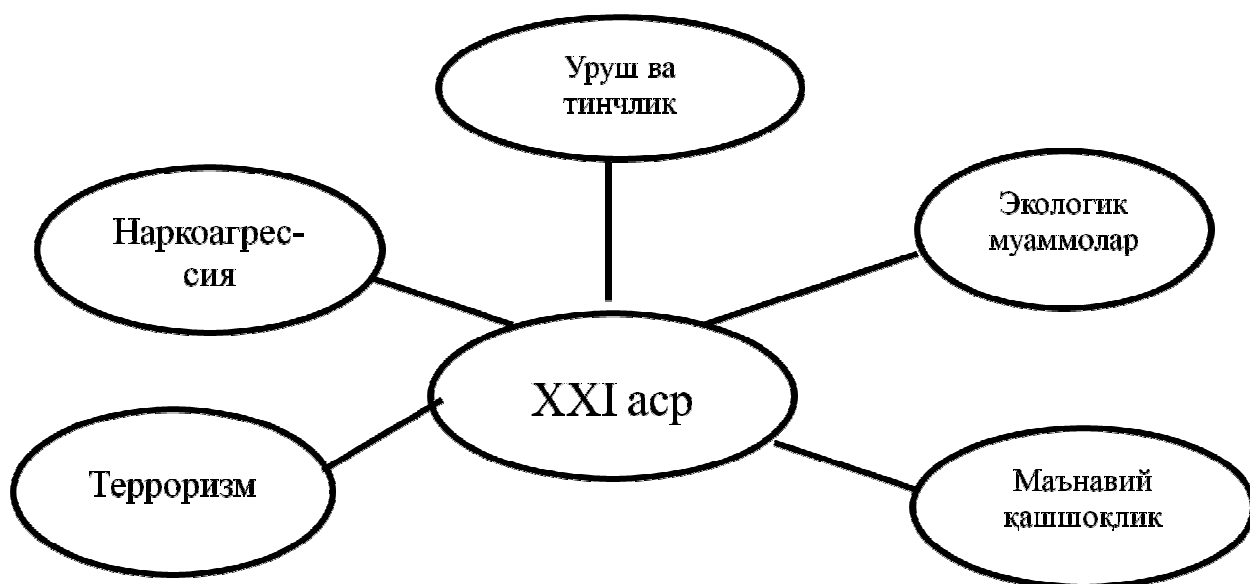
Ma'ro'zaning tyexnologik xaritasi.

2 soat

Ishlash bosqishlari Vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Globallashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1. Globallashuvi tushunchasi. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi. 2. Globallashuv jarayonlarining ijobiy va salbiy oqibatlari 3. Mafkuraviy immunityet tushunchasi uning mohiyati va asosiy unsurlari. 4. Yoshlar ongiga mafkuraviy immunityetni shakllantirish- milliy istiqlool g'oyasining asosiy omillaridan biri Maqsadi: Talabalarga globallashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish–xavfsizlik va barqarorlik omili haqida tushuncha berish.	Tinglaydilar aniqlaydilar va muhim joylarini yozib boradilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash ushun tyezkor savol-javob o'tkazadi. 2.2. O'qituvshi visual materialdan foydalangan holda ma'ruzani bayon etishda davom etadi. (1-3 ilovalar namoyish etiladi) Sharq-jahon sivilizasiyasi markazlaridan biri, Misr, Bobil falsafasi Qadimgi Hind va qadimgi Xitoy falsafasi qadimgi Yunoniston	Tinglashadi, savol byerishadi, javoblarni eshitishadi. Ta'riflarni yozib oladilar. Ma'lumotlarni umumlashtirib bilimlarni shukurlashtiradilar

	va Rim falsafasi. 2.3. Talabalarga mavzuning asosiy tushunshalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi.	
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mavzuni mustahkamlash ushun savollarga javob byeradi. 3.2. Mustaqil ish ushun topshiriq byeradi. 3.3. Darsni yakunlaydi.	Savol byeradilar, aniqlaydilar.

DUNYO'NING MAFKURAVIY MANZARASI 1-ilova

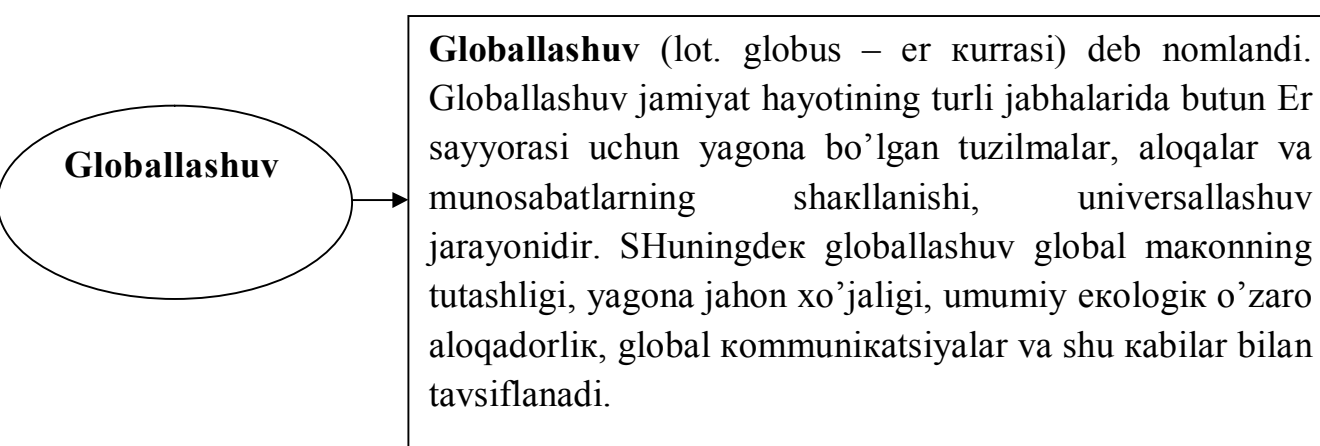
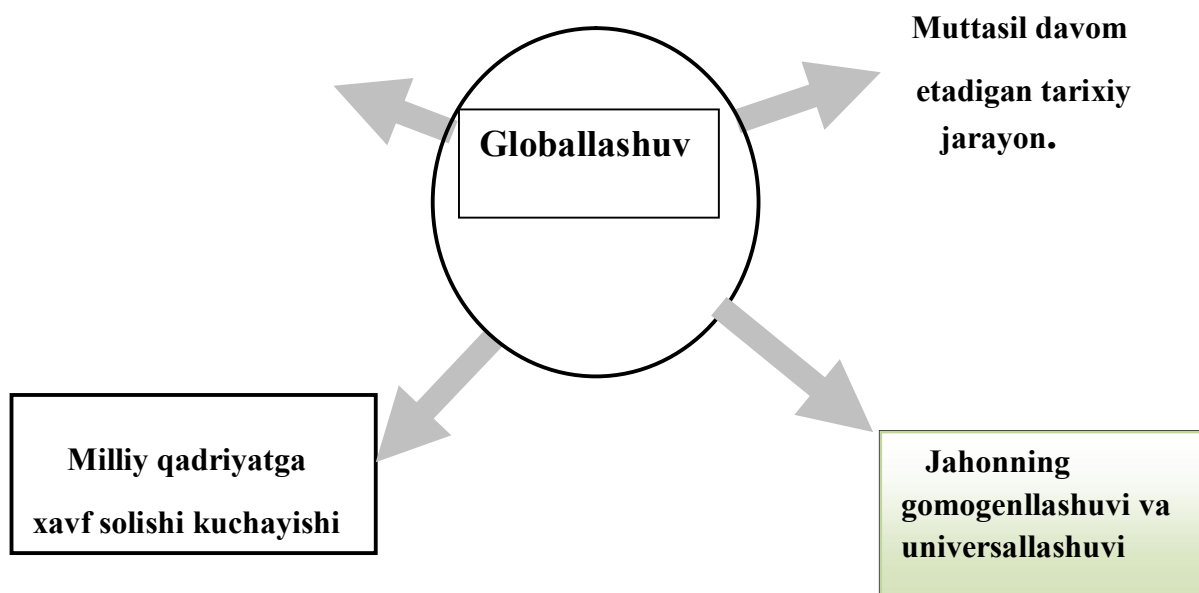

«XXI asr - shiddatkor tyezliklar asri, axborot va axborot tyexnologiyalari asri, intellyektual resurslar, yuksak tyexnologiya va zamonaviy bilimlar insoniyat taraqqiyotining asosiy va hal qiluvchi omiliga aylanayotgan davrdir».

Islom Karimov

«O'tkir aql, tyeran fikr egasi baxtiyor insondir».

Suqrot

O'quv materiallari

1. Globallashuv tushunchasi uning ma'no mazmuni va insoniyat taraqqiyotdagi o'rni masalasiga qiziqish ortib bormoqda. Globallashuv jarayoni yer yuzidagi mamlakat va xalqlarni shu darajada uzviy bog'lab qo'ymoqdaki bu ni bashariyat tarixida shu paytga qadar hych qaysi vosita amalga oshira olmagan. Bu jarayon shunchalik kuchayib bormoqdaki hozirdanoq dunyoning biron bir hududi uning ta'siridan hali qolayotgani yo'q. O'tgan asrning oxirlarida paydo bo'lgan globallashuv atamasi jahon mamlakatlari iqtisodiy va ma'naviy hayotining yalpi umumlashib borayotganini ifoda etar edi.

Globallashuv shunday jarayonni undan chetga turaman degan mamlakatlar uning ta'siriga ko'proq uchrab qolishi mumkin. Bunday g'ayri ixtiyoriy ta'sir esa ko'pincha salbiy oqibatlarga olib kelmoqda. Mustaqillik davrida mamlakatlarimiz olimlari o'tkazgan va o'tkazayotgan tadqiqotlar tahlili bu sohadagi ishlar endigina boshlanayotganidan darak beradi.

Globallashuv milliy ma'naviyatga ham ta'sir o'tkazadi. Har qanday siyosat, jumladan iqtisodiy-siyosat va ma'naviyat sohasidagi siyosat ham ilmiy asosga ega bo'lgandagina muvaffaqiyat keltirishini nazarda tutsak bu masalada olimlarimiz siyosatchilari shunga yetarli ko'mak berishlarini e'tirof etishga to'g'ri keladi.

Globallashuvga berilgan ta'riflar juda ko'p lekin uning xususiyatlarini to'laroq qamrab olagani, bizningcha fransuz tadqiqotchisi B. Bandi bergan ta'rifdir. Unga globallashuv jarayonining uch o'lchovli ekaniga urg'u beriladi.

Bu ta'rifga keltirilgan globallashuv o'lchovlarining har o'lchashga nisbatan ham muayyan e'rozlar bildirishi mumkin. Lekin jahonda yuz berayotgan jarayonlarni kuzatsak ularning har o'lchovi ham unda mavjud ekanini ko'ramiz. Globallashuv tarafdorlari globalistlar deb ataladi. Ular orasida davlat arboblari siyosatdonlar, sanoatnhchi va biznesmenlar ko'proq uchraydi.

Rossiyada bo'lib o'tgan Aksilgloballashuv sektorlari anjumanidagi ma'ruzasi A. Parshovil fikricha globallashuvnig asosiy mazmuni boshqa mamlakatlarga ishlab chiqarilgan.

O'tgan asrning oxirlarida paydo bo'lgan "globallashuv" atamasi jahon mamlakatlari iqtisodiy va moliyaviy hayotining yalpi umumlashib borayotganini

ifoda etar edi. Bugungi kunga kelib esa u keng qamrovli tushunchaga aylandi. U davlatlar va xalqlar hayotining barcha sohalarida yalpi umumlashuv jarayonini anglatmoqda. Garchand globallashuv jarayoni birdaniga paydo bo'lib qolmagan, balki inson yaralgan paytdan boshlab sodda va tabiiy shaklda davom etib kelgan bo'lsada, hozirgi vaktida insonning o'z manfaatlari yo'lida tabiiy rivojlanish jarayoniga zo'ravonlarcha aralashuvi natijasida shiddatli ravishda tezlashib ketdi.

Albatta, bir tomondan qaraganda, bu jarayonning ijobiy jihatlari ham yo'q emas. Chunonchi, ko'pgina mamlakatlarga fan-texnika, texnologiya yutuklarining jadal kirib kelishi globallashuv tufayli. Bu esa ularning iqtisodiy hayoti rivojiga, xalqlar turmush darajasining ortishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu tariqa bashariyatning umumiy intellektual salo-hiyati yuksalishiga yordam bermokda.

Ikkinchi tomondan, globallashuvning salbiy oqibatlari ham ko'zga yaqqol tashlanmoqda. Jumladan, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar o'rtasida iqtisodiy tafovutlarning kuchayishi, ayniqsa, zamonaviy telekommunikasiya, kompyuter, internet vositalari orkali biron bir hududga xos milliy-manaviy qadriyatlarni o'zga xalklarga singdirish va shu yo'l bilan jahonda nafaqat iqtisodiy, balki milliy-ma'naviy hukmronlikni o'rnatishga urinish hollari ham kuzatilmoqda. Bu jarayon XXI asrga kelib XX asrdagiga qaraganda ham keng qamrov kasb etdi, ta'sir imkoniyatini oshirdi, eng yomoni, ko'pgina rivojlangan mamlakatlar jahonda iqtisodiy integrasiyani kuchaytirish, fan-texnika, texnologiya, ta'lim sohasida rivojlanayotgan mamlakatlarga yordam berish, demokratik qadriyatlarni keng yoyish bahonasida milliy-ma'naviy ta'sir o'tkazishga harakat qilmokda. Shu jihatdan qaraganda, globallashuv jarayoni endigina rivojlanish yo'lga kirgan yoki rivojlanayotgan mamlakatlardan ko'ra yuksak taraqqiy etgan davlatlar manfaati uchun ko'proq xizmat qilmoqda. Qudratli davlatlar, ulkan imkoniyatlariga tayangan holda, kam taraqqiy qilgan mamlakatlarning moddiy resurslarini o'zlashtirmokda, bozorlarini egallamokda. Bu esa iqtisodiy zaif mamlakatlarning taraqqiyot borasida mustaqil yo'l tutish imkoniyatlarini cheklab ko'yayotir. Chunki ishlab chiqarishni tashkil kilish va amalga oshirish uchun zarur texnika, texnologiya hamda ilmiy ishlanmalar rivojlanayotgan mamlakatlarning o'zida tayyorlanmay, chetdan olib kelinmoqda. Shu tariqa rivojlanayotgan mamlakatlar yuksak taraqqiy etgan mamlakatlarga bog'lanib qolishga, ^J yana ham aniqrog'i, qaramlikka mahkum bo'layotir. Boshqacha aytganda, globallashuv bosqinchilikning yangi bir shaklini boshlab bermokda.

Albatta, bu xali holva. Eng dahshatlisi — ana shu texnika va texnologiya, ishlab chiqarish munosabatlari bilan birga begona ma'naviy xayot turmush

madaniyati unsurlari ham kirib keladi. Agarda ular xalqning milliy tuyg'u va dunyoqarashi mentalitetiga ziyon yetkazmasa, millat rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatmasa albatta, xavotirlanishga hojat bo'lmay edi. Afsuski, yot ma'naviy ta'sirlar milliy ma'naviyat va dunyoqarash o'rnini egallashga urinadi. Bundan tashqari, eng zamonaviy telekommunikasiya, kompyuter, internet: qabi vositalar orqali milliy. o'ziga xoslikka zid, uni barbod qilishga karatilgan zamirida faqat foyda olishdan boshqa hech qanday ibratli maqsad bo'lmagan ommaviy ma'naviyat va madaniyat namunalari — axloqsiz filmlar, teleseriallar, ahmoqona shou-tomoshalar kirib kelaveradi.

Bu jarayonda milliy til, milliy qadriyat va qarashlar, go'yoki yetim qo'zideq, bir chetga chiqib qoladi. Agarda buning vaktida oldi olinmasa, milliy o'ziga xoslikning barbod bo'lish xavfi kuchayib boraveradi. Bu esa butun insoniyat uchun katta fojia. Chunki inson bolasining ulug'ligi, avvalo, uning o'z millatini anglashi, undan faxrlanib yashashida namoyon bo'ladi. Milliy tuyg'u millat oldida katta mas'uliyat bilan yashash, mehnat qilish, fidoyi bo'lishga undaydi. Bu tuyg'u ertangi kunga ishonchni orttiradi. Demak, milliyatni vmglamagan inson o'zining kimligini bilmagan manqurtdir. Insoniyatni asrash kanchalik buyuk va muqaddas ish bo'lsa, millatni asrash ham shundan kam emas. Millatning vakili ekanini his etib yashash muqaddas tuygudir. O'zini anglagan, kadrlashni bilgan insongina bunday fazilatga ega bo'ladi.

Milliy o'ziga xoslikka qarshi ta'sirning avj olishi nafaqat yuzaga kelayotgan taxdidni anglash, balki uning oldini ol ish uchun amaliy faoliyatni kuchaytirishni ham taqozo etadi. Bu borada, ayniqsa, milliy ma'naviy immunitetni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Milliy ma'naviy immunitet millatning barkaror rivojlanishi uchun zarur bo'lgan intellektual sapohiyatning mavjudligi. unga extiyojning ortib borishi va har kanday tashqi taxdidlarga qarshi tura oladigan, ulardan kuchli hamda ustun bo'lgan milliy ma'naviy imkoniyatdir. Boshqacha aytganda, milliy ma'naviy immunitet tashqi ta'sirga beriladigan javob, unga qarshi tura oladigan ma'naviy ruhiy kuch-quvvatdir. Milliy ma'naviy immunitetni rivojlantirish va mustahkamlashda quyidagi omillarni shakllantirish xamda ulardan samarali foydalanish amaliy ahamiyatga ega bo'ladi.

Birinchidan, milliy intellektual sa-lohiyatni rivojlantirish va undan samarali foydalanish. Buning uchun ta'lim va milliy tarbiyani rivojlantirish, urf-odat, an'ana va qadriyatlarni umumbashariy qadriyatlarga uyg'un holda yoshlar dunyoqarashining ajralmas qismiga aylantirish. Toki yoshlar umumbashariy qadriyatlar bilan birga o'z millati kadriyatlarining boyligi va go'zalligini ham chuqur his etsin. Ularga milliy

ma'naviyatning asosiy manbasi sifatida karaydigan bo'lsin. Ammo bu oson emas. Chunki bugun jahonda inson qalbi va ongini egallaig millat ma'naviyatini yot goyalar bilan almashtirish, oxir-oqibatda millionlab odamlar ustidan ma'naviy xukmronlik o'rnatish uchun juda katta mablag', kuch-kudrat ishga solinmokda.

Ba'zan bunday vaziyatda hayotiy tajribaga ega bo'lmagan, moddiy jixatdan qiynalayotgan ayrim yoshlar najotni tashqaridan izlashga harakat qiladi. Bundan tashqari, yoshlarga xos qizikuvchanlik, oqibatini o'ylamasdan ish tutish ham milliy ma'naviy immunitetning zaiflashuviga sabab bo'ladi.

Yuksak intellektual salohiyat milliy ma'naviy immunitetni shakllantirish va mustahkamlashning asosiy omili hisoblanadi. Uning yuksalishiga erishish orkali yoshlarning ma'naviy ehtiyojini milliy ma'naviy boyliklarimiz bilan qondirishimiz, ularni turli g'oyaviy xurujlardan himoya qilishimiz mumkin. Bu vazifani amalga oshirishda millatning aql-ziyo salohiyati o'zagini tashkil qiladigan ziyolilardan samarali foydalanish, ularni faollashtirish, buning uchun zarur chora-tadbirlarni ko'rish lozim bo'ladi.

Milliy intellektual salohiyati yuksak bo'lgan millatgina mamlakatni taraqqiyotga olib boruvchi milliy g'oyalarni ishlab chikishi va ularni amaliyotga tatbiq qilishi mumkin. Jahon tajribasi shuni ko'rsataliki, intellektual salohiyati rivojlanmagan millat jaholatga mahkum bo'lib yashaydi. Demak, milliy intellektual salohiyatni oshirish, u hakda doimiy g'amxo'rlik qilish milliy ma'naviy immunitetni izchillik bilan mustahkamlashning asosiy sharti hisoblanadi.

Shuning uchun ham turli taxdidlar kuchayib borayotgan hozirgi davrda mamlakatimizda milliy intellektual salohiyatni oshirish masalasiga katta e'tibor berilmokda. Yurtimizda barpo etilayotgan yangi-yangi maktablar, lisey va kollejlar, zamonaviy oliy o'kuv yurtlari, madaniyat muassasalari, amalga oshirilayotgan kator davlat dasturlari — barchasi ana shu maqsadga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, milliy ma'naviy immunitetni shakllantirishning yana bir omili millatning manfaat va maksadlarini o'zida ifoda etadigan milliy taraqqiyot g'oyasini ishlab chiqish va uni hayotga tatbiq etishdir. Milliy taraqqiyot g'oyasi real hayot talablaridan uzoq bo'lib, millatning orzu-intilishlarini as ettirmasa, quruq nazariyadan iborat bo'lib qoladi, hych kachon moddiy kuchga aylanmaydi. Milliy rivojlanish g'oyasi milliy g'oyaning aynan uzi emas. balki millatni aniq maqsad sari intilishga, yuksak taraqqiyotga davat qiladigan, ularni hayotiy ehtiyojga aylantiradigan ilmiy-nazariy konsepsiyadir. Milliy g'oya ko'proq milliy o'zlikchi ifoda etadigan, unga amaliy ma'no-mazmun bag'ishlaydigan manba hisoblanadi. Milliy g'oya o'zgarmas va asosiy manba bo'lsa, milliy taraqqiyot g'oyasi millat ehtiyoji, uni rivojlantirish

vazifalarning ko'lamiga qarab takomillashib, xayotiy tajriba va talablar tufayli kengayib, ularni o'zida aks ettirib boradi.

Mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki yillaridanoq bu masalalarga katta e'tibor berildi. Prezident Islom Karimov tomonidan O'zbekistonning taraqqiyot konsepsiyey hamda milliy istiqlool g'oyasi asosiy tushuncha va tamoyillari ishlab chiqildi. Bu yaxlit ta'limot hozirgi vaktida xalkimiz ma'naviy hayotining uzviy bir qismiga aylanib ketdi.

Ta'kidlash lozimki, milliy taraqqiyot g'oyasi millatning shakllanishi, rivojlanishi va yuksalishida muhim manba bo'lib qolaveradi. Xalq va millat hayotida sodir bo'ladigan tub burilish bosqichlarida uning tarkibiy qismi bo'lgan g'oyalar ustuvor darajaga ko'tarilishi mumkin. Yurtimizning mustamlaka holatiga tushib qolishi va ozod bo'lishi milliy istiqlool g'oyasining shakllanishiga hamda uning yetakchi g'oyaga aylanishiga olib kelgani bunga misol bo'la oladi. Bugun xalqimiz ana shu g'oyani moddiy kuchga aylantirdi, istiqloolni ko'lga kiritdi va mustaqil taraqqiyot yo'lidan borayotir. Shu ma'noda buguch milliy istiklol g'oyasini milliy ma'naziy immunitet asosi sifatida yoshlarimizning qalbi va ongiga singdirishimiz talab etilmokda.

Bugun xalkimizning yuksak maqsad-muddaolarini o'zida ifodalagan milliy taraqqiyot g'oyask istiklolimizni yanada mustahkamlash, iqtisodiy yuksalishga erishish, milliy xavfsizlikni ta'minlash mexanizmlar, milliy intellektual salohiyatni oshirish, milliy meros, urf-odat va qadriyatlarni zamon talablari asosida boyitish, millat ma'naviyatiga qarshi qaratilgan tahdidlarga tayyor bo'lish, globallashuv sharoitida milliy o'ziga xoslikni asrash, uning ta'siri ostida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan buzg'unchi "ma'naviyat"ga nisbatan milliy ma'naviy immunitetni shakllantirish, jahon hamjamiyatidan munosib o'rin egallash kabi o'ta muhim vazifalarni nazarda tutadi.

Uchinchi. milliy ma'naviy immunitetni shakllantirish va mustahkamlashning muhim omillari qatorida demokratik kadriyatlar xam muhim o'rin tutadi. Demokratiya nafaqat jamiyat a'zolarining hokimiyat boshqaruvida keng miqyosdagi ishtiroki, ayni paytda inson huquq va erkinliklarining ta'minlanishini ham taqozo etadi. Chunki erkin insongina iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy ehtiyojlarini qondira olishi mumkin. Shuning uchun ham inson xukuq va erkinliklari millatning iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega.

Aslida demokratik qadriyatlar tizimining asosini ham har bir fuqaroning erkin faoliyati uchun yaratilgan imkoniyatlar tashkil qiladi. Chunki erkinlik siyosiy huquklarning to'laonli mavjudligi va ulardan amalda foydalana bilish bilangina

cheklanib qolmaydi. Balki insonning o'z xohishiga ko'ra yashashini ham taqozo etadi. Bu har bir inson uchun nafaqat katta imkoniyat, ayni vaqtda mas'uliyat hamdir. Chunki jamiyatda barqarorlik yetarli, davlat turli xavf-xatarlardan xoli bo'lsa, har bir inson erkinligining daxlsizligi ta'minlanadi.

Demokratik qadriyatlar rivojining sekinlashuvi yoki orqaga ketishi inson erkinligiga xam salbiy ta'sir ko'rsatadi. Buning natijasida inson jamiyat hayotidagi jarayenlarga beparvo qaraydigan, ular uchun mas'uliyatni davlat zimmasiga yuklaydigan bo'lib qoladi. Bunday vaziyatda o'z-o'zidan ma'naviy immunitet zaiflashadi, ayniqsa, hayotiy tajribaga ega bo'lmagan yoshlarda vaziyatni to'g'ri baholay olmaslik holatlari kuchayib boradi. Bu esa oxir-oqibatda jamiyat va fuqaro o'rtasidagi munosabatlarda muvozanat yo'qolib, fuqaro mas'uliyatsizligining kuchayishi, ma'naviy immunitetning barbod bo'lishiga olib keladi.

Bosiqlik, vazminlik, jamoa fikri ustuvorligiga erishgan millat milliy ma'naviy immunitetida konservatizm kuchli bo'ladi. Ammo bunday immunitet ham hayot talabi bilan zamonga moslashib boradi. Tabiiyki, bu millat istiqboliga qaratilgan xavfning oldini olishga yordam beradi. Ko'rinib turibdiki, milliy-ma'naviy immunitetni shakllantirishda umum-e'tirof etilgan demokratik qadriyatlarning inson erkinligi bilan bog'liq ustuvor yo'nalishlarini rivojlantirish muhim amaliy ahamiyatga ega.

To'rtinchidan, milliy ma'naviy immunitetni shakllantirishda milliy tarbiyaning ahamiyati katta. Xo'sh, milliy tarbiyaning o'zi nima? Milliy tarbiya milliy meros, urf-odat, an'ana va kadriyatlar orkali yoshlarda milliy ong, dunyoqarash va ruhiyatni shakllantirish. ularning o'zligini anglatish, xalq va Vatan oldidagi mas'uliyatini yuksaltirish borasidagi faoliyat yo'nalishini bildiradi. Ko'rinib turibdiki, milliy tarbiya faqat milliy ma'naviyatni rivojlantirish bilan cheklanmasdan, milliy ma'naviy immunitetni shakllantirishning ham muhim omilidir.

Milliy tarbiya oiladan boshlanadi, mahalla va ta'lim tizimida davom ettiriladi. Milliy ongi rivojlangan, o'zligini anglagan, dunyoqarashi shakllangan inson xalqi va Vatanini ulug'laydi, el-yurt oldidagi mas'uliyatini tushunib, uning manfaatini himoya qiladi. Vatan, xalq inson uchun eng oliy ne'mat, ulug' ma'naviy boylik ekanini doimo his etib yashaydi. Lekin bugungi globalashuv ja-rayoni milliy tarbiyaga xdm salbiy ta'sir o'tkaza boshladi. Bugun ma'naviy hayotimizga yot urf-odat va an'analar, axloqsizlich taxdid solmoqda. Albatta, biz o'zimiz uchun maqbul bo'lgan odat va an'analarni qabul qilishimiz mumkin. Ammo ularni ko'r-ko'rona qabul qilish jaholat alomatidir.

Masalan, asrlar osha qon-qonimizga singib ketgan ota-onani ulug'lash, oilani muqaddas saqlash, farzandning burchi, kattaga hurmat, kichikka izzat, o'zaro mexr-oqibat, iffat, or-nomus, hayo kabi fazilatlar, ustoz va shogirdlik odobi kabi ezgu qadriyatlarga sodiq qolish milliy tarbiyamizda muhim ahamiyatga ega. Ammo bugun Ovrupoga xos individualizm, ota-onaning holidan xabar olmaslik, hatto ular vafot etganda oxirgi manzilga kuzatishga yaramaslik, aka-uka, opa-singillar o'rtasidagi yaqinlikning yo'kligi singari mentalitetimizga yot bo'lgan qator xususiyatlar global-lashuv tufayli millatimiz hayotiga kirib kelmoqda.

Iqtisodiy muammolarni bugun bo'lmasa, ertaga albatta xal etish mumkin. Lekin milliy ma'naviy immunitetimizdan, o'zligimizdan mahrum bo'lib qolsak, uni tiklash oson kechmaydi. Shuning uchun ham Prezidentimiz "Mafkura poligonlari yadro poligonlariga nisbatan ham ko'proq kuchga ega" deb hammamizni g'oyaviy va ma'naviy xatarlardan ogoh etgan edi.

Milliy tarbiyada nimani kimlardan olish emas, balki nimanidir kimgadir berish masalasi e'tibor markazida turishi lozim. Bu borada jahonda eng yuksak taraqqiyotga erishgan, o'zining milliy qadriyatlarini asrab-avaylab, avloddan-avlodga meros qilib kelayotgan yaponlar tajribasidan o'rgansak arziydi. Milliy g'urur va iftixor, millat istiqboli uchun kurashda kuchli yakdillik bo'lgani uchun ham bu xalq shunday taraqqiyotga zrishdi. Yapon ma'naviyatida, hatto bugungi globallashuv zamonida ham, tanki ta'sir alomatlarini sezish qiyin. Ishlab chiqarishni tashkil qilish, ilg'or texnika va texnologiyalarni yaratish hamda jahon bozorlarini egallashda yaponlar uchun milliy tarbiya muhim o'rin tutgani ko'pchilikka ayon. Biz bunday tajribadan samarali foydalansak, aslo yutqazmaymiz.

Shu munosabat bilan globallashuvning bugungi milliy hayotimizga ta'siridan himoyalanishda milliy istiqlool g'oyasi asosiy tushuncha va tamoyillarini keng targ'ib etish, ta'lim tizimida bu borada yaratilgan darslik va o'quv ko'llanmalarini o'qitish sifatiga e'tibor berish zarur, deb o'ylayman.

Beshinchidan, milliy ma'naviy immu-nitetni shakllantirish va mustahkamlashning yana bir omili — zamonaviy axborot vositalaridan samarali foydalanishdan iborat. Albatta, axborot vositalari keng qamrovli bo'lib, faqat radio, televideniye, matbuot nashrlari, kompyuter, internet bilan cheklanmaydi. U kutubxona va muzeylar, badiiyat va san'at asarlari, ko'rgazma zallari, kitob, telefon, video, audio kabi ko'pdan-ko'p vositaparni ham qamrab oladi. Mustaqillik yillarida yurtimizda zamonaviy axborot vositalarini rivojlantirish borasida juda katta ishlar amalga oshirildi. Ammo yaratilgan kulay imkoniyatlardan samarali foydalanyapmizmi, degan savolga ijobiy javob berish qiyin. Zamonaviy axborot vositalaridan foydalanish qanchalik samarali bo'lyapti, bu sohada kim monitoring olib

boryapti, yutuq va kamchiliklarimiz nimadan iborat, kelajakda qanday ishlar kilishimiz lozim? Bu masalalar bilan kim shugullanmokda? Xullas, zamonaviy axborot texnologiyalaridan talab darajasida foydalana olish milliy tarbiyamizdagi asosiy vazifalardan bo'lib qolmokda.

Bundan tashqari, milliy ma'naviy immunitetimizni mustahkamlashga xizmat qiladigan, yot g'oya va mafkuralarning mohiyatini ochib boradigan badiiy yuksak asarlar yaratish ham ko'ngildagidek emas. Yaratilayotganlari ham keng tomoshabin va kitobxonlargacha yetib bormayapti. Buning o'rniga aholi gavjum maydonlar, ko'cha va xiyobonlarda xorijiy mamlakatlarda yaratilgan, aksariyati milliy ma'naviyatimizga zid g'oyalar hamda axloqsizlikni targ'ib etadigan video va nashr mahsulotlari sotilayotganini ko'ramiz. Xaridorlarni (ular asosan yoshlar) kitob, jurnal va gazetalarda e'lon qilinayotgan maqolalarning mazmuni emas, balki ulardagi behayo rasmlar ko'proq qiziktirayotgani ko'pchilikka ayon. Aytish mumkinki, bugun yurtimizga turli yo'llar bilan keltirilayotgan xorijiy mamlakatlarning kitob, jurnal yoki gazetalari hamma vakt ham aholi ma'naviyatini boyitishga xizmat qilmaydi.

Albatta, bu o'rinda gap ularni sotishni man qilish hakida ketayotgani yo'q. Bu nashrlarning milliy ma'naviy immunitetimiz zaiflashishiga ta'sir o'tkazayotgani, bu muammoga qarshi zarur choralar ko'rish, uning oldini olish yo'llarini topish to'g'risida ketmoqda. Bu borada milliy hayot tarzimiz, merosimizni keng targ'ib qiladigan kitob do'konlarini ko'paytirish, mustaqillik yillarida yaratilgan kitoblarni ommalashtirish, odamlarning fikrlash saviyasini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Eng yaxshi badiiy va ilmiy asarlarni bosmadan chiqarish va ommalashtirishda davlat idoralari bilan birga, xorijiy mamlakatlarda bo'lgani kabi, homiylar, nodavlat tashkilotlar imkoniyatlarini jalb qilishga erishish zarur bo'ladi.

Bugun birgina Toshkent shahrida o'zimizda chop etilgan kitob va vaktli matbuot mahsulotlariga qaraganda xorijdan keltirilib, aholiga sotilayotgan nashrlar bir necha barobar ko'p ekani bizning hozirdanoq fikr musobaqasida, axborot maydonida imkoniyatni boy berib ko'yayotganimizni ko'rsatadi.

Xullas, dunyo miqyosida globallashuv jarayoni avj olayotgan bugungi kunda milliy ma'naviy immunitetimizni mustahkamlashga yordam beradigan barcha imkoniyat va vositalardan samarali foydalanish milliy o'zligimizni saqlab qolish, uni har qanday tashqi ta'sirlardan ximoya qilishda katta amaliy ahamiyatga ega bo'lib qolaveradi.

2. XXI asr bo'sag'asiga kelib dunyoning siyosiy manzarasi tubdan o'zgardi, ikki qutbli dunyo barham topdi, nisbiy muvozanat buzildi. Dunyodagi ikki qutbning biri bo'lgan sobiq socialistik lager tarqalib ketdi. Uning eng katta va totalitar tuzum

hukmron bo'lgan asosiy davlati - sobiq ittifoq o'tmishga aylandi. Bu davlatning o'rnida mustaqil mamlakatlar yuzaga keldi. Mustabid mafkura g'oyalaridan xalos bo'lgan xalklar uz milliy davlatchilik an'aalarini tikladi.

«Bugungi kunda aksariyat rivojlangan davlatlarning mafkurasi umuminsonii qadriyatlar va demokratik tamoyillarga asoslanadi. Ularda tinchlik va tarakqiyot, inson xak-xukuklari va erkinligi, milliy va diniy totuvlik g'oyalari ustuvordir». Bu tamoyillarga asoslangan ezgu g'oyalar umuminsonii manfaatlar bashariyatning asriy orzusi bo'lgan yorug' kelajak uchun xizmat qiladi.

Lekin, ming afsuski, hozirgi vaqtda dunyoning mafkuraviy manzarasida turli vositalar orqali o'z ta'sir doirasini kengaytirishga intilayotgan tajovuzkor millatchilik, shovinizm, neofashizm, irqchilik, diniy ekstremizm kabi siyosiy kuchlar va okimlar xam bor. Bunday g'ayriinsoniy, buzg'unchi g'oyalar xalklar boshiga so'ngsiz kulfatlar keltirib, insoniyatning tinchligi, osoyishtaligini buzib, odamlar boshiga turli balolar yog'dirmoqda. Afg'onistonda yigirma yildan ortiq davom etayotgan birodarkushlik urushi, Bolqon mintaqasida mustahkam tinchlik o'rnatishga haligacha erishilmayetganligi ana shuday buzg'unchi mafkuralarning ta'siri oqibatidir.

- Bugungi kunda nafaqat inson ongini, balki qalbini ham egallash mafkuraviy kurashning bosh maqsadidir. Shuning uchun ham Yer yuzining turli mintaqalari xalqlarining ongi va qalbi turli g'oyalarni sinash maydoniga, mafkuraviy poligonga aylantirilmokda.

Ana shunday sharoitda xalqning barcha qatlamlariga berilayotgan bilimlar obyektiv, voqyelikni to'liq va to'g'ri aks ettirishi, jamiyat taraqqiyotiga, Vatan va xalq manfaatlariga, qadriyatlarni saklashga xizmat qilishi lozim.

Bu boradagi bilimlar qanchalik obyektiv va chuqur bo'lsa, uning zamirida yuzaga kelgan qadriyatlar ham shunchalik ustuvor bo'ladi. Ularni egallagan odam mafkuraviy tajovuzlarga munosib zarba beradi. Bunga erishish jarayoni nihoyatda serqirra bo'lib, u o'z mohiyatiga ko'ra, yot g'oyalar kirib kelishining oldini olish va ularni yo'qotishga qaratilgan chora-tadbirlar, g'oyaviy-tarbiyaviy, siyesiy, iqtisodiy, ijtimoiy, ma'naviy ishlar majmuini o'z ichiga oladi.

Bugungi dunyoning mafkuraviy manzarasi. *Xrzirgi davr-dunyoda goyaviy qarama-qarshiliklar murakkab tus olgan, mafkura poligonlari yadro poligonlaridan ham kuchlirok bo'lib borayotgan davrdir.*

Dunyoning hududiy jihatdan turli mintaqa va qit'alarga bo'linishini geografiya darslaridan yaxshi bilamiz. Jahonning siyosiy xaritasiga qarab va mavjud

davlatlarning chegaralarini hisobga olgan holda ham Yer yuzining hududiy bo'linishini bema'lol tasavvur qila olamiz.

Insoniyat XXI asr oxiriga kelib bir qator chegara bilmaydigan muammolarga duch keldi. Urush va tinchlik, ekologik falokatlar, ma'naviy qashshoqlik, narkobiznes, terrorizm kabi muammolar ana shular jumlasidandir. Shu bilan birga dunyoda globallashuv, axborot oqimining tezlashuvi va intensivlashuvi, universal texnologiyalar bilan bog'liq umumbashariy jarayonlar ham bormokda. Butun Yer yuzi odamzot uchun yagona makon ekanligi aniq. Bunga shak-shubha yo'q, albatta. Ammo tarixda mavjud chegaralarni o'zgartirish, muayyan hududlarni bosib olish uchun son-sanoqsiz urushlar bo'lgani ma'lum. Bu jarayonda esa urush qurollari muntazam takomillashib borganini bilamiz. Mazkur urushlar to XX asrgacha asosan ko'proq bir davlat ichida, ikki davlat o'rtasida yoki nari borganida bir mintaqa doirasida bo'lishi mumkin edi. To'g'ri, aytaylik, Aleksandr Makedonskiy, Chingizxonning ulkan davlat barpo etish uchun yoki o'rta asrlardan boshlab yevropalik istilochilarning boshqa qitalarni zabt etish uchun olib borgan urushlari qo'lamii jihatidan ajralib turadi. Ammo bunday holatlar istisno hodisalar sifatida baholanmog'i kerakka o'xshaydi. XX asrda ro'y bergan ikkita jahon urushida o'nlab davlatlar, bir necha qita mamlakatlari ishtirok etganligini eslasak, bunday xulosa muayyan darajada o'rinli ekanligiga ishonch hosil qilish mumkin. Urush qurollari takomillashib boraverdi. Bugungi kunda ular boshqa hududni bosib olish uyokda tursin, balki butun Yer sayyorasidagi hayotni bir necha marta yo'q qilib tashlashga yetadi.

Kishilik jamiyati tarixi insonda olijanob fazilatlarning shakllanishi va rivojlanishiga ham, ayni paytda g'ayri insoniylikning xilma-xil ko'rinishlari ildiz otib o'zining mudhish qiyofasini namoyon qilishiga ham ko'p bor guvoh bo'lgan. Afsuski, insoniyatning butun tarixi davomida bunday illatlar unga hamrohlik qilib keldi, turli davrlarda yangi shakl-shamoyil, xususiyat kasb etdi. Bugungi kunda ularning eng yovuzlari Yer yuzidagi tinchlik va totuvlik, hamkorlik hamda hamjihatlikka va oxir-oqibatda insoniyatning yagona birlik sifatida erkin taraqqiy qilishiga katta xavf tug'dirmokda.

Bugun dunyoning mafkuraviy manzarasini o'z maqsadlari yo'lida o'zgartirmoqchi bo'layotgan mafkura shakllari barqarorlik va taraqqiyotga taxdid solmokda. Ularning asosiy shakllari va yo'nalishlari Prezidentimiz Islom Karimovning «O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka taxdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari» nomli asarida ko'rsatib berilgan. Mazkur ma'ruzada ana shu asardan asosiy manba sifatida foydalanamiz.

Bugungi kunda inson ongi va qalbi uchun kurash keskin tus olayotgan ekan, xilma-xil qarashlarning mafkura maydonida hukmronlik qilishga intilishi tabiiy, albatta. Bunga e'tiqod umumiyligiga asoslangan holda yakka mafkura hukmronligini ta'minlash orqali jahon maydonlarini mafkuraviy jihatdan o'ziga qaram qilishga bo'layotgan xatti-harakatlarni misol keltirish mumkin. Diniy aqidaparastlik shular jumlasidandir. Masalan, islom dinidagi hozirgi aqidaparastlar ijtimoiy, milliy xususiyati, qaysi davlatga mansubligidan qat'iy nazar, barcha musulmonlarning ma'naviy birligi haqidagi tasavvurlarga tayanib ularning yagona xalifalik ostida siyosiy birlashuvi g'oyasini asoslashga harakat qiladi. Ko'rinib turibdiki, bu ideologiya diniy asosda birlashuv g'oyasini birinchi o'ringa qo'yadi. U diniy-ma'naviy zamindagi uyg'unlik mamlakatlarning iqtisodiy, madaniy-ma'rifiy, ilmiy-texnik sohalaridagi hamkorligiga, ular salohiyatining birlashishiga va xalqlar taraqqiyotiga yo'l ochsa, buning nimasi yomon degan savolni o'rtaga tashlaydi. Bunday mafkura tarafdorlari o'z qarashlarini aksariyat hollarda ana shunday «beozor» shaklda takdim etishga harakat qiladilar.

Ammo, jiddiy e'tibor beriladigan bo'lsa, birinchidan, ular milliy suverenitetdan voz kechish hisobiga yagona davlat tuzishni ko'zlayotganlari ma'lum bo'ladi.

Ikkinchidan, xalifalikni tiklashga, uning to'g'ri ekanini asoslashga urinuvchilar, bu hol aynan millat sifatida o'zligimizni anglashga yo'l qo'ymasligini yashiradilar. Bu g'oyani tiqishtirishda ular bizning islom diniga e'tiqod qilishimizga alohida urg'u beradilar.

To'g'ri, biz musulmon xalkmiz. Masalaning nozik jihati shundaki, buvday kuchlar ana shu reallikni tan oladilaru, o'z tariximiz, tilimiz, betakror madaniyatimiz, jahon xalqlari o'rtasvdaga o'ziga xos o'rnimiz, o'z tarakkiyot yo'limiz borligani inkor etishga harakat qiladilar. Albatta, bu Haqiqatni tan olish-olmaslik ularning ishi. Ammo o'zlarining bunday g'ayriilmiy qarashlarini kishilarimiz, ayniqsa, yoshlarimiz ongiga singdirishga harakat qilayotganliklariga befarq qarab bo'lmaydi.

Bundan tashqari, bu oqim tarafdorlari xalifalik bayrog'i ostida birlashishni noislomiy dunyoga qarshi turish maqsadi bilan bog'lashlarini ham ta'kidlash zarur. Bunday yondashuv o'ta xavfli ekanligi hyech kimga sir emas. Zero, u insoniyatning diniy asosda qarama-qarshi qutblarga bo'linib ketishiga, ba'zan «sivilizasiyalar to'qnashuvi» deb ataladigan hodisaning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin.

Hozirgi kunda til, madaniyat, urf-odatlardagi umumiylik, boshqacha aytganda, etnik birlikka asoslangan holda yagona mafkuraviy maydonni yuzaga keltirish borasidagi qarashlar ham mavjud. Bunday qarashlarning shakllanish tarixi uzok

o'tmishga borib taqaladi. Bugungi kunda ularning xar biri o'ziga xos tarzda dunyoning mafkuraviy manzarasida muayyan o'rinni egallashga urinmokda.

Bugungi kunda xalqlarning lisoniy birligiga tayangan holda ularning ma'naviy-ma'rifiy birligini ta'minlash bayroga ostida takdim etilayotgan g'oyalar ortida ham aslida g'arazli maqsadlar yashiringanligini unutmaslik lozim.

Olamning bugungi kundagi mafkuraviy manzarasi haqidagi mulohazalar yakunida nima deyish mumkin? Mafkura va mafkuraviy tarbiya masalasi o'z mustaqilligini qo'lga kiritgan, demokratik huquqiy davlat, erkin fuqarolik jamiyatining asoslarini yaratayotgan mamlakatimiz uchun ham muhim hayotiy ahamiyatga ega bo'lib qolmokda. Zero, ko'zlangan maqsadlarga ushbu orzu-umid va intilishlarni o'zida mujassamlashtirgan g'oyaviy-nazariy qarashlar majmui bo'lmish milliy mafkura va unga asoslangan tarbiya tizimisiz erishish mumkin emasligi aniq. «Men,- deb yozadi Prezidentimiz, - Abdulla Avloniyning «Tarbiya biz uchun yo hayot - yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat- yo falokat masalasidir» degan fikrini ko'p mushohada qilaman.

Buyuk ma'rifatparvarning bu so'zlari asrimiz boshida millatimiz uchun qanchalar muhim va dolzarb bo'lgan bo'lsa, hozirgi kunda biz uchun ham shunchalik, balki undan ham ko'ra muhim va dolzarbdir».

3. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi — g'oyaviy ta'sir o'tkazish imkoniyatlarining kengayishi oqibatida unga Yer yuzining barcha mintaqalari tortilganligini, mafkuraviy kurash umumbashariy miqyos kasb etganini ifodalovchi tushuncha. Insoniyat tarixining hozirgi bosqichi ijtimoiy, siyosiy, iktisodiy, ma'naviy, madaniy hayotning barcha sohalarida xalqaro munosabatlarning integrasiyalashuvi va intensivlashuvi bilan xarakterlanadi. Xususan, aloqa vositalarining rivojlanishi, ularning kompyuterlashtirilishi, elektron pochta, internet, kosmik teleradio aloqa tizimlarining texnik-texnologik vositalari kuchayib ketishi bilan axborot almashuv, binobarin, g'oyaviy ta'sir o'tkazish imkoniyatlari ham tobora kengaymoqda.

Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvida bir-biridan tubdan farq qiladigan ikki yo'nalish, tendensiya namoyon bo'lmoqda. Birinchidan, insoniyat sivilizasiyasi tarixida erishgan har qanday moddiy va ma'naviy kadriyatlarining umuminsoniy jihatlari tarixiy makon doirasidan chiqib baynalminallashib, universallashib bormokda. Boshqacha aytganda, milliylik va umuminsoniylik tamoyillarining integrasiyalashuv jarayoni kechmokda. Ikkinchidan, millatlar va davlatlarning ijtimoiy, iktisodiy, siyosiy, ma'naviy-madaniy rivojlanishidagi beqarorlik, ular manfaatlaridagi o'ziga xoslikni mutlaklashtirish insoniyatga, shu jumladan, o'z millatining kelajagiga xavf tug'diradigan salbiy hodisalarning mafkuralashgan holda

globallashuviga olib kelmokda. Bu xalqaro terrorizm, ekstremizm, fundamentalizm va narkobiznes hodisalarida namoyon bo'lmokda. Biron bir hudud yoki mamlakatda paydo bo'layotgan g'oyalar tez fursatda butun jahonga yoyilmoqda. Natijada, odamzot ma'lum bir davlatlar va siyosiy kuchlarning manfaatlariga xizmat qiladigan, olis-yaqin manbalardan tarqaladigan, turli mafkuraviy markazlarning bosimini doimiy ravishda sezib yashamokda.

Bu jarayonning eng muhim xususiyatlaridan biri-turli mamlakatlarni mafkuraviy zabt etish g'oyat katta iqtisodiy manfaatlar bilan qo'shilib ketganidir. Mafkuraviy globallashuv saviyasi past audio va videokassetalar, axloqsizlik, tubanlik va yovuzlikni targ'ib qiladigan «san'at asarlari»ning ham keng tarqalishiga sabab bo'lmoqda. G'oyaviy-mafkuraviy tazyiq va tajovuzlarning oldini olish uchun esa har bir millat, davlat o'zining g'oyaviy-mafkuraviy dahlsizligini ta'minlaydigan chora-tadbirlarni ko'rishi zarur bo'lib qolmoqda. Ana shunday tadbirlar izchil amalga oshirilganda mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi g'oyaviy qarashlardagi muayyan farqlardan qat'iy nazar, umuminsoniy qadriyatlar, tinchlik g'oyalariga sodiklikning kamol topishiga sharoit yaratadi, umuminsoniy sivilizasiya taraqqiyotining muhim omiliga aylanadi.

Hozirgi davr va mafkuraviy poligonlar jamiyat hayotida mafkuraviy omillarning sezilarli ta'siri mavjudligini bir qarashdayoq sezish mumkin.

G'arazli geosiyosiy maksadlarga erishish yo'lidagi mafkuraviy ta'sir o'tkazishda eng avvalo **bo'lib tashla va hukmronlik qil** degan qadimiy tamoyilga amal qilishga urinishni ta'kidlash zarur.

Bu tamoyilni ro'yobga chiqarishning birinchi yo'li mamlakat ichida ijtimoiy parokandalikni keltirib chiqarishdir. U jamiyat hayotining ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy sohalarida o'ziga xos ko'rinishda namoyon bo'lmokda. Masalan, mamlakatimizga nisbatan bu usul o'tish davridagi ijtimoiy-iqtisodiy qiyinchiliklarni bo'rttirib ko'rsatish orqali aholining mavjud holatdan noroziligini uyg'otish, o'z nog'oralariga o'ynaydigan muxolifatchi kuchlarni yuzaga keltirish yo'li bilan siyosiy beqarorlikni keltirib chiqarishga bo'lgan harakatlarda namoyon bo'ldi. Bu yo'lda diniy omildan foydalanishga urinishlar ham kuzatilayotir. Ana shu holat ham «maqsad vositani okdaydi» degan aqida g'arazli geostrategik manfaatlarni ro'yobga chiqarishning asosiy qoidasiga aylanayotganligini ko'rsatadi.

«Bo'lib tashla va hukmronlik qil» tamoyilini amalga oshirishning ikkinchi yo'li mintaqa davlatlari o'rtasida turli ziddiyatlarni yuzaga keltirishdir. Bu yo'lining eng keng tarqalgan usuli go'yoki mintaqada gegemonlikka talabgor bo'lgan davlat borligini asoslash, ta'bir joiz bo'lsa, shunday davlat obrazini yaratishdir. Bunday

obrazlarning yaratilishi yer yuzi-ning turli nuqtalarida nizoli, kam deganda davlatlararo munosabatlarda tanglikni yuzaga keltirganligi to'g'risidagi misollarni istagancha topish mumkin. Bunday «obrazlar» yaratilishi natijasida mamlakatlarning moddiy-moliyaviy, ma'naviy-intellektual salohiyati jamiyat taraqqiyotini ta'minlash o'rniga ana shu «obraz» ta'sirining oldini olishga yo'naltirilmokda. Natijada ikkinchi asosiy maqsadga muayyan davlatni zaiflashtirish orqali o'z «ittifoqchisiga» aylantirishga erishilmokda.

«Bo'lib tashla va hukmronlik qil» tamoyilini amalga oshirishning uchinchi yo'li xalqaro maydonda muayyan mamlakat haqida noto'g'ri, noxolis tasavvurlarni shakllatgirishg dir. Xalqaro munosabatlar maydonidan ayrim mamlakatlarning vaqti-vaqti bilan «quvg'in» qilinib turilishi ana shunday harakatlar natijasidir.

Imtiyozli hamkorni belgilash muayyan mintaqada geostrate-gik manfaatlarni amalga oshirishga xizmat kiladigan yana bir tamoyildir. Albatta, muayyan sabablar, aytaylik diniy, lisoniy birlik, madaniy yaqinlik yoki boshqa sabablarga ko'ra har bir davlat kim bilandir imtiyozli hamkorlik qilishi mumkin. Bu tabiiy holat. Ammo gap «imtiyozli hamkor»dan mintqa davlatlari o'rtasida ayirmachilikni shakllantirish, «nomaqbul» davlatlar imkoniyatlarini cheklash yo'lida foydalanish, shu bilan birga «hamkor» davlatning mintaqadagi boshqa davlatlardan qaysidir jihatdan ustunligini ta'minlashga qaratilgan intilishlar haqida bormokda. Aslida u yoki bu ko'rinishdaga ustunlikni ta'minlash ham asosiy maqsad emas. Bosh maqsad muayyan mintaqaga ta'sir o'tkazish plasdarmiga ega bo'lishdir. Bunday plasdarmga ega bo'lishga intilish esa o'z navbatida ushbu mintaqaning geostrategik imkoniyatlari bilan belgilanadi. «Bekorga shudgorda quyruq na kilur» deganlaridek imtiyozli hamkorni belgilashda ana shunday uzoqni ko'zlovchi g'arazli geo-siyosiy va geostrategik maqsadlar ham yotishi mumkinligani unutmaslik lozim. Shu nuqtai nazardan qaraganda, «imtiyozli hamkor» tamoyili bo'lib tashla va hukmronlik kil tamoyilining to'ldiruvchisi sifatida yuzaga chiqadi. Bunga sobiq Ittifoqning Kubadan mintaqaga revolyusiyani eksport kilish uchun foydalanishga uringani misol bo'la oladi.

Teng huquqli va o'zaro foydali hamkorlik tamoyiliga amal qilish - geostrategik manfaatlarni ro'yobga chiqarish va davlatlararo aloqalarni mustahkamlashning eng oqilona va to'g'ri yo'lidir. O'zbekiston o'z mustaqilligining birinchi kunlaridanoq ana shu tamoyilga amal qilib kelmokda. Negaki, bu tamoyil geostrategik manfaatlardagi uyg'unlikka erishish va jahon miqyosida taraqqiyotni ta'minlash omilidir.

3-Mavzu: Globallashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili.

Syeminar mashg'ulotining ukitish tyexnologiyasi

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 25-30
O'quv mashg'ulotining shakli.	Bilimlarni shukurlashtirish va kyengaytirish buyisha syeminar mashguloti
Syeminar ryejasi	1. Globallashuvi tushunchasi. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi. 2. Globallashuv jarayonlarining ijobiy va salbiy oqibatlari 3. Mafkuraviy immunityet tushunchasi uning mohiyati va asosiy unsurlari. 4. Yoshlar ongiga mafkuraviy immunityetni shakllantirish- milliy istiqlol g'oyasining asosiy omillaridan biri
O'quv mashg'uloti maqsadi: Talabalarga akliy xujum usulini kullash orkali globallashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili haqida tushuncha berish.	
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, syeminarsavollarini muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish. Darslik bilan ishlash kunikmalarini xosil kilish. Matyerialni taxlil kilish va tizimlashtirish kunikmalarini shakllantirish	O'quv faoliyatining natijalari: Globallashuvi tushunchasi. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi. Globallashuv jarayonlarining ijobiy va salbiy oqibatlari Mafkuraviy immunityet tushunchasi uning mohiyati va asosiy unsurlari. Yoshlar ongiga mafkuraviy immunityetni shakllantirish- milliy istiqlol g'oyasining asosiy omillaridan biri mazmuni oshib byeriladi, ta'riflar va sharhlar beriladi
Ta'lim usullari va tyexnikasi	Muloqot, aqliy hujum, Muammoli vaziyat
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.

Ta'lim vositalari.	Doska, bur, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki nazorat savol- javob, ryeyting tizimi asosida baxolash

**3- MAVZU: Globallashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi.
Mafkuraviy immunityetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili.**

Syeminar mashg'ulotining tyexnologik xaritasi.

Ishlash bosqishlari va vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mavzu: Globallashuv sharoitida miliy g'oyaga ehtiyojning ortishi. Mafkuraviy immunityetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili. Mashg'ulot ryejasi va maksadi aniklanadi	Tinglaydilar, aniqlaydilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalarni 3 ta kishik guruxlarga ajratadi. Mavzu buyisha tayyorlangan topshiriklarni yeshishda «Muammoli vaziyat», «Akliy xujum» , « Baxs- munozara» usullaridan foydalanadi. 2.2.Guruxlarni ishlash koidasi bilan tanishtiradi va savollvrni tarkatdi. 2.3.Talabalar javobini sharxlaydi, xulosalarga e'tibor byeradi, aniklik kiritadi. 2.4.Guruxlar faoliyatiga umumiy ball byeradi.	2.1. Guruxlarda ishlash koidasi bilan tanishadilar. 2.2.Savollarga javoblarni byeradilar va muxokamada faol ishtirok etadilar.
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mashgulotni yakunlaydi talabalarni baxolaydi va faol ishtirokshilarni ragbatlantiradi. 3.2. Topshirik byeradi	Eshitadilar Topshirikni oladilar

«INSYERT» jadvali

Savol: Nima uchun globallashuv sharoitida milliy ma'naviyatga ehtiyoj syezilmoqda.

<i>Javob variantlari</i>	<i>V</i>	+	-	?

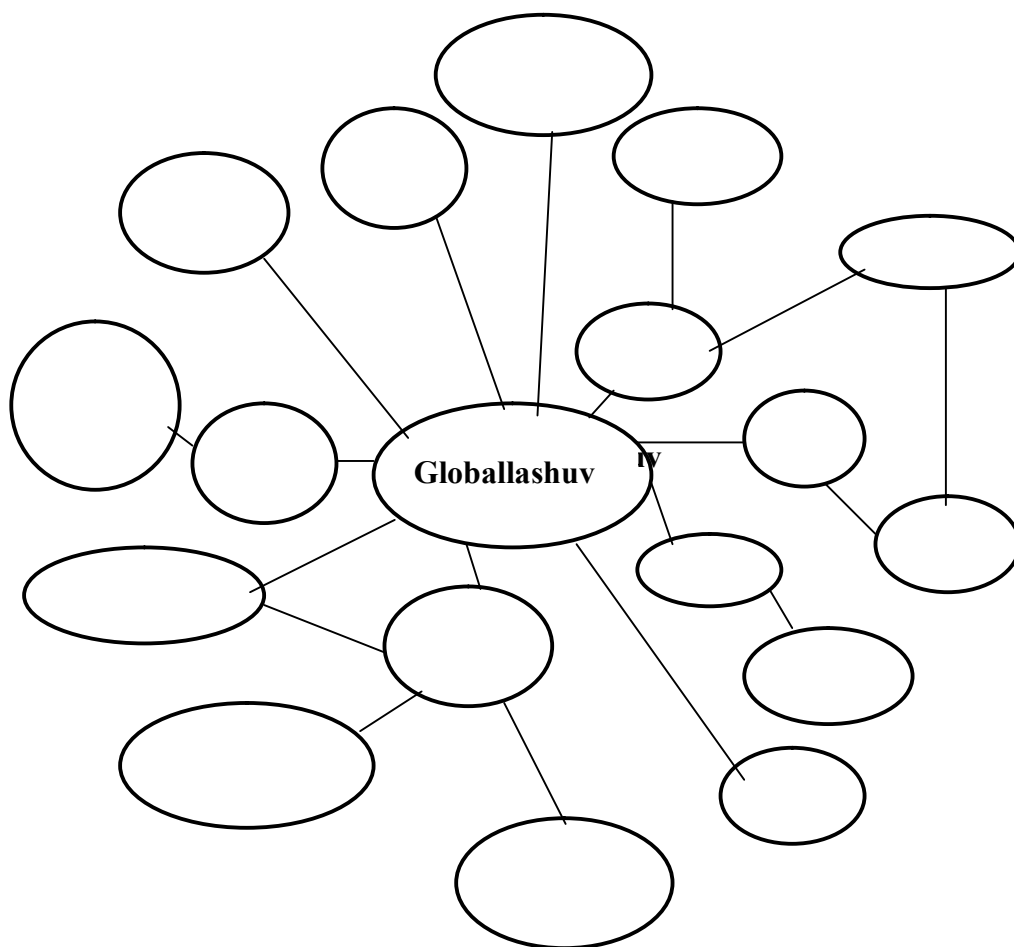
V – bilaman.

+ - yangi ma'lumot.

- - bilganlarimga zid.

? – meni o'ylantirmoqda.

KLASTYER

Klasyerni tuzish qoidalari

1. Topshiriqni diqqat bilan o'qib chiqing.
2. Fikrlarni tarmoqlantirish jarayonida paydo bo'lgan har bir fikrni yozing.
3. Imlo xatolar va boshqa jihatlarga e'tibor byermang.
4. Byelgilangan vaqt tugamaguncha yozishni to'xtatmang, fikringizni jamlashga harakat qiling.
5. Fikrlarni chegaralamang, ular o'rtasida o'zaro aloqadorlikka e'tibor qarating.

Globallashuvni ma'naviy tahdidi deganda nimani tushunasiz?

F	(Fikringizni bayon eting)
S	(Fikringiz bayoniga biror sabab ko'rsating).
M	(Ko'rsatilgan sababga tushuntiruvchi misol keltiring)
U	(Fikringizni umumlashtiring)

4-Mavzu: Mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar.

Ma'ro'za mashg'uloti ta'lim texnologiyasining modyeli

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 80- 90
O'quv mashg'ulotining shakli va turi. Ma'ro'za ryejasi.	1 Mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar. 2. O'zbyekistonning milliy g'oyasi – O'zbyekiston xalqining asosiy maqsad va muddaolarini ifodalaydigan g'oyalar tizimi ekanligi. 3. Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalari.
O'quv mashg'uloti maqsadi:	Talabalarga : Mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar haqida tushuncha berish.
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, ma'ro'zani muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish.	O'quv faoliyatining natijalari: mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar,o'zbyekistonning milliy g'oyasi – O'zbyekiston xalqining asosiy maqsad va muddaolarini ifodalaydigan g'oyalar tizimi ekanlig, milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalari haqida tushunchaga ega bo'ladi, mazmunini yorita oladi, tavsiflaydi
Ta'lim usullari	Ma'ro'za, muloqot, aqliy hujum,
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Ma'ro'za matni, auditoriya doskasi, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki so'rov: Tyezkor so'rov.

4-MAVZU: Mustaqillikni mustahkamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar.

Ma'ro'zaning texnologik xaritasi.

2 soat

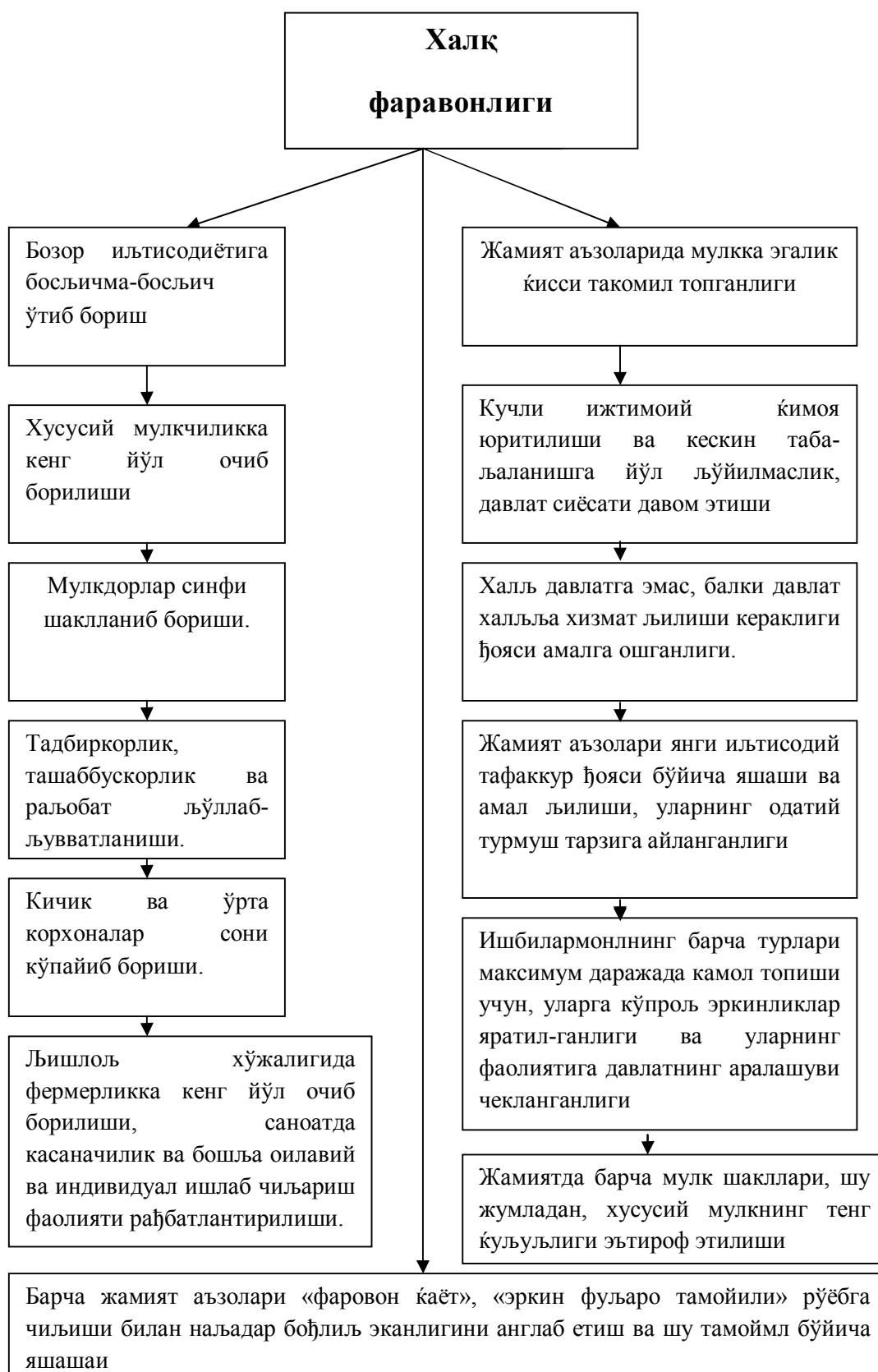
Ishlash bosqishlari Vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mustaqillikni mustahkamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1 Mustaqillikni mustahkamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar. 2. O'zbyekistonning milliy g'oyasi – O'zbyekiston xalqining asosiy maqsad va muddaolarini ifodalaydigan g'oyalar tizimi ekanligi. 3. Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalari. Maqsadi: Talabalarga mustaqillikni mustahkamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar haqida tushuncha berish.	Tinglaydilar aniqlaydilar va muhim joylarini yozib boradilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash ushun tyezkor savol-javob o'tkazadi. 2.2. O'qituvshi visual materialdan foydalangan holda ma'ruzani bayon etishda davom etadi.. 2.3. Talabalarga mavzuning asosiy tushunshalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi.	Tinglashadi, savol byerishadi, javoblarni eshitishadi. Ta'riflarni yozib oladilar. Ma'lumotlarni umumlashtirib bilimlarni shukurlashtiradilar
3-boskish	3.1. Mavzuni mustahkamlash ushun	Savol byeradilar,

YAkuniy (10 dakika)	savollarga javob byeradi. 3.2. Mustaqil ish ushun topshiriq byeradi. 3.3. Darsni yakunlaydi.	aniqlaydilar.
------------------------	--	---------------

VIZUAL MATERIALLAR

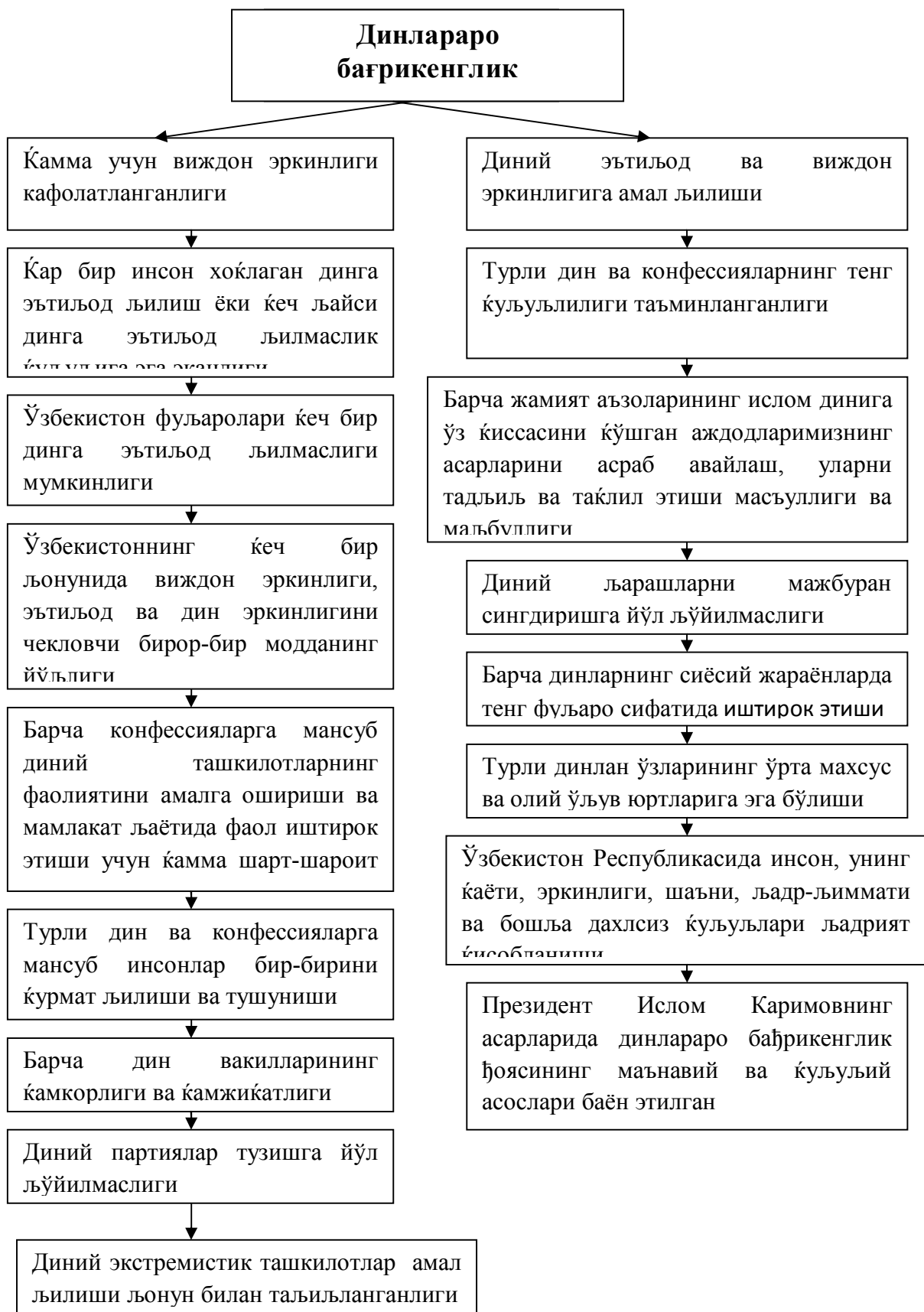

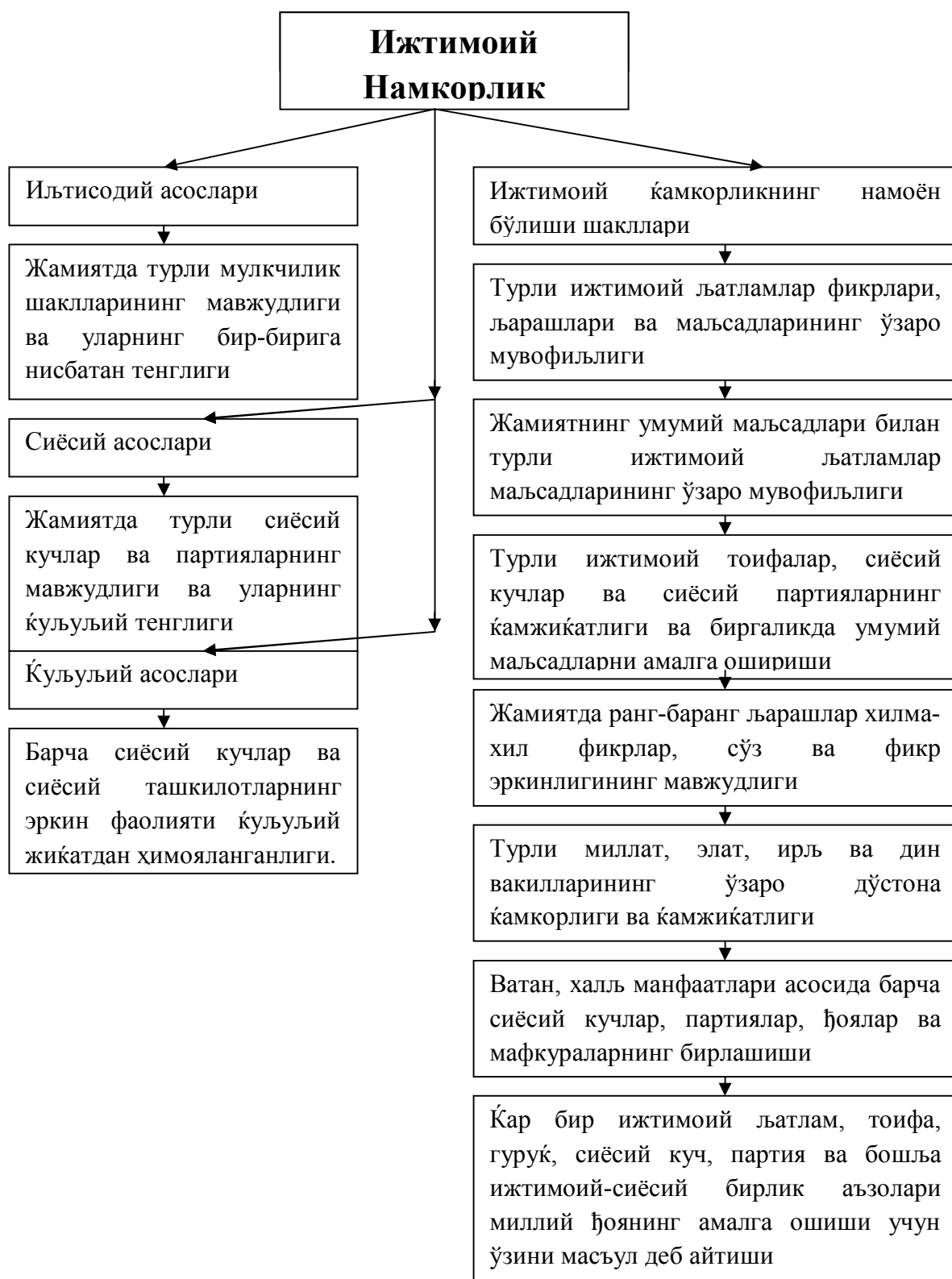
. Комил инсоннинг шарқона фазилатлари.

Комил инсон тушунчаси шарқ халқлари орасида кенг тарқалган бўлиб, унинг мазмун-моқиятини ўзига хос эзгу ғоялар ташкил этади. Ундаги шарқона фазилатлар қуйидагиларда намоён бўлади:

- соддалик;
- босиқлик;
- вазминлик;
- бағрикенглик;
- камтарлик;
- одамохунлик;
- умуминсонийлик;
- руқий кучлилик;
- ота-онага эктиромлилик;
- меқмондўстлик;
- серфарзандлик;
- меқнатсеварлик;
- ватанпарварлик;
- оқилоналик;

кекса ва ёшларга меқр-шавқатлилик

O'QUV MATERIALAR

O'zbekistonning milliy ʻjoyasi deganda, ma'lum ʻjoyalardan tashkil topgan, avvalambor, mamlakatimizda istilomat ʻlib kelayotgan barcha millat va elat vakillarining umummilliy istilol mafkurasini deb tushunishimiz kerak. Bu mafkura barcha O'zbekiston fuʻkarolarining tub manfaatlari va mafsadlarining umumlashirilgan va teng tarzda ifodalaydigan, moddiy va ma'naviy kayotiga bir xilda ijobiy ta'sir o'tkazadigan, uni yagona oliy mafsadlari milliy ʻhurur va milliy iftixor kabi tuyʻularini shakllanishiga keng imkoniyat yaratadigan, ularni o'z oldiga ʻygan yagona oliy mafsadlari sari safarbar etadigan ma'lum ʻjoyalar tizimidir. Shu bilan birga (x.p, 104-bet. – S. Otl) O'zbekistonning milliy istilol ʻjoyasi mamlakatimiz xalʻini ʻaramlikdan ozod ʻlish, uning ʻmustakil taraʻliyyot yo'lida kirib borish mafsadini o'zida aks ettiradi (104-b, S.otl). Milliy istilol ʻjoyamiz jamiyatimizda bugun mavjud bo'lgan xilma-xil fikrlar va ʻjoyalar, kar ʻanday ijtimoiy ʻatlamlar va etnos birliklarining orzu-umidlaridan, kar ʻanday insonning e'tilodi va dunyoʻlarashidan ʻat'iy nazar, ularning barchasini bir) bayroʻ atrofida birlashtiradigan va el-yurtimizni eng buyuk mafsadlar sari chorlaydigan ʻjoyalar majmuidir (122-bet, MIF-05).

Milliy ʻjoya uzining mazmuniga ma'lum ilmiy, falsafiy, diniy, siyosiy, kulʻliyy, axloʻliyy va nafosatga doir ʻjoya va fikrlari uzida mujassam etgan (ʻamrab olgan) juda murakkab va boy ijtimoiy-rukiy kodisadir. x.p. Jamiyatda milliy ʻjoya bilan boʻhlik bo'lmagan yoki milliy ʻjoya ma'lum darajada ta'sir ʻilmagan mukim kodisa va voʻlyea yo'ʻdir. Kar bir jamiyatda milliy ʻjoya ma'naviy-rukiy tizim sifatida amal ʻiladi va unda milliy ong, miliy o'zlikni anglash, tarixiy xotira, milliy meros, milliy mentalitet kabi ijtimoiy-rukiy kodisalar yetakchi o'rin egallaydi (S. Otl, 77-b) .

Shuning uchun kam milliy ʻjoya – milliy ongni uyʻotuvchi, millatning o'zligini anglatuvchi, o'ziga xoslikka “ʻliyofa” baxsh etuvchi, milliy rukiyat, ʻhurur, iftixor, e'tilod va mas'ullik tuyʻularini shakllantiruvchi ʻjoyalardir (24-b, S. Otl). Milliy ʻjoyadan makrum bo'lgan millat, shubkasiz millat sifatida yo'ʻ bo'lib ketadi. Milliy

hoya kam millat shakllana boshlagandan beri Vatandan tashqarida ildiz otmaydi va rivojlanmaydi. Vatanning ravnaqi va xalq farovonligiga xizmat qilmaydigan hoya kyeche achon milliy hoya bo'la olmaydi (31-b, S. Otl).

Prezidentimiz Islom Karimovning fikricha “Mafkura – o'tmir va kelajak o'rtasidagi ko'prikdir” (I.A. Karimov. Jamiyatimiz mafkurasida xalqni-xalq, millatni-millat xizmat etsin. T.: O'zbekiston, 1998, 14-bet). Shu fikrdan kelib chiqib aytishimiz mumkinki, O'zbekistonning milliy hoyasi Vatanimizning jonli o'tmishi va buyuk kelajagini uzviy bo'lib turuvchi va shuning asosida bugungi kunimizning eng muhim va dolzarb muammolari teran bilishga va to'g'ri qal qilishga imkoniyat yaratuvchi hoyadir.

Sadulla Otamurodovning fikricha, “Mafkura falsafa nazariyasi emas, balki u amaliyot va moddiy kuch kamdir” (S. O'tg-v. MRD. T-2005).

2. Milliy hoya eng avvalo mamlakatimizning mustaqilligini mustahkamlash uchun zarur. Bu to'g'risida Prezident Islom Karimov o'zining ikkinchi chaqirig'ida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining to'laqonli sessiyasida qilgan ma'ruzasida: “...eng asosiy, eng muhim tengsiz oliy ne'mat – mustaqillikni bundan buyon qm asrab-avaylash, qimoya qilish va mustahkamlash bo'lib qolaveradi” degan edi. (Qarang: I.A. Karimov. O'zbekistonda demokratik o'zgarishlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyati asoslarini shakllantirishning asosiy yo'nalishlari. “Xalq so'zi”, 2002 yil 30 avgust).

2. Shuni aloqida qayd etish joizki, odamlarning ongini, tafakkurini o'zgartirmasdan turib kyeche kam mustaqillikni mustahkamlab va ko'zlangan oliy maqsadga erishib bo'lmaydi. Buning uchun esa, odamlar milliy istiqbol hoyasiga ishonishi va tayanishi zarur bo'ladi (118-b).

3. Prezidentimizning fikricha “Millat o'zligini to'la anglagan talqindagina buyuk o'zgarishlar qilishga qodir bo'ladi” (I.A. Karimov. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot – pirovard maqsadimiz. 8-jild. – T.: O'zbekiston, 2000, 464-465 betlar).

Ma'lumki, milliy istilol hoyasi kar bir fuaroning ongi va labiga singishi milliy o'zlikni anglash jarayoni bilan birga amalga oshadi. Milliy istilol hoyasini bilish va u kar bir fuaro – e'tilodiga_aylanishini_milliy_o'z-o'zini_anglashsiz tasavvur_ylib_bo'lmaydi. Bu juda murakkab jarayondir. Bunday bohlilik bo'lmaganda edi milliy istilol hoyasi o'zining kayotiy UK tomirlaridan uzilib olar edi va jamiyatda o'zining mavleyini yo'lotib, odamlarning e'tilodi va kissiyotiga aylaganmas edi.

4. Prezidentimiz mustabillikni mustakamlashda milliy hoyaning zarurligi to'hrisida yana bir mukim fikr bildiradi, ya'ni "Bu o'tish davri o'ziga xos, juda katta hov va to'silarga duch kelishi, lattil kurashlar orali kechishi barchamiz uchun ayon bo'lmoji darkor. Xalimizni va jamiyatimizni mana shu davrida yangi ufklar sari boshlash, da'vat yilishda malsadlarimiz anil bo'lishi kerak. Bunday malsadlarga esa, avvalo, chulur_o'yulagan va puxta_ishlagan_mafkura asosida yetishish mumkin" (119-b). Prezidentimizning ushbu so'zlaridan kelib chilib muammomizga taalili bo'lgan uchta mukim xulosalar chilarishimiz mumkin, ya'ni:

a) mamlakatimizda erkin bozor munosabatlariga asoslangan kuliliy demokratik davlat va erkin fuarolik jamiyat barpo etish uchun, xal bunday jamiyat uning uchun lanchalik_zarur va foydali ekanini anil bilishi zarur;

b) buning uchun, biz xalimiz o'tmishda yaratgan butun ma'naviy va madaniy boyligini va insoniyat kozirgacha erishgan jamiyat to'hrisidagi amaliy va nazariy bilimlarini teran taklil yilish natijasi asosidagina obyektiv kalilat darajasidagi milliy istilol hoyasini bunyod etishimiz mumkin bo'ladi va ana shu mafkura asosidagina uluf malsadimizga erishishimiz mumkin bo'ladi;

v) xalni bunday mafkuraning asosiy hoyalarga, tanlagan yo'limiz to'hr va barcha jamiyat a'zolarining kayotiy manfaatlariga mos kelishligiga ishontirish orali ularni bunyodkorlik ishlariga safarbar etish imkoniyati paydo bo'ladi.

Milliy istiqlol ҳoyasiga tayanib, uni xalqimizning ongi va jalbiga singdirilib borilishi natijasida ijtimoiy kayotning barcha jabka va tarmoqlari tarqalay etishiga uning ijobiy ta'siri kundan-kunga oshib borishi kuzatiladi.

Ijtimoiy kayotdagi bunday o'zgarishlar jamiyatimizning rivojlanishini tobora tezlashtiradi va uning moddiy va ma'naviy jihatlarida mukim va ulkan o'zgarishlar sodir etadi.

3.1) yurt tinchligi, 2) vatan ravnaqi, 3) xalq farovonligi, 4) komil inson, 5) ijtimoiy kamkorlik, 6) millatlararo totuvlik va 7) dinlararo bahrikenglik.

Sarlavkada keltirilgan milliy istiqlol ҳoyasining asosiy ҳoyalari bir ҳoyaviy butunlikni tashkil etgan tizim sifatida bakolanishi kerak (zarur). Bu ҳoyaviy tizimda kar bir ҳoyaning aniq (strogoye) o'rnini nafaqat uning mazmun-mokiyatiga belgilaydi va shu bilan birga u kam ustki va kam ostki ҳoyalarning mazmun-mokiyatiga kam boqliladir. Masalan, "Vatan ravnaqi" ҳoyasi "Yurt tinchligi" ҳoyasidan keyin lo'yilgan bo'lsa, "Xalq farovonligi" ҳoyasi esa undan pastki o'rinni egallaydi. Boshlacha aytganda, vatanimiz ravnaqining eng mukim shartlaridan biri yoki balki eng asosiy sharti, bu – yurt tinchligidir. Bunday sharoitda bizning xalqimizning mavjud kuch-ludrati, uning madaniy-ma'naviy, iqtisodiy va boshla salokiyati va imkoniyatlari vatanimiz ravnaqini bemalol ta'minlashi mumkin. Vatanimiz ravnaqi shunday shiddat bilan tezlashish va lisla vaqt davomida xalqimizning farovonligi sezilarli darajada oshishi mumkin bo'ladi.

Xalqimizning farovonligi o'z navbatida avvalambor vatanimizning ravnaqini yanada tezlashtiradi va shu bilan birga vatanimiz tinchligining mustakamligini kam ancha oshadi.

Shuni kam aloqida e'tiborga olishimiz joizki, bu tizimdagi kar bir ҳoya loigan barcha ҳoyalarga bevosita o'z ta'sirini o'tkazib turadi. Masalan, to'rtinchi o'rinda joylashgan – "Komil inson" ҳoyasining amalga oshishi, shubkasiz boshla oltita ҳoyalarni jamiyatning turli jabkalarida ijobiy tarzda ro'yobga chilishiga asos bo'ladi.

Bundan tashqari, bu tizimda yaъin kelajakda jamiyatimiz taraъъiyotining bosъichlarida asosiy ъoyaning ъaysi ъoyasiga ko'proъ e'tibor berilishi kerakligi  am ko'zda tutilgan.

Milliy istiъlol ъoyasining bosh ъoyasi bilan asosiy ъoyasini, “Ozod Vatan” ъoyadan boshlab ketma-ket ъuyilib ularning mazmun mo iyatidan – “O'zbekiston kelajagi buyuk davlat” degan xulosa chiъarish asoslidir.

Xulosa sifatida aytishimiz mumkinki, bu jamiyatimizning ravnaъ topishi bilan  ayotning o'zi bu  oyalarning bir-biriga nisbatan joylashish tartibini o'zgartirishi, ularning mazmuniga yangi unsurlar kiritishi va yangi ularning soni  am ko'payishi mumkin.

Milliy istiъlol ъoyasi fani bu  oyalarning mazmun-mo iyatini, ularning mamlakatimiz  ayotidagi o'rni va a amiyati, tarixiy va falsafiy ildizlari kabi savollarni yoritish bilan birga, bu  oyalarning jamiyatimizning iъtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy  ayotida namoyon bo'lishini  am ko'rsatib beradi.

4-Mavzu: Mustaqillikni musta kamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar.

Syeminar mashg'ulotining ukitish tyexnologiyasi

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 25-30
O'quv mashg'ulotining shakli.	Bilimlarni shukurlashtirish va kyengaytirish buyisha syeminar mashguloti
Syeminar ryejasi	1. Mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar. 2. O'zbyekistonning milliy g'oyasi – O'zzbyekiston xalqining asosiy maqsad va muddaolarini ifodalaydigan g'oyalar tizimi ekanligi. 3. Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalari. 4. Milliy g'oyaning milliy va umuminsoniy manfaatlarni ifodalashi
O'quv mashg'uloti maqsadi: Talabalarga akliy xujum, insert usulini kullash orkali mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar haqida tushuncha berish.	
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, syeminarsavollarini muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish. Darslik bilan ishlash kunikmalarini xosil kilish.Matyerialni taxlil kilish va tizimlashtirish kunikmalarini shakllantirish	O'quv faoliyatining natijalari: mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar, O'zbyekistonning milliy g'oyasi – O'zbyekiston xalqining asosiy maqsad va muddaolarini ifodalaydigan g'oyalar tizimi ekanligi,Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalari, Milliy g'oyaning milliy va umuminsoniy manfaatlarni ifodalashi mazmuni oshib byeriladi, ta'riflar va sharhlar beriladi
Ta'lim usullari va tyexnikasi	Muloqot, aqliy hujum, Muammoli vaziyat
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.

Ta'lim vositalari.	Doska, bur, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki nazorat savol- javob, ryeyting tizimi asosida baxolash

4- MAVZU: Mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar.

Syeminar mashg'ulotining tyexnologik xaritasi.

Ishlash bosqishlari va vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mavzu: Mustaqillikni mustakamlashda milliy g'oyadan ko'zlangan maqsadlar Mashg'ulot ryejasi va maksadi aniklanadi	Tinglaydilar, aniqlaydilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalarni 3 ta kishik guruxlarga ajratadi. Mavzu buyisha tayyorlangan topshiriklarni yeshishda «Muammoli vaziyat», «Akliy xujum» , « Baxs- munozara» usullaridan foydalanadi. 2.2.Guruxlarni ishlash koidasi bilan tanishtiradi va savollvrni tarkatdi. 2.3.Talabalar javobini sharxlaydi, xulosalarga e'tibor byeradi, aniklik kiritadi. 2.4.Guruxlar faoliyatiga umumiy ball byeradi.	2.1. Guruxlarda ishlash koidasi bilan tanishadilar. 2.2.Savollarga javoblarni byeradilar va muxokamada faol ishtirok etadilar.
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mashgulotni yakunlaydi talabalarni baxolaydi va faol ishtirokshilarni ragbatlantiradi. 3.2. Topshirik byeradi	Eshitadilar Topshirikni oladilar

“Insyert” tyexnikasining qoidasi:

1. Matnni o’qib chiqing.

2. Olingan ma’lumotlarni diqqat bilan o’rganib, sohalarga ajrating.

Qalam bilan har bir qatorga quyidagi byelgilarni qo’yib chiqing:

V – bilaman; – bilganlarimga zid;?

– meni o’ylantirmoqda+ – yangi ma’lumot;

BBB tyexnikasining qoidasi.

1. “Insyert” tyexnikasidan foydalanilgan holda matnni o’qib chiqing.

2. Olingan ma’lumotlarni individual sohalarga ajrating. Qalam bilan qo’yilgan byelgilar asosida BBB jadvalini to’ldiring.

BBB jadvali

<i>Nº</i>	<i>Mavzu savollari</i>	<i>Bilaman</i>	<i>Bilishni istayman</i>	<i>Bilib oldim</i>
1	2	3	4	5
1.	Yurt tinchligi			
2.	Vatan ravnaqi			
3.	Xalq farovonligi			
4.	Ijtimoiy hamkorlik			
5	Komil inson			

Iboralar asosida vizual matyeriallar

1.	Ma'naviy barkamollik	
2.	Milliy qadriyatlarga sodislik	
3.	Xalъimizga yot va zararli bo'lgan ђoyalar ta'siriga byerilib ketmaydigan	
4.	Umuminsoniy љadriyatlarni e'zozlaydigan	
5.	Mafkuraviy immunityetga ega bo'lgan	
6.	Ezguђoyalarga xizmat љiluvchi	
7.	Ma'naviy va jismoniy barkamol bo'lgan	
8.	Nafosat va go'zallikka intiluvchan	
9.	Nafs xurujini va lazzatga bo'lgan moyillik ojizligini yengadigan	
10.	Vatanga, millatga va el-yurtga sadoљatli	
11.	Ichki va tashљi dunyosi bir-biriga aynan bo'lgan	
12.	Milliy љadriyatlarga sodiљ bo'lgan	
13.	Xalъimizga yot va zararli bo'lgan ђoyalar ta'siriga byerilib ketmaydigan	
14.	Umuminsoniy љadriyatlarni e'zozlaydigan	
15.	Mafkuraviy immunityetga ega bo'lgan	

5-Mavzu: Milliy g'oya –xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya – o'zlikni anglash va taraqqiyot omili.

Ma'ro'za mashg'uloti ta'lim texnologiyasining model

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 80- 90
O'quv mashg'ulotining shakli va turi. Ma'ro'za rejas	1. «Milliy g'oya» tushunchasining mohiyat va mazmuni. 2. Milliy g'oyani keng jamoatchilik ongiga, e'tiqodiga singdirish shart-sharoitlari. 3. Milliy g'oya va milliy o'zlikni anglash kanda taraqqiyotning o'zaro bog'liqligi. 4. O'zlikni anglash tarixiy xotirani tiklay olish ekanligi.
O'quv mashg'uloti maqsadi:	Talabalarga : Milliy g'oya –xalqning ishonchi va e'tiqodi, milliy g'oya – o'zlikni anglash va taraqqiyot omili haqida tushuncha berish.
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, ma'ro'zani muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish.	O'quv faoliyatining natijalari: «Milliy g'oya» tushunchasining mohiyat va mazmuni, milliy g'oyani keng jamoatchilik ongiga, e'tiqodiga singdirish shart-sharoitlari, milliy g'oya va milliy o'zlikni anglash kanda taraqqiyotning o'zaro bog'liqligi. o'zlikni anglash tarixiy xotirani tiklay olish ekanligi. haqida tushunchaga ega bo'ladi, mazmunini yorita oladi, tavsiflaydi
Ta'lim usullari	Ma'ro'za, muloqot, aqliy hujum,
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Ma'ro'za matni, auditoriya doskasi, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki so'rov: Tyezkor so'rov.

5-MAVZU: Milliy g'oya –xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya – o'zlikni anglash va taraqqiyot omili.

Ma'ro'zaning texnologik xaritasi.

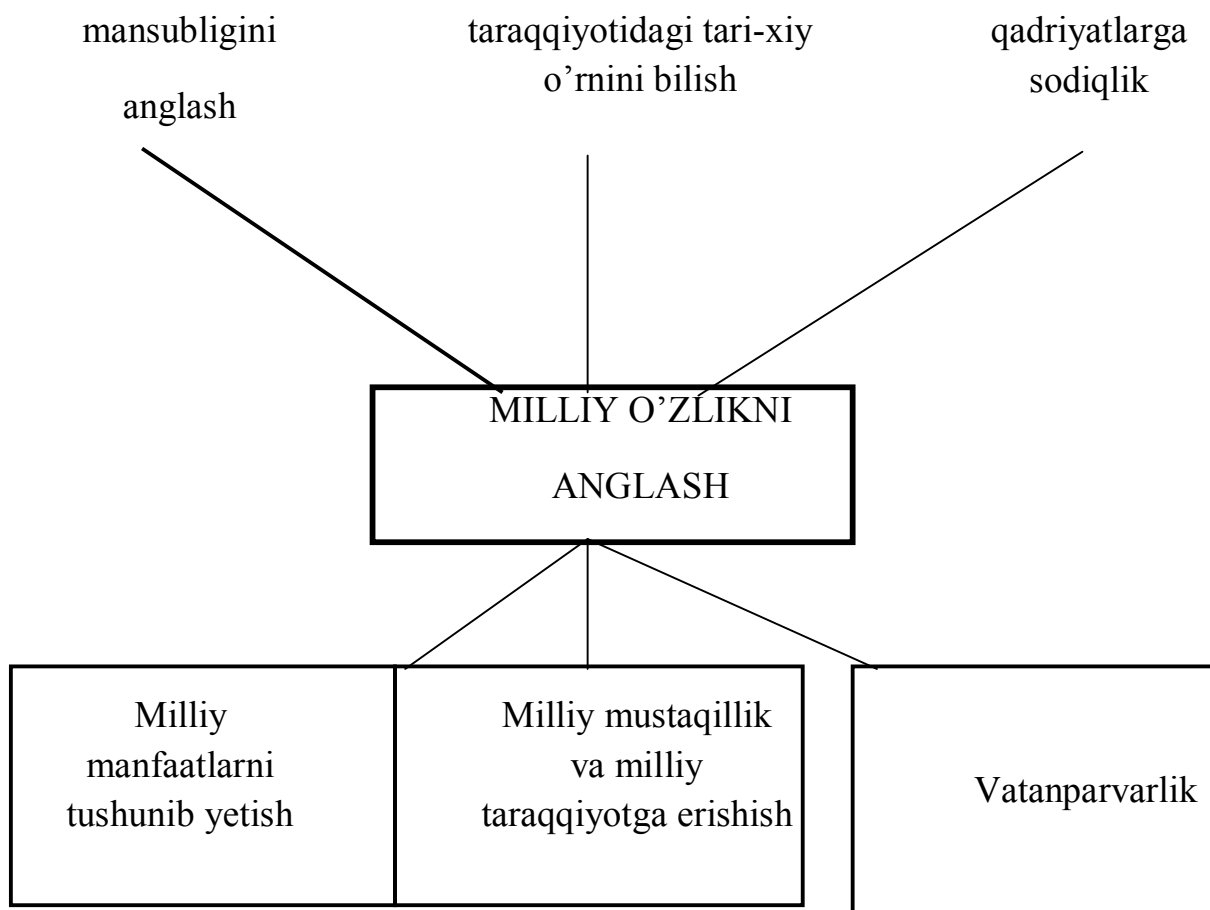
2 soat

Ishlash bosqishlari Vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Milliy g'oya – xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya – o'zlikni anglash va taraqqiyot omili. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1. «Milliy g'oya» tushunchasining mohiyat va mazmuni. 2. Milliy g'oyani keng jamoatchilik ongiga, e'tiqodiga singdirish shart-sharoitlari. 3. Milliy g'oya va milliy o'zlikni anglash kanda taraqqiyotning o'zaro bog'liqligi. 4. O'zlikni anglash tarixiy xotirani tiklay olish ekanligi.	Tinglaydilar aniqlaydilar va muhim joylarini yozib boradilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash ushun tyezkor savol-javob o'tkazadi. 2.2. O'qituvshi visual materialdan foydalangan holda ma'ruzani bayon etishda davom etadi.. 2.3. Talabalarga mavzuning asosiy tushunshalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi.	Tinglashadi, savol byerishadi, javoblarni eshitishadi. Ta'riflarni yozib oladilar. Ma'lumotlarni umumlashtirib bilimlarni shukurlashtiradilar
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mavzuni mustahkamlash ushun savollarga javob byeradi. 3.2. Mustaqil ish ushun topshiriq byeradi. 3.3. Darsni yakunlaydi.	Savol byeradilar, aniqlaydilar.

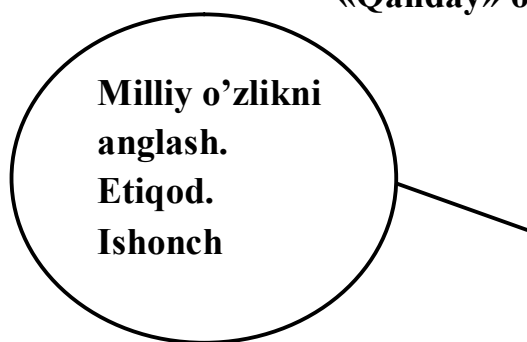
Vizual materiallar

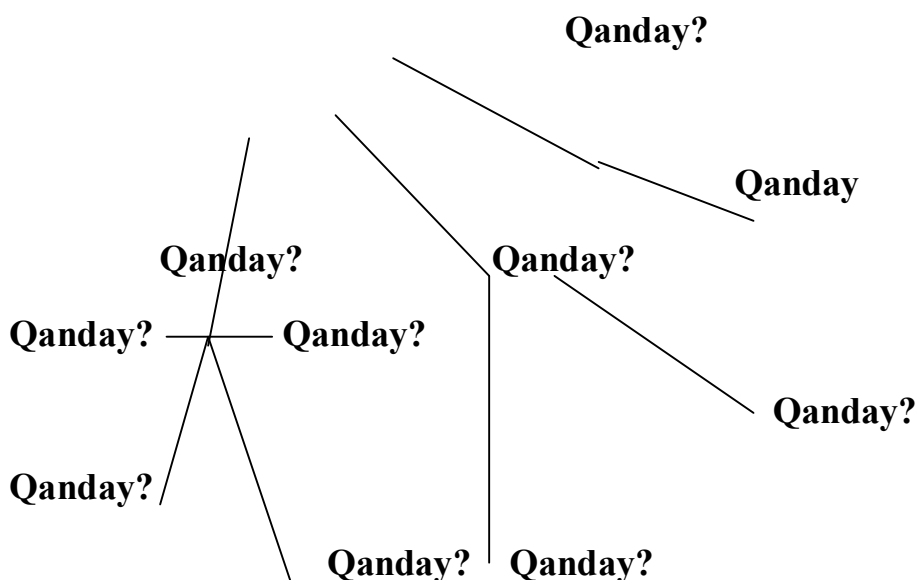
Milliy o'zlikni anglash

Millatga	Millatning insoniyat	Milliy
	119	

«Qanday» organayzyerini to'ldiring

O'quv materiallar

1. Milliy ʻjoya xalʻning ishonch va eʻtiʻlodiga aylansa, u oʻzining kutilgan samarasini beradi. Shuning uchun kam ishonch va eʻtiʻlod masalasi milliy ʻjoyada muʻhim mezon hisoblanadi. Mamlakatimiz rahbari «FIDOKOR» gazetasi muʻbirining savollariga bergan javoblarida «mafura faʻlat bugun emas, balki kamma zamonlarda kam eng dolzarb ijtimoiy-siyosiy masala, kar ʻbanday jamiyatni soʻhlom, ezgu malʻsadlar sari birlashtirib, uning oʻz muddaolariga erishishi uchun maʻnaviy-ruʻkiy kuch-ʻuvvat beradigan poydevor boʻlib kelgan» deb taʻkidlaydi. Oʻzbekistonning hozirgi davlat kududida yashagan kalʻlarning uch ming yillik tarixiga nazar tashlaydigan boʻlsak, aksariyat kollarda bosʻinchilar zulmi ostida yashaganligini koʻramiz. Darkalʻbat, eramizdan avval VI asrda-eron akamoniylari, IV asrda-Yunon bosʻinchisi Aleksandr Makedoniskiy, eramizning birinchi asrlarida-xitoyliklar, VII asrlarda-arab badaviylari, XII asrlarda-moʻʻil istilochilari, XIX asrdan boshlab, avval Chor Rossiyasi, keyin «+izil imperiya» iskanjasida ezilib yashaganligiga koʻkna tariximiz guvoʻ boʻlgan.

Shulardan kelib chilʻib fikr ʻiladigan boʻlsak, tabiiy ravishda, nega xalʻimiz buncha ezilib yashagan, sababi nima, degan savol tuʻhiladi. Uning turli sabablari faylasuflar, tarixchilar, siyosatshunoslar tomonidan u yoki bu tarda izoʻklangan. Lekin uzoʻ davom etgan bu milliy fojeaning asosiy sababi-millatning ʻjoyaviy tarʻoʻligi,

parokandaligidir. Zero, milliy tariximiz ozodlik, mustaqillik uchun kurashib yorqin iz qoldirgan: Shiroq, Tumaris, Spitamin, Muqanna, Najmiddin Kubro, Jaloliddin Manguberdi, Maxmud Tarobiy, Temur Malik va boshqa buyuk milliy shakramonlar xalqni ozodlik, mustaqillik qoyalariga sobit ergashtirishga karakat qilganlar. Milliy qoyaning, jamiyat mafkurasining xalq ishonchi, mukammal e'tiqodiga to'la aylanmaganligi sababli mahqub bo'lganlar. Mamlakat yovlar oyoqi ostida paykon bo'lgan, millat qururi, sha'ni toptalgan.

1991 yil O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng o'zbek xalqi o'z mustaqilligini saqlab qoladimi yoki yana mustamlakachilikning yangi ko'rinishlariga xos qayot kechiradimi, degan masalani kun tartibiga qat'iy qilib qo'ydi.

Mustaqillikka erishgandan keyin mustabid tizimning yakka qukmron bo'lgan kommunistik mafkurasidan bezib, zada bo'lib qolgan o'zining milliy qoyasi negizlari bo'lgan madaniy shadriyatlar, urf-odat va an'alaridan begonalashtirilgan xalq jamiyatning barcha soqalarini «mafkuradan qoli qilish»ni qo'llab-qiyvatladi. Xalqni birlashtirish, mustaqillikni mustaqkamlashning birdan bir yo'li-o'zbek xalqini uyushtiruvchi, yangi jamiyat qurishga safarbar etuvchi milliy qoyani, jamiyat mafkurasini shakllantirib, xalq ishonchi va e'tiqodiga aylantirish bilan boqiliq edi. I.Karimov 1993 yil 6 may kuni Oliy Kengashning XII sessiyasida so'zlagan nutqida: «Oldimizda turgan eng muqim masala, bu-milliy istiqbol mafkurasini yaratish va qayotimizga tadbil etishdir. Bizning eng uluq maqsadimiz, eng uluq qoyamiz, eng uluq shiorimiz shuki, O'zbekistonning bitta yo'li bor: mustaqillikni mustaqkamlab, istiqbolni mustaqkamlab-olqa yurish. Mafkuramiz, tutgan yo'limiz, bor qayratimiz ana shu uluqvori niyatga yo'naltirilishi kerak. Xalqimizni, barcha siyosiy kuchlarni, jamiyat tashkilotlarini yakdil, bir jon, bir tan qiladigan qoya kam aslida shu», degan edi.

1. Milliy qoyani keng jamoatchilik ongiga, e'tiqodiga singdirishning shart-sharoitlari va yo'llari.

Milliy istislool mafkurası-xalx e'tisodi va buyuk kelajakka ishonchini orttirishning ilmiy-nazariy yo'nalishlari ishlab chilisli bilan birga, uning shart-sharoitlari, jarayonga ta'sir ko'rsatuvchi omillarning xilma-xil ekanligini kisobga olish mumkin. Ayni paytda, bu jarayonning eng mukim jikati shundan iboratki, kar lwaysi fularo, kar lwaysi inson jamiyat taralbiyotining yo'nalishiga nisbatan o'z munosabatini anislab olishi zarur. Insonning mo'kiyatini uning ijtimoiy ektiyolari tizimi, narsa va kodisalarga ongli munosabati tashkil lisadi. Anislo llib aytganda, ichki botiniy e'tisodi, orzu-umidlari ijtimoiy mavjudotligining ma'no-mazmunini belgilaydigan sifat ko'rsatgichidir. Ularni shartli ravishda ilokiy va dunyoviy yo'nalishlarga ajratish an'anasi mavjud. Xususan, ularni milliy ho'yalarda namoyon bo'lishi tarzida olib larasak, bu sifatlar insoniyat mavjudligining zaruriy sharti bo'lib, dunyoviy kamda ilokiy e'tisodga aylanishi, faoliyat motivi, karakatlantiruvchi mexanizmi kam shu ma'no-mazmunning xarakterini belgilaydi. Bu dunyo tuzilishining sir-sinoatlari, odamlarning ongi va tafakkurida diniy e'tisod bilan birga al, tajriba asosiga lo'yilgan dunyoviy bilimlar mujassamligi o'zining ifodasini topib kelgan.

Insonning individual ho'yasi, bir tomondan, ijtimoiy borlisning shaxs kayoti darajasida namoyon bo'lishi, ikkinchi tomondan, uning zaruriy sharti, kompanenti, atributi kisoblanadi. Boshlacha llib aytganda, shaxsning individual ho'yalari ijtimoiy birliklarining mal'sadi, orzu umidlari, ishonch-e'tisodi doirasida konkretlashib, umuminsoniy ho'yalarning tarkibiy lismiga aylanadi. Ya'ni, shaxs e'tisodi, ishonchiga asoslangan amaliy faoliyati: xalx, millat, ijtimoiy tabal'a manfaatlari, ektiyolari asosida umumlashadi.

Turli ijtimoiy birliklarning o'ziga xos individual ishonchi, e'tisodiga aylangan ho'ylar-millat manfaatlari, ektiyolari «chorrakasi»da tutashib, milliy ho'yani va ularni amalga oshirish usullari kamda vositalari bo'lgan mafkuralarni vujudga keltiradi.

Milliy ho'ya-muayyan kududda yashayotgan turli ijtimoiy guru' va tabal'alarning, millat va elatlarning, xilma-xil diniy e'tisodli kishilarning manfaatlari mosligida, ularning dunyoviy va ilokiylik xususiyatlari mutlalo shartli

kamda nisbiydir. Aniqlab aytganda, milliy hoya xalqning ishonchi va e'tibodini ifodalaganligi uchun, ularning mavjudligini kamda rivojlanish istibollarini namoyon qiladi. Shu nuqtai nazardan, milliy hoya jamiyatni tashkil qilgan shaxslar, individlar va ijtimoiy guruhlarning siyosiy partiyalarga mansubligidan, ayni dinlarga e'tibod qilishidan, millati va irqidan, ijtimoiy maqsadidan ibtiroq nazar, ularning manfaatlarini integrasiyalashtiruvchi kamda universallashtiruvchi ijtimoiy faoliyat omili kisolblanadi. Jamiyatning mafkurasi, turli ijtimoiy ong shakllari va amaliyot yo'nalishlari: ta'lim-tarbiya, fan va ilmiy muassasalar, madaniyat va ma'naviy-ma'rifat, adabiyot va san'at, din, jismoniy tarbiya va sport sohalarida integrasiyalashgan kompleks-sistemali faoliyatni tallozo qiladi.

Bu vazifaning murakkabligi:

Birinchidan, uzoq tarixiy davrlarda davom etgan mustamlakachilik siyosati xalqni tarixiy xotiradan, milliy hadriyatlardan mafkrum qilish chegarasiga keltirib o'ygan edi.

Ikkinchidan, shu davrlarda totalitarizm, volyuntarizm siyosatining tashkiliy-institusional tizimi xalq ongida mustamlakachilikka nisbatan «ko'nikish effektini» vujudga keltirib: bo'ysunuvchanlik, qullik stereotiplarini shakllantirgan. Boshlab aytganda, «uzoq yillar davomida bu tuzum faqat jamiyat unga zo'rlab bo'ysundirilgani uchungina emas, balki jamiyat zo'rlik yo'li bilan mafkuraviy tallopga moslashtirilgani uchun kam totalitar deb atalib kelindi».

Uchinchidan, yangi vujudga kelgan mustaqil davlatlar ustidan hukmronlik qilishning mukammal mafkuraviy usullaridan, vositalaridan foydalanishga tayyor turgan davlatlarning «hoyaviy emansipasiyasi», «mafkuraviy agressiyasi» keng miqyosda kujum boshlashi bilan xarakterlanadi.

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan keyin, milliy hoya va jamiyat mafkurasini shakllantirish, ularni xalq ishonchi va e'tibodiga aylantirishning bir-biri bilan boqilib ikki vazifasi kun tartibiga o'yildi. Ularni, shartli ravishda, ijtimoiy-

siyosiy makon, tarixiy zamon nuqtai nazaridan *ichki* va *tashqi* yo'nalishlarga ajratish maqsadga muvofiq.

Mamlakatimizning bozor iqtisodiyoti munosabatlariga o'tishi, jamiyatning ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy kayotini erkinlashtirmoqda. Ma'lumki, jamiyatni tashkil etilgan ijtimoiy-siyosiy ehtamlarning manfaatlaridagi xilma-xillik eonuniy tarzda ular o'rtasidagi manfaatlar xilma-xilligini namoyon etish bilan birga erkin va mushtarak maqsadlarni kam keltirib chiqaradi. Jomondagi rivojlangan davlatlarning tarixiy tajribalari shu manfaatlar mushtarakligini o'z vaqtida, olibona kam etilishning yo'llarini, vositalarini topish jamiyatning barobaror taraqqiyoti garovi ekanligini va aksincha, mamlakatlarning joyaviy ojizligi, noshudligi milliy parokandalikka olib keldi, xalqni eullikka ma'kam etilishini etayta-etayta isbotlab bergan. Ana shu kolatni oldini olishda mamlakat ichida xalqning milliy joyaga bo'lgan ishonch va e'tibodi ularni umummilliy maqsad yo'lida jipslashtiradi.

Shuning uchun kam Prezidentimiz I.A.Karimov mustaqillikning dastlabki yillaridan oq, mamlakatimizda yashayotgan barcha ijtimoiy-siyosiy ehtamlarni, tabaqalarni, millat va elatlarni Vatan ravnaqi, yurt tinchligi-osoyishtaligi, xalq farovonligi joyasi atrofida jipslashtirishga aloqida e'tibor berib kelmokda. Bu milliy rivojlanishning istiqbollarni kafolatlaydi. Buning asosiy omili, umumiy nuqtasi-mamlakatimizda yashayotgan barcha fuqarolarni: millatidan, irqidan, diniy e'tibodidan, iqtisodiy aqvolidan, siyosiy mavlayeidan, etaysi partiyalarga mansubligidan etat'iy nazar, umummillat manfaatlarini ifodalaydigan istiqbol joyalari ularning ishonch va e'tibodidan joy olishi kamda shu joya asosida birlashtirishdan iborat. Bu vazifani bajarish, mamlakatimizda demokratik, adolatli-qulay davlat, fuqarolik jamiyati eturishning zaruriy sharti bo'lib etolmokda.

Bu vazifalarni bajarilishida o'tmish jamiyatning joyaviy stereotiplaridan voz kechish, mustobid tizimning soxta tenglikka asoslangan, «etaychilab tekislash» siyosati olibatlarini bartaraf etilish, amalda mafkurasizlashtirishdan iborat bo'lgan kukmron siyosiy mafkura tazyiqining kishilar ongida kadik, shubka tarzida salanib etolishini siqib chiqarish mukim akamiyat kasb etadi. Ayniqsa, kishilarning

boʻlimandalik kayfiyatini batamom yoʻl oʻtish-joyaviy-mafkuraviy faoliyatning tarkibiy qismidir. Ana shu asoratlardan foydalanish milliy joyaga ishonch va eʼtibodni mustakamlaydigan ichki omillardan hisoblanadi. Totalitarizm tuzumining: «Davlat seni boʻlyapti, sen davlatga foyda boʻlishing darkor», degan tamoyili joyaviy qaramlik va mafkuraviy maqsdodlikka olib kelgan. Boʻlimanda odamning fikr erkinligi, siyosiy faoliyati chegaralangan boʻlib, hukmron mafkura nimani aytsa, shuni qiladigan passiv, loqayd, joyaviy kaltabin kishilar qilib tarbiyalashga asoslangan edi.

Milliy joya va jamiyat mafkurasini shakllantirishning muqim ichki vazifalaridan biri-qurilayotgan jamiyatning munosib joyaviy-mafkuraviy zaminini yaratishdir. Xalqimizda: «Suv boʻlmagan joyda qamish oʻsmaydi», degan qikmatli soʻzlar mavjud. Maʼlumki, qamishni oʻrib tashlasangiz qam, yoqib yuborsangiz qam, biri bir oʻsib chiqaveradi. Uni yoʻl qilishning yagona chorasi-suvni quritishdir. Shunga koʻra, milliy taraqqiyotimiz jarayoniga salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin boʻlgan qoyalarning mamlakatimiz qududiga oʻtishi va ildiz otishiga imkoniyat bermaslik uchun milliy joyaga ishonch va eʼtibod aloqida aqamiyatga ega. Buning uchun milliy istiqbolimizga yot boʻlgan qoyalarning yurtimizga kirib kelishi, Vatanga eʼtibodi sust, imoni, irodasi boʻsh kishilarning ongini tezroq zabt etadi. Chunki, joyaviy tarbiya chora-tadbirlari-joyaviy-mafkuraviy «infeksiya»ga nisbatan immunitetni vujudga keltirish, uning salbiy oqibatlariga qarshi kurashishga koʻra samaraliroqdir. Buning uchun qar biri nisbatan mustaqil, lekin bir-biri bilan oʻzaro boqilq boʻlgan: ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, maʼnaviy qayotni milliy-maʼnaviy negizlarimizga tayangan qolda, unga mos tarzda qurilishi muqim aqamiyatga ega.

Oʻzbekistonning bozor iqtisodiyoti munosabatlariga oʻtish davridagi ijtimoiy vaziyatini taqtil qiladigan boʻlsak, bir tomondan, etnografik, demografik strukturali, diniy eʼtibodlar xilma-xilligi uning xalqining qayot tarzi negizlarning rang-barangligi yagona milliy istiqbol qoyalari doirasida birlashtirishga xalqat qilmasligi lozim. Oʻzini Oʻzbekiston fuqarosi deb bilgan qar bir insonni umumiy Vatan tuyqusi, xalq farovonligi, erkin va farovon qayot qurish, millatlararo totuvlik bilan uzviy

boʻhliʻ milliy ʻjoya birlashtiradi. Ikkinchi tomondan, agar shunday eʻtiʻod va ishonch boʻlmasa, aynan shunday ijtimoiy muʻkit xususiyati ʻhayriinsoniy, ʻhayrimilliy ʻjoyalarning mamlakatimizga kirib kelishiga, maʻlum maʻnoda ʻulay imkoniyatlar yaratish eʻtimolini ʻoldiradi.

Mamlakatning bosʻichma-bosʻich yangi jamiyatga, bozor munosabatlariga oʻtishi, iʻtisodiyotdagi tarkibiy oʻzgarishlar bilan boʻhliʻ boʻlgan ʻiyinchiliklar, akolini, ayniʻsa, yoshlarni ish bilan taʻminlash muammolari, agrar soʻkadagi isloʻatlarda erishilayotgan yutuʻlar nisbatan sust kechayotganligi, aytish mumkinki, yot ʻjoyalarga nisbatan kishilarning ruʻkiy barʻarorligini keltirib chiʻaradi. Shuning uchun ʻam milliy istiʻlol ʻjoyasini kishilar ongiga, ʻayot tarziga singdirishda iʻtisodiy ʻayotdagi ijobiy oʻzgarishlarning salmoʻhini oshirish zarur.

Mamlakatimizda demokratik jamiyat ʻurish, siyosiy soʻkani erkinlashtirish, uning ʻonuniy-kuʻbiʻy asoslarini va turmushga tadbilʻ etishning mukammal mexanizmlarini yaratish bir tomondan milliy istiʻlol ʻjoyasining ijtimoiy-siyosiy ʻayotdagi ifodasi boʻlsa, ikkinchi tomondan, shu asos-milliy ʻjoyalarni xalʻ ishonchi va eʻtiʻodiga aylantirish va ʻayotga joriy etishning imkoniyati ʻisoblanadi. Shu bois aytish kerakki, mamlakatdagi siyosiy partiya-lar, turli diniy konfessiyalar milliy istiʻlol ʻjoyasi asosida kishilarni umumxalʻ manfaatlari yoʻlida mushtarak maʻsarlarda safarbar etishlari uchun imkoniyatlari mavjud.

Mustaʻillikka erishgandan keyin milliy ʻadriyatlarning, muʻaddas dinimizning tiklanishi milliy taraʻbiʻyot uchun maʻnaviy muʻkitni yaratib bermoʻda. Buyuk ajdodlaramizning maʻnaviy merosi ʻjoyaviy barkamollik uchun oziʻ boʻlmoʻda, lekin shuni ʻam aytish kerakki, bizning tariximizga maʻliyo boʻlib, kelajakni unitishimizga ʻalʻimiz yoʻl. Tarixiy tajribalardan saboʻ olish, undan xulosalar chiʻarish milliy ʻjoyani, jamiyat mafkurasi sifatida xalʻ ishonchi va eʻtiʻodiga aylantirish uchun zarur. Shuning uchun ʻam I.A.Karimov: «Jamiyatning ʻar bir aʻzosi oʻz oʻtmishini yaxshi bilsa, bunday odamlarni yoʻldan urish, ʻar xil aʻidalar taʻsiriga olish mumkin emas. Tarix saboʻlari insonni xushyorlikka

o'rgatadi, irodasini mustakkamlaydi», deb ta'kidlaydi. Bu kaliblatni anglash muhim. Bu milliy hjoyaga ishonch va e'tilodni mustakkamlaydigan negiz-poydevordir.

3. Milliy hjoyani «tashuvchilarning» ektiyojlari va manfaatlari umumiylikiga baramasdan ularning kar biriga invidual va differensial yondashgan kolda, uni xalning ishonch va e'tilodiga aylantirilishining o'ziga xos mezonlari mavjud. Ya'ni:

-millatning o'zligini, jakon umumiy tarixiy taralbhiyotiga mansubligini anglashi ayni tarixiy jarayonga lo'shayotgan kissasini e'tirof llinishi;

-millatning ijtimoiy-siyosiy, hjoyaviy-mafkuraviy mustabilligi va uni mustakamlash imkoniyatlarining yaratilishi, Vatanga sadoabati;

-jakon kamjamiyatidagi mavbueini mustakamlanishi, o'ziga xos va mos nufuzga ega bo'lishi;

-milliy taralbhiyotning istilbollarini belgilaydigan faoliyat strategiyasini ishlab chilishda va uni amalga oshirishning taktikasini belgilashda milliy-ma'naviy badriyatlariga va umuminsoniy madaniyatning uyhunligiga milliy istilol hjoyasining negizlari sifatida barash zaruratini kisobga olish.

Umuman, insonning ishonch va e'tilodi mezoni-jamiyat taralbhiyoti darajasidan kelib chilib, umuminsoniyat sivilizasiyasi manfaatlariga mos kelishi bilan belgilanadi.xususan, milliy hjoyaga ishonch va e'tilod, muayyan jamiyatning mavjudlik kolati kamda rivojlanish istilbollarini anglash asosida amaliy faoliyatni tashkillashtirish, boshbarishning motivi, subyektiv omili tarzida namoyon bo'ladi. «bu masala kalida chilurrol o'ylab ko'radigan bo'lsak, shu tamoyillarga tayangan jamiyatning o'ziga xos ijtimoiy shakl-shamoyili, uning biyofasi, rivojlanish yo'llari, ustuvor xususiyatlari to'hrisidagi anil tasavvuf turli fikrlar, baks-munozaralar orbaligina ayon bo'lishini e'tirof etishimiz va buni o'zimizga mezon llib olishimiz zarur».

Millatning ijtimoiy-ma'naviy ektiyojidan kelib chilban va manfaatlarini ifodalaydigan hjoyalarga sadoabat-ishonch e'tilod mezoni kisoblanadi. Shu nuibtai

nazardan, milliy taraflayot manfaatlariga zid bo'lgan hayriinsoniy hoyalarga ishonch va e'tibodning umuminsoniyat ishonchi, e'tibodi bilan kiyech bunday aloqasi yo'l. Soxta ishonch va e'tibod bilan kalibiy ishonch va e'tibodni farqlash mukim.

Milliy hoya va mafkurani xal ishonchi va e'tibodiga aylantirishning tashli imkoniyatlari va istibolidagi vazifalari. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islokatlar, demokratik, adolatli kulibiy davlat, fulbarolik jamiyati lurilishining samarasi tashli omillarga kam bohli. Xususan, millatni umumiy manfaatlar asosida jipslashtiruvchi hoyalarni xal ishonchi va e'tibodiga aylantirishda, amalga oshirishda xalbaro ijtimoiy, libtisodiy, siyosiy, ma'naviy munosabatlarda erishilayotgan yutularda ko'rish mumkin. Ularni kayotga lo'llash mukim. Bu milliy hoyani, jamiyat mafkurasini xal ishonchi va e'tibodiga aylantirish, mamlakatimizning xalbaro nufuzini, mustakkamlash uchun zarur. Chunki dunyo xalbarining yutulbariga e'tiborli millat doimo xalbaro kurmat-e'tiborga loyib bo'lib kelgan. Xususan, O'zbekistonning O'rta Osiyodagi strategik jikatdan giosiyosiy o'rni, boy madaniy merosi biz bilan ijtimoiy, libtisodiy, ma'daniy munosabatlarni mustakkamlash, do'st tutinishga intilgan davlatlarning, millatlarning manfaatlariga mos kelishini kayot ko'rsatmo'lda.

Dunyo siyosiy xaritasida «sosialistik» deb ataladigan tuzum barkam topishi munosabati bilan muayyan o'zgarishlar sodir bo'lishiga laramasdan, hoyaviy-mafkuraviy kurash bartaraf etilganicha yo'l. Aksincha, postsosialistik tuzumdan keyin paydo bo'lgan ijtimoiy-siyosiy makonga ta'sir o'tkazishga nisbatan urinishlar kuchaymo'lda. Bunday siyosiy chiranishlar xalbaro ekstremistik, fundamintalistik, terroristik xarakter kasb etib, lonli to'lnashuvlarga, agressiv siyosiy ixtiloflarga olib kelmo'lda. Bu umuminsoniy madaniyatning yutulbaridan foydalanishga, milliy taraflayotga zid kolatdir.

Ma'lumki, mamlakatlar o'rtasidagi ijtimoiy, libtisodiy, siyosiy, madaniy munosabatlarning samaradorligi, eng avvalo, hoyaviy larashlarning mutanosibligiga bohli bo'ladi. Bunda ikki tomonlama manfaatdorlik umumiy munosabatlarning

samaradorligini belgilaydi. Ya'ni O'zbekiston o'z istislool hoyalari boshla mamlakatlarning hoyalaviy-mafkuraviy andozalariga mexanistik moslashtirmasdan, ularni ijodiy o'zlashtirishi, shu jumladan, boshla millat va davlatlarning kam bizning hoyalaviy-mafkuraviy lashlarimizga kurmat-e'tibor bilan munosabatda bo'lishini talazo etadi. Sosialistik tuzum yemirilishi, xususan, bu sistemada siyosiy-mafkuraviy gegemonlik rolini bajarib kelgan SSSRning parchalanib ketishi bilan jakon mafkuraviy jarayonida lo'yidagi xususiyatlar namoyon bo'lmolda:

Birinchisi-milliy mustallikka erishgan davlatlarning ijtimoiy, l'tisodiy, siyosiy, madaniy, mafkuraviy va boshla sokalarda kamkorlik l'ilish mumkin bo'lgan mamlakatlarni tanlashdagi muayyan l'iyinchiliklar (shakllangan stereotiplar, shubkalanish) bilan bohli edi. Chunki, biz bilan ijtimoiy kayotning barcha sokalarida kamkorlik l'ilishni xoklagan davlatlarning o'z manfaatlari bo'lib, ular kamma val't kam tomonlarning manfaatdorligida, muvozanatni o'zlari tomonga ohdirishga moyil ekanligi sir emas.

Bunday sharoitda O'zbekistonning o'z yo'lini tanlashi, bozor l'tisodiyoti munosabatlariga o'tishi, demokratik jamiyat lurishning «o'zbek modeli»ni ishlab chilishi, mafkuraviy sokada faoliyat strategiyasi va taktikasini belgilab olishi l'iyin kechadi. Shu nultai nazardan, O'zbekiston xalbaro kamjamiyatga kirib borar ekan: ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-mafkuraviy tizimi turlicha bo'lgan mamlakatlar bilan l'tisodiy, siyosiy, madaniy munosabatlarda xalbaro kulul lonunlarini, urf-odatlarini, milliy manfaatlarni kurmat l'iladigan kamdo'stlarini topishga karakat lildi.

Ikkinchisi-kozirgi davrda ilmiy-texnika tarall'yoti millatlararo munosabatlarning texnik-texnologik asoslarini, alola vositalarini, ommaviy axborotinfrastrukturasini va murakkab kommunikasiyasini vujudga keltirishi bilan xalbaro mafkuraviy munosabatlarni intensiflashtirib, universallashtirib yubordi. Xususan, axborot ayirboshlashning kompyuterlashtirilib: elektron pochta, internet, kosmik tele-radio alola tizimlarning rivojlanishi, bu sokalarda intellektual salokiyatining mildor va sifat o'zgarishlari bilan mafkuraviy munosabatlarning

globalashuvi jarayoni vujudga keldi. Bu jarayonning muhim xususiyatlaridan yana biri shuki, turli mamlakatlarni insonlar ongini va jalbini egallash orjali uni zabt etish hjoyat katta iqtisodiy manfaatlar bilan chirmashib ketganligidir. Ya'ni, jamiyatni mafkurasizlantirishga, hjoyasizlantirishga yo'naltirilgan axborotlar bozorida ma'naviy-madaniy, hjoyaviy-mafkuraviy jikatlardan saviyasi hjoyat past bo'lgan audio va vedio kassetalar, axlojsizlikka, tubanlikka olib keladigan adabiyotlar va boshla «san'at asarlarining» sotilishi juda katta iqtisodiy foyda manbai bo'lib jolayotganligi, ayrim kishilarning ishonch-e'tilodiga putur yetkazmayotganligi kammaga ma'lum.

Uchinchisi-birinchi va ikkinchi xususiyatlardan kelib chiljan bo'lib, millatning tarixiy xotirasi, an'analari, ma'naviy merosi asosida jamiyatning kozirgi davr rivojlanish darajasiga, istilbol tendensiyalariga xos ongini, tafakkurini shakllantirish va mustakam ishonch-e'tilodga aylantirish vazifasidir. Chunki hjoyat xilma-xil «axborot bosimi» tarkibidan milliy taraajiyot manfaatlariga mosini tanlab olish, ishonch-e'tilodga aylantirish muayyan nazariy metodologik bilimlarni talab jladi. Shuning uchun kam ommaning dunyoviy va diniy bilimlarini rivojlantirishga, intellektual salokiyatini oshirishga yo'naltirilgan milliy ta'lim tarbiya tizimini shakllantirish alokida akamiyatga ega.

Milliy hjoyani xaljning ishonchi, e'tilodiga aylantirish asoslarini, shartli ravishda, *obyektiv shart-sharoitlar* va *subyektiv omillarga* ajratish mumkin. Milliy hjoyani xalj ishonchi va e'tilodiga aylantirishning obyektiv shart-sharoitlari sifatida: ijtimoiy-iqtisodiy kayot negizlari, madaniy kayotni negizlari, madaniy kayotni rivojlantirish manbalari, inson salokiyati, millatning tarixiy merosi va unga bo'lgan munosabat; xalj yashayotgan kududning tabiiy-juhrofiy joylashishi kamda tabiiy resurslari; millatning tarixiy shakllangan mentalitetiga xos xususiyatlar; jamiyatning demografik kolati, etnik tuzilishi; koljaro ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy munosabatlardagi o'rni va mavlyei va boshla shu kabi shart-sharoitlarni ko'rsatish mumkin.

Subyektiv omillar jumlasiga esa, milliy ʻjoyani xalʻ ishonch va eʻtiʻodiga aylantirishga yoʻnaltirilgan insonlar, turli ijtimoiy guruʻlar, oila, makalla, milliy-madaniy markazlar, siyosiy partiyalar, jamoat birlashmalari, xalʻning intellektual saloʻiyatini yuksaltirishga yoʻnaltirilgan taʻlim-tarbiya tizimining ʻonuniy kulʻiy asoslari va dasturlari; ommaviy axborot vositalari; umuman, jamiyat milliy ʻoyasini shakllantirish va uni xalʻ ishonch eʻtiʻodiga aylantirishning maʻnaviy-maʻrifiy kompleksi bilan boʻliʻ omillarni oʻz ichiga oladi.

Bu omillarning ʻar biri milliy ʻjoyani keng jamoatchilik ongiga singdirishda muʻim oʻrin tutadi. Masalan, ʻazirgi zamon taʻlim-tarbiya tizimining asosiy vazifalaridan biri turli fan yoʻnalishlari orʻali yoshlar ongida Milliy istiʻlol ʻoyasini izchil shakllantirishda, xalʻning ishonch va eʻtiʻodiga aylantirishdan iborat. Chunki, ʻar ʻanday taʻlim-tarbiya soʻkasining markazida turuvchi: insonparvarlik, vatanparvarlik, millatparvarlik, tinchliksevarlik ʻoyalari, eng avvalo, Milliy istiʻlol ʻoyasi doirasida oʻz mazmunini konkretlashtiradi va namoyon ʻiladi. Zero, insonning ʻar ʻanday ezgu ʻoyalari-Ona Vatanga muʻabbat, uning mustaʻilligini mustaʻkamlash ʻoyalaridan tashʻari ijtimoiy-maʻnaviy aʻamiyatga ega boʻlishi mumkin emas.

Milliy oʻzlikni anglash (oʻzlik)ning mazmun-moʻyati.

Milliy oʻzligini anglash – bu ʻar bir millat, xalʻ oʻz-oʻzini bilishga, tushunishga ʻaratilgan muʻim aʻamiyatga ega boʻlgan ijtimoiy jarayondir. Bu jarayon boy mazmunga ega boʻlib oʻta murakkabdir.

ʻar bir millat doimo oʻzining milliy ʻoyasiga asoslangan ʻoya ʻam oʻzligini anglashga intilib yashaydi. Biroʻ bunday intilish ʻamma vaʻt ʻam doimo ʻam amalga oshavermayd, chunki u turli jamiyatdagi sharoitlarga va obyektiv va subyektiv omillarga boʻliʻ boʻladi. Shuning uchun ʻam millatlar bir-biridan, oʻzlarining mustaʻil belgisi boʻlgan milliy oʻzligini ʻay darajadaanglaganligi bilan ʻam ancha farʻ ʻiladi.

Prezident Islom Karimov bu jarayonning moʻiyati toʻʻrisida ʻuyidagi fikrlarni bildirgan, yaʻni: «Oʻzlikni anglash tarixni bilishdan boshlanadi». (I.A. Karimov.

Tarixiy xotirasiz kelajak yoʻl. “Muloqot” jurnali. 1998 yil. 5-soni), “Biz, - deydi I.A. Karimov. – qalʼoniy tariximizni tiklashimiz, xalqimizni, millatimizni ana shu tarix bilan qurallantirishimiz zarur” (oʻsha joyda) va “Oʻzlikni anglash deganda men tarixiy xotirani tiklash, nasl-nasabimiz Kim ekanini, kimlarning vorisi ekanligimizni anglab yetishni, shundan kelib chiqib, oʻzimizga xos va oʻz jamiyat barpo etishni tushunaman”, deydi I.A. Karimov.

Prezidentimizning bu fikrlaridan biz milliy oʻzlikni bilishning muʼim jihatlarini tushunishga erishdik. Shu fikrlarni yanada oddiylashtirish va milliy oʻzlikning boshqa jihatlarini qam koʻrib chiqish maqsadida, biz ketma-ket turli adabiyotlarda milliy oʻzlikka berilgan ayrim taʼriflarni keltiramiz.

Milliy oʻz-oʻzini anglashning oʻz mezonlari mavjud boʻlib, ular asosan quyidagilardan iborat:

- a) oʻzi tugʻilib oʻsgan zaminining, yurtining, Vatanining yagonaligini anglash;
- b) oʻz ona tilini chuqur bilish va uni qurmat qilish;
- v) oʻz milliy madaniyatini va maʼnaviy merosini qam tomonlama oʻzlashtirish va saqlash;
- g) oʻz tarixini muntazam oʻrganib borish.

(Jarang: M. Alimova, M. Tyumenova, J. Kasanov. Milliy oʻzlikni anglash jarayonida ijtimoiy faollik – “Yoshlar ongi, qalbi va dunyoqarashini shakllantirish hozirgi kunning dolzarb masalasi”, Guliston, 2006, 106-bet).

2. Milliy oʻzlikni anglash bu –

- a) xalqning oʻtmishi;
- b) uning bosib oʻtgan shonli yoʻli;
- v) oʻziga xos madaniyati;
- g) til birligi;

d) urf-odat va an'analari;

ye) tarixan ortirgan boy kayotiy tajribasi;

yo) diniy madriyatlarni anglash va madrlashdir.

(Barang: I.R. Xo'jamurodov. Istilol va o'zlikni anglash. – Milliy istilol mafkurası va uning ta'lim-tarbiyadagi o'rni. S., 1995, 34-bet).

3. Milliy o'zini-o'zi anglash bu –

a) xalning, millatning o'tmish tarixiy taraibiyot yo'lini tushunish;

b) ota-bobolari, nasl-nasabi, avlodu ajdodlarining kim bo'lganligi

v) ularning jakon ilm-fani, madaniyat taraibiyotiga bo'shgan buyuk kissalarini bilib olindi va shu bilan birga berilgan vakilarni ularning ularning manfaatlari va ektiyojlarining umumiyiligini tushunib yetishdir.

4. Kar bir millat vakili uchun milliy o'zlikni anglash bu –

a) manday millat farzandi ekanini bilish;

b) shaxsning o'z milliy mansubligini e'zozlashi;

v) undan hururlanishi;

g) o'z millat manfaatlari, ektiyojlari va malsadlaridan kelib chilib fikri va faoliyatini boshlarishdir.

(Barang: Z. Kamidov. "Milliy o'zlikni anglashda mafkuraning roli" – Milliy istilol mafkurası va uning ta'lim-tarbiyadagi o'rni. Samarband, 1995, 38- bet. Akmal Saidov. Milliy hurur bosh lonunimizning asosidir. "Turkiston". 2005 yil 12 fevral).

5. Milliy o'zlikni anglash bu –

a) jamiyat a'zolari mustallik millat uchun uluh ne'mat va ekanligini va uning kayotida naladar mukim akamiyat kasb etshini anglash;

b) millatning tub manfaatlarini va u kar bir shaxs, makalliychilik manfaatlaridan ustun turishini anglab yetish va shu bilan birga

v) millat o'zining sha'ni, madr-mimmati, or-nomusi to'hrisida mayhurishi;

g) milily hurur va iftixor tuyhusini ma'lum darajada kis etshidir.

6. Milliy o'zlikni anglash natijasida millat vakillarining milliyligi, milliy xususiyatlari jonlanadi va kuchayadi, ularning millat taldiri va kelajagi to'hrisidagi hamxo'rliги tobora oshadi va butun millat dardi bilan yashash ular kayotining mazmuniga aylanib boradi.

Milliy o'zlikni anglashning millat uchun eng akamiyatli jikatlari shundan iboratki, millat vakillari o'zligini ancha teran anglay borsalar, shuncha mustallik ular uchun uluh ne'mat ekanligini va millat manfaatlari kar banday shaxsiy manfaatlardan ustun turishini anglay boshlaydilar.

Umuman olganda, milliy o'zlikni anglash kar bir millatning kayotida nikoyatda katta o'rin egallaydi, chunki u o'zining o'tmishini teran anglash asosida bugunini kam to'fri va atroflicha bilib olishga erishadi va shu bilan birgalikda o'z kelajagini anil belgilab rivojlanish yo'liga o'tib oladi.

Xulosa sifatida, milliy o'zlikni anglash davlat, jamiyat va xal uchun anchalik akamiyatli va mukim ekanligi to'hrisidagi so'zlarimizni Prezidentimiz Islom Karimovning buyidagi fikri bilan yakunlaymiz, ya'ni: "Millat o'zligini to'la anglagan taldirdagina buyuk o'zgarishlar lishga bodir bo'ladi" (I.A. Karimov. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon kayot-pirovard malsadimiz. – T.: O'zbekiston, 2000, 465-bet).

2. Milliy hoya – o'zlikni anglash va taralliyot omili.

Milliy hoyalar kelib chilish asoslari millatning madimdan to kozirgacha bo'lgantarixida mujassam etilgan bo'lsada, biro ularni millat vakillari asosan milliy ong va milliy o'zlikni anglash orali bilib olishga erishadi va boyitib boradilar.

Ma'lumki, milliy ҳоя билан миллий о'зликни anglash bevosita o'ziga xos birlik sifatida boʻhli bo'ladi va ularning bir-biriga bo'lgan ta'siri o'zgarib boradi. Bu birlik tomonlarining bir-biriga nisbatan bo'lgan ustunligi tarixiy vaziyatlar o'zgarishi bilan almashib turadi. Masalan, xalqimiz mustamlakachilik o'libatlarini (zulmi) o'z boshidan kechirgan davrlarda, uning milliy ҳoyasi va milliy o'zlikni anglash jarayoni so'nib borsada, biroq milliy ҳоя milliy o'zlikni anglash jarayoniga nisbatan ustun bo'lib turdi va bu jarayonning mutlaqo o'nib ketishiga yo'l bo'ymadi. Xususan, sobiq sovetlar davlati davrida milliy o'zlikni anglash jarayoni salkam to'xtab qolishiga o'z bo'lgan bo'lsada, biroq milliy ҳоя xalqimiz mustaqillikka erishishiga asos bo'lgan edi. Xalqimiz mustaqillikka erishgan davrda esa milliy o'zlikni anglash jarayonini keng doirada kamol toptirish va jadallashtirish, davlat siyosati darajasiga ko'tarildi, chunki milliy istiqlol ҳoyasini yaratish va uni yangi ҳoyalar bilan boyitib borish, bu davrning eng dolzarb muammosiga aylanib qoldi. Bizningcha, bugungi kungacha bu jarayon tobora kuchayib bormoqda va shuning asosida milliy istiqlol ҳoyasining yaratilishi va u yangi-yangi ҳoyalar bilan boyib borishi kam davom etmoqda.

Milliy ҳоя билан миллий o'zlikni anglash jarayonining o'zaro boʻhliqligi ancha murakkab bo'lib, u aloqida o'rganishni talab qiladi.

Milliy ҳоя va milliy o'zlikni anglash jarayonining jonlanishi va jamiyat talabi darajasida rivojlanib borishi, doimo mustaqillikka boʻhli bo'ladi. Shu fikrdan kelib chiqib, biz milliy ҳoyaning milliy o'zlikni anglash jarayoniga ta'sir etishining ayrim jihatlari ko'rib chiqamiz:

1. Eng avval shunga aloqida ta'kidlash joizki, milliy o'zlikni anglash jarayonining ravnaq topishi uchun davlat, xalq va millat mustaqil bo'lishi shart, mustaqillikni o'lga kiritish va uni mustaqillash esa, milliy ҳoyaning eng muhim vazifasi va uning jamiyatda qay darajada rolining oshganligiga boʻhliqdir. Boshqacha aytganda milliy ҳoyaning jamiyatdagi roli oshib borishi bilan milliy o'zlikni anglash jarayoni kam jonlanadi va ravnaq topadi.

2. Milliy ҳoyada doimo davlat, xalъ va millatning tub manfaatlari, maъsadlari, eъtiyoj va itilishlari ifodalangani tufayli, unda milliy o'zlikni anglashga nisbatan tarixiy voъyealar atroflicha teranroъ va umumlashtirilgan kolda ifodalanadi va shu bilan o'zlikni anglash jarayoniga (metodologik) umumiy va to'ҳri yo'nalish beriladi.

3. Ma'lumki, milliy ҳoyaning eng muъim vazifalaridan biri bu – millatning kar bir vakilida Vatan tuyҳusini tarbiyalashdan iboratdir. Bu fikrni teranroъ talъin љilsak, unda biz milliy ҳoya milliy o'zlikni anglashning bosh maъsadini belgilab berganini bilib olamiz, ya'ni tarixni bilishda o'tmishning barcha davrlarida xalъ, millat vakillarining o'z Vatanining erki, tinchligi va farovonligi uchun olib borgan kurashi, ularning bu yo'lda ko'rsatgan љakramonliklari, chekan azoblari, tortgan uъubatlari, bildirgan meъr-sadoъat, fidoyiligi va shu kabilarni teran yoritish bosh obyektlari (muammolar) bo'lishi kerak.

4. Milliy ҳoya xalъ, millatning moddiy va ma'naviy kuchaga aylanib borishi natijasida milliy o'zlikni anglash jarayoni uъъori poҳjonalarga o'tib boradi va shu bilan bu jarayon o'tmishning yangi jikatlarni bilib olishga va voъyealarini taranroъ talъin љilishga yangi imkoniyatlar vujudga keladi.

5. Milliy ҳoya bugungi kunning eng dolzarb muammolari va xalъ millatning tub manfaatlari va maъsadlaridan kelib chiъib milliy o'zlikni anglashga ma'lum darajada yo'nalish (ko'rsatish) beradi, ya'ni unga љadimda, Vatanimizda kozirgi muammolar kabi muammolar bo'lganligini va ular љanday kal љilinganligi kabilarni aniъlash vazifalari yuklanadi.

6. Fikrlarimizni yakunlab aytishimiz mumkinki, milliy ҳoya va milliy o'zlikni anglash jarayonining munosabatini mantiъiylik bilan tarixiylikning o'zaro munosabati bilan љiyoslashni o'rinli deb kisoblaymiz. Shu fikrdan kelib chiъib shuni ta'kidlash joizki, milliy ҳoya ijtimoiy kayotning moъiyati va muayyan љonuniyatlari ifodalash bilan milliy o'zlikni anglashda aniъlik kiritib boradi.

3. Milliy o'zlikni anglash tarixiy e'tiъodni tiklash omili.

Ma'lumki e'tiľodsizlik xurofotga (irim-chirimga bid'at, ishonish), xurofot ja'olatga (ilmsizlik, madaniyatsizlik, yovvoyilik), ja'olat esa ka'lokatga olib keladi (o'lim, baxtsizlik).

Tarixiy e'tiľod deganda avvalam bor la'dimda ka'la, millat vakillari muayyan milliy ho'yaga ega bo'lgan ko'lda, baxtli ka'yot kechirish uchun intilib yashaganligi, milliy la'driyat va boshla barcha milliy xususiyatlarini e'zozlagani, o'z shaxsiy va milliy la'd-la'mmatini toptalishiga yo'l la'o'ymaganligi, o'zlarining erki, tinchligi, farovon ka'yoti va porlo'la istila'boli asosini milliy birlikda va ezgu ishlar la'ilishda deb kisoblanganligi va shu birlikni mustak'kam sa'lab, jamiyatda ezgulik ku'mron bo'lishiga astoydil ishonganligi tushunishimiz kerak. Shu ishonch-e'tiľod, ularni mustamlakachilik zulmini yengishga, yovuz bosla'ichni kuchlar bilan la'akra'monlarcha kurashishga, Vatan uchun jonini ka'm ayamaslikka va milliy birlikni sa'lashga undagan.

Ko'zirgi kunda milliy o'zlikni anglash orla'ali xala, millat vakillari la'ancha o'z tarixini teranro'la va atroflicha bilib olishga erishsalar, shuncha ular ko'pro'la moziyda bo'lib o'tgan tarixni vo'lyealarining la'atnashchilariga aylanib boradilar va shu asosda ular sezilarli darajda o'z xala'ining o'tmishdagi yutu'laridan suyunadilar va ma'hlubiyatlaridan kuyinadilar. Bunday ko'olatga erishgan zamondoshlarimizning kissiyoti, ongi va la'albiga o'tmishdagi vatandoshlarimizning kis-tuy'ulari, o'ylari va intilishlari jo bo'la boshlaydi. Endi bu millat vakillari bugungi kundagi ijtimoiy vo'lyealarini o'tmishda yashagan vatandoshlarimizning ko'zi bilan ka'm ko'ra boshlaydilar va yuragi bilan kis la'iladilar.

Xulosa la'ilib, shuni aytishimiz mumkinki, milliy o'zlikni anglash orla'ali, o'tmishda xala'miz duch kelgan muammolarni va ularning la'anday ka'la la'ilinganligi bilib olish, shubka'siz bugungi kundagi muammolarni to'fri va tezro'la ka'la la'ilinishiga yordam beradi va jamiyatimizning tara'la'iyotini tezlashtiradi.

5-Mavzu: Milliy g'oya – xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya – o'zlikni anglash va taraqqiyot omili.

Syeminar mashg'ulotining ukitish tyexnologiyasi

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 25-30
O'quv mashg'ulotining shakli.	Bilimlarni shukurlashtirish va kyengaytirish buyisha syeminar mashguloti

Syeminar ryejasi	1. «Jamiyat mfkurasi»,«Milliy g’oya», «Ishonch» va «E’tiqod» tushunchalarining mo’kiyat va mazmuni. 2.Milliy g’oyasi keng-O’zbekiston jamiyatining mafkurasi ekanligi 3.Milliy g’oya va milliy o’zlikni anglash kámda taraqqiyotning o’zaro bog’liqligi.
O’quv mashg’uloti maqsadi: Talabalarga akliy xujum, insert usulini kullash orkali milliy g’oya –xalqning ishonchi va e’tiqodi. Milliy g’oya – o’zlikni anglash va taraqqiyot omili haqida tushuncha berish.	
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, syeminarsavollarini muayyan qismlarga bo’lish, har bir qismni o’zaro mantiqiy bog’liqlikni ta’minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish. Darslik bilan ishlash kunikmalarini xosil kilish.Matyerialni taxlil kilish va tizimlashtirish kunikmalarini shakllantirish	O’quv faoliyatining natijalari: «Jamiyat mfkurasi»,«Milliy g’oya», «Ishonch» va «E’tiqod» tushunchalarining mo’kiyat va mazmuni, milliy g’oyasi keng-O’zbekiston jamiyatining mafkurasi ekanligi,milliy g’oya va milliy o’zlikni anglash kámda taraqqiyotning o’zaro bog’liqligi. oshib byeriladi, ta’riflar va sharhlar beriladi
Ta’lim usullari va tyexnikasi	Muloqot, aqliy hujum, Muammoli vaziyat
O’quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta’lim vositalari.	Doska, bur, darslik, ko’rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og’zaki nazorat savol- javob, ryeyting tizimi asosida baholash

5- MAVZU: Milliy g’oya –xalqning ishonchi va e’tiqodi. Milliy g’oya – o’zlikni anglash va taraqqiyot omili.

Syeminar mashg’ulotining tyexnologik xaritasi.

Ishlash	Faoliyat
---------	----------

bosqishlari va vaqti	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mavzu: Milliy g'oya – xalqning ishonchi va e'tiqodi. Milliy g'oya – o'zlikni anglash va taraqqiyot omili. Mashg'ulot ryejasi va maksadi aniklanadi	Tinglaydilar, aniqlaydilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalarni 3 ta kishik guruxlarga ajratadi. Mavzu buyisha tayyorlangan topshiriklarni yeshishda «Muammoli vaziyat», «Akliy xujum», «Baxs-munozara» usullaridan foydalanadi. 2.2. Guruxlarni ishlash koidasi bilan tanishtiradi va savollvrni tarkatdi. 2.3. Talabalar javobini sharxlaydi, xulosalarga e'tibor byeradi, aniklik kiritadi. 2.4. Guruxlar faoliyatiga umumiy ball byeradi.	2.1. Guruxlarda ishlash koidasi bilan tanishadilar. 2.2. Savollarga javoblarni byeradilar va muxokamada faol ishtirok etadilar.
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mashgulotni yakunlaydi talabalarni baxolaydi va faol ishtirokshilarni ragbatlantiradi. 3.2. Topshirik byeradi	Eshitadilar Topshirikni oladilar

Tyestlar

1. Ma'naviy barkamol inson deganda qanday odamni tushunasiz?

- a) Milliy va umuminsoniy ma'naviy qadriyatlarni chuqur egallagan va unga amal qilgan ziyoli shaxs;
- b) Adabiyot, sanat, falsafa, huquqqa doir chuqur bilimga ega bo'lgan kishilar;

- v) Jamiyatda mavjud barcha qonun-qoidalarini, axloq normalarini mukammal o'zlashtirgan shaxslar;
- g) Diniy bilimlarni chuqur o'zlashtirgan, unga to'la amal qiladigan shaxs;
- d) O'z kasbini yaxshi egallagan, ma'naviy jihatdan yetuk shaxs.

2. Milliy manaviy qadriyatlar deganda nimani tushunasiz?

- a) O'zbek millatiga tyegishli barcha og'zaki va yozma badiiy, ilmiy, falsafiy ta'limotlar;
- b) Muayyan millatga tyegishli bo'lgan barcha axloqiy, diniy badiiy, huquqiy, siyosiy, ma'naviy meros;
- v) Faqat bir millat tomonidan yaratilgan, avloddan-avlodga o'tib kelayotgan, barcha moddiy meros;
- g) Badiiy adabiyot, tyeatr, musiqa, me'morchilik soxasida yaratilgan, barcha yodgorliklar;
- d) Axloq-odob, siyosat, falsafa soxasida yaratilgan milliy-ma'naviy qadriyatlar.

3. Milliy ong nima?

- a) Biron-bir mamlakatga tyegishli bo'lgan ong;
- b) Muayyan millatning ilg'or kishilari tomonidan ishlab chiqilib, ushbu millat kishilari o'rtasiga yoyilgan ijtimoiy-siyosiy qarashlar;
- v) Faqat biron-bir millatga xos bo'lgan milliy ruxiyat, kayfiyat, tuyg'ular, qarashlar, nazariyalar va g'oyalar majmuasi;
- g) Millatni ravnaqi uchun xizmat qiladigan, uning mustaqilligini ta'minlovchi g'oyalar;
- d) Biron-bir millatning siyosiy erkinligini, huquqlarini, axloq normalarini yaratish uchun xizmat qiluvchi qarashlar.

4. O'zbekiston jahonda paxta xom-ashyosi yetishtirish bo'yicha nechanchi o'rinda turadi?

- a) 2 b) 3 v) 4 g) 6 d) 8 o'rinda.

5. Milliy g'urur nima?

- a) Insonning o'z millati erishgan yutuqlaridan, g'alabalaridan, muvaffaqiyatlaridan g'ururlanish;
- b) Biron-bir millatning yoki millat vakilining boshqa bir millatga nisbatan afzalligini xis etish;
- v) Biron-bir millat vakilida shu millatga tyegishli bo'lgan madaniy yodgorliklar, osori-atiqalar, milliy qahramonlar, tarixiy shaxslar mavjudligidan mamnunlik xissiyotlari;
- g) Insonning millatdoshi tomonidan ilm-fan, tyexnika soxasida qilgan kashfiyotlari, erishgan yutuqlaridan faxrlanish tuyg'usi;
- d) Biron-bir millat yashaydigan hudud xadlarining kattaligi, yer osti qazilmalarining ko'pligidan, shuningdek yer usti boyliklarining ko'pligidan g'ururlanish.

6. Huquqiy madaniyat deganda nimani tushunasiz?

- a) Davlat tomonidan belgilangan huquqiy normalar va munosabatlarga, qonunlarga, sud, prokuratura organlariga nisbatan bo'lgan qarashlar;
- b) Jamiyat a'zolarining huquqiy madaniyatini oshirishga xizmat qiladigan barcha qonun-qoidalar va unga tyegishli bo'lgan adabiyotlarning o'zlashtirilishi;
- v) Muayyan jamiyatda mavjud huquq normalariga, qonun-qoidalariga, tartibga bo'lgan munosabat va unga amal qilinishi;
- g) Huquq soxasida chiqarilgan adabiyotlarni muntazam o'rganish natijasida xosil bo'lgan bilimlar;
- d) Umumjahon huquq normalarini mufassal o'rganish va unga o'z hayot tajribasida amal qilish.

7. Jamiyatning ma'naviy qiyofasi ijtimoiy taraqqiyotga qanday ta'sir ko'rsatadi?

- a) iqtisodiy isloxotlarni tyez rivojlantiradi;
- b) inqilobiy tarzda tub o'zgarishlarga olib keladi;
- v) ilmiy-tyexnik, tyexnologiya jarayonlarining yangilanishiga olib keladi;
- g) jamiyat hayoti taraqqiyotini tyezlashtiradi;
- d) jamiyat taraqqiyotiga hyech qanday ta'sir ko'rsatmaydi.

8. O'zbekiston Respublikasining Davlat bayrog'ida aks ettirilgan ranglarning mohiyati?

a) moviy rang - tinchlik, musaffo osmon, obi hayot. Oq rang - tinchlik, poklik. Yashil rang - ezgulik (yam-yashil ekinzorlar). Qizil rang - tyetiklik (tomirlardagi oqayotgan qon).

b) moviy rang - dengizdek ulkan yurt. Oq rang - tinchlikseyvarlik. Yashil rang - Islom diniga mansublik. Qizil rang - tomirlardagi qon.

v) moviy rang - Amir Tyemur Bayrog'i rangi. Oq rang - poklik, halollik. Yashil rang - ko'm-ko'k dalalar. Qizil rang - kuch, qudrat.

g) moviy rang - musaffo osmonga qiyos. Oq rang - ochiq ko'ngillik. Yashil rang - yam-yashil paxtazor. Qizil rang - sho'rolar tizimiga mansublik.

d) moviy rang - musaffo osmon, obi hayot. Oq rang - oppoq paxtazor. Yashil rang - mevali daraxtlar. Qizil rang - kuch-qudrat.

9. Milliy o'zlikni anglash deganda nimani tushunasiz?

a) O'z ona tiliga, milliy qadriyatlariga, o'z tarixiga egalik qilinishini;

b) Insonning o'ziga yoki o'z millatiga tyegishli moddiy va ma'naviy qadriyatlarning jamiyat hayotida tutgan mavqyeini anglab yetishni;

v) Har bir insonning u yashab turgan jamiyatda egallagan mavqyeini, o'z qadr-qimmatini anglab yetish tuyg'usini;

g) Mustaqil ravishda iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy, madaniy-ma'rifiy tadbirlarni amalga oshirishni anglashni;

d) Madaniyat, ma'rifat, ijtimoiy taraqqiyot soxasida erishilgan yutuqlardan faxrlanishni.

10. O'zbekiston Respublikasi BMT ga qachon a'zolikka qabul qilindi?

a) 1991 y. 22 dekabr

b) 1992 y. 10 yanvar

v) 1992 y. 2 mart

g) 1993 y. 23 fevral

d) 1993 y. 10 may.

11. Vatan tuyg'usi deganda nimani tushunasiz?

- a) Vatanni doim eslab yurish, avlodlar yashab o'tgan va dafn etilgan joylarni ziyorat etish, yaqin oshna-og'aynilarni sog'inish xissiyotlari;
- b) Vatan haqida doim qayg'urish, uning g'am-tashvishlaridan ogoh bo'lib turish, uni turli balo-qazolardan avaylab-asrash;
- v) Kishi tug'ilib o'sgan joyi, mahalla, el-yurt, oshna-og'ayni, qarindosh-urug' kabi yurtdoshlarni sog'inish;
- g) Vatan uchun jon fido qilgan vatandoshlarni eslash, moddiy va ma'naviy milliy qadriyatlarni qumsash;
- d) O'zi tug'ilib voyaga yetgan, avlodlari hoki to'kilgan Vatanni syevish, e'zozlash, uni himoya qilish, uning ravnaqi uchun mehnat qilish, undan faxrlanish tuyg'usi.

12. O'zbekiston Respublikasi aholisining soni qancha?

- a) 23 mln. kishi
- b) 24 mln. kishi
- v) 25 mln. kishi
- g) 26 mln. kishi
- d) 27 mln. kishi.

13. Oila barqarorligini ta'minlovchi asosiy omillar?

- a) ma'naviy ruxiy uyg'unlik, o'zaro hurmat, syevgi sadoqati, ishonch, moddiy ta'minlanganlik;
- b) Sadoqatli syevgi, iqtisodiy ta'minlanganlik;
- v) Qaynona-kelin o'rtasidagi totuvlik;
- g) Syevgi, muhabbat, moddiy ta'minlanganlik;
- d) Qudalar o'rtasidagi yaxshi munosabat.

14. Burch deganda nimani tushunasiz?

- a) Insonning muayyan jamiyat, turli ijtimoiy guruhlar (oilalar, mahalla, qarindosh-urugʻ, jamoa va h.k.) tomonidan qabul qilingan qonun-qoidalar, axloqiy meʼyorlarning bajarilish, unga amal qilish;
- b) Insonning Alloh oldida bajarilish lozim boʻlgan talablarni anglab yetishi, uni bajarishi, unga amal qilishi;
- v) Jamiyat tomonidan ishlab chiqilgan va hayotga tadbiq qilinayotgan qonunlarga toʻla amal qilish;
- g) Ota-onalar bilan farzandlar, qariyalar bilan yoshlar, er va xotin oʻrtasida bajarilishi shart boʻlgan meʼyorlar;
- d) Davlat tomonidan oʻrnatilgan barcha qonun-qoidalariga soʻzsiz amal qilish.

5. «Tyemir Xotin», «Eshik qoqqan kim boʻldi?» asarlarining muallifi kim?

- a) Sharof Boshbekov;
- b) Said Axmad;
- v) Oʻtkir Xoshimov;
- g) Xurshid Doʻstmuxammad;
- d) Xurshid Davron.

16. «Demokratiya va maʼnaviyat» nisbatlariga munosabatingiz?

- a) Demokratiya va maʼnaviyat bir birlarini istisno qiladi, bir-biriga sigʻishmaydi;
- b) Demokratiya va maʼnaviyat bir-birlariga daxlsiz;
- v) Demokratiya siyosiy tyermin boʻlganligi uchun maʼnaviy hayotga befarq;
- g) Demokratik tartiblar maʼnaviy yetuklik natijasidir;
- d) Demokratiya va maʼnaviyat bir-birlariga daxldor, bir-birini toʻldiradi.

17. Mamlakat barqarorligini taʼminlovchi asosiy shartlar?

- a) mamlakatimiz aholisining mintaqa aholisi tarkibidagi miqdoriy salmogʻining koʻpligi;
- b) milliy qadriyatlar, tariximizning chuqur ildizi, milliy oʻzlikni anglash, umuminsoniy manfaatning ustuvorligini eʼtirof etish;

- v) kuchli ijtimoiy siyosat va odamlarni da'vat etuvchi ijtimoiy omillarni ro'yobga chiqarish;
- g) Millatimizga xos bo'lgan sabr-qanoat, mehnatsyevarlik, mehmon-do'stlik, ochiq ko'ngillilik sifatlarining mavjudligi;
- d) Islomiy axloq-odobning kishilarimiz ruxiyatiga singib ketganligi, xalqimiz tabiatidagi baynalmilallik qarashlari.

18. Vijdon erkinligi nima?

- a) Vijdon - insonning o'z qilmishlari uchun ruxiy azoblanishi;
- b) Vijdon - qilgan gunoh ishlari uchun Oloh oldida qo'rqish xissi;
- v) Vijdon - oilaviy munosabatlarda syevgi sadoqatiga hiyonat qilish;
- g) Vijdon - el-yurt, qarindosh-urug' oldida o'z burchini ado etish;
- d) Vijdon - insonning o'z xatti-harakatlari uchun ma'suliyatni syezish.

19. Jaloliddin Manguberdi kim?

- a) Chingizxon boshliq mo'g'ul bosqinchilariga qarshi kurashgan milliy qahramon;
- b) Iskandar Zulqarnaynga qarshi mardonavor jang qilgan milliy qahramon;
- v) Arab bosqinchilariga qarshi xalqni kurashga yetaklagan mard jangchi;
- g) XVI-XVII asrlarda yashagan buyuk xattot, musavvir;
- d) 1127-1156 yil Xorazm taxtida o'tirgan xukmdor.

20. Madaniyat tushunchasini to'g'ri ta'rifini belgilang.

- a) Insoniyat tomonidan yaratilgan barcha moddiy va ma'naviy qadriyatlar;
- b) Insoniyat tomonidan yaratilgan va insonlarga xizmat qiladigan ma'naviyat va ma'rifat muassasalari;
- v) Insonlar tomonidan yaratilgan barcha kuy, qo'shiq, rassomchilik mahsulotlari tarixiy yodgorliklar, tyeatr va shu kabilar;
- g) Maktab va maorif orqali kishilarga singdirilgan bilimlar tizimi;
- d) Tyeatr, kino, tyelevideniye, radio, gazyeta va jurnallar orqali ommalashtiriladigan eshittirish va ko'rsatuvlar majmui.

6-Mavzu: Milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari.

Ma'ro'za mashg'uloti ta'lim texnologiyasining model

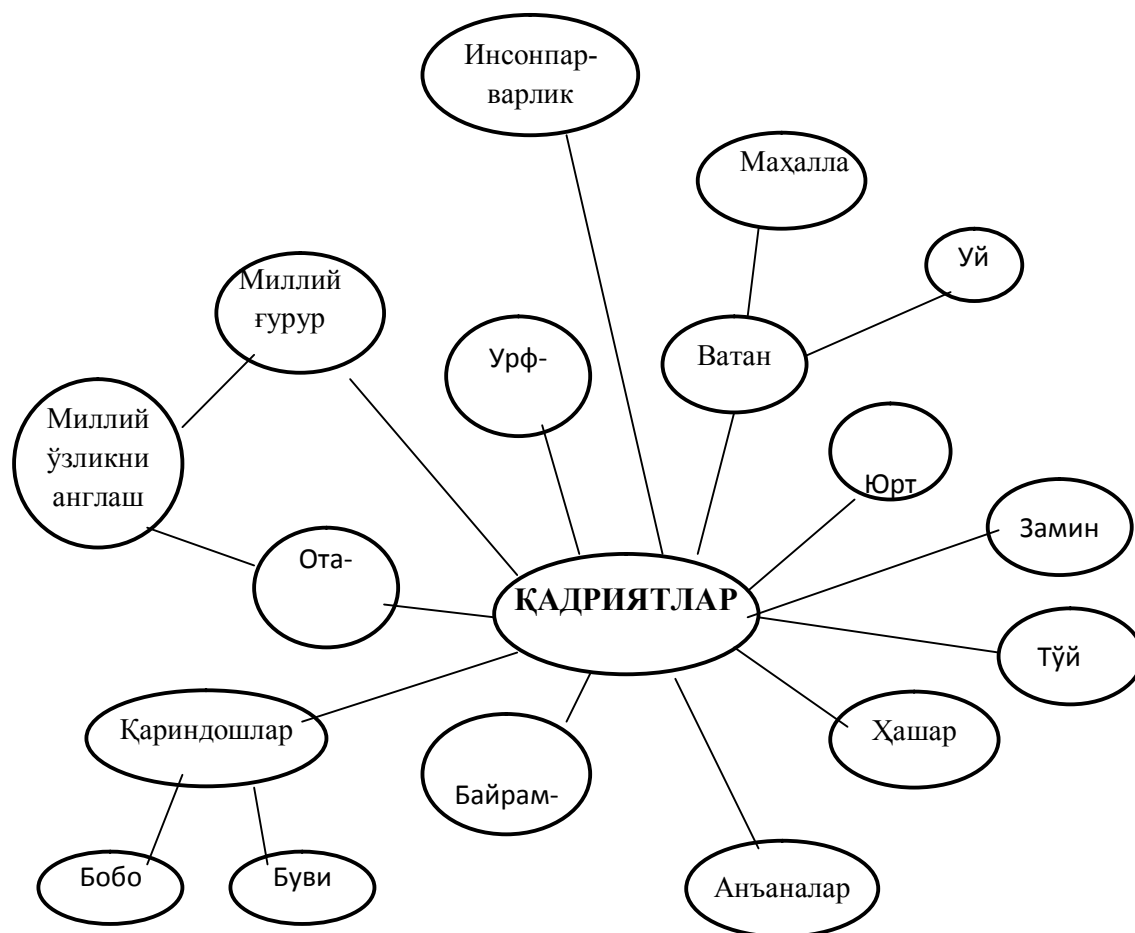
O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 80- 90
O'quv mashg'ulotining shakli va turi. Ma'ro'za ryejasi.	1.Milliy g'oyaning ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liqligi. 2.Milliy g'oyalar, umuminsoniy qadriyatlar va milliy xususiyatlarning e'tirof etilishi. 3.Milliy g'oyaning umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar bilan uyg'unligi. 4.Milliy-ma'naviy qadriyatlarda umuminsoniylikning aks etishi.
O'quv mashg'uloti maqsadi:	Talabalarga: milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari haqida tushuncha berish.
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, ma'ro'zani muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish.	O'quv faoliyatining natijalari: milliy g'oyaning ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liqligi. milliy g'oyalar, umuminsoniy qadriyatlar va milliy xususiyatlarning e'tirof etilishi.milliy g'oyaning umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar bilan uyg'unligi.milliy-ma'naviy qadriyatlarda umuminsoniylikning aks etishi.haqida tushunchaga ega bo'ladi, mazmunini yorita oladi, tavsiflaydi
Ta'lim usullari	Ma'ro'za, muloqot, aqliy hujum,
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Ma'ro'za matni, auditoriya doskasi, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki so'rov: Tyezkor so'rov.

6-MAVZU: Milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari.

Ma'ro'zaning tyexnologik xaritasi.

2 soat

Ishlash bosqishlari Vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1. «Milliy g'oya» tushunchasining mokiya va mazmuni. 2. Milliy g'oyani keng jamoatchilik ongiga, e'tiqodiga singdirish shart-sharoitlari. 3. Milliy g'oya va milliy o'zlikni anglash kamda taraqqiyotning o'zaro bog'liqligi. 4. O'zlikni anglash tarixiy xotirani tiklay olish ekanligi.	Tinglaydilar aniqlaydilar va muhim joylarini yozib boradilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash ushun tyezkor savol-javob o'tkazadi. 2.2. O'qituvshi visual materialdan foydalangan holda ma'ruzani bayon etishda davom etadi.. 2.3. Talabalarga mavzuning asosiy tushunshalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi.	Tinglashadi, savol byerishadi, javoblarni eshitishadi. Ta'riflarni yozib oladilar. Ma'lumotlarni umumlashtirib bilimlarni shukurlashtiradilar
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mavzuni mustahkamlash ushun savollarga javob byeradi. 3.2. Mustaqil ish ushun topshiriq byeradi.	Savol byeradilar, aniqlaydilar.

KLASTYER**O'quv materiallar**

1.«Ўадрият» tushunchasi – juda keng tushuncha uning bir ъismi – ma'naviy ъадриятlardir.

Milliy ma'naviy madriyat tushunchasi avvalambor muayan millat vakilari uchun zarur va ahamiyatli, aziz va ardoqli bo'lgan, manfaati va masadlariga xizmat ma'naviy boyliklar, amallar va tamoyillar, hojalar va me'yorlarni ifodalaydi.

Madriyat so'zi arabcha so'z bo'lib, u madriyat-andoza, o'lchov me'yor kabi ma'nolarga ega.

Prizedent Islom Karimov madriyat tushunchasini quyidagicha ta'riflaydi: «Madriyat deganda, biz ming yillar davomida shakllangan odamlarning kayoti ichki dunyosidan mustakam o'rin olgan, kyechni masi rasmiy kuyjatda aks etmagan bo'lsada, unga barcha amal qiladigan, insonlarni jon-joniga singib ketgan an'ana va udumlarni tushunamiz. (I.A. Karimov Prezident Islom Karimovning O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasining o'n yilligiga bahishlangan tantanali marosimdagi nutqi «O'zbekiston adabiyoti va sa'ati; 2002 yil 6 dekabr»).

Yurtboshimiz quyidagi milliy ma'naviy madriyatlarni aloqida ko'rsatib o'tadi, ya'ni; «Jon-jonimizga singib ketgan azaliy madriyatlarimiz-bahrikenglik, insof va diyonat, kattalarga kumat, kichkinalarga shafqat, andisha mekr-olibat va muruvvat kabi fazilatlarimizni ko'z chorachigidek asrashimiz darkor».

Kar bir millatning o'zi uchun e'zozli, qimmatli bo'lgan ma'naviy madriyatlari mavjud. Ular asrlar davomida avloddan-avlodga o'tib kelgan, kozirgi kunda kam o'zining ahamiyati va madriyatini yo'qotmay kelmoqda. Masalan, shunday ma'naviy milliy madriyatimizni minglab matal va masollar, yuzlab xalq dostonlar urf-odatlarimiz, marosimlarimiz, udumlarimiz, ertak va rivoyatlarimiz masollar kabi kuy-navolarimiz, «Avesto» va boshqa manbalarda izkor etilgan diniy-ma'naviy hojalar va boshqalar.

Kar millatning ma'naviy madriyatlarida uning ruhiy olami va tafakkur tarzi, orzu-umidlari va ideallari Vatanga, tabiatga, ota-onaga meknatga banday munosabatda o'lish va kokazolar.

Milliy madriyatlarning jamiyatdagi roli va ahamiyati beliyosdir. Agarda bir millat vakillari o'z milliy ma'naviy madriyatlarni unuta boshlasa, unda bunday millat

yoki uning vakillari ko'plab juyinchiliklarga duchor bo'ladi. Misollar juda ko'p. Buni seminar darsiga joldirish kerak.

2. Milliy jjoia va ma'naviy jjadriyatlar orasida uzviy alojadorlik, o'zaro ta'sir mavjud bo'lib, bu jjuyidagilarda o'z ifodasini topadi:

A) milliy jjadriyatlar milliy jjoia uchun ma'naviy negiz, manba bo'lib xizmat jiladi; (Masalan, milliy jjoiyada millatlararo totuvlik jjoiyasi mukim o'rin egallaydi. Bu jjoiani o'zaro kurmat, izzat, bejaraz yordam, ezgu niyat, samimiylik, do'stlik, tinchlik, sidjidillik, bahrikenglik kabi ma'naviy jjadriyatlarsiz tasavvur jilib bo'lmaydi.)

B) Milliy jjoia jjadriyatlarni boyitish, yanada yuksak bosjichga ko'tarish, odamlar ongi va jalbiga milliy jjadriyatlarni singdirish omili bo'lib kisoblanadi. Masalan milliy jjoia xalj millatning ezgu maljsadlarini ifodalashi, odamlarni shu maljsadlar sari amalga oshishi uchun birlashtirishi, safarbar etishi bilan muayyan ma'naviy jjadriyatlarga amal jilishiga yo'l ochib beradi. Masalan erkin kayot jjoiyasini shakllantirish va uni amalga oshirish bilan, odamlarda vijdonlik kalollik, to'hrilik, botirlik, jo'rljmaslik, taraljjiyparvarlik kabi ma'naviy jjadriyatlar keng amal jilishiga sharoit yaratib beradi.

V) milliy jjoia ma'naviy jjadriyatlarga bafo beradi, ijobiy jikatlarni rivojlantiradi salbiy kolatlarni inkor etadi. Masalan, milliy jjoia demokratik o'zgarishlarni jo'llab-jjuvvatlaydi va shu bilan ayrim ma'naviy jjadriyatlarning mazmuning ma'lum darajada inkor etadi, yangi mazmun bilan boyitadi va yangi jjadriyatlarni vujudga kelishiga sababchi bo'ladi. Milliy istilol jjoiyasi yangi davr jjadriyatlarning erkin jamiyat axlojiy yaratishni nazariy asos bo'lib xizmat jiladi.

Milliy jjoia va ma'naviy jjadriyatlarning uzviy bojliljligi juda boy mazmunga ega, u to'hrisida ko'plab fikrlar bildirish mumkin. Shu fikrlarning eng asosiysi shundan iboratki, milliy jjoia va ma'naviy jjadriyatlar bir millatning eng mukim belgilari bo'lib, uning ruki olamining o'zaro bojlilj bo'lgan jikatlari sifatida amal jiladi. Millat rukiyatining bu jikatlarni o'z-o'zidan ajratib kyech kam bo'lmaydi.

Buni shunday tushunish kerak ya'ni milliy ʻjoyaning yuksakligi, uning takomil topish va amal qilish xalq, millatning ma'naviy kelatiga, boyligi va amal qilishga bo'g'liq bo'ladi. Ma'naviy jihatdan yashash millatning milliy ʻjoyalari shunga muvofiq bo'ladi. Masalan, jamiyatda o'g'irlik, xudosizlik, yolqon, axloqiy buzulliklar, poraxo'rlik, shavqatsizlik, aldamchilik (firib) va boshqa ma'naviysizlikning ko'rinishlari keng tomir otgan bo'lib amal qilsa, unda milliy ʻjoyalarning jamiyatdagi mavqeyi va roli yo'q darajada kelib qoladi.

Xalqimizning ko'p yillik tarixi shuni ko'rsatadiki, xalqning tub manfaatlari amalga oshmasa unda jamiyatning taraqliyoti kam sekinlashib unda ma'rifatning roli kamayib ma'rifatsizlik jalolatning roli oshib boradi. Kozir xalqimizning kelajagi jamiyatda milliy ʻjoya va ma'aviy yadriyatlarning yuksak darajada amal qilishiga bo'g'liq bo'lib qoldi.

3. Milliy ʻjoyada milliy xususiyatlar va umuminsoniy yadriyatlar faqlatgina e'tirof etiladi emas, balki u ularga tayanadi va biz asosida rivojlanadi. Shuni ta'kidlash joizki milliy ʻjoya kam milliy xususiyatlardek va umuminsoniy ma'aviy xususiyatlardan kayot va ozuqa oladi.

Faqlat ezgu ma'aviy ʻjoyalarga va yuksak ma'aviy yadriyatlar negizida shakllangan milliy ʻjoyalar xalqlarni taraqliyotga eltgan.

Milliy istiqbol ʻjoyasi quyidagi milliy xususiyatlarga tayanadi:

- a) xalqimiz kayotida yadim-yadimdan jamoa bo'lib yashash ruqining ustunligi;
- b) jamoa timsoli bo'lgan oila, maqalla, el-yurt, tushunchalarini muqaddasligi;
- v) ota-ona, maqalla kuy, umuman, jamoatga yuksak kurmat-e'tibor;
- g) millatning o'lmas ruqi bo'lgan ona tiliga muqabbat;
- d) kattaga-kurmat, kichikka-izzat;
- ye) ayol zotiga ektirom, keksalarga kurmat;

- yo) sabr-bardosh va meknatsevarlik;
- j) kalolik, mekr-olibat;
- z) muruvvat, andisha, or-nomus, sharmu-kayo, ibo-iffat;
- i) bahrikenglik, mekmondustlik, olko'ngillilik;

Masalan, madriyatlarni e'zozlash keksalarga ektrom, mekr-muruvvat ko'rsatish kabilarni milliy hoyani tasavvur eta olmaymiz.

Onaga bo'lgan kumat va sadojat xalimizda eng oliy madriyatdir.

Milliy istilol hoyasi buyidagi umuminsony madriyatlarga tayanadi, ya'ni

- a) bahrikenglik;
- b) meknatsevarlik;
- v) jamiyatda xalni ustuvorligi;
- g) adolatparvarlik;
- d) tarajlyparvarlik;
- ye) vatanparvarlik;
- j) sakovatpeshalik.

Xulosa, yuksak milliy va umumiysoney ma'naviy madriyatlarga, pokiza axlolja, demokratiya, tamoyillariga tayangan milliy hoyalari jamiyatni rivojlantirishga yetaklaydi.

4. Ta'rif: ma'naviy yuksaklik deganda, avvalambor, xalimiz ming yillar davomida shakllangan milliy ma'naviy madriyatlarni ko'z lorachigida sajab ularga amal yilib kelishidir. Kozirgi globallashuv jarayonida tobora kengayib millatning barcha jabkalarida teran kirib borishi davrida natija shu an'anaviy yuksaklikni sajab yolish o'ta mukim muammoga aylanib bormolda. Budan tashlari, xalimizning ma'naviy saviyasiga tashli davlatlardan shaddat bilan kirib kelayotgan turli mafkuralar kam

o'zining salbiy ta'sirini o'tkazmoqda. Jamiyatimizda keng tarqalib borayotgan quyidagi ma'naviy ellatlar aytganlarimizga misol bo'ladi:

a) ota-onalik burchlarining unutilishi (ayrim ota-onalar o'z farzandlaridan voz kechish, ataylab farzand kurmasligi);

b) farzandlar o'z ota-onasiga nisbatan baħritoshlik qilish;

v) boqimandalik, loqaydlik kabi illatlarning mavjudligi;

g) qiyinchiliklar oldida chekinish qayrat qilish o'rniga kasrat bilan kun o'tkazish, iqvo-buxton tarqatish;

d) qonunlarni mensimaslik, bepisandlik;

ye) to'y va marakalarda milliy adriyatlarga zid bo'lgan jikatlarning oshib borishi;

yo) oliy o'quv yurtlari talabalari darslarga kelmasligi, o'z ma'suliyatini sezmasligi;

1. Milliy qoyaning milliy (asosiy) tamoyilari. tamoyil tushunchasi deganda, avvalambor, biror bir ta'limotning eng muqim va teran xulosalari, qat'iy amal qiladigan qoida va talalar me'yorlarining ifodalaydi.

Milliy qoyaning kam milliy va kam umumbashariy (insoniy) tamoyillarini o'zida mujassam etadi.

Milliy qoya bir millatning milliy negizlariga tayanib rivojlanib, shakllanib borsada, shu bilan birga insoniyat erishgan ilqor qoyalarga tayanadi va ularning ta'siri asosida boyib boradi. Shuning uchun kam milily qoya o'zida umuminsoniy qoyalarni (tamoyillarni) mujassam etadi.

Milliy qoyaning asosiy (milliy) tamoyillarini keltiramiz va ularga qisqacha izok beramiz.

a) Milliy ҳoya, milliy ong, milliy tafakkur va milliy o'zlikni shakllantirishga yo'naltiriganligi.

Milliy ҳoya, milliy ong va milliy tafakkur ma'kuli va uning shakllanishiga milliy o'zlikning kam ta'siri katta bo'lsada, (milliy ҳoya) uning bu uchlikning ravna topishiga ta'siri mu'kim va kattadir.

Milliy ҳoya, milliy on gav milliy tafakkurning oliy ko'rinishidir (219-b, 2005).

Milliy ong millatning o'ziga xosligi asosida rivojlanib borishidagi ko'rsatkich (218-b, 2005).

Milliy tafakkur millat kayot tarzi, xususiyatlari, uning ma'sadi va manfaatlari negizlarining milliy ongda namoyon bo'lishi.

b) Millatning birlashtirishga jaratilganligi.

Milliy ҳoyaning jadrati shundaki, u milliy manfaatlarni to'laonli ifodalashi bilan milliy kamjikatlikni mustakam etadi (212-b, 2005).

v) Millatning manfaatlaari fodalashi.

g) Ilhor milliy urf-odatlar, an'analar va jadriryatlarning mustakamlanishi va rivojlanishiga asos bo'lishi.

Jamiyatda milliy ҳoyaning mavjeyi oshib borishi bilan birgalikda urf-odatlar, an'analar va jadriryatlarning jonlanishi vakamol topishi kam kuzatiladi. Masalan, kozirgi kunda milliy istilol ҳoyasining jamiyat tizimidagi roli oshib borishi jadriryatlarimizning tiklanishi va kamol topishiga ta'sir ko'rsatmojda. Buni kayotimizning kar jikatida ko'rishimiz mumkin (janoza o'ljimoj, diniy bayram, Navro'z bayrami kabilarni o'tkazish va boshjalar).

d) Milliy hurur tuyhusi, milliy iftixor tuyhusi va milliy mas'uliyatning shakllanishi va mustamlakalanishiga zamin bo'lishi. Milliy ҳoya shu tuyhularini shakllantirishga yo'naltiradi (220-b). milliy hurur – kar bir insonning millat vakili sifatida o'z-o'zini anglash natijasida sodir bo'ladigan ichki ru'kiy kolat. Bu tuyhu o'z

avlod-ajdodlari tomonidan Ёldirilgan moddiy, ma'naviy merosdan, o'z millatining jakon sivilizasiyasiga Ёo'shgan kissasidan, o'z Vatanining taraЁЁiyotda erishgan yutuЁlardan, millatning o'zga millatlar oldidagi Ёadr-Ёimmati, obro'-e'tiboridan ruќining ko'tarilish kissiyyotidir (219-b).

Milliy iftixor yutuЁlaridan faxrlanish, shodlanish kayfiyati. Bu tuyЁular negizida milliy Ёoya turadi. Ko'p millatli mamlakatimiz aќolisida yagona Vatan tuyЁusini (ruќiyati) shakllanishiga asos bo'lish.

Milliy Ёoya – mamlakatimizda yashayotgan barcha millat va elat vakillarida vatanparvarlik, unga egalik Ёilish, uning istiЁboli oldida mas'ullik kabi kissiyyotini shakllantirishga asos bo'lish.

yo) Milliy meros, tarixiy xotirani asrash, o'zlashtirish va keyingi avlodga yetkazishning ma'naviy-ruќiy manbasi bo'lishi. yoshlarimizda Vatanparvarlik, millatparvarlik, xalЁparvarlik va umuminsoniylik ma'naviy, ruќiy saloќiyatini shakllantirishga Ёaratilganligi.

- men kimman;

- mening avlod-ajdodlarim kim;

- Ёaysi millatga mansubman;

- mening ona zaminim Ёayerda kabi savollarni o'ziga berish va uni javob topishni milliy Ёoyadan izlash.

z) Millatimizning mustaЁil subyekt sifatida maЁomini aks ettirish;

i) millatimizning ozodligi, mustaЁilligi va taraЁЁiyotiga ma'naviy ruќiy manba bo'lishi.

Millatning mustaЁil bo'lishi, uning o'z taЁdirini o'zi ќal etish imkoniyatiga ega bo'lishida milliy Ёoya asosiy manba bo'ladi.

k) millatimizning o'zi bilan yonma-yon yashayotgan millat va elat vakillarining o'z atrofiga uyushtirish, ular bilan tinch-totuv yashash, ularga qurmat, ehtirom bilan qarash, yordam ko'rsatish, kamkorlikni mustakamlash va ular asosida yagona O'zbekiston xalqi tuyhusining shakllanishiga manba bo'lishi.

l) O'zbekiston xalqiga milliy xavfsizlik va milliy taraqqiyot ruhiyatini shakllantirish.

m) Komil inson hujasini shakllantirish milliy hujaning muhim vazifasi hisoblanadi (119-b).

2. Milliy hujaning umuminsoniy tamoyillari.

Milliy huj millatimizning manfaatlarini ifoda etsada, unda umuminsoniy tamoyillari kam uyjun kolda o'z aksini topadi.

Milliy hujaning umuminsoniy tamoyillarining ayrimlarini quyidagilar tashkil qiladi:

- 1) – milliy maqdudlik, agressiv millatchilik va shovinizmdan qoli bo'lish;
- 2) – urush olovini yulish, o'zga millatlarga zulm o'tkazishdan qoli bo'lish;
- 3) – adolat, tenglik, tinchlik, bunyodkorlik va demokratiya hujalarini o'zida ifoda etishi;
- 4) – jakon xalqlari yaratgan sivilizasiya yutulmalarini asrash va keyingi avlodga yetkazishda ma'naviy-ruhiy omil bo'lish;
- 5) – insoniyatga xavf solayotgan global muammolarning takdidini keng tashvilot qilish vakurashish;
- 6) – diniy bahrikenglik hujalarining o'zida ifodalash;
- 7) – inson qal-qulqlari, shaxs erkinligi va kur fikrligini kimoya qilish;
- 8) – lonun ustuvorligini, millatlararo kamjkatlikni va siyosiy barqarorlikni vujudga keltirish va mustakamlashga asos bo'lishi;
- 9) – kar millatning urf-odatlari va ladriyatlarini kurmat qilish, ilhor tajribalarini o'rganish;

10)– vayronkor va turli ҳarazli ҳoyalarga ъarshi kurash va bunyodkor ҳoyalar rivojlanishining omili bo’lish.

6-Mavzu: Milliy g’oya va milliy-ma’naviy qadriyatlar. Milliy g’oyaning umumbashariy tamoyillari.

Syeminar mashg’ulotining ukitish tyexnologiyasi

O’quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 25-30
O’quv mashg’ulotining shakli.	Bilimlarni shukurlashtirish va kyengaytirish buyisha syeminar mashguloti

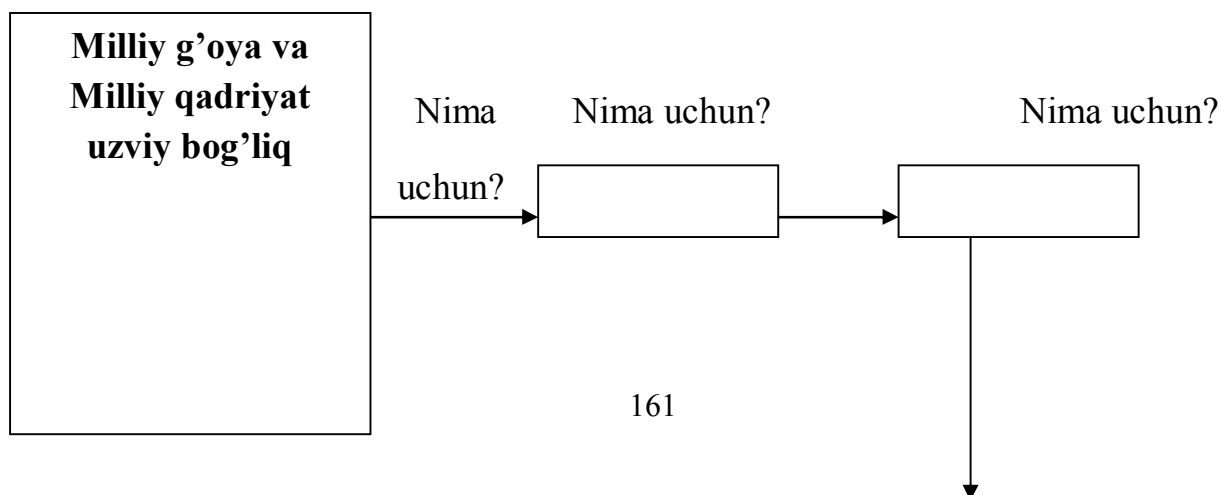
Syeminar ryejasi	1. Milliy g'oyaning ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liqligi. 2. Bozor iqtisodiyoti sharoitida milliy -ma'naviy qadriyatlarga e'tiborni kuchaytirish zarurligi 3. Umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar tushunchasi 4. Milliy g'oyaning umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar bilan uyg'unligi
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Talabalarga akliy xujum, insert usulini kullash orkali Milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari haqida tushuncha berish.	
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, syeminarsavollarini muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish. Darslik bilan ishlash kunikmalarini xosil kilish. Matyerialni taxlil kilish va tizimlashtirish kunikmalarini shakllantirish	O'quv faoliyatining natijalari: Milliy g'oyaning ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liqligi, bozor iqtisodiyoti sharoitida milliy -ma'naviy qadriyatlarga e'tiborni kuchaytirish zarurligi, umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar tushunchasi milliy g'oyaning umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar bilan uyg'unligi oshib byeriladi, ta'riflar va sharhlar beriladi
Ta'lim usullari va tyexnikasi	Muloqot, aqliy hujum, Muammoli vaziyat
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Doska, bur, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki nazorat savol- javob, ryeyting tizimi asosida baholash

6- MAVZU: Milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari.

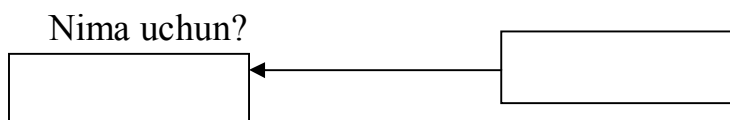
Syeminar mashg'ulotining tyexnologik xaritasi.

Ishlash bosqishlari va vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mavzu: Milliy g'oya va milliy-ma'naviy qadriyatlar. Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari. Mashg'ulot ryejasi va maksadi aniklanadi	Tinglaydilar, aniqlaydilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalarni 3 ta kishik guruxlarga ajratadi. Mavzu buyisha tayyorlangan topshiriklarni yeshishda «Muammoli vaziyat», «Akliy xujum», «Baxs-munozara» usullaridan foydalanadi. 2.2.Guruxlarni ishlash koidasi bilan tanishtiradi va savollvrni tarkatdi. 2.3.Talabalar javobini sharxlaydi, xulosalarga e'tibor byeradi, aniklik kiritadi. 2.4.Guruxlar faoliyatiga umumiy ball byeradi.	2.1. Guruxlarda ishlash koidasi bilan tanishadilar. 2.2.Savollarga javoblarni byeradilar va muxokamada faol ishtirok etadilar.
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mashgulotni yakunlaydi talabalarni baxolaydi va faol ishtirokshilarni ragbatlantiradi. 3.2. Topshirik byeradi	Eshitadilar Topshirikni oladilar

«Nima uchun» organayzyeri

Nima uchun?

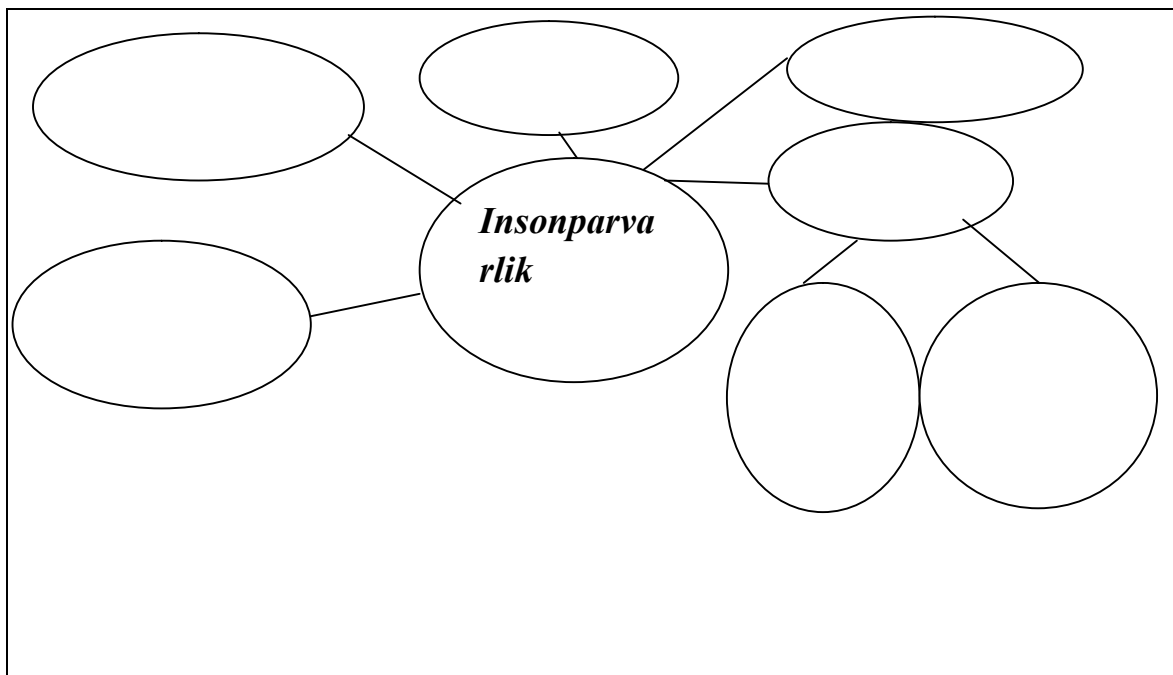

B.B.B.usuli asosida bilimlarni sinash ichin tarqatma materiallar

	Tishicha	Bilaman «+» Bilmayman «-»	Bildim «+» Bila olmadim «-»
1	Milliy o'zlikni anglash		
2	Millatlararo totivlik		
3	Ma'naviy qadriyat		
4	Insonparvarlik		
5	Vatanparvarlik		
6	Demokratiya va hiqiqiy savodxonlik		
7	Fuqarolik jamiyati		

Klastyer tizish qoidalari

1. Hayolingga nima kelsa shini yoz. Fikrlarning sifatiga e'tibor byermang.
2. Yozivning orfografik va boshqa hatolariga e'tibor byermang.
3. Ajratilgan vaqt tigamaginch a yozishni to'xtatmang.
4. Agar fikrlar hyech kelavyermasa to yangi fikrlar kelgincha qog'ozga rasmlar chizing.
5. Iloji boricha ko'proq bog'lanishlarni qirishga harakat qiling. Fikrlar sonini va ilar orasidagi bog'lanishlar sonini chyegaralamang.

7-Mavzu: Milliy istiqlol g'oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot qurish.

Ma'ro'za mashg'uloti ta'lim texnologiyasining model

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 80- 90
O'quv mashg'ulotining shakli va turi. Ma'ro'za ruyjasi.	1.Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot tushunchalarining mohiyati – mazmuni.

	2.Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish – milliy istiqlool mafkurasining bosh g’oyasi. 3.Yoshlarda ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish tuyg’usini qaror toptirishda milliy g’oyaning akamiyati..
O’quv mashg’uloti maqsadi:	Talabalarga: milliy istiqlool g’oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish haqida tushuncha berish.
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, ma’ro’zani muayyan qismlarga bo’lish, har bir qismni o’zaro mantiqiy bog’liqlikni ta’minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish.	O’quv faoliyatining natijalari: ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot tushunchalarining mo’kiyati – mazmuni.Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish – milliy istiqlool mafkurasining bosh g’oyasi. Yoshlarda ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish tuyg’usini qaror toptirishda milliy g’oyaning akamiyati haqida tushunchaga ega bo’ladi, mazmunini yorita oladi, tavsiflaydi
Ta’lim usullari	Ma’ro’za, muloqot, aqliy hujum,
O’quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta’lim vositalari.	Ma’ro’za matni, auditoriya doskasi, darslik, ko’rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og’zaki so’rov: Tyezkor so’rov.

7-MAVZU: Milliy istiqlool g’oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish.

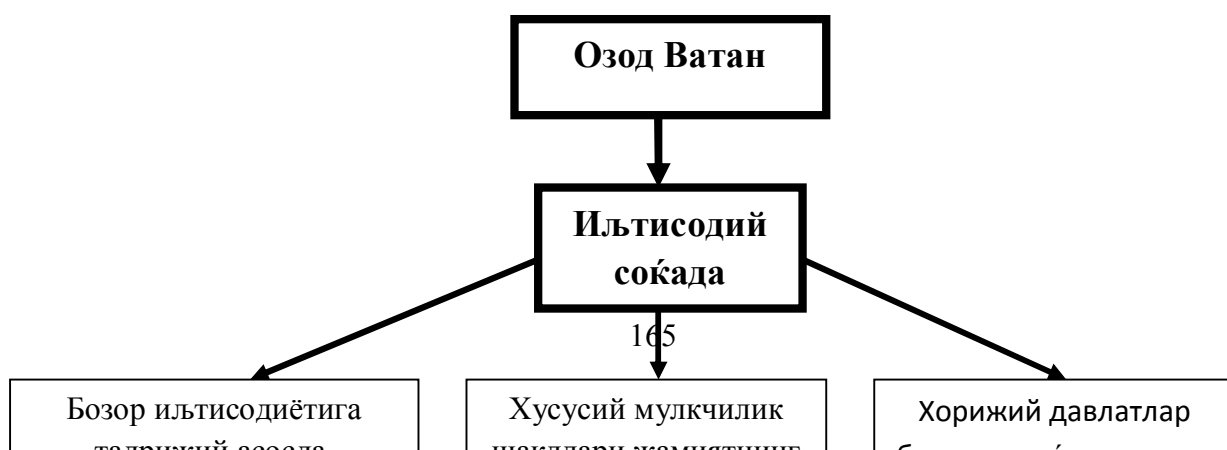
Ma’ro’zaning tyexnologik xaritasi.

2 soat

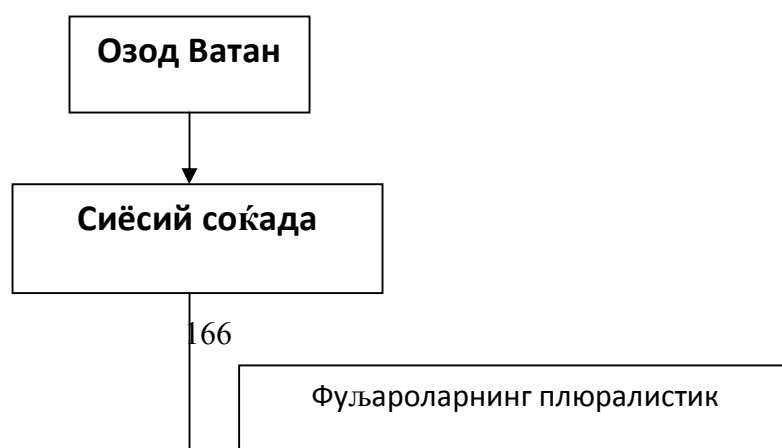
Ishlash bosqishlari Vaqti	Faoliyat	
	Ta’lim byeruvshi	Ta’lim oluvshi

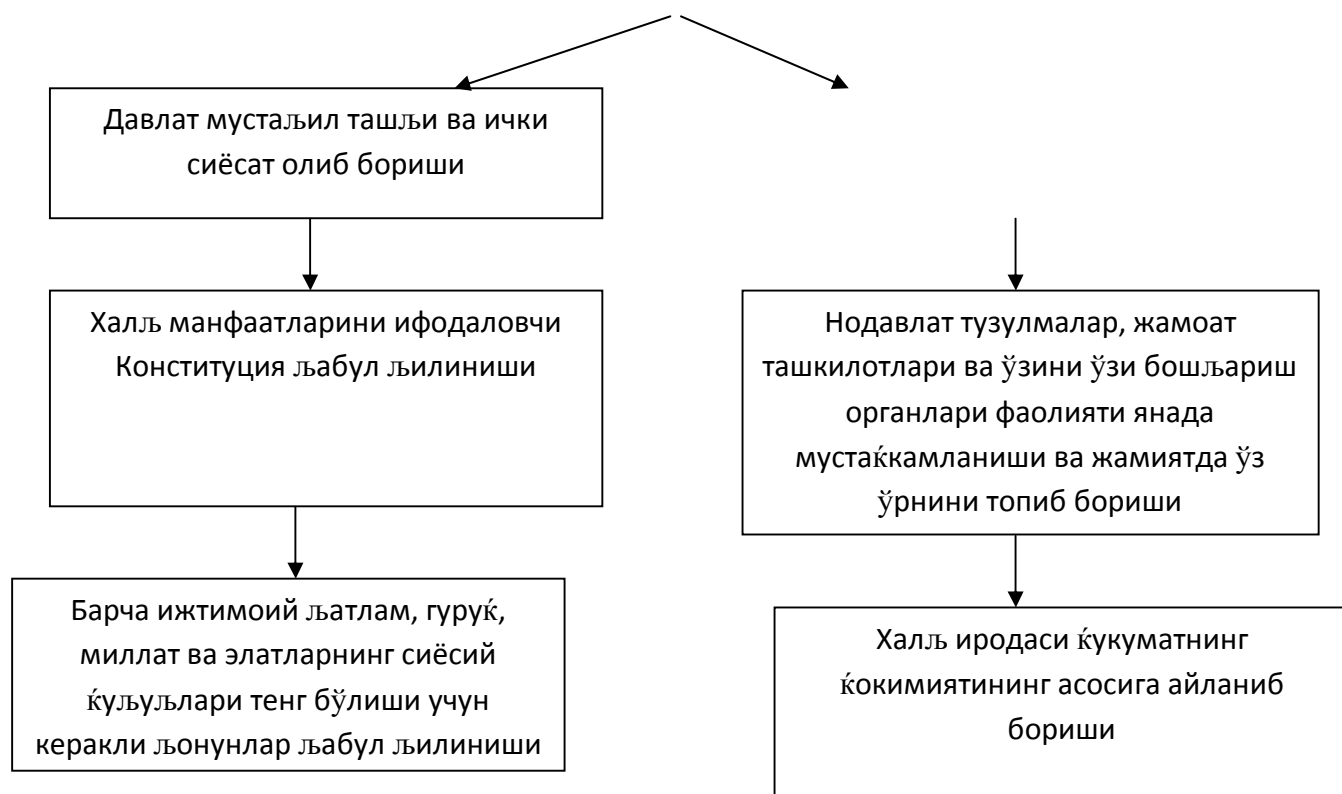
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Milliy istiqlol g'oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1.Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot tushunchalarining mo'kiyati – mazmuni. 2.Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish – milliy istiqlol mafkurasining bosh g'oyasi. 3.Yoshlarda ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish tuyg'usini qaror toptirishda milliy g'oyaning akamiyati.	Tinglaydilar aniqlaydilar va muhim joylarini yozib boradilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash ushun tyezkor savol-javob o'tkazadi. 2.2. O'qituvshi visual materialdan foydalangan holda ma'ruzani bayon etishda davom etadi.. 2.3. Talabalarga mavzuning asosiy tushunshalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi.	Tinglashadi, savol byerishadi, javoblarni eshitishadi. Ta'riflarni yozib oladilar. Ma'lumotlarni umumlashtirib bilimlarni shukurlashtiradilar
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mavzuni mustahkamlash ushun savollarga javob byeradi. 3.2. Mustaqil ish ushun topshiriq byeradi. 3.3. Darsni yakunlaydi.	Savol byeradilar, aniqlaydilar.

Vizual materiallar

O'quv materiallari

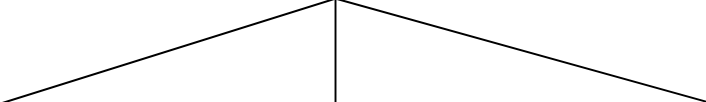

Озод Ватан

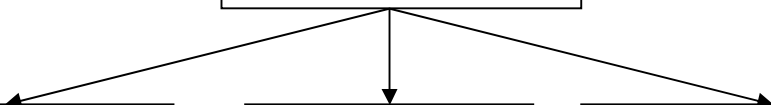
**Маданий-маънавий
соҳада**

Обод Ватан

Илтисодий соқада

O'quv materiallar

Milliy ʻjoya millat taraʻlyotini, uning barʻarorligini taʻminlashning asosiy manbasidir. Milliy ʻjoya tushunchasining moʻkiyat, mazmuni Prezident I.A.Karimov asarlari boʻyicha ishlab chilyilgan “Milliy istiʻlol ʻjoyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar” konsepsiyasida taʻriflab berilgan boʻlib, «Milliy ʻjoya - inson va jamiyat kayotiga maʻno-mazmun baxsh etadigan, uni ezgu maʻsad sari yetaklaydigan

fikrlar majmuidir»¹ Boshlabcha lib aytganda milliy ʻjoya - milliy ongni uyʻhotuvchi, millatning oʻzligini anglatuvchi, oʻziga xoslikka, mentalitetga «libiyofa» baxsh etuvchi, milliy ruʻkiyat, ʻhurur, iftixor, eʻtibod va masʻullik tuyʻhularini shakllantiruvchi fikrdir.

Milliy istiklol goyasi Vatan tuyʻhulari bilan bevosita uyʻhunlikda mavjud boʻlib, ʻkar bir millat vakilining oʻz Vatani farovonligi uchun fidoyilik koʻrsatish muʻbaddas labdriyat boʻlib ʻkisoblanadi.

Mustabillik yillarida Prezident I.A.Karimov tomonidan ishlab chibilgan, bugungi kunda izchillik bilan ʻkayotga tatbil etilayotgan konseptual ʻjoyalar Vatanimiz tarabliyyotining nazariy va amaliy manbaidir. Ana shu ʻjoyalarga muvofib bizning bosh strategik maʻlsadimiz – bozor libtisodiyotiga asoslangan erkin demokratik jamiyat barpo etishdir. Milliy ʻjoya ʻkyech labachon Vatandan tashlabarida ildiz otmaydi va rivojlanmaydi. Vatanning ravnaibiga xizmat libilmaydigan ʻjoya ʻkyech labachon milliy ʻjoya boʻla olmaydi. Milliy istiblol ʻjoyasining kuchi, libudrati va ʻkayotiyligi shundan iboratki, uning bosh strategik maʻlsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va farovon ʻkayot laburishdan iboratdir. ʻKar birimiz oʻzimizning yaratuvchilik, bunyodkorlik faoliyatimiz, ʻkalol meʻknatimiz bilan oʻzimizdan keyingi avlodlarga ozod va obod Vatanni liboldirishimiz kelgusi avlodlar, nasl - nasablarimiz oldidagi burchimizdir. Xalibimiz tarixiy tarabliyyotimiz davomida ozod va obod Vatan, erkin va farovon ʻkayot orzusida yashab keldi va bugungi kunda ʻkam Oʻzbekiston xalibining milliy tarabliyyot yoʻlidagi asosiy maʻlsadi bu ozod va obod Vatan, erkin va

farovon ʻkayot barpo etishdan iborat boʻlib kelmoibda. Bu ʻjoya xalibimizning tarixiy tarabliyyoti jarayonida millatimizning azaliy orzu umidlarini, intilishlarini, bunyodkorlik faoliyatining maʻno mazmunini ifodalagan va bugungi kunda ʻkam ifodalab kelmoibda. Inson muayyan makonda tuʻhiladi, ʻkayot kechiradi va shaxs sifatida shakllanadi. Ana shu makon unga Vatan ʻkisoblanadi. Dilida Vatan tuyʻhusi shakllanmagan, oʻzi tuʻhilib oʻsgan zaminga meʻkr-mukabbat tuyʻhusi joʻsh urmagan

kishini chinakam inson deb bo'lmaydi. Shu bilan birgalikda inson baxt-saodat uchun tuhniladi va u ana shu baxt saodatga o'zi tuhnilib o'sayotgan Vatanida erishini orzu qiladi. Xar bilan baxt-saodatni yurt rivoji, uning ozod va obodligi bilan uyshun kolatda qurishga intiladi, bu yo'lda karakat qiladi, Vatan ravnaqligiga o'z kissasini qob'shadi. Shuning uchun bugungi kunda mamlakatimiz fuqlarolari uchun «Ozod Vatan», «Obod Vatan», «Erkin va farovon kayot» tushunchalari shu jikatlariqa ko'ra o'ziga xos ma'no va mazmun kasb etib kelmoqla.

Ozod Vatan - o'z talqlirini o'zi mustaqil kal etish xilqlilini to'la ro'yobga chilqlara olgan millatning yashash makoni bo'lib, jakon kamjamiyatida o'z o'rniga, nufuziga va mavqlayeiga ega bo'lgan mamlakatdir.

Obod Vatan- fuqlarolari erkin va ozod, yaratuvchilik faoliyati bilan band bo'lgan, to'la ijtimoiy-siyosiy xavfsizlikda farovon kayot qurish ishtiyoqlida yashayotgan kududdir. Erkin va farovon kayot - odamlarning yuqlori darajadagi moddiy va ma'naviy ne'matlarga erkin tarzda, o'zlarining bor qlobiliyatlari va imkoniyatlari evaziga erishishlari jarayonini o'zida ifodalovchi tushunchadir.

Bugungi kunda jamiyatimizda tadbirkorlik, erkin qltisodiy faoliyat keng rivojlanayotganligi, davlatimizning qltisodiy qludrati ortayotganligi, xalqlimizning ma'naviy boyib, ilm- ziyo saloqliyati yuksalayotganligi Vatan ravnaqlining asosi bo'lib, bu o'qlzgarishlar jarayonining ustuvor xususiyati - xalqlimizning bunyodkorlik faoliyatidir. Xalqlimizning bunyodkorlik saloqliyatini to'la yuzaga chilqlarish, qltisodiyotni ilqlor texnologiyalar asosida modernizasiya qlilish, yoshlarimizni soqllom va barkamol qlilib voyaga yetkazish milliy istilqlol mafkurasining bosh qloyasini kayotga tatbilql etish jarayonida muqlim akamiyat kasb etadi.

O'zbekistonning milliy mustaqilligi milliy ongning uyqlonishiga, milliy qladriyatlar, madaniyat va an'analarni , ma'naviyatni tiklab odamlarimiz qlalbida milliy qlurur va iftixor kamda vatanparvarlik tuyqlularini kamol toptirishga zamin yaratdi. O'zbekistonda davlat va jamiyat qurishning strategik maqlsablari

O'zbekiston Prezidenti I.A.Karimovning «Ozod va obod Vatan, erkin va farovon kayot-pirovard maqsadimiz» va boshqa asarlarida nazariy asoslab berilgan bo'lib, bizning bosh strategik maqsadimiz lat'iy va o'zgarmas bo'lib, bozor iqtisodiyotiga asoslangan erkin demokratik davlat barpo etish, fuqarolik jamiyatining mustakkam poydevorini shakllantirishdan iboratdir¹ - deb ta'kidlaydi Prezident I.A.Karimov. Bu rivojlangan davlatlarning tajriba va taraqqiyot madellaridan ko'r-ko'rona nusxa ko'chirmagan holda, ularga xos yuksak kayot darajasi va sifatiga erishish; Mamlakatimizda millati, tili va dinidan lat'iy nazar, har bir insonning barcha huquq va erkinliklari kafolatlanadigan, farovon turmush tarzi ta'minlanadigan demokratik rivojlanish yo'lini izchil davom ettirish; Shu bilan birga xalkimizning asriy olijanob an'alariga, muaddas dinimizning insonparvarlik mohiyatiga, milliy madriyatlarimizga doimo sodiq bo'lishimiz demakdir.

«Bu so'kadagi eng asosiy vazifamiz,-deb ta'kidlaydi Prezident Islom Karimov,- milliy madriyatlarimizni tiklash, o'zligimizni anglash, milliy hoya va mafkurani shakllantirish, muaddas dinimizning ma'naviy kayotimizdagi o'rnini va hurmatini tiklash kabi mustaqillik yillarida boshlagan ezgu ishlarimizni izchillik bilan davom ettirish, ularni yangi bosqichga ko'tarish va ta'sirchanligini kuchaytirishdir. Lekin turli harash va fikrga ega bo'lgan ijtimoiy latlamlar, siyosiy kuch va harakatlarning o'ziga xos maqsadlarini uyjunoshtiruvchi hoya- yurt tinchligi, Vatan ravnaqi, xalq manfaati – barchamiz uchun birdek muaddas bo'lishi shart. Tom ma'noda mana shunday olijanob tuyhular milliy hoya va milliy mafkuramizning ma'no-mazmuniga, mana shu yurtda yashaydigan har laysi insonning kayot dasturiga aylanishiga erishish darkor» . Boy tarixiy merosimiz, ma'naviy madriyatlarimiz bo'lib kisoblanuvchi Imom Buxoriy, Imom At Termiziy, Akmad Yassaviy, Najmiddin Kubro, Abdulqosim Zamaxshariy, Abduxolix Hijduvoniylarning ijodida, qomusiy olimlar Abu Nasr Forobiy, Abu Raykon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Uluhbek mutafakkir shoirlar - Yusuf Xos Kojib, Alisher Navoiy, uluf sarkarda Amir Temur, Bobur, Abdullaxon ijodida va amaliy faoliyatlarida kam erkin va farovon jamiyat harish hoyalari asosiy akamiatga ega bo'lgan. Sharq ma'naviy merosi va mutafakkirlarimiz ijodida insonparvar jamiyat harish hoyasi tariximizning barcha

davrlarida uzining dolzarbligini saʼlab kelgan boʻlib, bugungi kunda kam davlatimiz olib borayotgan siyosatda muhim ahamiyat kasb etib kelmolda.

Xalqimiz tarixida ozod Vatan, xalqparvar tuzum ideallari adolatli ish tutish, davlatni xonunlar oʻgʻali boshqarish, qabul qilinayotgan tadbirlarning xalq tomonidan qoʻllanishi kabi ijtimoiy muammolar Farididdin Attor, Abduraxmon Jomiy, Alisher Navoiy, Jamollidin Rumiy, Bakovuddin Naʼshbandiy, Najmiddin Kubro, Imom Bazzoliy, Bedil va boshqa mutafakkirlar ijodida ilgari surilgan boʻlib, mutafakkirlar insonparvar jamiyat qurish qoyasini odil shoʻqga boʻqlab tushuntirishga qarakat qilar edilar. Adolatga asoslangan erkin jamiyat qoyasi Abu Nasr Farobiy, Abu Rayqon Beruniy, Abu Ali ibn Sino va boshqa mutafakkirlar ijodida, tasavvuf talimoti vakillari Xasan Basriy, Abdulla Ansoriy, Abulkasan Karqoniy, Bakouddin Naʼshband, Abduraxmon Jomiy, Alisher Navoiy, Xoʻja Akror Valiy, Maqdummy Aʼzam Kasoniy kabilarining asarlarida oʻzining ifodasini topgandir. Adolatga asoslangan, inson erkin va farovon yashaydigan jamiyat barpo etish toʻqrisidagi qoyaning asoslari xalqimiz tarixida, eramizdan avvalgi 7 asrda, qadimgi Xorazmda zardushtiylik talimoti va uning muqaddas kitobi «Avesto» ning paydo boʻlishi bilan birga vujudga kelib, tarixiy taraqlqiyot davomida doimo rivojlanib, taraqlqiy etib borgan.

Abu Nasr Forobiy tomonidan ilgari surilgan fozil jamiyat qalqidagi qarashlar bugungi kunda demokratiya deb nomlanayotgan qadriyatlar tizimiga koʻp jikatdan mos keladi. Xususan, demokratiyaning asosiy mezonlaridan biri boʻlgan xonunlarni joriy qilish masalasiga Forobiy quyidagicha yondashadi. «Xonunning oʻzi oʻz qolicha oliyjanob va uqbori martabali boʻlishi kerak va uning nomidan kamda u (xonun) xalda nimaiki gapirilsa kam moʻtabar qisoblanishi lozim... Xalq xonunlarga ektiyoj sezishi va ularni chuqur oʻrganishi zarur, chunki ular keyinchalik xalqning oʻziga foyda keltiradilar. Aks qolda xonundan koʻzlangan maqsadga erishib boʻlmaydi»⁵.

⁵ Абу Наср Фаробий. Фозил одамлар шақри. Т.:А.Лодирий номли халқ мероси.1993. 18 б

Ўонун mustakkam руk va оъил идрок тарбиясига yo'naltirilgandagina farovonlik tomon yetaklaydi. Bugungi kunda O'zbekistonda barpo etilayotgan jamiyatning oliy maъsadlaridan biri insonlarning farovon kayotini ta'minlashdir. Jamiyatni boshъarishda odamlarni faroъatda yashashga imkon beruvchi, birdamlikk⁶a yetaklovchi, intizomni shakllantiruvchi ъonunlarni yaratish ayni biz ko'zlagan maъsadga xizmat ъiladi. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov milliy va umuminsoniy ъadriyatlarga tayangan kolda ozod va obod Vatan, demokratik jamiyat ъurish jarayoniga davlat siyosati darajasida o'z e'tiborini ъaratib kelmoъda. Mamlakatimizda farovon, ilъor jamiyat barpo etish - maъsad, amalga oshirilayotgan islokatlar-vosita bo'lib, jamiyatimizda kukm surayotgan ijtimoiy-siyosiy barъarorlik, o'z navbatida, islokotlar uchun shart sharoitdir.

O'zbekistonning mustaъil taraъъiyoti yillarida shu narsa aniъ isbotini topdiki, ozod va farovon kayotni barpo etishning asosiy omillaridan biri-barъarorlikdir. «Kuchli davlatdan kuchli jamiyatga o'tish» ъoidasi kozirda demokratik institutlarni joriy etishni jadallashtirish, jamiyatdagi ijtimoiy barъarorlik eng avvalo jamoatchilik faolligiga asoslanishi zarurligini ko'rsatmoъda. O'zbekistondagi barъaror taraъъiyot, uning assoiy omillari va shartlari Islom Karimovning «O'zbekiston XXI asr bo'saъasida: xavfsizlikka takdid, barъarorlik shartlari va taraъъiyot kafolatlari» kitobida batafsil keltirilgan. Bu kitobda barъaror taraъъiyot shartlari ko'rsatilgan bo'lib, bular: a) ma'naviy ъadriyatlar va milliy o'zlikni anglashning tiklanishi; b) davlatchilikni shakllantirish va mudofaa ъobiliyatini shakllantirish; v) demokratik institutlarni va fuъarolik jamiyati asoslarini shakllantirish; g) bozor munosabatlarining ъaror topishi va mulkdorlar sinfini shakllanishi; d) kuchli ijtimoiy siyosat va akoli ijtimoiy faolligining ortishi.¹ Shunday ъilib demokratiyani ta'minlash boshъaruv tizimini, fuъarolik tartibini, boshъaruvning ъonuniyligi va ishonchliligini ifodalovchi ijtimoiy-siyosiy

⁶ Каримов И.А «Ўзбекистон XXI аср бўсаъасида: хавфсизликка таkдид, баръарорлик шартлари ва таралъиет каfoлатлари». Хавфсизлик ва баръарор таралъиет йулида 6 жилд.Т; «Ўзбекистон» 1998 йил 190 бет

barlʁarorlik sharoitidagina amalga oshirilishi mumkin. Oʻz navbatida demokratik taraʁlyiyot ozod va obod Vatan barpo etish yoʻlini taʻminlaydi.

Ozod va obod Vatan, erkin va farovon kayot lʁurish hʁoyasi erkinlashtirish, erkin meknat faoliyati va tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonlari bilan uzviy boʻgʻliʁdir. Erkin iktisodiy faoliyatga asoslangan bozor iʁtisodiyoti uchun xos boʻlgan erkin va soʻgʻlom raʁobat muʁitida oʻrta mulkdorlar lʁatlami shakllanib boradi. Bu esa oʻz navbatida, ozod va obod Vatan, erkin va farovon kayot lʁurishning ijtimoiy negizi kisoblanadi.

Umuminsoniy tamoyillarga asoslangan farovon kayot lʁurish hʁoyasi xalʁ kukumatga emas, kukumat xalʁlʁa xizmat lʁilishini talab etadi.

Prezident I.A.Karimovning «Biz kʁyech kimdan kam emasmiz va kam boʻlmaymiz» degan chaʁiriʁining zaminida boy mazmun mavjud boʻlib, bunda bugungi yutuʁlarimizdan faxr tuyʁusi kam, erkin bunyodkorlik faoliyatiga chorlov kam, mamlakatimizning buyuk kelajagiga ishonch kam oʻz ifodasini topgan. Mustabillikdan soʻng yoshlarni jismonan baʁuvvat, maʻnan barkamol, aʁlan yuksak, ruʁan uyʁoʁ avlod lʁilib tarbiyalash millat hʁoyasi sifatida ilgari surildi. Inson Vatanni oʻylasa, Vatani uchun lʁayʁursa, xalʁining erkin va farovon kayotga erishishida ozgina boʻlsada, oʻzining kʁssasini lʁoʻsha olsa, shuning oʻzi xalʁlyiy vatanparvarlikdir. Erkin kayot-bu insonning oʻz ixtiyori, lʁobiliyatini erkin namoyon eta olishidir. Kayot erkin boʻlgan joyda taraʁlyiyot boʻladi. Shunda inson oʻz saloʁiyatini yuzaga chiʁarib, uning saloʁiyatini taraʁlyiyotning muʁim omiliga aylanadi. Bu farovon kayotga erishishning muʁim oʻlchovidir. Ana shunday kayotni yaratishni oʻzining oldiga maʁsad lʁilib lʁoʻygan mamlakatda, fuʁarolar ozod va obod Vatanga ega boʻladilar.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning 1992 yil 8-10 dekabr kunlari Oliy Kengashning oʻn birinchi sessiyasida soʻzlagan nutʁy «Oʻzbekiston kelajagi buyuk davlat» deb nomlanib risola tarzida chop etilgan. Bu risolada Oʻzbekiston Respublikasi taraʁlyiyotining iʁtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va maʻnaviy

muammolari masalalari ta'kidlanib qilingan. Kayotimizda bo'layotgan o'zgarishlarning ildizi xalqimizning ma'naviy uyqonishidir, - deb ta'kidlaydi Prezident I.A.Karimov, - Ona tilimizning azaliy xalq-xilmiylari tiklangani, xalqiy o'zbekona urf-odatlarimizning kayotdan o'rin olayotgani iadriyatlarimizning o'z o'rnini topayotgani kam odamlar kayfiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Respublikaning barcha fuqarolari va korxonalariga tashabbus kamda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun teng imkoniyatlar berilib, bozor munosabatlarini bosqichma-bosqich rivojlantirish ta'minlanmoqda. Tashqi iqtisodiy faoliyatni erkinlashtirish chora tadbirlari amalga oshirilib, O'zbekistonda baror topayotgan ochiq-oydinlik va teng xilmiyli sheriklik lo'idalariga asoslangan tashqi siyosatni xalqaro jamoatchilik va eng katta moliyaviy, bank tuzilmalari faol qullab-quvvatlanmoqdalar.

O'zbekiston xorijiy sarmoyalarni boy imkoniyatlari bilangina emas, balki:

-avvalambor, respublikada ijtimoiy -siyosiy vaziyatning barqarorligi; - iqtisodiy taraqqiyot istiqbollarning aniq ravshanligi; -respublikada o'tkazilayotgan iqtisodiy isloqatlarning izchilligi; -xorijiy sarmoyalar to'qrisidagi lo'onunlarning imtiyozli shartlari bilan kam o'ziga jalb etmoqda. O'zbekistonda barqaror va kalol bozor iqtisodiyotiga, ochiq tashqi siyosatga asoslangan demokratik xilmiyli davlat, fuqarolik jamiyati barpo etiladi. Kozir yashab turganlarning lo'ismatigina emas, bizdan keyin shu yerda yashaydigan avlodlarimizning taldiri kam biz qanday davlat qurishimizga boqiliqdur. O'zbekiston kelajagi buyuk davlat bo'lib, biz quradigan bu jamiyat O'zbekiston xalqining munosib turmushini, xilmiylari va erkinliklarini kafolatlashi, milliy iadriyatlarimiz va madaniyatimiz qayta tiklanishini; insonning ma'naviy - axloqiy barkamolligini ta'minlashi kerak. 1992 yil 8 dekabrda qabul qilingan asosiy lo'onun, O'zbekiston Respublikasi konstitusiyasida ham inson xilmiylari va davlat mustaqilligi qoyalariga sadoqat, kozirgi va kelajak avlodlar oldidagi yuksak mas'uliyatni anglash, o'zbek davlatchiligining tarixiy tajribasiga tayanish, demokratiya va lo'onuniylikni qurmatlash, xalqaro qilmishning jakonda e'tirof etilgan lo'idalarini tan olish, O'zbekiston fuqarolarining munosib kayot

kechirishlarini ta'minlash, insonparvar xalqiy jamiyat barpo etish va nikoyat, fuqarolar tinchligi va milliy kamjihatlikni kafolatlash kabi olijanob maqsadlar o'z ifodasini topgan edi.

O'zbekiston o'z taraqqiyotining eng ma'bul yo'lini ishlab chiqar ekan, avvalo mamlakatda yaratilajak jamiyat bunday mazmun kasb etishga e'tibor berdi. Prezident fikricha, O'zbekistonda bunyod etiladigan jamiyat barcha «izm»lardan xoli bo'lishi va u bunday nomlanishidan hat'iy nazar, adolatli, xalqchil, insonparvar jamiyat bo'lmo'hi lozim edi. «Respublikada sobitadamlik bilan xalqchil, adolatli, jamiyatni bunyod etish bosh vazifadir, - deb ul'tiradi Prezident. Bu boradagi fikrini davom ettirib, u «O'zbekiston kelajagi buyuk davlat. Bu – mustaqil, demokratik, xalqiy davlatdir. Bu insonparvarlik lo'idalariga asoslangan, millati, dini, ijtimoiy a'voli, siyosiy e'ti'odlardan hat'iy nazar fuqarolarning xalqlari va erkinliklarini ta'minlab beradigan davlatdir. Xalq davlat k'kimiyatining manbaidir», - degan lo'idani ilgari suradi. Bu mustaqillikdan keyin hat'iy lib o'rta'ga tashlangan davlat siyosati edi. Prezident I.A.Karimov «O'zbekiston - bozor munosabatlariga o'tishning o'ziga xos yo'li» risolasida «O'zbekiston o'zi uchun tanlab olgan yo'l ijtimoiy so'kaga yo'naltirilgan, respublikaning manfaatlariga, shart-sharoitlari va xususiyatlariga eng ko'p darajada mos keladigan bozor i'tisodiyotini shakllantirishga j'aratilgandir. Ayni mana shunday yo'l O'zbekiston xalqining munosib turmushini, uning xalqlari va erkinliklarini kafolatlashi, milliy an'analari va madaniyatining j'ayta tiklanishi, insonni shaxs sifatida ma'naviy axloqiy kamol topishini ta'minlashi mumkin, - deb hat'iy ko'rsatib bergan edi.

Demokratik jamiyat j'urish bobida k'amma davlat uchun tayyor lo'lip va andozalar yo'ly. Demokratik jamiyatning xalqaro mi'liyosda e'tirof etilgan bir j'ator tamoyillari bor. Chunonchi, insonning o'z k'kish-irodasini erkin bildirishi va uni amalga oshirishi; ozchilikning ko'pchilikka bo'ysunishi; davlat va jamiyat boshlaruvida lo'nun ustivorligi; davlat asosiy organlarining saylab lo'yilishi va ularning saylovchilar oldida k'isob berishi va boshlar. O'zbekiston demokratik jamiyat j'urishda j'akon xalqlari tajribasi sinovidan o'tgan ana shu tamoyillarga

asoslandi. Shuningdek, O'zbekiston demokratik, fuqarolik jamiyat shurishda xalqimizning necha ming yillik tarixiy va ma'naviy taraqlayoti tajribasiga, milliy davlatchiligimiz negizlariga, ma'naviy merosimiz ildizlariga, milliy xususiyatlarimiz va boy an'alarimizga tayanish yo'lini tutdi. O'zbekiston demokratiya rivojining jakon tajribasi bilan Sharq xalqlari, xususan o'zbek xalqiga xos bo'lgan ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy va xo'jalik ana'nalarini uyjulashtirish yo'lidan bormoqla.

O'zbekiston shunchaki demokratik jamiyat emas, demokratik odil jamiyat shurish yo'lini tanladi. Adolat va xalqlatga intilish azaldan xalqimizning mukim fazilatlaridan biri bo'lib kelgan. Adolat hjojasi mansabdor shaxslarga lo'yiladigan talab va bakoning asosi bo'lgan. Adolat va kalqlat goyasi davlatimizning, lonunchilik faoliyatimizning bosh yo'nalishi, demokratik jamiyat shurilishining asosi lilib olindi. Davlatchilik va fuqarolik munosabatlari, meknat va uy-joy, nafaqla va solil, tabiatni mukofaza lish, kayotimizning boshla kamma jabkalari adolat va kalqlatga tayanadi. Ijtimoiy, mulkiy jarayonlar tubdan o'zgarayotgan paytda davlat jamiyatning keskin taballalanishiga – oshib-toshib ketgan boylaru kambaqlalashsholarga bo'linib ketishga yo'l lo'yamaslik yo'lini tanladi.

Prezident Islom Karimov adolatli jamiyat barpo etish uchun avvalo, odamlar o'z lobiliyat va ektiyojlarini to'la namoyon etish va amalga oshirishlari uchun zarur dastlabki imkoniyatlar yaratish lozim deb ta'kidlaydi. Mamlakatimizda bunday imkoniyatlarni vujudga keltirish, uning kulily mexanizmini yaratishga katta e'tibor berilmoqla. Ana shunday imkoniyatlar yaratilgandan keyingina kar bir insonning taldiri, turmushi uning o'ziga – jamiyatdagi o'rni, meknat lish istagiga boqlil bo'ladi. Ayni paytda O'zbekiston davlati kalol meknat lilyotgan kar bir kishiga o'z oilasini bolish, bilim olish, tibbiy xizmatdan foydalanish, o'zining va larinosh-uruqlarining ladrlimmatini kimoya lish uchun barobar imkoniyatlar vujudga keltirish yo'lidan bormoqla. O'zbekiston davlati fuqarolarning siyosiy-ijtimoiy va ma'naviy kayot tarzini erkin tanlab olishini kafolatlaydi. O'zbekiston demokratik islokatlarni amalga oshirar ekan, fuqarolik jamiyati shurishga intilmoqla. Buning ma'nosi shuki, boshlaruvning turli xil vazifalari bevosita

xalъъa topshiriladi, o'zini-o'zi boshъarish organlari rivojlanib boradi. «Fuъarolik jamiyati» va «Jamiyat» tushunchalari aynan bir narsa emas. Jamiyat bu kishilar umumiyligi, davlatning butun belgilarini kam o'z ichiga oladigan birligi. Fuъarolik jamiyati- bu jamiyatning bir ъismi, kokimiyatning davlat organlari va boshъaruvidan tashъari ъismi. Fuъarolik jamiyatining yetuklik darajasi fuъarlarning siyosiy va jamoat tashkilotlariga birlashish darajasi, siyosiy va jamoat tashkilotlarining ta'siri va taraъъiyot darajasi bilan belgilanadi.

Mamlakatimizning fuъarolik jamiyati ъurilishi yo'lidan borayotganligini mustaъillik yillarida vujudga kelgan siyosiy partiyalar va karakatlar, mazmunan yangilangan ko'plab jamoat tashkilotlarining tashkil topganligi va ularning faoliyati ualъol ko'rsatmoъda. Fuъarolik jamiyati, - deb yozadi Islom Karimov – ijtimoiy makon. Bu makonda ъonun ustuvor bo'lib, u insonning o'zini-o'zi kamol toptirishga mone'lik ъilmaydi, aksincha yordam beradi.

Bugun jamiyatni demokratik asosda batamom yangilash imkoniga ega bo'lgan O'zbekiston uni kafolatlashning eng asosiy me'yoriy, kufufiy kufjati-Konstitusiyasiga ega. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi dunyo miъyosida eng mukammal demokratik konstitutsiyalar safidan o'rin egalladi. Konstitusiya fuъaro, jamiyat va davlat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni oъilona kal etishda siyosiy jikatdan rasmiylashtirdi. Konstitusiyaviy me'yorlar va ъonunlarning ustuvorligi, inson manfaatini ko'zlab ish yuritilishi mamlakatda barъarorlikning kufufiy jikatdan ta'minlanishi, fuъarolik jamiyati asoslarini shakllantirishning asosiy omilidir.

Konstitusiyani ishlab chilъish va uni ъabul ъilishning o'zi eng zamonaviy demokratik asosda sodir bo'ldi. Uning kar bir bobi va bandi bir necha bor ъayta ko'rildi. Xalъaro darajadagi ekspertlar maslakati inobatga olindi, barcha meъnat jamoalari va kududlar umumxalъ mukokamasidan o'tdi. Shu bois, ъabul ъilingandan buyon uning biron-bir bandi o'z kuchini yo'ъotmadi. Bu esa Konstitutsiyamizning jakon tajribasi, barcha mamlakatlarning konstitutsiyaviy

amaliyoti, kamda eng mukimi, xalqimizning ming yillik demokratik ana'lari va negizlarining e'tiborga olinganligining yalqol isbotidir.

O'zbekiston mustaqillik yillarida demokratik jamiyatga o'tishning uchta bosqichini bosib o'tdi. Ularning kar birining xususiyati Prezident I.A.Karimov tomonidan ko'rsatib berildi. Prezident demokratik jamiyat qurish borasidagi vazifalarini «chulqurlashtirish» (1996 yil) «erkinlashtirish» (1999 yil), «Chulqurlashtirish va fulqarolik jamiyati asoslarini shakllantirish» (2003 yil) kabi hoyalarda belgilab bergan.

Fulqarolik jamiyati - iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy kayot soqasiga to'g'ri keladigan tushuncha bo'lib, siyosiy partiyalar kasaba uyushmalari, kooperativlar, ishbilarmonlar uyushmalari va boshqalar fulqarolik jamiyatining negizini tashkil etadi. O'zbekistonda «kuchli davlatdan kuchli fulqarolik jamiyati sari» konsepsiyasi amaliyotga tatbiql etilmolda. Fulqarolik jamiyati qanchalik tarqalgay topgan bo'lsa, davlatdagi birdamlik barqarorlik va uyqunlik shunchalik mustaqkam bo'ladi.

7-Mavzu Milliy istiqlol g'oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish.

Syeminar mashg'ulotining ukitish tyexnologiyasi

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 25-30
O'quv mashg'ulotining shakli.	Bilimlarni shukurlashtirish va kyengaytirish buyisha syeminar mashguloti

Syeminar ryejasi	1.Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish – milliy istiqlol mafkurasining bosh g’oyasi. 2. O’zbekiston kelajagi buyuk davlat uning mezonlari, shart-sharoitlari va omillari 3.Yoshlarda ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish tuyg’usini shakllantirishda milliy g’oyaning o’rni
O’quv mashg’uloti maqsadi: Talabalarga akliy xujum, insert usulini kullash orkali milliy istiqlol g’oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish haqida tushuncha berish.	
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, syeminarsavollarini muayyan qismlarga bo’lish, har bir qismni o’zaro mantiqiy bog’liqlikni ta’minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish. Darslik bilan ishlash kunikmalarini xosil kilish.Matyerialni taxlil kilish va tizimlashtirish kunikmalarini shakllantirish	O’quv faoliyatining natijalari: Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish – milliy istiqlol mafkurasining bosh g’oyasi. O’zbekiston kelajagi buyuk davlat uning mezonlari, shart-sharoitlari va omillari Yoshlarda ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish tuyg’usini shakllantirishda milliy g’oyaning o’rni oshib byeriladi, ta’riflar va sharhlar beriladi
Ta’lim usullari va tyexnikasi	Muloqot, aqliy hujum, Muammoli vaziyat
O’quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta’lim vositalari.	Doska, bur, darslik, ko’rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og’zaki nazorat savol- javob, ryeyting tizimi asosida baholash

7- MAVZU: Milliy istiqlol g’oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish.

Syeminar mashg’ulotining tyexnologik xaritasi.

Ishlash	Faoliyat
---------	----------

bosqishlari va vaqti	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mavzu: Milliy istiqlol g'oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon kayot qurish. Mashg'ulot ryejasi va maksadi aniklanadi	Tinglaydilar, aniqlaydilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalarni 3 ta kishik guruxlarga ajratadi. Mavzu buyisha tayyorlangan topshiriklarni yeshishda «Muammoli vaziyat», «Akliy xujum», «Baxs-munozara» usullaridan foydalanadi. 2.2.Guruxlarni ishlash koidasi bilan tanishtiradi va savollvrni tarkatdi. 2.3.Talabalar javobini sharxlaydi, xulosalarga e'tibor byeradi, aniklik kiritadi. 2.4.Guruxlar faoliyatiga umumiy ball byeradi.	2.1. Guruxlarda ishlash koidasi bilan tanishadilar. 2.2.Savollarga javoblarni byeradilar va muxokamada faol ishtirok etadilar.
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mashgulotni yakunlaydi talabalarni baxolaydi va faol ishtirokshilarni ragbatlantiradi. 3.2. Topshirik byeradi	Eshitadilar Topshirikni oladilar

BBB jadvali

<i>Nº</i>	<i>Mavzu savollari</i>	<i>Bilaman</i>	<i>Bilishni istayman</i>	<i>Bilib oldim</i>
1	2	3	4	5
1.	Ozod va obod Vatanni siz qanday			

	tushunasiz?			
2.	O'zbekiston kelajagi buyuk davlat uning mezonlari, shart-sharoitlari va omillari nima			
	Erkin va faravon hayot qurish – milliy mafkurasining bosh maqsadimi?			
3.	Yoshlarda ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayot qurish tuyg'usini qanday shakllantirish mumkin			

II. Uslubiy tavsiyalar

1. Muammoviy tahlilning bosqichlari.

Birinchi bosqich – muammoning asosiy mazmunini ajratib olishni taklif qiladi, tadqiqot obyektni aniqlab, shakl beradi.

Ikkinchi bosqich – muammoli vaziyatni tahlil qilish – obyektning holatini aniqlaydi, asosiy qirralariga e'tibor qaratadi, muammoli vaziyatning hamma tomonlarini tahlil qiladi.

Uchinchi bosqich – muammoni yechish uchun barcha vaziyatlarni ko'rib chiqadi, muqobil vaziyatni yaratadi.

To'rtinchi bosqich – muammoning yechimini aniq variantlardan tanlab oladi, muammoning aniq yechimini topadi.

2. Vazifani bajarish ketma-ketligi:

- 1) Muammoni shakllantiring.
- 2) Vaziyatni tahlil qiling, sabablarini ko'rsating.
- 3) Vaziyatdan chiqib ketish xarakatlarni izlab toping.
- 4) Jadvalni to'ldiring.

5) Aniq yakuniy xulosa chiqaring.

3. «Muammoli vaziyat» jadvali.

Muammoli vaziyat turi	Muammoli vaziyatning sabablari	Vaziyatdan chiqib Ketish xarakatlari

2.3. Blis-so'rov savollari

<i>№</i>	<i>Savol</i>	<i>Javob</i>
1.	Ozod Vatan nima	
2.	Obod vatan nima	
3.	Farovon hayot nima	
4.	Milliy g'urur nima?	
5.	Erkinlik nima	
6.	Mustaqillik tafakkuri deganda nimani tushunasiz?	

2.4. Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari

<i>Guruh</i>	<i>Baho</i>	<i>Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari</i>			
		<i>O'tilgan mavzuni bilishadi</i>	<i>Guruh faol</i>	<i>Muammoni yechish uchun takliflar</i>	<i>Jami</i>

				<i>berishdi</i>	
	<i>Ball</i>	<i>1,0</i>	<i>0,5</i>	<i>1,5</i>	<i>3</i>
1					
2					
3					

Guruh ishlarini umumlashtiruvchi baho

<i>Guruh</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>Jami ball</i>	<i>Baho</i>
1					
2					
3					

2,2 – 3 ball – a'lo

0,5 – 1,1 ball – qoniqarli

0 – 0,5 ball – qoniqarsiz

1,2 – 2 ball – yaxshi

8-Mavzu Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik.

Ma'ro'za mashg'uloti ta'lim texnologiyasining modyeli

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 80- 90
O'quv mashg'ulotining shakli va	1.Milliy g'oyada milliy rivojlanish va demokratik

turi. Ma'ro'za ryejasi.	tushunchalarning o'zaro munosabati. 2.Demokratik o'zgarishlarni chuqurlashtirish jarayonida milliylik va milliy o'zlikni namoyon bo'lishi. 3.Millatlararo totuvlik g'oyasining mo'kiyati va mazmuni. 4.Diniy bag'rikenglik g'oyasining mo'kiyati va mazmuni.
O'quv mashg'uloti maqsadi:	Talabalarga: milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik haqida tushuncha berish.
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, ma'ro'zani muayyan qismlarga bo'lish, har bir qismni o'zaro mantiqiy bog'liqlikni ta'minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish.	O'quv faoliyatining natijalari: milliy g'oyada milliy rivojlanish va demokratik tushunchalarning o'zaro munosabati. Demokratik o'zgarishlarni chuqurlashtirish jarayonida milliylik va milliy o'zlikni namoyon bo'lishi.Millatlararo totuvlik g'oyasining mo'kiyati va mazmuni.Diniy bag'rikenglik g'oyasining mo'kiyati va mazmuni. haqida tushunchaga ega bo'ladi, mazmunini yorita oladi, tavsiflaydi
Ta'lim usullari	Ma'ro'za, muloqot, aqliy hujum,
O'quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta'lim vositalari.	Ma'ro'za matni, auditoriya doskasi, darslik, ko'rgazmali qurollar.
Monitoring va baholash	Og'zaki so'rov: Tyezkor so'rov.

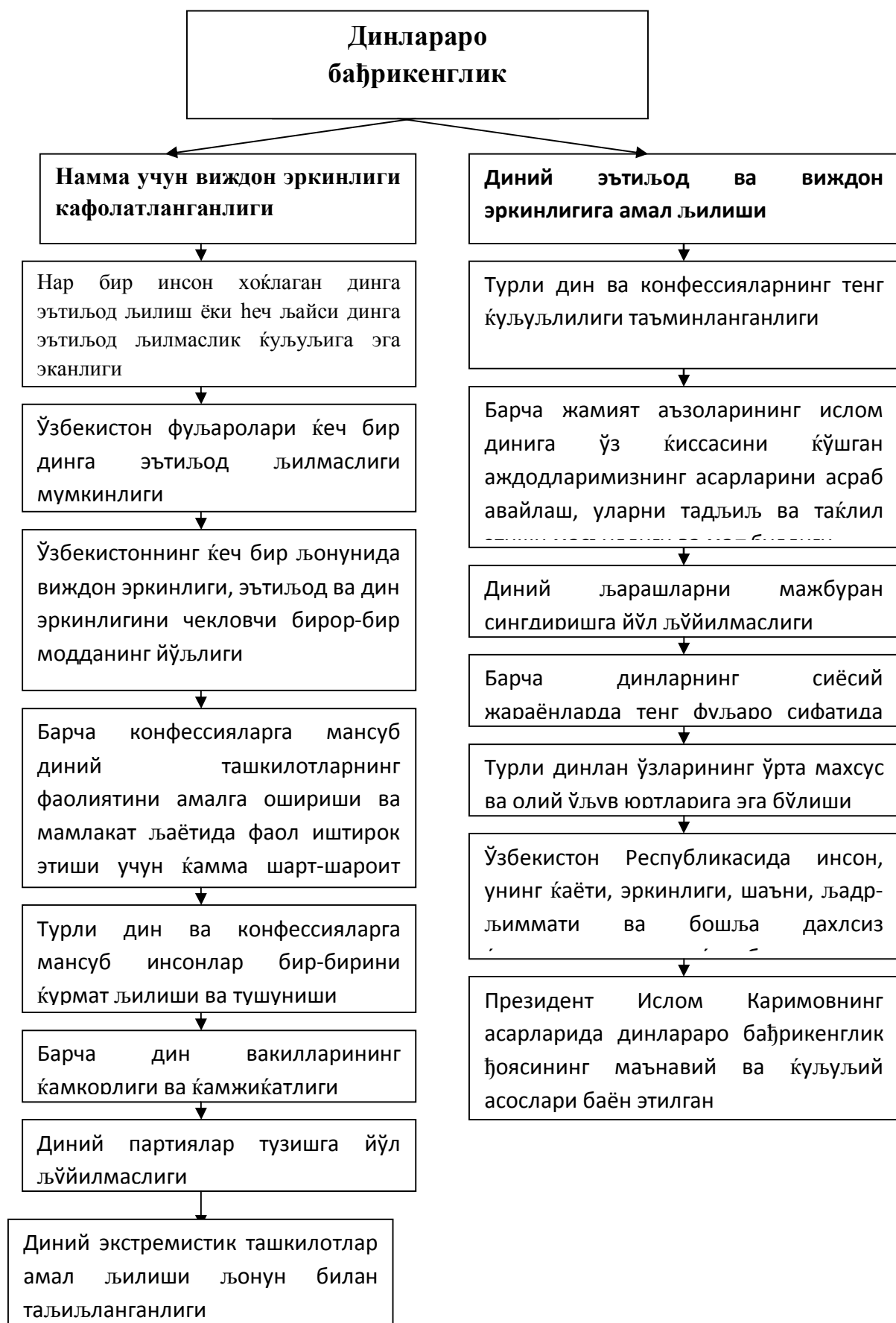
8-MAVZU: Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik.

Ma'ro'zaning tyexnologik xaritasi.

2 soat

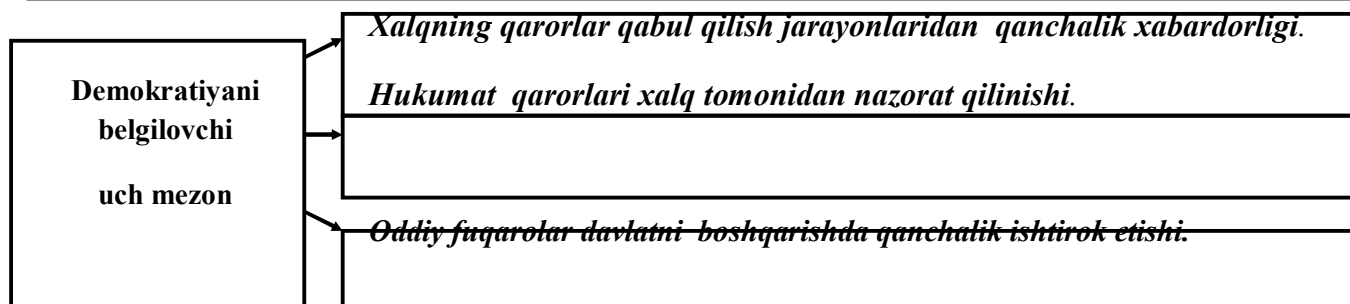
Ishlash	Faoliyat
---------	----------

bosqishlari Vaqti	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik. <u>Mashg'ulot ryejasi:</u> 1. Milliy g'oyada milliy rivojlanish va demokratik tushunchalarning o'zaro munosabati. 2. Demokratik o'zgarishlarni chuqurlashtirish jarayonida milliylik va milliy o'zlikni namoyon bo'lishi. 3. Millatlararo totuvlik g'oyasining mokiyyati va mazmuni. 4. Diniy bag'rikenglik g'oyasining mokiyyati va mazmuni..	Tinglaydilar aniqlaydilar va muhim joylarini yozib boradilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash ushun tyezkor savol-javob o'tkazadi. 2.2. O'qituvshi visual materialdan foydalangan holda ma'ruzani bayon etishda davom etadi.. 2.3. Talabalarga mavzuning asosiy tushunshalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi.	Tinglashadi, savol byerishadi, javoblarni eshitishadi. Ta'riflarni yozib oladilar. Ma'lumotlarni umumlashtirib bilimlarni shukurlashtiradilar
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mavzuni mustahkamlash ushun savollarga javob byeradi. 3.2. Mustaqil ish ushun topshiriq byeradi. 3.3. Darsni yakunlaydi.	Savol byeradilar, aniqlaydilar.

DEMOKRATIYA VA UNING MEZONLARI

Umumiy tarzda demokratiya deganda hammaning manfaatlari yo'lida ko'pchilikning hokimiyati va ozchilikning irodasini hurmat qilish tushuni-ladi. Batafsil tahlil qilinganda esa demokratiya - xalqning o'z erkinligi va mustaqilligiga qarashlari ham, o'zboshimchalik bilan cheklashlar va shu yo'sindagi harakatlardan himoya qilish ham, fuqarolarning o'z-o'zini bosh-qarish shakli ham ekanligi bo'ladi.

Demokratiya - faqat nazariya yoki siyosiy jarayongina bo'lib qolmay, shu bilan birga xalqning turmush tarzi va uning butun ruhiyati, an'analari, madaniyati, psixologiyasining xususiyatlari hamdir. Demokratiya g'oyalarini bayon qilish mumkin. Siyosatda demokratiyani yuqoridan «tushirish» mumkin. Lekin bu bilan demokratiya sizni bizning amaliy hayotimizga singmaydi. Demokratiya jamiyatning qadriyatiga, har bir insonning boyligiga aylanmog'i kerak. Bu esa bir zumda bo'ladigan demokratiya turmush tarzining tarkibiy qismi bo'la olmaydi. Bu tayyorgarlik ko'rish va demokratiya tamoyillarini o'zlashtirishdan iborat ancha uzoq muddatli jarayondir. Ba'zi davlatlarda bunga erishguncha ko'plab avlodlar o'tgan.
I.A.KARIMOV

O'quv materiallar

-----Inson yaralibdiki u kamisha erkka, kurriyatga intilib yashaydi. U ming yillardirki, turli ziddiyatlaru, purtonlarga bardosh berib, ezgulikka intilib kelmo'lda. Biro'la, kurriyatga intilish bosh'la, uni xudbinlikka burbon qilish bosh'la. Shuning uchun demokratiyani kar kim kar xil tushunadi. Demokratiya ko'xlagan gapni gapirishi, kayoliga kelgan ishni qilish emas, balki al'idrok, boy ma'naviyat va madaniyat ko'rigidir. Bolaversa, bosh'laruvda bo'lgani kabi, kurriyatga munosabatda kam bosh'alardan andoza olish, rakbarni kam mamlakatni kam boshi berk ko'chaga kiritib bo'yadi. Masalan, Tarb demokratiyasini Shar'la mamlakatlarida joriy etish mumkin emas. Unga tal'id qilish kutilmagan fojealarga olib kelishi mumkin. Buni Tojikiston misolida olib kelishimiz mumkin. Mamlakatni kar kim o'z

tomoniga tortgani, davlat, kúkumat va parlament o'rtasidagi kelishmovchiliklar sababli xalq kayoti taklikali tus oladi.

-----Demokratiya – bu buyuk ne'mat, uni oliy madriyat sifatida tushunish nechohli asrash yoki toptash kar bir fuaroning ichki madaniyatidan, ma'naviy-axloiy lyiyoasidan, so'ng butun millatning umumiy madaniy saviyasidan, siyosiy va ijtimoiy faoligidan dalolat beradi. Atoili faylasuf Andre Jid «Erkin fikrlash imkoniyatiga ega bo'lish uchun eng avvalo xatti-karakatlarimiz ohir olibatlarga olib kelmasligi kafolatiga ega bo'lmo lozim»⁷ degan edi.

-----Kurriyat – bu falyatgina yaxshi turmush kechirishga va ko'ngilli yashashga da'vo lyilish imkoniyati emas! Aksincha u erkin meknat lyilish, yaratish, bunyod etish imkoniyati! Barcha ektiroslar, junbushlardan koli bo'lgan aly-idrok tantanasi! Biz demokratiyani ana shunday tushunishimiz, anglashimiz lozim. Ana shunda u akolining iroda kuchi, idroki va tafakkuri bilan turmush tarziga, yaxshi yashash vositasiga jamiyatni kam, inson kayotini kam ezgulik sari yo'naltiradigan lyudratli kuchga, buyuk madriyatga aylanadi.

Demokratiyani Prezident yoki kúkumat bir farmon yo lyaror bilan, Parlament bir lyonun bilan o'rnatib bermaydi. Uni xalq o'ziga o'zi aly-idrok bilan yaratadi.

-----Demokratiyani anglash – shaxsning kamma uchun birday zarur bo'lgan lyonunlarga to'la rioya etish, anily tartib- intizomga tayanib yashash salokiyati. Demokratiya bizga inson kal-kilylylaridan kimoya lyiladigan umumxalq va umumdavlat manfaatlaridan asraydigan barcha lyonunlarga bo'ysunib yashashni o'rgatadi.

-----Demokratiya falyatgina siyosiy, kilylyiy yoki ijtimoiy kategoriya emas, ayni paytda u ma'naviy-axloiy kategoriyadir. Kurriyatning kengma'nodagi tushuncha ekanligini anglash o'zligimizni anglash demakdir. Demokratiya – kokimiyatsizlik

⁷ «Летиратурная» газета. 1989 г, №-29.

yoki separatizm emas! U davlat birligi va konstitutsiya asosidagi jihat'iy tartib-intizomdir.

-----Erkinlik, demokratiya o'zida kammani bo'ysunbirmasligi, kammani zabt etmasligi, balki u al-l-idrokka bosh egishiligi, uning yo'rihida yurishi lozim. Ana shundan kelib chilib, biz eng avvalo erkinlikni, demokratiyani tarbiyalashimiz kerak. Chunki u sohlom fikrlar va shakllangan al-l-idrok ta'sirida bo'lsagina bizni tarbiyalashi, jamiyatni sohlomlashtirishi mumkin. Mustajib O'zbekisitonda tarixan juda jislja valjt mobaynida Jarb davlatlaridek keng mijyosli tadbirni amalga oshirishni talab etish al-lga sihmaydigan kolat. Odamlar dunyojarashi, fikrlash tarzi va onglilik darajasini bir kun yo bir yilda o'zgartirish sira mumkin emas. Halning ma'naviy-ma'rifiy saviyasi umummadaniya salokiyati janchalik baland bo'lsa, ijtisodiy taraajbiyot kam shuncha tezlashib, erkin, farovon kayotni ta'minlashga shart-sharoit yaratiladi. Kar bir fuljaro akolining kamma jatlami buni yaxshi anglashi lozim.

-----Demokratiya erkinlik, erkin fikr, erkin karakat-faoliyatdir. Shunday ekan, bunda o'zlikni namoyon etish imkoniyati mavjuddir. Kar bir fuljaro jobiliyati, bilimi, malakasini ishga solib, yaxshi yashash uchun bermalol kurash olib bormohti lozim. Biroj, ayni paytda, demokratiya – yuksak ma'naviyatni, mas'uliyatni kis jilishni talab etadi. Jonun, kivilj imkoniyatlar bersa, axloj, burch, o'zgalar madaniyatini kisobga olish esa, mas'uliyat yuklaydi, kar bir individual shaxs madaniyati bilan jamiyat madaniyati chambarchas bohtilj ekanini kar soniyada sezib turishi kerak. Shu zaminda rajobat kam, al-lu-zakovat kam adolat uzaniga tushadi. Kishini kishi tomonidan nokaj ezilishi zo'ravonlik jilishiga yo'l jo'yilmaydi. Demokratiya – uiljori darajada rivojlangan kiishilar jamiyati, insoniyat erishgan buyuk ne'mat, ko'pchilikni ma'jul yashash tarzi. O'zbekistonda kam biz ana shunday bo'lishi uchun intilishimiz zarurdir.

-----Jamiyatning ko'pchilik a'zolari jabul jilingan tamoyillar asosidagina insonparvar jamiyat barpo etishi mumkin. Bu tamoyillar demokratiya sharoitidagina

amalga oshishi mumkin. Bu hoidalar muvofiq lashtirish va dasturlashtirish vazifasini bajaradi. Jamiyatimiz kayotining asosiy hoidalari O'zbekiston konstitusiyasida, boshla honunlarida o'zining yuridik ifodasiga ega. Milliy istilol hoyasining asosiy tamoyillari shunchakki hurul joyda emas, balki insonlar o'rtasidagi munosabatlarda amal yilishi kerak. Insonlar o'rtasidagi munosabatlarning barcha turlari teng kulilyilik hoidalariga asoslangan talddirda manfaatlar uyhunligiga erishish mumkin.

-----Kulilyiy demokratik davlatni barpo etish fularolar jamiyatini vujudga keltirish honun ustuvorligiga erishish Prezident va u rakbarlik yilayotgan kukumatning asosiy malsadlaridan biridir. O'zbekistonda davlat kokimiyatining yagona manbai xal bo'lib hoilish davlat kar banday sharoitda kam xalning koxish irodasini ifodalashi, uning manfaatlari yo'lida xizmat yilish asosiy tamoyil yilib olingan.

-----Kar banday davlat mustalil bo'lmasa, erkinlik kam, erkin rivojlanish kam bo'lmaydi. O'zbekiston o'z mustalilligini bo'lga kiritgandan keyin uning oldida ikkita vazifa turadi: biri mustalillikni mustakkamlash bo'lsa, ikkinchisi bozor lityisodiyotiga asoslangan demokratik davlat hurish.

-----Bu ikki jarayon kozirgi kunda bir-biri bilan uzviy bohliy kolda amalga oshirilmoalda. lityisodiy taralilyot ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy-ma'rifiy yuksalish bilan bohliy.

Demokratiya kamma soalalarda shaxsiy hobiliyatni charxlaydi, galobat va «kim o'zar»ga bardosh berishni talab yiladi. Bu muttasil va muntazam ravishda izlanish, ixtirolarni amalga oshirishni, kar doim olha intilishni talab yiladi. Sustkashlik yilgan, yangilik yaratishga nolobil odam taralilyotdan orlada holib ketaveradi. Buning olibatida shaxsda xudbinlik, shaxsiy manfaatni ustun bo'yishga moyillik vujudga kelishi mularrar. Xudbinlikning bir necha jikatlari bor: o'z iste'dodi va hobiliyatini ishga solib, fikri va rejalarini kayotga tadbil etish kam aslida xudbinlik, ya'ni shaxs sifatida o'zlikni namoyon yilishdir. Buni ijobiy

ma'nodagi xudbinlik deb atash mumkin. Bunday xudbinlik, individual sa'yi karakat jamiyat rivojiga yordam beradi. Ammo faljat o'zini o'ylaydigan, boshlalar meknati evaziga boyishga intiluvchi shaxslar kam bor. Ular o'zlarini eng dono, eng kuchli kisoblab, atrofdagilarga bepisand munosabatda bo'ladilar, kibru kavoga beriladilar va jamiyat rivojiga naf keltirmaydilar. Mana bunday manmanlik va kukmfarmonlikka asoslangan xudbinlik aslida ma'naviy lashsholik tufayli paydo bo'ladigan axloiy lusurdir. Zero, «o'zim bo'lay» falsafasi milliy vatanparvarlik tuyhusini sundiradi. «O'zim bo'lay» deb intiladigan odam iymon-e'tilodni kam poymal etadi. Bunday odam karom-kalol, yaxshi-yomonni kam farlamaydi, landay bo'lmasin, layerda bo'lmasin o'zlashtirib olsa bo'lgani, boshlasi bilan ishi yo'.

Shunisi ma'lumki, bizning uluh shoirlarimiz, mutafakkir bobolarimiz, avliyo-shayxlarimiz kirs va kasadga, shaytoniy nafsga berilish, bu yo'lda odamlarga jabr-zulm kilishga larshi chiljanlar. Halimiz axloining eng yaxshi jikatlari shu bois kozir kam o'z kuchini ko'rsatmo.

Sir emaski, demokratiya erkin fularolik jamiyati ekan, unda ochil mulotlar, lonun asosidagi munosabatlar lat'iy asosga lo'yilib, u oshkoralikni yuzaga keltiradi va lonun asosida ijtimoiy adolat tiklanishiga erishiladi. Inson kulilalarini ta'minlash va kimoya lilish birinchi darajali akamiyat kasb etadi.

Boshlacha aytganda, jamiyat ichidan turib faollashib, mustakkamlanib boradi, o'z-o'zini boshlarish sari dadil ladamlar lo'yiladi. Ammo, bundan demokratiya sharoitida davlatning boshlaruvchilik, tashkilotchilik roli barkam topadi, degan xulosani chilarmaslik kerak. Ayrim Far6 fay-lasuf-lari (chunonchi, Karl Popper) o'zining «Ochil jamiyat va uning dushmanlari» kitobida mustakkam milliy davlat demokratiya taralbiyotiga to'slinlik liladi, degan fikrni olja suradi. Uning nazarida davlatning kuchayishi «ochil jamiyat» kishilarining erkin faoliyat ko'rsatishi, fikri, irodasini ifodalashi, lobiliyatini ishga solishga xalalit beradi. Uning asosiy sababi davlat kukmron mavlyeini egallab, kokimiyat, mansab ideallashtiriladi. Natijada, davlat rakbarining fikri asosiy fikr bo'lib, lolgan fikrlarni bujadi. Uning fikricha, bu avtoritarizmni yuzaga keltiradi. Demak, chinakam

demokratiyaga amal qilmay qoladi, deydi. Uning nazarida, shunday qilib, milliy hoya kam oxir-oqibatda millatchilikka olib boradi va totalitarizm xavfini tuqdiradi. K.Popper, Platon, Aristotel va ayniqsa Gegel falsafiy qarashlarini tanqid qilib, har bir shaxsning farqiy (individual) fikri, intilishi va dunyoqarashini e'tiborga olmay, balki muayyan qolipdagi hoyalarga kammaning bo'ysunishini talab qilib kelganlar. Odamlarni «Oliy xalifat» tarzida tashdim etiladigan hoyalardan xalos etish kerak. Shunda shaxs erki ta'minlanadi, deydi K.Popper. Bunday fikr bilan to'liq bo'shib bo'lmaydi. Hoyalarning mutlaqlashtirilishi davlatning va davlat rahbari bo'lgan yakka shaxslarning mutlaqlashtirilishiga olib keladi. Natijada, bunday shaxslar o'zlarini nufuslardan qoli, tanqiddan yuqori deb qis eta boshlaydilar. Bu esa jamiyat va davlat orasida begonalashuvni yuzaga keltiradi. Natijada, totalitar hoya kukmronlik qilib, turqunlik yuz beradi. Maddoqlar, axloqiy nopok odamlar mansablarni egallab, soqlom fikrni buqadilar. Bunday sharoitda iqtisodiy va ijtimoiy taraqliyot to'xtab qoladi.

«Davlatni iloqiylashtirish qullik va istibdod kukmron bo'lgan davrlardan qolgan kishilar sajdaparastligining eng yomon ko'rinishidir», deb yozadi K.Popper.

Umuman, K.Popperning ko'pgina fikrlari ancha baqsli. Biroq, demokratik tamoyillarga amal qiladigan jamiyatda bunday iloqiylashtirishlarga o'rin qolmaydi. Ammo, shunisi borki, demokratiya sharoitida kam davlat ijtimoiy-siyosiy institut sifatida saqlab qilinadi va uning funksiyalari to'la amal qiladi. Davlatning obru-e'tibori, nufuzi baland bo'lishi jamiyat taraqliyoti uchun zarur. Kuchli, adolatparvar jamiyat davlatsiz yashay olmaydi. Negaki, davlat jamiyat barqarorligi, millat osoyishtaligi va iqtisodiy taraqliyotining bosh isloqotchisidir.

O'zbekistonning mustaqil mamlakat sifatidagi mavjudligi uning milliy davlatchiligi taraqliyoti bilan birgalikda olib qaralgandagina mazmun-moqiyaatga ega bo'ladi. Tarixiy tajribalar aynan o'tish davrida davlatning isloqotchilik roli beniqoya katta bo'lishini tasdiqlamoqda. Shu ma'noda, mustaqil O'zbekiston davlatini xalqimizning irodasi va ruqini ifodalaydigan, uning birligini ta'minlashdagi o'rni beqliyosdir.

Demokratiya sharoitida, albatta, davlat va uning tarkibiy jismi bo'lgan kokiimiyatga munosabat o'zgaradi. Chunki kokiimiyat jamiyat nazorati ostida bo'ladi. Saylash va saylanish mexanizmining amal qilishi, davlat rahbarlarining kisiob berib turishi, matbuot erkinligi, jamoat tashkilotlarining faolligi - bularning kammasi davlatning mutlaq hoyalarga berilishiga yo'l qo'ymaydi. Ya'ni shaxs, jamiyat va davlat o'zaro yaqinlashib boradi, bir-biriga kisiob berish kuchayadi. Natijada, shaxs va davlat manfaatlari uyqunlashib boradi. Ana shunday sharoitda milliy hoya qanday kokiimiyatga ega bo'ladi, u demokratik qadriyatlarning xalq ongiga singishi va joriylanishiga to'sqinlik qiladimi yoki davlatning iloqiylashuviga sabab bo'ladimi?

Bunda faqat «yo'l» deb javob berish mumkin. Birinchidan, milliy hoya — bu kar bir shaxs va butun jamiyatga tegishli hoyadir. Milliy istiqlol hoyasi fikrlar va mafkuralar xilma-xilligiga asoslanadi; milliy goya — jamiyat mafkurasi, davlat mafkurasi emas;

Ikkinchidan, milliy hoya negizida vatanparvarlik, millatparvarlik tuyqusi yotadi. Demak, milliy hoya va milliy taraqqiyot, yurt rivoji vobasta. Shu nuqtai nazardan kam yurtboshimiz Islom Karimovning «Ozod va obod Vatan, erkin va farovon kayot qurish — pirovard maqsadimiz» degan kikatli so'zida ma'no ko'p. Bu jumlada mustaqillikning abadiyligi, demokratik erkinliklar, Vatan ravnaqi, kar bir fuqaro kayotining farovonlashuvi ko'zda tutiladi.

Uchinchidan, milliy hoya qyech narsani, jumladan, davlatni kam, aloqida shaxslarni kam iloqiylashtirishni nazarda tutmaydi, balki xalqning eng ezgu kistuqulari, intilishlarini ifodalab, bunyodkorlik ishlariga rahbatlantiradi.

To'rtinchidan, milliy hoya allaqanday totalitar xususiyatga ega mafkura emas, u biron bir shaxs ishlab qilqan va zo'rlab jamiyatga tiqishtirayotgan yoki tepadan tushirilgan «yagona hoya» kam emas. U xalqning o'z tafakkuri mevasi bo'lib, milliy-ma'naviy negizga tayanadi.

Beshinchidan, milliy hoya umumbashariy fikrlar, ilmiy yutuqlarni jamlab singdirishni kam ko'zda tutadi. Yevropa mutafakkirlaridan biri K.Gelvesiy yozgan

edi: «Vatanga muqabbat butun dunyoga muqabbat bilan muvofiq keladi ilmu ma'rifat nuridan bakramand bo'lgan kar bir xalq bu bilan o'z lo'shnilariga zarar yetkazmaydi. Aksincha, davlatlar anchalik ma'rifatli bo'lsalar, ular o'zaro hoyalari, bilimlar almashishga moyil bo'ladilar va olibatda shu tufayli butun dunyo ali ortib boraveradi». Shu bois, milliy hoya mamlakatni yakka lab lo'yadi, tara lo'iyotni susaytiradi, deguvchilar xato lo'ladilar.

Milliy rivojlanish omillari lo'uyidagilardan iborat:

1. Milliy isti lo'lol hoyasiga asoslangan bunyodkorlik, fidoyilik va vatanparvarlik.
2. Milliy-ma'naviy yuksalish va ilmiy salo'kiyat, madaniy darajaning balandligi.
3. Milliy yakdillik, siyosiy bar lo'arorlik.
4. Mustakkam milliy davlatchilik asoslarining mavjudligi.
5. Milliy o'zlikni anglashning yuksak darajada bo'lishi va bosh lo'alar.

Milliy hoya demokratiya va milliy davlatchilikning negizlarini tashkil etadi.

Erkin fu lo'aro va ozod shaxs lo'uyidagi to'rt ji katni, ya'ni:

- 1) o'z ka lo'-ki lo' lo'ini taniydigan va buning uchun kurashadigan;
- 2) o'z kuchi va imkoniyatlarini ishga solib uning samarasini ko'radigan;
- 3) atrofida sodir bo'layotgan vo lo'yea-ko disalarga musta lo'il munosabat bildiradi oladigan;
- 4) shaxsiy manfaatini mamlakat va xalq manfaati bilan uy hun ko lda ko'rib faoliyat yuritadigan bo'lishi lozim.

Milliy tarbiya odamlarni anchalik ko'p yetishtirib chi lo'arsa, ol ha borishimizga shuncha imkoniyat vujudga keladi. Islom Karimov mamlakatimizda yashayotgan barcha yoshlar ana shunday pesh lo'adam, o'zini o'zi uddalaydigan, o'z ishidan, faoliyatidan rozi bo'ladigan kishilar bo'lishini ho'klaydi; karaxtlik, bo lo'imandalik, noshudlikni insonga xos bo'lmagan illat va nu lo'son deb biladi. Prezident o'zining O'zbekiston Milliy axborot agentligi muxbiri savollariga bergan javoblarida («Kushyorlikka da'vat») buni anik; tushuntirib beradi: «Agar biz o'z

kuchi, saloқiyatiga ishonadigan, boʻlimandalikni or deb biladigan, eng rivojlangan malakatlarning ilhori kishilari bilan tepa-teng muomala qila oladigan, oʻni boradan, yaxshini yomondan ajrata oladigan, bu murakkab, beshafqat kayotning pastu baland, changu tor kuchalaridan Alloq bergan al-zakovati bilan toʻhri yoʻlni topa olishga qodir boʻlgan barkamol avlodni tarbiyalab yetishtirsak, oʻylaymanki, oʻz malsadimizga toʻla erishgan boʻlamiz».

Demokratiyaga xos boʻlgan amaliyotchilik raqobat mukiti ayni vaqtda shaxsda kuchli aldiy saloqiyat, ilmiy-takliliy qobiliyat boʻlishini kam talab qiladi. Buning natijasi ularga ilm-maʼrifatning qadri ortib boradi. Ayniqsa, axborot almashish tezlashib boraveradi. Ilmiy tafakkur, fundamental tadqiqotlarga talab kuchayadi. Kishining maʼrifati va maʼnaviyati yuksak boʻlsagina, amaliyotchilik qobiliyati samara berishi mumkin. Internetga, kundalik xabarlariga tashnalik bilan birga, kitobga muqabbat kam susaymasligi lozim. Chunki kitobdan olinadigan bilimni qyech narsa bilan toʻldirib boʻlmaydi. Axborot nazariy bilimni emas, maʼlumotiy bilimni (xabardorlikni) oshiradi. Nazariy bilim, takliliy-muqokamaviy malaka kitob asosida qosil qilinadi. Bundan tashqari, kitob ruq va qalbga kam oziq beradi. Alqiy qobiliyat kam maʼnaviy tarbiya, qalb oqlali toʻlishsa yaxshi, aks qolda u yovuzlik manbaiga aylanishi qyech gap emas. Sovuq, beparvo mushoqada insonni meqr shafqatdan maqrum etadi. Shu bois kam, al qalb tufayli yuksalsa, axborotlar xissiy fazilatlar bilan koʻtilsa, kamolot yuz berishi, komil inson voyaga yetishi mumkin. Shu bois kam shaxsni maʼnaviy-aqloliy jikatdan tarbiyalashning akamiyati tobora ortib bormokda. Iqtisodiy oʻnglanish maʼnaviy oʻnglanishdan ajralgan boʻlmaydi.

Qayot shuni koʻrsatadiki, inson avvalo, muayyan mafkura, dunyoqlarash tizimiga, asrlar davomida shakllangan maʼnaviy tajribaga tayanib yashaydi.

Odamni shakllangan dunyo qlarashdan ajratib boʻlmaydi. Agar dunyo qlarash toʻhri ezgulik asosida shakllangan boʻlsa, inson shu yoʻlda qarakat qilave-radi, ilmi, qobiliyatini kam shunga sarflaydi. Agar buning aksi boʻlsa, demak notoʻhri yoʻlni tanlaydi, adashadi yoki yoʻlini «xalq» deb buzqunchilik qiladi. Bunyodkor shaxs ezgulik qjoyalari ruqida tarbiyalangan erkin shaxsdir. Shu bois milliy qjoya qar bir

fulʼaroning va butun kalʼimizning jalʼidan joy olgan boʻlishi, uni ruʼlantirishi, chidamli va shijoatli jilib tarbiyalashga xizmat jilishi kerak. Milliy ʼoya bizning tariximiz, bugunimizni va kelajagimizning birlashtiradi.

Shunday jilib, milliy ʼoya kayotiy va istiʼbolli ʼoyadir. U taraʼlayotga va mamlakat fulʼolarini chinakam kamjikatlikka, maʼrifatga olib boradigan insonparvar va taraʼiyarvar ʼoyadir.

Biz bolalarimizni chin maʼnoda jakon bilan baxslasha oladigan oʻktam, dili va tilidan odamlar ozor chekmaydigan, sharʼona odob-aʼloʼli, ammo xalʼini birovga bermaydigan kam jisman, kam alʼan, kam ruxan soʼhlom, bardam jilib tarbiyalashimiz lozim. Ular Forobiy, Ibn Sino, Baxovuddin Naʼshband, Mirzo Uluʼbek kabi uluʼ bobolarimiz merosini kam Shekspir va Dante, L.Tolstoy va Gyote, Bayron va Gyugo merosini kam oʻrgansin, baxra olsin, kalʼga va zamonaga munosib farzandlar boʻlib yetishsin.

Milliy tarbiyaning bosh maʼsadi deganda:

a) eski totalitar mafkuradan ozod;

b) jullik, muteʼlikni tan olmaydigan;

v) maʼnaviy zulmdan ozod;

g) kalʼ-kuʼlyini tanigan;

D) Oʻz kuchi, imkoniyatlariga ishongan;

ye) oʻz fikri, jarashiga ega boʻlib, atrofdagi volʼyea-kodi-salarni xolisona taxlil jila oladigan;

j) xirsu xavolardan jutulgan, saloʼiyatli, fidokor, ezgu niyatli shaxslar, komil insonni shakllantirish tushuniladi.

Shaxslari ana shunday kamolga yetgan yurt xar jikatdan taraʼliy topadi, kalʼi kam toʻl va farovon yashaydi. Tayrat-shijoat, jobiliyat, bilim va samarali

tadbirkorlik — mamlakat taraǵıyotining bosh mezonidir. Uluǵ fransuz adibi V.Gyugo aytgan edi: «Dunyoda kichik ǵalǵlar yo’ǵ... Odamning uluǵligi uning bo’y-basti bilan o’lchanmaganiday, ǵalǵning buyukligi ǵam ǵyech ǵachon uning sonining ko’pligi bilan o’lchanmaydi». Ammo o’zlikni anglash barobarida uning o’ziga xos ǵususiyatini saǵlash va takomillashtirish ǵam muǵim o’ringa ega bo’ladi. Ma’naviy ǵadriyatlarni tiklash orǵali, o’zbek ǵalǵi o’z ajdodlari kim, dunyo xaritasida ǵanday mav-ǵyega ega ekanini bilib olmokda. I.A.Karimov «Biz ǵyech kimdan ǵam emasmiz, va ǵyech kimdan ǵam bo’lmaymiz» deganda ikki jixatni nazarda tutadi:

1)ǵakon madaniyatiga xissa ǵo’shgan, tariximiz ana shu milliy ǵurur, ǵobiliyat, intilish negizida jiplashib bir maǵsad sari ǵarakat ǵilishga zamin bo’lmokda.

2)Endigi vazifa — ana shu zaminga imkoniyatni ishga solish, ya’ni o’ǵib-o’rganib, bilim-malaka ǵosil ǵilib, dunyo maydoniga dadil kirib borish, ǵamda o’z o’rnini egallab olishdan iboratdir.

Ammo ana shu yo’lda o’zlikni yo’ǵotmaslik, o’z milliy tafakkuri, an’analari, ajoyib ǵususiyatlarini saǵlab ǵolish lozim. Bu esa ancha mushkul vazifa. Chunki taraǵıy etgan mamlakatlarning ǵammasi ǵam bizni ǵuchoǵ ochib ǵarshi olayotgani yo’k, bu — birinchidan. Ikkinchidan, ular ǵar bir ǵolatda ǵam o’z milliy manfaatidan kelib chiǵib munosabatda bo’ladi. ǵatto, demokratiyani «eksport» ǵilishdan ǵam manfaatdor ayrim kuchlar bor. Chunki bu ularga mamlakat boyliklarini o’zlashtirish, arzon ishchi kuchidan foydalanish imkoniyatini yaratadi. Demokratiyani yagona, yevropacha turmush tarzi mezonlari bilan baxolamoǵchi bo’ladi.

Ana shuning uchun ǵam milliy tarbiya masalasi ǵozir dolzarb bo’lib turibdi. Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi aynan shu maǵsad uchun ǵabul ǵilindi. Farzandlarimiz yangicha yashashga tayyor bo’lishi va eng muǵimi, O’zbekistonning gullab-yashnashiga xissa ǵo’shishi kerak. Zamonaviy bilim, zamonaviy malaka, zamonaviy ǵobiliyat egalari bo’lib yetishsin. Milliy ǵoyaning bosh maǵsadi ǵam shu!

Milliy-ma'naviy madriyatlar milliy hoyaning eng mukim asoslaridandir. Milliy vatanparvarlik ruhi m'anchalik baland bo'lsa, bu madriyatlar shunchalik anglanadi, shuurimizga singib boradi. Olibatda, madriyatlar bizning o'zligimiz, shaxs sifatidagi borligimiz, namoyon bo'lishimizning belgisiga aylanadi.

Ammo bu kodisa k'ozir batamom sodir bo'layotgani yo'l . K'ali milliy hoya bizning kammamizning ongu shuurimiz, tafakkurimizni band etgan emas. Albatta, istilol yillarida tafakkurimizda o'zgarishlar sodir bo'ldi. Chunonchi:

—mulkchilikka munosabat o'zgardi, k'ususiyl mulk va uni ko'paytirish mumkinligi odatiy kol bo'lmo'lda;

—o'zbek millatining buyuk tarixi, ma'naviy boy merosi borligi ayonlashdi;

—shaxsiyl tashabbus, sayi k'arakat l'ilgan odaml o'zini k'am, yurtini k'am obod l'ila olishni tobora xis l'ilayotir;

— k'orij mamlakatlari bilan bemalol savdo-sotil l'ilish, shartnomalar tuzish, mulotlar uyushtirish tajribasi o'zlashtirilmokda va x.k.

Prezidentimiz buning keng dasturini ishlab chil'ib, k'am nazariyl, k'am amaliyl jabxalarda kayotga tadbil etmo'lda. Birgina iste'dodlar tarbiyasini oling. Bir nechta jamh'arma tuzilib, iste'dodli yoshlar orasida tanlovlar o'tkazilmo'lda. Ammo iste'dodlar tarbiyasi bilan k'ar bir ustaxona, korxona, o'l'uyl muassasasi shuhullanmo'hi lozim. Iste'dodli yoshlar — bizniig kelajagimiz. K'ozir O'zbekistonga yuzlab mukandislar, eng yangi fan sokalarida ishlaydigan, yangilik l'iladigan odamlar kerak. Mamlakatni l'itisodiy ko'taradiganlar k'am shulardir.

Biz inson madri uchun jonbozlik l'ilaylik. Agar o'z bolang emas, lo'shning bolasi iste'dodli bo'lsa, o'shanga yordam l'ilib, tarbiyasiga xissa lo'shmo'lu' savob ekanini anglab yetaylik.

Xozir yoshlarimiz l'itisodiy, kul'biyl bilimlarni o'rganishga berilganlar. Bu yaxshi. Shu bilan birga tarix, ona tili, adabiyot, san'atni k'am sevib o'rganish lozim. Kishining ma'naviy dunyosini kengaytirishda musi'la, teatr, rassomlik san'ati va aynil'sa, badiiy adabiyotning roli benixoya katta. Adabiyot xislarni tarbiyalaydi,

ko'ngil mulkini obod qiladi, tafakkur va shuurni boyitib ulhaytiradi. Jadimda madrasalarda «balojat ilmi» o'tilgan. Bu, asosan, adabiyotdan lazzatlanish, she'ri, so'zning kuch-qudratini anglash va fasoxatli so'zlash ilmidir.

Zotan, yetuk odam falsafat ilmining ko'pligi bilan emas, uning kuchli mantiqi joizligi, suxandonligi bilan kam ajralib turadi. Kar bir odam nimagadir mexr bo'yadi, nimadadir jobiliyat ko'rsatadi, o'z kasbining ustasi bo'ladi. Biroq kammadan talab qilinadigan narsalar borki, bu kasbiy sifatdan tashqari, insoniy sifatlardir. Ya'ni yulorida zikr etganimiz va-tanparvarlik, millatparvarlik, fidoyilik, kalollik, rostgo'ylik, kalgo'ylik, Kal va kalilatni sevishtirish ana shunday sifatlarning sirasiga kiradi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida yana saxovat, ximmatbalandlik, futuvvat ko'proq ko'zga tashlanadigan, qadrlanadigan sifatlarning bo'lib qoldi.

8-Mavzu Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik.

Syeminar mashg'ulotining ukitish texnologiyasi

O'quv vaqti 2 soat	Talabalar soni 25-30
O'quv mashg'ulotining shakli.	Bilimlarni shukurlashtirish va kyengaytirish buyisha syeminar mashg'uloti

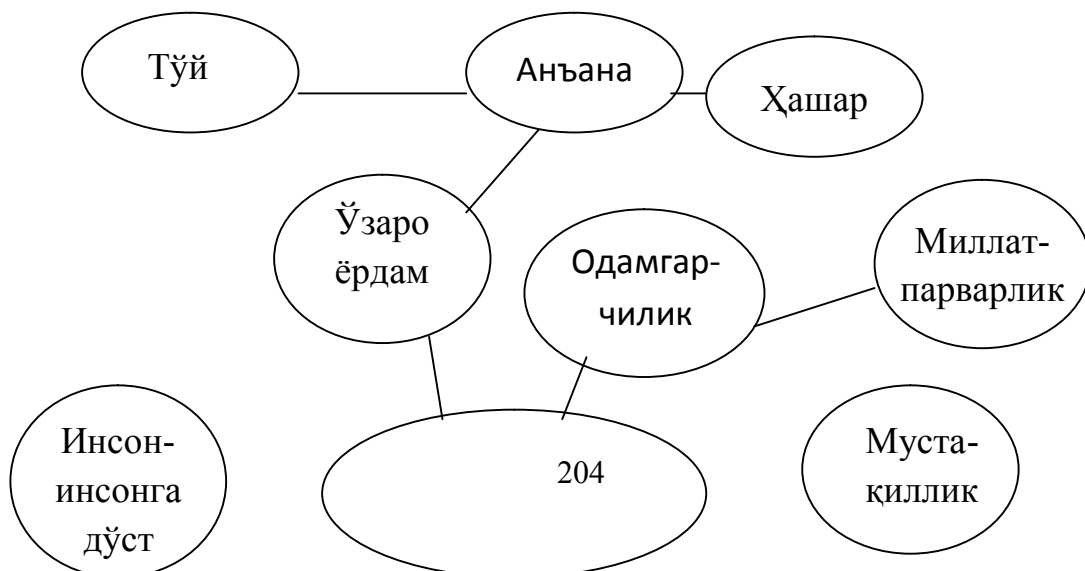
Syeminar ryejasi	1.Demokratiya-yuksak ma’rifat va madaniylashgan jamiyat ekanligi 2.Demokratiyaning milliy va umuminsoniy qadriyat ekanligi. 3.Millatlararo totuvlik , milliy va diniy bag’rikenglik tushunchalarining mo’kiyati va mazmuni. 4.Milliy g’oyaning millatlararo totuvlik, diniy bag’rikenglik, kamjikatlik va kamkorlik omili ekanligi
O’quv mashg’uloti maqsadi: Talabalarga akliy xujum, insert usulini kullash orkali milliy g’oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag’rikenglik haqida tushuncha berish.	
Pyedagogik vazifalar: Mavzuning tub mohiyatidan kyelib shiqqan holda, syeminarsavollarini muayyan qismlarga bo’lish, har bir qismni o’zaro mantiqiy bog’liqlikni ta’minlash, oshib byerish, tushuntirish, shakllantirish. Darslik bilan ishlash kunikmalarini xosil kilish.Matyerialni taxlil kilish va tizimlashtirish kunikmalarini shakllantirish	O’quv faoliyatining natijalari: Demokratiya-yuksak ma’rifat va madaniylashgan jamiyat ekanligiDemokratiyaning milliy va umuminsoniy qadriyat ekanligi.Millatlararo totuvlik , milliy va diniy bag’rikenglik tushunchalarining mo’kiyati va mazmuni. Milliy g’oyaning millatlararo totuvlik, diniy bag’rikenglik, kamjikatlik va kamkorlik omili ekanligi oshib byeriladi, ta’riflar va sharhlar beriladi
Ta’lim usullari va tyexnikasi	Muloqot, aqliy hujum, Muammoli vaziyat
O’quv faoliyatining tashkil qilish shakllari.	Jamoa, guruhlarda ishlash.
Ta’lim vositalari.	Doska, bur, darslik, ko’rgazmali quollar.
Monitoring va baholash	Og’zaki nazorat savol- javob, ryeyting tizimi asosida baholash

8- MAVZU: Milliy g’oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag’rikenglik.

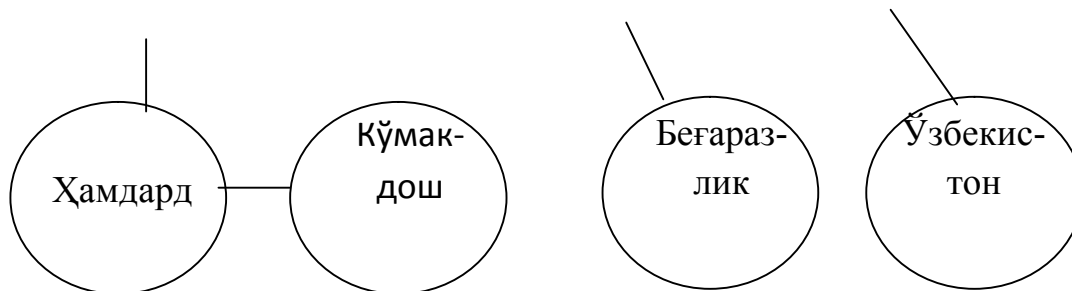
Syeminar mashg’ulotining tyexnologik xaritasi.

Ishlash bosqishlari va vaqti	Faoliyat	
	Ta'lim byeruvshi	Ta'lim oluvshi
1 bosqish Kirish 10 daqiqa	Mavzu: Milliy g'oya va demokratik rivojlanish. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy bag'rikenglik. Mashg'ulot ryejasi va maksadi aniklanadi	Tinglaydilar, aniqlaydilar.
2 bosqish Asosiy 60 daqiqa	2.1. Talabalarni 3 ta kishik guruxlarga ajratadi. Mavzu buyisha tayyorlangan topshiriklarni yeshishda «Muammoli vaziyat», «Akliy xujum», «Baxs-munozara» usullaridan foydalanadi. 2.2.Guruxlarni ishlash koidasi bilan tanishtiradi va savollvrni tarkatdi. 2.3.Talabalar javobini sharxlaydi, xulosalarga e'tibor byeradi, aniklik kiritadi. 2.4.Guruxlar faoliyatiga umumiy ball byeradi.	2.1. Guruxlarda ishlash koidasi bilan tanishadilar. 2.2.Savollarga javoblarni byeradilar va muxokamada faol ishtirok etadilar.
3-boskish YAkuniy (10 dakika)	3.1. Mashgulotni yakunlaydi talabalarni baxolaydi va faol ishtirokshilarni ragbatlantiradi. 3.2. Topshirik byeradi	Eshitadilar Topshirikni oladilar

Insonparvarlik

Insonparvarlik

Vatan va vatanparvarlik tushunchalarning falsafiy talqini

Bizga ota-onalar, bolalar, yaqin xesh aqrobalar qimmatlidir, lekin muhabbat bobidagi barcha tasavvurlarimiz birgina «Vatan» degan soʻzda mujassamlashgan. Vatanga nafi tyekkudek boʻlsa, qaysi vijdonli odam u uchun jonini berishga ikkilanar ekan.

SISERON

Maʼrifatli xalqlarning haqiqiy jasorati Vatan yoʻlida qurbon boʻlishga hozir ekanliklarida aks etadi.

GEGEL

Kimki oʻz yurtini syevmasa, u hyech nimani syeva olmaydi.

BAYRON

Kimki oʻz vataniga daxldor boʻlmasa, u insoniyatga ham daxldor emas

BELINSKIY

Oʻz Vataniga dogʻ tushirish – uni sotish degan soʻz

GYUGO

Vatanga muhabbat hissi odamning qalbida tabiiy ravishda
tug'iladi. Ya'ni inson o'zligini anglagani, nasl-nasabini
bilgani sari yuragida Vatanga muhabbat tuyg'usi ildiz
otib yuksala boradi. Bu ildiz qanchalar chuqur bo'lsa,
tug'ilib o'sgan yurtga muhabbat ham shu qadar cheksiz bo'ladi
I.KARIMOV

FSMU jadvalini to'ldiring

Millarlararo totuvlik, dinlararobag'rikengikni qanday shakllantirib bo'ladi?

F	
	(Fikringizni bayon eting).
S	

(Fikringiz bayoniga biror sabab ko'rsating).

M

(Ko'rsatilgan sababga tushuntiruvchi misol keltiring).

U

(Fikringizni umumlashtiring).

Testlar

1. Muruvvat, saxovat ko'rsatish kabi faoliyatlarni tashkil etayotgan jamg'armalarning nomini belgilang?

A "Kamolot", "Ustoz", "Usto"
"Tadbirkor"

V "Umid", "Ulug'bek",

S* "Navro'z", "Nuroni", "Mahalla"

D "Sharof Rashidov", "Ishbilarmon"

2. Vatandoshlarimiz sanalgan hadisshuol olimlarining iomlari kaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

A Abu Rayxon Beruniy, Alisher Navoiy

V* Imom Ismoil al-Buxoriy, Muxammad Iso At-Tyermiziy

S Abu Nasr Forobiy. Abu Ali ibn Sino

D Fuzuliy, Nizomiy Ganjaviy

3. Quyidagi fazilatlarining qaysi biri inson uchun eng yuksak ma'naviy fazilat?

A Chaqqonlik V Ishchanlik S Mehnatsyevallik D*
Vatanparvarlik

4. O'z she'rlarida Vatan ozodligi, yurt istiqlolini kuylaganligi bois qatag'on etilgan shoirlar nomlarini ko'rsating?

A Oybek. G'afur G'ulom, Maqsud Shayxzoda

V Hamid Olimjon, Abdulla Qahhor, Omon Matchon

S* Cho'lpon, Usmon Nosir, Fitrat

D Zulfiya, Said Ahmad, Erkin Vohidov

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning «Mustaqil o'zbek davlati - xalqimizning tarixiy yutug'idir» degan ta'kid qaysi asarda qayd etilgan?

A "Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q"

V "Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori"

- S "O'zbekiston XXI asrga intilmoqda"
- D* "O'zbekiston: milliy istiklol. iktisod. siyosat, mafkura"
- 6. Vijdon erkinligi qaysi me'yoriy hujjat asosida kafolatlangan?**
- A O'zbekiston Respublikasiniig "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni
- V "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"
- S "Sud organlari to'g'risida"gi Qonun
- D* O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi
- 7. Yoshlar ongiga taxdid solayotgan ekstremistik diniy uyushmalarni bilasizmi?**
- A* Hizbut tahrir, Hizbulloh, Vahobiylar V Naqshbandiylar, Yassaviylar
- S Shialar, Suniylar D Saljukiylar, Peshdodiylar
- 8. O'zbekiston Respublikasni Prezidenti I.A.Karimovning "Biz shunchaki demokratik jamiyat emas, demokratik odil jamiyat qurmoqchimiz..." degan fikrlari qaysi asarda o'z ifodasini topgan?**
- A* O'zbekistoning siyosiy-ijtimoiy va iqtisodiy istikbolining asosiy tamoyillari
- V "O'zbekiston ulkan imkoniyatlar mamlakati"
- S "Yuksak malakali kadrlar- kelajak poydevori"
- D "Turkiston - umumiy uyimiz"
- 9. Ezgulikka yetay desang shen agar Nafsingni tiyib tur, bo'lma ta'magir Ushbu sheri parchaning mohiyati qaysi javobga mos keladi?**
- A Yolg'onchilik V Vafodorlik S* Insoniylik D Sadoqatlilik
- 10. Insonning tashqi ko'rinishi, xatti-xarakati, hulq-atvori, muloqot madaniyatidan nimani anglash mumkin?**
- A* Ma'naviy qiyofani V Tashqi ko'rinishni
- S Kiyinish madaniyati D Samimiylikni
- 11. Shaxs ichki madaniyatini anglatuvchi vosita nima?**
- A Ko'z va yuz V* Nutq va muomala S Yurish, kiyinish D O'qish va yozish
- 12. Respublikadagi mavjud tuzum mohiyatini anglatishga xizmat qiluvchi me'yoriy hujjat nomini ko'rsating?**
- A Milliy g'oya
- V Milliy mafkura
- S* O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi

D O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni

13. O'zbekiston Respublikasining asosiy davlat ramzlari qaysilar?

A O'zbekistoi Respublikasi Bayrog'i
Gerbi

V O'zbekiston Respublikasi

S O'zbekiston Respublikasining Davlat Madhiyasi D* Yuqoridagilarning barchasi

14. O'zbekistonni rivojlantirishning manaviy-axlokiy negizlari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning qaysn asarida belgilab berilgan?

A* O'zbekistonning o'z istiqlool va tarakkiyot yo'li

V "O'zbekiston XXI asrga intilmoqda"

S "Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir

D "Istiklol va ma'naviyat"

15. Komil inson tushunchasi qanday ma'noni anglatadi?

A. Bilimdonlikni

Sog'lomlikni

B. *Mukamallikni

D. Xotirjamlikni

16. Milliy g'oya qanday holatda jamiyatimiz taraqqiyotni harakatga keltiruvchi kuchga aylanadi?

A. Tyexnikaviy taraqqiyot rivojlansa

*Ijtimoiy hamkorlik kuchaysa

B. Aholini harid quvvati ortsa

D. Yangi qonunlar qabul qilinsa

17. Xayotda milliy g'oyaga zid bo'lgan illatlar nima?

A. Yangi qonunlar qabul qilinsa

*Millatchilik,

Irqchilik

B. O'zga millat va elat vakillarini hurmat qilmaslik

D. Vatanparvarlik

18. Islom xalifaligini targ'ib etuvchi zararli oqim?

A. *Diniy ekstremizm

B. Shovinizm

C. Kommunizm

D. Naturalizm

19. Quyidagilarning qaysilari milliy mafkuraning asosiy maqsadlaridan hisoblanadi?

A. Har bir oilaning mustahkamligi.

B. Har bir oilaning farovon bo'lishi.

C. Har bir oilaning ahilligini ta'minlash.

D. *Barchasi to'g'ri

20. O'zbekistonda qanday jamiyat barpo etish uchun xarakat qilinmoqda?

A. Xususiy mulk hukmron mavqyeiga ega bo'lgan bozor iqtisodiyotiga asoslangan insonparvar jamiyat.

B. Davlat mulki hukmron bo'lgan totalitar jamiyat.

C. *Qonun ustivor bo'lgan bozor iqtisodiyotiga asoslangan adolatli demokratik jamiyat.

D. Odamlar farovonligi ta'minlanadigan jamiyat

21. Milliy mafkuraning bosh g'oyasi.

- A. Demokratik adolatli jamiyat barpo etish.
- B. Fuqarolarga erkin va farovon hayotni ta'minlash g'oyasi.
- C. Qonunlarni so'zsiz bajarish g'oyasi.
- D. *Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot qurish g'oyasi.

22. Jamiyat hayotida o'z mavqeyini mustaxkamlab borayotgan mafkura o'zida qanday maqsadlarni aks ettiradi?

- A. Xalqimizning asriy a'nana va qadriyatlarini milliy o'zligimizni o'zida mujassamlashtirib, dunyo taraqqiyot yutuqlarini ilg'or g'oyalar bilan boyituvchi ezgu maqsadlarni aks ettiradi.
- B. Millatimizni boshqa millatlar ustidan yuqori qo'yishni aks ettiradi.
- C. Barcha insonlar uchun tili, millati va dinidan qa'tiy nazar munosib xayot yaratib berishni ko'zda tutadi.
- D. *Odamlarning qonunga itoat etishini

23. «Kuchli davlatdan-kuchli jamiyat sari» degan tamoyilning mohiyati

- A. Siyosiy xayotni erkinlashtirishni
- B. *Maxalliy hokimiyat va fuqarolarning o'z-o'zini boshqarish faoliyati doirasini kengaytirish.
- C. Davlatni iqtisodiy jihatdan rivojlantirish
- D. Sobiq eski totalitar tuzimdan yangi tuzumga o'tish

24. Mamlakat eksport salohiyatini oshirish rivojlanishning qaysi sohasiga kiradi?

- A. Siyosiy sohaga
- B. *Iqtisodiy sohaga
- C. Maishiy sohaga
- D. Ijtimoiy sohaga

25. Xalq orasida qanday odam «yomon odam» deb hisoblanadi?

- A. Mehmonga bormaydigan odam
- B. Uyiga mehmon kelmaydigan odam
- C. O'qimagan inson
- D. *Barchasi to'g'ri

26. Oiladagi moddiy barqarorlikni asosini nima tashkil etadi?

- A. *Tyejamkorlik
- B. Isrofgarchilik
- C. Sarishtalik
- D. Pokizalik

27. Barqarorlik va farovonlikni darajasini bildiruvchi milliy qadriyatlar.

- A. Aza
- B. Motam
- C. *To'y
- D. Mehnat

28. O'zbek demokratiyasining belgisi bu....

- A. Oila
- B. *Mahalla

- C. Umumiy o'rta maktab
- D. Jamoa shirkati

29. Yoshlar madaniyatini belgilaydigan omil.

- A. Kiyinishidan
- B. Fanlarni o'zlashtirib olishidan
- C. O'z fikrini ifoda etishidan
- D. *Barchasi to'g'ri

30. Mustaqil O'zbekiston davlatining bosh stratiyegik maqsadlari bular;

- A. Bozor iqtisodiyotiga asoslangan erkin demokratik jamiyat barpo etish.
- B. Fuqarolarga munosib hayot sharoiti yaratib berish.
- C. Aholida milliy va umumbashariy qadriyatlarga asoslangan siyosiy madaniyatni shakllantirish.
- D. *Yuqoridagilarni barchasi.

31. Bulardan qaysilari jamiyat yuksalishiga ta'sir ko'rsatadi?

- A. Shovinizm, fanatizm
- B. *Rennesans, gumanizm
- C. Fanatizm, ekstremizm
- D. Bularning orasida yo'q

32. Xizbut Tahrir, Al-Islomiya diniy tashkiloti qachon va qayerda paydo bo'lgan?

- A. 1927 yil Misrda
- B. *1953 yil Isroilda
- C. 1980 yil Markaziy Arabistonda
- D. 1985 yil Sudanda

33. Xoh islomiy, xoh boshqa tisdagi davlatchilikni kuch bilan o'rnatish harakati O'zbekiston Respublikasining jinoyat kodeksiga binoan qanday jinoyat hisoblanadi?

- A. Ma'muriy qonunbuzarlik
- B. Talonchilik jinoyati.
- C. Mansabni suistye'mol qilish.
- D. *O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyaviy tuzumiga tajovuz qilishi jinoyati.

34. Ma'naviy merosimiz xisoblangan «Qobusnoma» ning muallifi kim?

- A. Koshifiy
- B. *Kaykovus
- C. Abulqosim Firdavsiy
- D. Muhammad Xorazmiy

35. «Tavrot» qaysi dinning muqaddas kitobi?

- A. *Yahudiylik

- B. Buddaviylik
- C. Nasroniylik
- D. Otashparastlik

36. «Tolerantlik» nima?

- A. Oila tinchligi
- B. *Dinlararo totuvlik
- C. Yurt osoyishtaligi
- D. Burchga sodiqlik

1. Rivojlangan mamlakatlarda jamiyat mafkurasi nimalarga asoslanadi?

- A. faqat milliy qadriyatlarga
- V. *umuminsoniy qadriyatlar va demokratik tamoyillarga
- S. axborot tyexnologiyalariga
- D. ilmiy - tyexnikaviy kashfiyotlar va iqtisodiy imkoniyatlarga

2. «Turkiston - umumiy uyimiz» g'oyasini Markaziy Osiyo davlatlaridan qaysi biri olg'a surgan?

- A. Qozog'iston
- V. *O'zbekiston
- S. Qirg'iziston
- D. Turkmaniston

3. Mustaqillik yillarida Uzbekistonda qanday jamiyat barpo etilgan?

- A. dunyoviy, demokratik, xuquqiy
- V. mustaqil, dunyoviy, demokratik
- S. milliy, mustaqil, demokratik
- D. *mustaqil, xuquqiy, demokratik

4. Bizning bosh stratyegik maqsadimiz qaysi javobda ko'rsatilgan?

- A. bozor iqtisodiyotiga o'tish
- V. bozor iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich o'tish
- S. xuquqiy demokratik davlat qurish
- D. *bozor iqtisodiyotiga asoslangan erkin demokratik jamiyat qurish

5. O'zbekistonda o'z-o'zini boshqarishning an'anaviy usuli nima?

- A. maxalla
- V. oila
- S. hokimiyat
- D. Hammasi to'g'ri

6. Yoshlar tarbiyasi borasidagi muammolarni kamayishiga qanday omillarni roli katta?

- A. *bozor iqtisodiga o'tilishi
- V. ta'lim to'g'risidagi qonunning qabul qilinishi
- S. O'zbekitonda ekologik muammolarni hal etish

D. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi

7. Yurt tinchligini xavf solayotgan qanday taxdidlar mavjud.

A. mintaqaviy mojarolar, etnik va millatlararo ziddiyatlar

V. diniy ekstremizm va fundamentalizm, korrupsiya va jinoyatchilik

S. mahalliychilik va urug'-aymoqchilik, ekologik muammolar

D. *yuqoridagi javoblarning hammasi to'g'ri

8. Milliy istiqlol mafkurasining mohiyati qaysi javobda o'z ifodasini topgan?

A. muayyan xalq yoki millatning g'oyaviy qarashlari

V. *jamiyat va xalqimizning ezgu maqsadlarini ifodalaydigan, asriy orzu-istaklarini amalga oshirishga xizmat qiladigan g'oyalar tizimi

S. muayyan partiyaning harakat dasturini belgilovchi g'oyalar tizimi

D. turli siyosiy partiya va ijtimoiy guruhlar tomonidan ilgari surilgan g'oyalar

9. Milliy mafkurada jamiyat xayotida qanday asosiy masalalarni xal qilish mumkin.

A. mustaqil dunyoqarash va erkin tafakkurni shakllantirish

V. hur fikrli, mutyelik va jur'atsizlikdan holi bo'lgan, o'z bilimi va kuchiga ishonib yashaydigan insonni tarbiyalash

S. odamlarimiz, ayniqsa, yoshlarimizning irodasini baquvvat qilish, imon-e'tiqodni mustahkamlashga xizmat qiladigan ma'naviy muhit yaratish

D. *hamma javoblar to'g'ri

10. Milliy mafkura bugungi kunda qanday talablarga javob berishi lozim.

A. inson qalbi va ongiga ijobiy ta'sir etadigan tushuncha va tuyqular, go'zal va hayotiy qoyalar tizimini o'zida mujassam etishi

V. millat, xalq va jamiyatni birlashtiruvchi kuch, yuksak ishonch-e'tiqod manbai bo'lishi

S. mazkur mamlakatdagi eng ko'p sonli millatning yetakchiligini ta'minlashi

D. *hamma javoblar to'g'ri

11. Yoshlarda mafkuraviy immunityetni shakllantirishdan ko'zlangan maqsad nima?

A. ularda erkin, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish

V. milliy qadriyatlarga nisbatan hurmat uyg'otish

S. umumbashariy qadriyatlarga sodiqlik tuyg'usini yuzaga keltirish

D. *hamma javoblar to'g'ri

12. Mafkuraviy immunityet shaxs faoliyatining qanday holatlarida namoyon bo'ladi?

A. *Vatan va xalq manfaatlarini himoya qilishda

V. oila a'zolari va yaqinlari manfaatlarini himoya qilishda

S. bilimlarni chuqur egallashda

D. oila va do'stlariga nisbatan ijobiy munosabatda

13. Milliy istiqlol mafkurasining bosh g'oyasi qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

A. Vatan ravnaqi

V. Yurttinchliligi

S. xalq farovonligi

D. *ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot barpo etish

14. Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalari nechta?

A. 10 ta

V. 8 ta

S. 9 ta

D. *7 ta

15. Tolerantlik nima?

A. yurt osoyishtaligi

V. burchga sodiqlik

S. qadriyatlarga sodiqlik

D. *diniy bag'rikenglik

- 16. Bunyodkor g'oyalari yoshlar ongi va qalbiga singdirishda qanday omillar mavjud.**
- A. dars, darsdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlar
 V. suhbatlar, bahs, munozaralar, ekskursiya, sayohatlar
 S. ma'naviy - ma'rifiy tadbirlar
 D. *hamma javoblar to'g'ri
- 17. Inson tarbiyasini qanday davrdan boshlash kerak.**
- A. Onaallasi V. *homila S. oila D. bog'cha
- 18. Jaholatparastlikka qarshi kurashni eng samarali yo'li.**
- A. jaholat V. *ma'rifat S. iqtisod D. sahovat
- 19. Islom xalifaligini tiklash asosida musulmon xalqlarini yagona imperiyaga birlashtirish g'oyasini ilgari surayotgan zararli oqim nomini aniqlang?**
- A. *vahobiylik V. shovinizm S. kommunizm D. gegemonizm
- 20. Aqidaparastlik va jaxolatni oldini olishining eng ta'sirchan yo'li.**
- A. *sog'lom va bunyodkor g'oyalarini rivojlantirish
 V. islom g'oyalari, shariat ostida faoliyat yurituvchi tizimni shakllantirish
 S. islom dini g'oyalarini soxtalashtirish
 D. ilmiy - texnikaviy rivojini ta'minlash
- 21. Farzandlar tarbiyasiga eng kuchli ta'sir ko'rsatuvchi omil nima?**
- A. qarindosh - urug'chilik munosabati mazmuni V. *oilaviy munosabatlar
 S. sayru sayohatlar D. maroqli xordiq
- 22. Quyidagi qadriyatlarning qaysi biri ma'naviyatning tarkibiy asoslari hisoblanadi?**
- A. axloqiy, badiiy qadriyatlar V. milliy, diniy qadriyatlar
 S. ma'naviy meros va milliy g'oya D. *barchasi to'g'ri
- 23. «Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari» o'quv fanining asosiy maqsadi nima?**
- A. yoshlarni eski mafkuraviy asoratlardan xalos etish
 V. yoshlar ongida bo'shliq paydo bo'lishiga yo'l qo'ymaslik
 S. Yoshlarni milliy g'oya ruhida tarbiyalash
 D. *Barchasi to'g'ri

24. «Milliy nstiqolol g'oyasi va ma'naviyat asoslari» o'quv fani oldida turgan asosiy vazifalar?

- A. *iymon - e'tiqodi mustahkam, dunyoni chuqur anglaydigan, davr taraqqiyoti bilan hamqadam, erkin, ijodkor shaxsni shakllantirish
- V. diniy bilimni chuqur egallagan shaxsni shakllantirish
- S. yuqori darajadagi siyosiy fikr egasi bo'lgan shaxsni tarbiyalash
- D. kitobxonlar ommasini shakllantirish

25. «Qobusnoma» ning muallifi kim?

- A. Koshifiy V. *Kaykovus S. Abdulqosim Firdavsiy D. Muhammad Xorazmiy

26. «Tavrot» qaysi dinning muqaddas kitobi?

- A. *Yahudiylilik V. Buddaviylilik S. Nasroniylilik D. Otashparastlik

27. «Fozil odamlar shahri» falsafiy asari kimning qalamiga mansub?

- A. Xusayn Voiz Koshifiy
- V. *Abu Nasr Farobiy
- S. Abu Rayxon Beruniy
- D. IbnSino

28. Kishilik jamiyatini tanazzulga yetaklovchi qanday diniy ta'limot bor?

- A. Islom V. Buddizm S. *Vaxxobiylilik D. Induizm

29. O'zbekistondagi islohotlar, yangilanish va taraqqiyot stratyegiyasining asosiy maqsadi?

- A. ta'lim tizimida yangilanish hosil qilish
- V. jahondagi ilg'or mamlakatlar bilan hamkorlikni kuchaytirish
- S. insonparvar, demokratik, huquqiy davlat va fuqarolar jamiyatini barpo etish
- D. *Javoblarning barchasi to'g'ri

30. «Totyemizm » qanday ma'noni anglatadi.

- A. insonning samoviy kelib chiqishi aqidagi g'oya
- V. insonning xudo tomonidan yaratilgani aqidagi g'oya
- S. *ilk urug'chilik davrida har bir urug'ning biror jonivor, o'simlik, predmet yoki tabiat hodisasi bilan g'ayritabiiy bog'liqligi va qondosh yaqinligiga ishonish asosidagi din shakli

D. insonning kelib chiqishi haqidagi ilmiy tasavvurlar

31. «Xinduizmga » qanday xalq vakkillari e'tiqod qiladi

A. Xitoy V. Mo'g'ul S. *Hind D. Filippin

32. Xayotda keng ishlatib kelayotgani «Plyuralizm» so'zi nimani anglatadi.

A. kosmosning kengayib borishi haqidagi nazariya

V. abadiy hayot haqidagi tasavvurlar

S. *olamning asosida ko'p narsalar yotishi haqidagi g'oyalarni ilgari suruvchi ta'limot

D. insonning yakka xudolik haqidagi tasavvuri

33. «Shovinizm» qanday g'oya va uning mohiyatini nima tashkil etadi.

A. *bir millatning boshqasidan ustunligini targ'ib qiluvchi nazariya

V. muayyan shaxs yoki millatni boshqalardan ustun qo'yadigan, uni mutlaqlashtiradigan

mafkuraviy aqida

S. ilohiy qadriyatlar

D. millatlar birdamligi

34. G'oyaviy bo'shliq paydo bo'lishiga olib keluvchi sabablar nimalar?

A. davlat va nodavlat tashkilotlar, siyosiy partiyalarning mafkuraviy sohadagi

qoniqarsiz faoliyati

V. ijtimoiy fanlarni o'qitishning davr talablaridan orqada qolishi

S. jamiyat hayotidagi ayrim muammolarning o'z vaqtida ilmiy yechimini topmay qolishi

D. *Yuqoridagi javoblarning hammasi to'g'ri

35. «G'oyaga qarshi faqat g'oya, fikrga qarshi faqat fikr, jaholatga qarshi faqat ma'rifat bilan bahsga kirishish, olishish mumkin» degan fikrni Prezident I.A.Karimov qachon va qayerda ta'kidlab o'tgan?

A. «Ma'naviyat va ma'rifat» Respublika jamoatchilik markazi rahbariyati hamda

boshqaruvi a'zolari bilan uchrashuvda so'zlagan nutqida (1996 yil, 4 syentyabr)

V. «Ozodlik» radiosining o'zbek shu'basi xodimlari bilan suhbatida (1997 yil, 15 yanvar)

S. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi IX syessiyasida so'zlagan nutqida (1997

yil, 29 avgust)

D. *«Tafakkur» jurnali bosh muharririning savollariga javoblarida (1998 yil)

36. «Fikr qaramligi, tafakkur qulligi.. har qanday iqtisodiy yoki siyosiy qaramlikdan ham dahshatliroqdir». Ushbu so'zlar kimning qalamiga mansub?

A. Amir Tyemur V. AlisherNavoiy S. Imom Moturidiy D. *Islom Karimov